bert
KAPLAN

AKIL HASTALARININ İÇ DÜNYASI

ÖTEKİ / PSİKOLOJİ

Öteki
PSİKOLOJİ

Yapım
ÖTEKİ AJANS

Baskı ve Cilt
ÖTEKİ MATBAASI

Birinci Basım
1992

İkinci Basım
1994

Üçüncü Basım
1996

Dördüncü Basım
Temmuz 1998

Beşinci Basım
Ekim 1999

Yapıtın Özgün Adı
The Inner World of Mental İllness

YÖNETİM YERİ
Mediha Eldem Sokak 52/1
06420 Kızılay/ANKARA
Tel: 312 435 38 33
Fax: 312 433 96 09

ISBN 975-7782-16-5

ÖTEKİ PSİKOLOJİ DİZİSİ

AKIL HASTALARININ İÇ DÜNYASI

Derleyen
BERT KAPLAN
Rice Üniversitesi

Türkçesi
BENGİ GÜNGÖR

İÇİNDEKİLER:

ÖNSÖZ 7

I. BÖLÜM - PSİKOZ DENEYİMLERİ

Şu Anda Zaptedilmez Bir Çılgınım LARA JEFFERSON 13
Mutluluk Dünyası-Dehşet Dünyası JOHN CUSTANCE 62
Bir Şizofrenin Otobiyografisi ANONİM 85
Az Bilinen Bir Ülke ANTON BOISEN 115
Paranoya DANIEL P.SCHREBER 125
Polisiye Davalar L. PERCY KING 134
Kendini Bulan Akıl CLIFFORD BEERS 148
İstemeyerek Anlatılan Öykü JANE HILLYER 161
Bir Şizofrenin Öyküsü MARGUERITE SECHEHAYE.. 167
Şizofreniyle Beraber Yaşamak NORMA MACDONALD 177
Aynadan Bakış MARY CECIL 192
Bir Centilmenin Akli Dengesizlik Durumundayken
Gördüğü Tedavinin Öyküsü JOHN PERCEVAL 217
Kişiliğin Yitirilmesi Deneyimi E. MEYER ve L. COVI 234

II. BÖLÜM - ÇEŞİTLİ PSİKO-PATOLOJİK DENEYİMLER

İçimde Olağanüstü
Bir Yaşam Yoğunluğu Var MARY MACLANE 243
İnsanın Kendi Hayatı JOHANNA FIELD 262
Bir İntihar Öyküsü R.S. CAVAN 274

Lokomotif Tanrı — WILLIAM E. LEONARD 295
Bir Şizofren Yoğun Terapiyi Tanımlıyor — Dr. M.L. HAYWARD ve Dr. J.E. HAYWARD 306
Epilepsi (Sara) — MARGIAD EVANS 331
Bir Doktorun Kendini Psikosomatik Açıdan İncelemesi — Dr. F. WERTHAM 342

III. BÖLÜM - İLAÇ veya UYUŞTURUCU ETKİSİ ALTINDA YAŞANANLAR

'Mescaline'le Bir Pazar — Dr. PHILIP SMITH 357
Haşhaş Yiyici — FITZHUGH LUDLOW 367

IV. BÖLÜM - ÜNLÜLERİN ÖYKÜLERİ

Yaşamım Birden Durdu — LEO TOLSTOY 385
Akıl İradeyi Yönetiyor — St. AUGUSTINE........................392
Doktorlar Hastalığımı Anlamıyorlar — VASLAV NIJINSKY 401
Bulantım Hâlâ Geçmedi — JEAN PAUL SARTRE..............413
Fazla Bilinçli Olmak Bir Hastalıktır — FYODOR DOSTOYEVSKİ 430

ÖNSÖZ

Bu kitap, akıl hastalalıklarıyla ilgilidir. Bu şaşırtıcı ve garip olguyu anlayabilmek için en iyi yol, bu deneyimleri, yaşayan kişilerin ağzından dinlemektir. Böylece, akıl hastalığının "neye benzediğini" değil de gerçekte "ne olduğunu", bu olgunun özünü anlayabiliriz.

Akıl hastalığını, bir kişinin öz beliğinde meydana gelen radikal bir değişim olarak tanımlayabiliriz. Okuyacağınız kişisel öykülerde, bu değişimin hem niteliğinin hem de yoğunluğunun zengin tanımlamalarla anlatıldığını görebiliriz. Aynı zamanda bu olgunun gelişimi ve yokolma süreçlerini de açıkça izleyebiliyoruz.

Psikiyatrinin hastaları yeterince dinlemek yerine yalnızca gözlemlere dayanarak sonuçlara varmak yolunu seçtiğini söylemek, kanımızca pek haksızlık sayılmayacaktır. Bu bilim dalı, "yalnızca gözlemlenebilen şeylerin gerçek ve objektif olabileceklerini" ileri süren geleneksel bilim ve tıp görüşünü esas almaktadır. Hastaların yaşadıkları, geçirdikleri deneyimler sübjektif, izlenimci olarak nitelendirilmekte ve bunların doğruluğu araştırılamayacağından, kolayca çarpıtılabilineceğinden kaygılanılmaktadır. Özetlemek gerekirse bu tür çalışmalar geleneksel bir bilim dalına malzeme olabilecek nitelikte görülmemektedir. Freud'çu görüşe göre hastanın deneyimleri bir çeşit aldatmacadır ve o hastaya ilgili esas gerçek gizli tutulmaktadır. Kişilik, hastanın kendi hakkındaki gerçekleri öğrenmesini önleyen, yalıtıcı bir savunma

yapısı çevresinde düzenlenmiştir. Gerçeği anlayan ve hastanın buna ulaşmasını sağlayan araç, psiko-analisttir. O, hastanın kaçamaklarının, aldatmacalarının arasından gerçeğe ulaşır. Bir psikiyatr, hastanın karşısında bilim ve tıbbı, anlayış ve şefkatle birleştirmelidir.

Psikoterapi, hastanın yanlış, sübjektif bakış açısını terkedip, terapistin objektif görüşlerini kabullenmesini amaçlar.

Bu noktada, hastanın kendi görüşlerini feda edip, hastalığının ne olduğunu psikiyatrın objektif gözleriyle görmesi gerekmektedir.

Psikiyatrik görüşe göre, eğer hasta kendince anlamı olan bazı kavramlardan, görüşlerden ve inançlardan feragat ederse, artık iyileşmeye başladığı kabul edilir.

Fakat, iyileşmek psikiyatrın görüş açısını kabul etmekse, hastalığın kendisi de tümüyle hastaya ait, kişisel bir olgudur. Bu açıdan bakılınca, sübjektif görüş açısı, çarpıtılmış bile olsa, her zaman için daha geçerlidir. Filozof Santayana'nın dediği gibi:

"Bir doktor hastalığın belirtilerini, nedenlerini ve tedavi yollarını biraraya getirebilir; ama hasta bunun esasını kendi yollarıyla çok daha kolayca anlayabilir. Yanılsamaların, hayallerin dehşeti ve azameti, ki bunlar deliliğin en belirgin elemanlarıdır; yalnızca bir deli veya deliliğe yatkın bir ruh tarafından anlaşılabilir."

Hastanın anlattıklarının, yaşadığı şeylerden oldukça farklı olabileceğini, okuyucu hatırından çıkarmamalıdır. Yaşanılanlar, sözlerle anlatılamayacak kadar olağanüstüdür. Ayrıca insan, bir okuyucu kitlesine kendi hakkında bir şeyler anlatırken özenli bir seçimden ve çarpıtmalardan kaçınamaz. Bir de "unutma faktörü" gözönüne alınmalıdır.

O halde, özet olarak, bu öykülerin yaşanan gerçeklerin tam olarak olmasa bile, yeniden yaratılmaları olduğu söylenebilir. Bütün kusurlarına rağmen, hasta yani sübjektif göz, yaşadığı olayları daha iyi anlatabilir. Dışarıdan bakanların tahmin ettiklerini, o bilir.

Bu kitapta okuyacağınız dökümanları yazan hastalar, olup bitenlerin farkındadırlar; amatörce, bilim adamlarının görevini üstlenmişlerdir. Psikiyatri teorilerinden habersiz olmaları, klasik bir çerçeve içine sıkışmalarını önler. Şaşılacak kadar güçlü olan içgörüleri pek çok bilinmeyen noktanın aydınlatılmasında yardımcı olmuştur.

Bu öykülerin çoğunda toplumun beklentilerine karşı bir tepki görülmektedir. Buna "yabancılaşma" deniyor. Değişim kavramı çok önemlidir. Bir hastanın artık yaşamak istemediğini bir yaşam biçimini reddetmesiyle değişim başlar. Yeni bir ruhsal gerçek ortaya çıkar. İyileşme, hastalanmadan önceki yaşama dönüş demek olmamalıdır. Yeni bir çözüme yönelmelidir.

Birinci öykünün yazarı Lara Jefferson'un dediği gibi; "delilikten, girdiğim kapıyı kullanarak kaçıp kurtulamam, —ayrıca bunu yapmak da istemiyorum."

Bu öyküler özellikle psikiyatri ve psikoloji öğrencileri için çok değerlidir. Bunlar psikopatolojinin canlı bir imajını çizmekte ve gerçeğe en yakın bilgileri vermektedir. Ruhsal karmaşaları, düzensizlikleri anlatan bu yazılar, neredeyse bu konulardaki klinik raporlarla eşdeğerdedirler. Bazı öyküler yayınlanmış kitaplardan alınan bölümler, bazıları da çeşitli gazete veya dergilerde çıkan yazılar olarak sunulmuştur.

Bu kitabı, öyküleri yazan hastaların, psikiyatrik rahatsızlıklarının çeşitlerine göre üç bölümde okuyacaksınız; ayrıca tarihteki bazı ünlülerin de yaşadıkları bazı buhranları, bunalımları anlattıkları bir bölüm de vardır:

1. Psikotik Deneyim —bu bölümde psikozlardan örnekler göreceksiniz,

2. Çeşitli Psiko-Patolojik Deneyimler—bunlarda kitaptaki bütün diğer öyküler gibi hastaların kendi yazdıkları anıların, notların bir derlemesidir,

3. İlaç veya uyuşturucu etkisi altında yaşananlar,

4. Ünlülerin Öyküleri - Tolstoy, Sartre, Dostoyevski gibi ünlülerin akıl hastalığı belirtilerini tanımladıkları anıları veya yazılarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PSİKOZ DENEYİMLERİ

ŞU ANDA ZAPTEDİLEMEZ BİR ÇILGINIM. DOĞRU DÜŞÜNMEYİ NASIL ÖĞRENEBİLİRİM?

Başlangıç noktamız; 1940'larda bir ortabatı devlet hastanesinde, kağıt parçalarına, eski zarfların arkalarına ve paket kağıtlarına yazılmış olan ilginç bir dökümandır. Bu yazıları hastane şefi buldu. Sonra da Miss Jefferson'un doktoruyla beraber ona portatif daktilo makinesi ve kağıt verip yazmaya devam etmesi için cesaretlendirdiler. Aslında bunları yayınlanması için yazmamıştı ama doktoru, yazıları, Tulsa, Okhahoma'da yayıncılık yapan Mr. Jack Vickers'ın okumasını sağlamıştı. Miss. Jefferson iyileşince bunun yayınlanmasını kabul etti. Mr. Vickers malzemeyi ayıklamak ve düzenlemek için altı aydan fazla zaman harcadı ve notları yayıma hazırlamak için olağanüstü bir çaba sarfetti. Sonuç, galiba Miss Jefferson'un yazdığından daha anlaşılır, daha tutarlı ve daha düzenli bir kopya olarak ortaya çıktı. Mr. Vickers'a göre işin en zor yanı, çok güzel yazılmış ama birbirinin tekrarı olan iki pasajdan hangisini kullanacağına karar vermekti.
Miss. Jefferson'un bu mükemmel yazısı, günümüzün "sakinleştirilmiş" hastanesinde belki artık görülmeyen, tedirgin, kargaşalı psikiyatri koğuşunun öfke ve karışıklığını canlandırıyor. Ayrıca, "zırdeli" olsa bile, kendi psikozunun anlamını ve hastahanelik bir akıl hastasının durumunun derin ve içgörülü bir analizini yapıyor. Bizim kanımıza göre, bu yalnız küçük çapta bir psikiyatri klasiği değil, aynı zamanda edebiyatımıza da önemli bir katkıdır.
Burada sunulan pasajlar, orijinal kitabın yaklaşık dörtte birini oluşturuyor.

Ben, ben olduğum için "Benlik davasının garip bir parçası olan, toplumun istediği davranış kurallarına ve standartlarına uygun bir yaşam süremeyen ben", kendimi benim gibilerle beraber bir "deli hastanesine" kapatılmış buldum. Benim bir şeyim yok, iyiyim -sadece en az iki bin yıl geç doğmuşum. Amazonların ve Bersek eğilimindeki hanımların modası geçti. Onların bu kahrolası uygar dünyada artık yerleri yok.

Dünyada, yaşamın gereklerini yerine getiremeyen uyumsuzlarla yalın ve açık seçik bir şekilde uğraşıldığı bir çağ ve zamanda doğmuş olsaydım, çağdaşlarıma pek fazla sorun olmayacaktım. Beni, "Şeytanın etkilediği" diye tanıyacaklar ve ölene kadar taşa tutacaklardı veya aynı derecede etkili bir başka biçimde benden kurtulacaklardı.

Fakat, Amerika'nın zavallı, kandırılmış vergi mükellefleri uygar oldukları yanılsamasında direttikleri için bizim bakımımız ve tedavimiz için yapılan tesisleri işler halde tutabilmek için helak olana kadar çabalıyorlar. Sonra da kendileri için koydukları standartlara göre yaşayabilmek için uğraşırken ruhi çöküntüye girince, kendi seçtikleri resmi görevliler tarafından deli diye bu tesislere kapatılıyorlar.

Biliyorum, doğru düşünemiyorum -ama vardığım sonuçlar bence oldukça inandırıcı ve hâlâ bütün bu sistemin cehennemin ta kendisi olduğunu düşünüyorum. Fakat bu konuda yapabileceğim hiç bir şey yok- çünkü deneme sorumluluğundan kurtarıldım. Bu da, kaderlerimiz çevresinde sonsuza kadar dönen kısır döngülerden biridir. Ben de bir akıl hastanesi girdabına yalnızca ters talihim yüzünden düştüm. Bir zamanlar güya toplumun zeki bir ferdi olduğum halde şimdi burada oturuyorum. Uygarlığın gereklerine uygun olarak yaşamak için ciddi olarak çabalamama rağmen zekâmın çok derin veya çok geniş açılı olduğundan şüpheliyim. Zekâ konusunda herhalde yine de nasibimi almıştım, yoksa direnebildiğim süre boyunca kurallara uyum sağlayamazdım fakat şimdi uyum sağlayamıyorum çünkü içimde bir şey kırıldı ve ben deliyim ve hâlâ bunu bilmeme yetecek kadar sağduyum olduğu için, diğerlerinden farklıyım; —bu da müthiş bir zeka işaretiymiş— bana öyle dediler.

Burada oturuyorum —zırdeliyim— ya gittikçe daha çok delirmekten veya beni delirten hayata geri dönebilecek kadar sağlığımı kazanmaktan başka yapacak bir şey yok. Eğer bu

bir kısır döngü değilse, onu hiç tanımamış olmayı isterim. Ama bugün döngü kendi kendisini kovalamayı bir süre durdurdu ve beni zırdelilikle zararsız kaçıklık arasındaki işaretlenmemiş çizgi üstünde bir yerlere düşürdü.

Zararsız kaçıklık ulaşabilmeyi umut edebileceğim normale en yakın aşamadır, bu konuda kendi görüşüme pek güvenmiyorum.

Tam o anda doktor işini bitirmişti ve benimle, fobilerimin (korkularımın) isimleri olduğunu sandığım uzun, teknik kelimelerle konuşarak zekâmı ve eğitimimi övüyordu.

Söylediklerinden bir şey anlamadım, bana Yahudice küfür ediyor olabilirdi. Ama onun bu çok bilgince attığı nutuktan anladığım kadarıyla —ve yüzü benimle şimdiye kadar konuşma yaptığı zamanlardakinden çok daha ciddiydi— eğer bazı yeni zihinsel alışkanlıklar edinmezsem— ve bunları bir an önce öğrenemezsem, yakın bir gelecekte kendimi "Üç Ev" de bulacaktım— ve oraya gittiğiniz zaman en diplere düştünüz demektir, artık ümitsiz ve iyileşmesi mümkün olmayan —bir delisiniz.

Eğer başka bir şekilde düşünmeyi öğrenemezsem, kısa zamanda, tedavisi mümkün olmayan bir deli olacağım. İşte önümde kelimeler halinde duruyor— küçük, siyah sözcükler, bir el ve bir kalemin ucu ile yazılmışlar— ve kaderim, doktorun da kabul ettiği gibi "imkânsızlardan" birini başarabilme yeteneğime bağlıydı.

Bu yalnızca benim sorumluluğum, içimdeki yaşam gücü. Bana yardım etmek için başka birinin yapabileceği bir şey yok. Bu benim görevim. İnsanoğlunun anormal kişilerle ilgili tüm çalışmalarına rağmen, çarpık, eğri-büğrü bir beyinin loş kıvrımlarına ulaşmalarını ve bu çarpıklıkları düzeltmelerini sağlayabilecek hiç bir şey bulunamadı. Sonsuz fikirleri ve teorileri var— fakat iş, esas, bir deliyi iyileştirebilme becerisine gelince— son derece acizler.

Anlayamadığım veya başa çıkamadığım bir şeyler olduğunu bildiğim için, onlardan yardım istemeye geldim. İnsaflı olmak lazım, ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarına eminim. Fakat delilik kanser gibidir- hastanın iyileşmesi için zamanında tedavi edilmesi gerekir. Ve benim için -yalnızca "ÜÇ EV" kaldı. Önemi yok.

Yaşam, herkes için, bireyseldir? Deli olan birisi için ise -çıplak- ve yalnız birşeydir. Bunu, çıldırıp abuk sabuk konuştuğum günlerde öğrendim. Bu sabah, her zamankinden daha kuvvetle, önümde beni neyin beklediğinin farkındayım. Çılgınlık -Çıplaklık - Yalnızlık - Ümitsizce Çılgınlık "üç evde", eğer başka şekilde düşünmeyi öğrenmezsem.

Nasıl - nasıl - NASIL? Tanrı aşkına -bir insan başka türlü düşünmeyi nasıl öğrenir? Şu anda zaptedilmez bir çılgınım- doğru düşünmeyi nasıl öğrenebilirim? Yine de, dünyada bir fazla -veya bir eksik deli kadın olması bu kadar önemli mi? -O kadın ben olduğum için -ve benlik davasından payımı çokça aldığım için- benim -için-çok- çok fazla önemliydi. Sonra şimdi düşünmeye cesaret edemediğim, beni seven kişiler vardı. Onlar için bu durum altüst olmuş karanlıklara -ölüm-kefenler tabutlar filan- tercih edilirdi.

Fakat ben hastalıklıyım, -ve kalemi, marazî içgözlemimi durdurabilmek için sıkıca yakaladım- daha fazla devam etmemek için. Çılgınca bir fikirdi -dahası çılgın bir beyinden çıkmıştı. Hiç birşey düşünmemi durduramaz ya da düzeltemez- ve büyük bir düşüşe yönleniyorum. "Üç eve".

Ne olduğunu bilmiyorum ama - bana birşeyler olmuştu. Önceki benliğim tümüyle ufalanmış ve yerle bir olmuştu ve hakkında hiç birşey bilmediğim bir yaratık ortaya çıkmıştı. O benim için bir yabancıydı. -benim egoizmim onunkinin yanında kaymağı alınmış süt gibiydi; ve düşündüğü şeyler de kâfirce düşüncelerdi. İsmi çılgınlıktı. Deliliğin kızıydı- ve doktora göre ikisini de benim beynim yaratmıştı. Bilmiyorum -ve doktorların başkalarının inanmasını istedikleri gibi mi yoksa kendi inandıkları gibi mi düşündüklerinden emin olduklarından şüpheliyim. Böyle şeyleri hiç bilmem, hiç değilse onların bildikleri şekilde bilmem.

Uzun Latince ve Yunanca kelimelerden oluşan bir listeleri vardı, içimizden birinde şu veya bu belirtilerden birini gözlemleyince, fobilerimiz için hemen bir etiket yapıştırılırdı ve böylece sorun bitmiş olurdu. Sadece bütün o uygun kelimeleri ezberlemekle çok büyük bir şey başardıklarını sanmıyorum. Biz deliliğin ne olduğunu onu yaşayarak öğrenmiştik -(ve bundan daha yakın bir tanıma olamaz)- diğerlerinden çok geniş ve köprü kurulamayacak bir uçurumla ayrılmışız. Ve arada madde yatıyor -bölünmüş, parçalanmış ve ayrılmış.

Eski ırklara göre delilik "Şeytan Çarpması'ydı" ve kurbanla zamanlarına uygun bir yöntemle uğraşırlardı. Onların yapmacıklı, ukala torunları, şimdiki zamanda yaşadıkları ve kendilerine "modern" dedikleri için şeytan fikrini bir kenara atmışlar ve karışık bir semboller sistemi geliştirmişler. Sözcükler, teknik terimler- heceleri takırdarken bilimsel analiz gibi ses veriyorlar. Bütün bunların, eski bir (voodoo) cadı doktorun sembolleriyle aynı mantık içinde toplanmış olduklarını anlayabilecek kadar öngörüleri yok.

Fakat bu beni hiç bir yere ulaştırmaz. Eğer başka şekilde düşünmeyi öğrenmem lazımsa -sahip olduğum zekamın kalan bir kaç kırıntısıyla bunu yapmaya çalışmaktan başka çare yok. Fakat nasıl- işte sorun bu.

***

Diğerlerinden daha mı fazla içgörüm vardı, yoksa aslında korktuğumuz mu başımıza geliyor, bilemiyorum. Her neyse, o burada ve beni hayatımın yirmi dokuzuncu yılında ele ge-

çirdiği de apaçık ortada. Beni yakaladı ve sürükledi — nereye, bilmiyorum. Başımdan sonuna kadar bütün cehennemi geçirip— çok uzaklara, cennete kadar. Şimdi de hızla döndü, döndü ve geride hiç tanımadığım bir yabancı bıraktı. Gövdemin içinde otururken, kendimi güçsüz ve hasta hissediyorum, sık sık kusuyorum ve öyle sendeliyorum ki zorlukla yürüyebiliyorum. En küçük bir harekette, baştan aşağı bir ter boşanıyor —ben bir deliyim— ve bunun farkındayım.

Devlet benim deli olduğuma karar verdi; artık hiç bir şeyden sorumlu değilim, onun için bu düğümü çözmeye çalışmam veya bir şeyleri kurtarmaya çabalamam bana aptalca ve anlamsız geliyor. Ama bu düğüm 'ben' olduğum için, onu olduğu gibi bırakamam da. Öyle yapmam daha iyi olurdu —ama yine de yapamam. Ellerimde hala bir yaşam tutuyorum— bu yaşamın bir akıl hastanesinde geçirilmesi gerekse bile. Bütün mücadeleleri kaybettiğim halde bu çatışmanın dışında bırakılmıyorum. Bütün silahlarım yetersiz kalsalar bile hemen yenilerini bulmam gerekli.

Delilikten kaçabilmek için içine girdiğim kapıdan çıkamam, bu kesin -ayrıca böyle yapmak da istemiyorum. Dünün mücadeleleri öldü- bitti. Bırakın onlar düştükleri yerde kalsınlar -unutulsunlar. Geriye dönemem- ileriye doğru gitmeliyim- bu yol beni "Üç Eve" götürse bile. Orada tedavileri mümkün olmayan ümitsiz vakalar bir aşağı bir yukarı yürürler, ağlaşırlar ve gövdelerinin ölümünü beklerler.

Bundan kaçamam -buna katlanamam da- nasıl dayanacağım ben!

Her şey bir rüya, bir kâbus. Daha önce hiç bir doktor önümde durup, başka türlü düşünmeyi öğrenmediğim takdikde, kısa sürede iyileşemeyecek kadar delireceğimi söylememişti.

Bunların hepsinin bir rüya olduğuna eminim. Şimdi uyanacağım ve oh, bütün bunların rüya olduğunu anlayınca öyle

rahatlayacağım ki. Sonra herşey gülünç bir anı olarak kalacak- vücuduma o deli kadının yerleştiğini farkedince hissettiğim o tuhaf duyguyu gülümseyerek hatırlayacağım. O, tamamen bilinçsiz, duygusuz; mantığını dinlemeyen- kendi kaprislerinden ve içinden gelenlerden daha güçlü hiç bir kanun, kural tanımayan- ve hiç bir şeyden korkmayan- bir deli kadın.

Biraz sonra uyanacağım ve ne kadar güçsüz olduğumu, onun iri ve çirkin kalıbını kıpırdatabilmek için ne kadar çaresizce çabaladığımı hatırlayacağım. Düşler, uykudayken gerçek gibi görünürler fakat ne kadar çabuk biterler; uyanınca bu kabusa gülüp geçeceğim. Bu derisi yüzülmüş koca at yalnızca -birisinin kabusu- hepsi bu.

O, gerçek değil -o 'ben' değil- rüyalarımdan önce onu hiç görmemiştim, şimdi rüyada bol bol görüyorum. Ben onu rüyamda görmüyorsam- o zaman başka birinin rüyasında demektir. Onlar da biraz sonra uyanacaklar ve bütün bunlar gecenin içinde- uyanınca kabusların gittiği yerde- kaybolacaklar.

Oh, bu bir rüya -bir kuruntu- bir yanılsama- bir kâbus. Hepsi, görüntülerin ve hayallerin çılgın bir karışımı. Çevremde süregiden bütün bu hezeyanlar, ulumalar- bunlardan kurtulabilmem için- birisi gelip beni uyandırmayacak mı?

Eğer uyanacaksam -kendi kendime uyanabilmeliyim- benden başka kimse bunu başaramaz. Ama nasıl yapacağımı bilmiyorum.

Eski 'ben'den geriye sadece bir gölge kaldı. Önceki tüm yaşamım öylesine kayboldu ki, bu Taş Devri'nde yaşamış bir varlık olabilir -ardında bu dünyadan geçip gittiğinin belirtisi olarak bir kaç kemik parçası bırakarak yokoldu.

Bir vakitler 'ben' olan kişi, şimdi meydana gelen bu yaratığın doğmasını engelleyemediğine göre, daha güçlü olan bu

yaratığı, eski benliğimin hayaletinin denetlemesi pek kolay olmayacak.

Bu eski benliğimin ölümünde ve gömülmesinde hazır bulundum. Tabutu deli gömleğiydi ve akıl hastanesinin bir hücresinde gömülmüştü.

Başkalarına göre ben yalnızca bir manyaktım - uluyordum- ama doğanın tuhaf bir cilvesiyle, delilik gelmeden önce bir deli gömleği isteyecek kadar kurnaz bir İskoç öngörüm vardı.

Belki de acımasız bir Kayıt Meleği neler olup bittiğini biliyor ve yazabiliyordu, ama ben anlamıyorum. Bundan sonra da mücadelem bilinç düzeyimin üstünde -veya altında- devam ediyordu.

Yapabildiğim tek şey -hiç bir kelimenin tanımlayamayacağı şeyleri hissetmekti- ürke ürke -çırılçıplak- gittikçe daha çok delirerek.

Bir hücreye kilitlenmiştim -tek arkadaşım çılgınlığımdı. Beni hapseden ağır pirinç kilit, bir sembolden başka bir şey değildi. En uzak yıldızda yaşayan tek insan ben olsaydım, bundan daha yalnız olamazdım. Yo -yaşamın çıplaklığının ve yalnızlığının ne demek olduğunu bana öğreten, bu kilit değildi. Çünkü ben delilikle beraber uzun bir ölüm nöbeti tutmuştum -Akıl ölürken.

Delilik, önceki 'ben'in ölümünde hazır bulunduğu gibi, ikincinin doğumuna da sebep olmuştu.

Hemşireler daha önce bağladıkları aynı gövdeyi çözdükleri halde, bu gövdenin içinde kımıldanan yaratık artık aynı kişi değildi.

Böyle şeylerin bir açıklaması olduğunu düşünen kişiler, istediklerini söylesinler; ben anlamıyorum.

Bütün bunlar bir rüya -bir yanılsama- hileli, aldatmacalı bir düzen -Sinsice çizilmiş çizgiler göz alırken yalın, açık

seçik bir şekilde biçimden biçime girecek, ilk şeklin dış hatları ikincisinin içinde kaybolacak.

Bu eğer bir yanılsama ise -ki her şeye rağmen gerçektir- ve eğer kazandığım ikinci kişilik bütün bu zaman boyunca öbürünün dış hatları içinde saklı idiyse- öbürüne geri dönmenin çılgın kargaşasını yaşamaktansa ölmeyi tercih ederim. O, ilk benliğim ölü kalsın- geçmişe ait bütün diğer şeylerle beraber. Elimden gelseydi onu geri çağırmazdım. Hiç kimse kendi ölüm haberimi benden daha iyi yazamaz- çünkü ölen benim. Yaşamla başa çıkamayan- ondan kaçamayan- ve de ona uyum sağlayamayan zavallı bir yaratık. Böylece delirdi ve müthiş bir acı içinde öldü -hayal kırıklığı, yılgınlık ve hezeyanlar içinde.

Onun hakkında doğru olarak söylenebilecek en kötü şey, onun bir aptal ve korkak olduğunu söylemektir. En iyisi de: Deliliğin gelişini görebilecek kadar öngörüsü oluşu ve bunun için gerekli hazırlıkları yapmasıdır. Yalnızca kendini mahva götürüyordu. Ve içimizdeki çoşkuları, duyguları, hepsini bilen Tanrı, yalnız O, sonunun bir yenilgi mi yoksa zafer mi olacağına karar verebilir.

Yenilgim bana acımasız bir ders verdi; yaşama problemine uyum sağlayabilmek için kullandığım metotların doğru olmadığını öğrendim. Eğer benim yanlış, hatalı düşünme şeklim beynimin beni tuzağa düşürmek için ördüğü bir ağ idiyse, o zaman, aynı tipte bir örgü örmenin beni bu tuzaktan kurtaramayacağı da mantıklı değil mi?

Derdimin ne olduğunu bilmiyorum -yalnızca birşey yanlış, birşey ters gidiyor- çok ters. Ve onu nasıl düzelteceğimi bilemiyorum.

Üzerinde duracak somut bir şey yok - ayaklarımın altında uçsuz bucaksız, tehlikeli bir yılgınlık ve ümitsizlik bataklığı uzanıyor- bunu sonsuz başarı, heyecan ve kendinden geçme devreleri izliyor ve her iki ruh hali de mantıklı bir te-

mele dayanmıyor. Bütün hayatım boyunca ya birinin ya ötekinin pençesinde kıvrandım ve akıllı, mantıklı olmak gibi bir düzeyde kalabilmek için çabalarken harcadığım enerjiyi düşündükçe bir boşluk ve bulantı hissediyorum.

Ve şimdi, Akıl ve Mantık kaçıp gittiğinden beri -tamamen- ve problemi de hâlâ çözemediğime göre -işte, geriye sadece "üç Ev" kalıyor. -Eğer- eğer - başaramazsam - ki eğer başarabilseydim bu bir mucize olurdu.

Deli gömleğinin içinde yatarken doğan bu çılgın deli kadının beyninde çılgınca bir fikir dolaşıyor.

Delilik sırasında doğduğu için, bu fikir ona babalık yapan bir canavara benziyor. Ona göre ateşe karşı en uygun silah ateşti. Ve delilikte savaş ancak delilikle olurdu. O belki de sandığım kadar deli değil- belki de bana gelmeden önce benim olduğumdan daha akıllı. Fikrini o kadar mantıklıca anlatıyor ki delilikte aklını ve mantığını kaybetmek yerine - ve öbür kıyıda deliliği bulmak - gerçekte çılgınlıkta deliliğimi kaybedeceğimi- ve öbür kıyıda sağlam bir beyin bulacağımı düşündürüyor.

Hangisi doğru olursa olsun, boydan boya cehennemi katettiğimi - ve yaşamımın geri kalan bölümünü öbür kıyıda bir yerlerde bulduğumu iyi biliyorum. Ama deliliğin cehenneme götürdüğü parçam buna dayanamıyor. Yolculuğun korkunç sıcaklığı onu meydana getiren maddeyi tüketip bitirmişti. Bir gölgeye dönmüş, erimişti.

Bu sonradan oluşan yaratık, kendine has düşünce ve fikirlere sahip. Bir gölge tarafından kontrol edilemez.

Bir zamanlar ben olan zayıf ve korkak yaratık, zayıflığından ve korkusundan böyle bir yaratığı - şimdiki halim- ortaya çıkarabildiyse, dünya ona haksızlık etmiş demektir. O kadın bir budala değildi, aksine bir dahiydi; -kendi zayıflığından ve başarısızlığından doğmuş olan yaratığın bir ucube, bir çirkinlik abidesi olmasına rağmen. Muazzam bir ken-

dini beğenmişlik bir manyağın işaretiyse, -o zaman o bir manyaktır- ve kısa süre sonra "Üç Evde" olacak, gelecek onu hiç endişelendirmiyor. O cehennemden gelmişti ve üzerinde hâlâ duman - ve kavrulmuş et- kokusu var; bunun için önünde uzanan kadere bakabilecek - ve gülebilecek - cüreti ve cesareti var. Ondan öncekinin değer verdiği şeyleri hiç önemsemiyor- Önceki kişiliğinin gölgesiyle alay ediyor - ve ona bir küstahlık bayrağı sallıyor. Ve ben hala bölünmüş durumda olduğum için, anıları benimle beraber oldukları sürece bütün eski düşünce ve fikirlerimden tamamen vazgeçemiyorum. Ne de sonradan oluşan manyak 'ben'e bu düşünceleri empoze edebiliyorum.

Mantık ve akılla yönetilebilen hiçbir yaratık, manyak değildir. Ve bu sonradan doğan yaratığın mantığa dayanmayan bir akıl yürütme metodu var - fakat daha ikna edici. Sonuçlara çıplak ve keskin bir yol izleyerek ulaşıyor. Bir sonuca varmak için düşüncenin yavaş sürecine güvenmezdi - duyguların arasına orakla biçer gibi -zincirleme şimşekler gibi-keser, girerdi.

Onunla ne yapmam gerektiğini bilmiyorum -ya da ona nasıl direneceğimi veya onu nasıl eğitip bir zamanlar bana öğretilen nezaket kurallarını ona nasıl öğreteceğimi bilmiyorum.

Oh, evet o "Üç Eve" gidecek, buna hiç şüphe yok. Ama bununla yalnızca alay ediyor - bana, hayatın bir akıl hastanesinde veya dışarda yaşanmasının hiç bir önemi olmadığını söylüyor.

Bana, hayatın bütün önemli sorunlarını ve konularını kaçırdığımı, hiçbir şeyi açıkça göremediğimi söylüyor. Yalnız dış görünüşlerle ilgilendiğim için büyük içsel değerlerin anlamını hep kaçırıyormuşum. Normal - veya anormal - zihin diye birşey yokmuş, yalnızca zihinler ve daha çok zihinler varmış. Önemli olan hayatmış, onun sınıflandırılması de-

ğilmiş. Onu yaşamak - ondan korkmamak. Parçalansın, - coşsun- gerekiyorsa yıkıcı olsun - ama bu hayatı yaşa, ondan korkma.

Benim delirdiğimi fısıldıyor -herhangi bir içsel bozukluk yüzünden değil- çok sıkı denetleme, kontrol ve çabalama yüzünden delirmişim. Olduğum şekilden başka, doğadışı bir kalıba girmeye çabalamak. Bilmiyorum. Onun doğru düşündüğünden, haklı olduğundan emin değilim -ama eğer başıma gelen bu dertler çok fazla kısıtlamaların sonucu olarak ortaya çıktılarsa -öyle çok fazla kısıtlamaların uygulanabileceği yeni bir yer görüyorum- Çinliler'in ayak bağlama adetlerine karşı duyduğumuz tiksintiyi uygulayabilecek yeni bir yer görüyorum.

Bütün bu çarpık felsefeler benim sorunlarımı çözmüyor. Parçalanıp dağılmanın arkasında yatan nedenleri bildiğini zannedenler, kurbanı kurtarmak için etkili bir tedavi geliştirmeye çalışsınlar. Veya eğer bu mümkün değilse -sorunların köküne inip araştırabilecek kadar akıllı olanlar, o kadar akıllı olmayanlara- problemle nasıl başa çıkılabileceğini öğretsinler. Nedenleri bulmak -veya kabahatın kimde olduğunu ispat etmek- eğer bugüne kadar denendiyse, bana yardım edebilmek için çok geç kaldılar. Gerçek şu ki, ben zaten şimdiden buradayım, bir akıl hastanesinde, büyük bir Deliliğin tam ortasında; "Üç Eve" ve ümitsiz çılgınlığa doğru sürükleniyorum -eğer bir mucize gerçekleştiremezsem.

Zaten zorluğun içine düşmüşüm -ve eğer kurtarılmam gerekiyorsa bunu kendi kendime yapmalıyım çünkü başka birisi bana yardım edemez.

Ve değerli pek az silahım -ve azıcık cephanem var, tabii eğer çok gerektiğinde Akıl Ana benim için bir silah uydurmazsa-.

Problemi karşılamam ve onunla bir şekilde başa çıkmam gerektiği için -bu kağıt kalem fikrini geliştirdim. Doktor benimle konuşurken kalem elimdeydi- sözünü bitirip beni sersemlemiş bir halde ellerime bakarken bırakıp gittiği zaman- bu fikir aklıma geldi. Dışarıdan, bağlanmış, bağırıp çağıran, abuk sabuk söylenen öbür delilerin seslerini duydum - (içlerinden birisi ölüyor ve bunun farkında değil) - ve deliliğin bütün bu kargaşasını, bu ölümlerden beter olan katı ve yalnız yaşamı- ve bütün bunların acısını, boşluğunu ve ümitsizliğini- ve sonsuzluğu, ebediyeti hissettim- ve bu ses beynimde bir başka anlamla birleşti. Etrafımda dönüyor, çarpıyordu -bir sel- nereden salıverildiğini Tanrı bilir - hepimizi mahvolmaya, yıkıma doğru sürüklüyordu.

Diğerlerine baktım- ve tuhaf bir yakınlık hissettim. Onları saran deli gömleklerine baktım- (kendi kollarımdan bağlanmış olmanın uyuşukluğu daha geçmemişti) - ve o zaman aklıma gelen düşünceler - kendi Tanrımla benim aramdaydı - çünkü bunlar delilikti, çılgınlıktı. Etrafımda helezonlar çizen sel beni aşağıya çekiyordu, adeta emiyordu -ve elimdeki kalem yakalayabileceğim bir kamış parçasıydı. O yalnızca bir kamıştı -ama onu yakaladım- ve şimdi bir süre için başımı suyun üzerinde tutabiliyorum- yazdıklarım başkaları için bir anlam taşımasalar bile -hiç değilse- bana biraz yardımları oldu. Birkaç yetersiz tabir, cümle bulabildim, ve sözcüklere uyması için yontulabilen şeyler de delilik değildir.

Öyle devasa, büyük fikirler ki, onları tanımlayabilecek bir sembol yaratılamaz - bu düşünceler bulanık, elle tutulamaz ve karamsarlık dolu, korkutucu delilik üretiyor.

Bu şeyin -herhangi bir şeyin -kelimelerle meydana getirilen bir anlama uydurulabilmesi bütün benliği kaplayacak, bunaltacak kadar büyük olmadığını gösterir. Biz, çok geniş, bilinmeyen ve tanınması kolay olmayan şeylerden korkarız.

Olağan bir noktaya getirilebilen şeylerle başa çıkılabilir- bu nokta anlayışımız ve kavrayışımızın odak noktası olabilir.

Bir kalemim ve hiç değilse bir süre idare edebilecek sayıda kağıdım var- ve şimdi bu deli kadın abuk sabuk söylenmek istediği sürece- hezeyanlarımızın sesi kağıda kelimeler olarak dökülürse ne olur sanki- veya havada yükselip bütün diğer süregelen gürültü ve kargaşaya karışabilir. Onun düşünceleri çılgınca- ama benim daha çılgın bir düşüncem var- onu bir kaleme bağlı olarak tutmaya zorlamak ve uzun süre onu yazı yazmanın yavaş ritminde alıkoymak gibi- bu onu bir şekilde ehlileştirebilir. Aslında çimenlerde vahşi bir boğayı ehlileştirmeyi tercih ederim. O bir manyak olduğu için nasıl başa çıkabileceğimi bilmiyorum. O, ben olduğum için- ve bir manyak bile olsam kendimi kendi ellerimde hissettiğim için, bir yol bulup kendimle başa çıkmalıyım.

Hemşire şu anda yazdığım kağıtlardan birisini aldı. Onu okudu -bana acayip acayip baktı- ve ne yaptığımı zannettiğimi sordu. Ve benim bu tuhaf işimle ilgili bir cevap beklediği için onu hayal kırıklığına uğratmak istemedim. Bu sebeple ona uygun bir cevap verdim. Ona, Shakespeare olduğumu söyledim, deli gömleğinden kaçınmaya çalışan bir Shakespeare. (Bir şeyin yeniden dünyaya gelmiş kişiliği olmak bende tuhaf bir his uyandırıyordu, bunu kabul ediyorum, fakat Shakespeare'in bana hak vereceğinden şüpheliyim.) Ama, yaşasın! Hemşire yan koridorlardan koca bir tomar kağıtla geri geldi ve "Devam et, Shakespeare" dedi.

Gerçekten, Shakespeare, senin o sessiz İngiliz mezarından bu kadar kolay çağırılabileceğini bilmiyordum. Benim şimdi içinde bulunduğum çıkmazda, bir büyüklük kompleksi, hülyası için böyle şanslı bir seçim yapan başka birini tanımıyorum. Öyleyse, hoşgeldin! Benim düzenimden memnun kalacağını umarım. Zavallı dostum, daha önceki durumundan sonra bu senin için gerçek bir düşüş.

Bu belki de daha önceki hayatında deliler hakkında sayfalarca yazdığın dramlara karşı ödemek zorunda olduğun bir kefalet -bir borç- bir cezadır.

Zavallı Shakespeare -benimle "Üç Eve" yollanacağını çünkü bir manyak olduğunu söylemek, önceki dehanın tam bir saptırması olacak. Ve bu dünyaya geri dönerken bu türde bir düzene gelmen zevkinin ve seçme yeteneğinin -bu konuda bir tercihin olsaydı- bir yansıması olurdu. Ama sen beni seçmedin -ben seni seçtim- ve bunu umursamamalısın- çünkü burada senin pek sevdiğin konulardan bol bol var. Ve, senin o çok büyük dehana saygı göstermemezlik yapmıyorum- bahse girerim ki, sen, kendin bir deli olduğun zaman - deliliği o kadar da şaşırtıcı, korkutucu bulmayacaksın. Hele, kendine benzeyenlerle beraber yaşarken.

***

Doktor şu anda işini bitirdi. Bütünüyle çok çekici bir adam. Nörotik bir kadın için ona karşı bazı duygular beslememek zor -fakat bu doktor müthiş zeki. Bu doktorların hepsi öyle. Bizleri, protoplazmamızın en belirsiz bulaşık lekelerine kadar incelediler, psikanaliz yaptılar- ve benim açımdan, buldukları şeylerle 'Ego'm hiç de pohpohlanmış olmadı. Aman, bu doktorlar! Yaşam içime yakıcı bir tutku verdi, kendimi onların hipotezlerinin tamamlanmasına karıştırmak- ve eğer ben bir katırın ikiz kardeşiysem o zaman onlar da mutlaka çok iyi birer veteriner oluyorlar.

Bize deli diyorlar- ve aslında onlar da bizim gibi tutarsız, uçarı ve değişkendirler. Özellikle bu doktor. Bir gün benimle acımasızca alay eder, eğlenir; bir başka gün de benimle hüzünlü bir halde konuşur. Ve bu sabah ilerideki kaderimi anlatırken gözleri yaşlarla buğulanmıştı. O ve onun zekası kahrolsun!

Monoton bir müzik gibi durmadan söylenerek şunu kafama sokmak istiyordu -"çok kendini düşünüyor -çok bencil- çok bencil. Başka türlü düşünmeyi öğren- Başka türlü düşünmeyi öğren- Başka türlü düşünmeyi öğren." -Bunu nasıl yapabilirim? Nasıl- nasıl- yapabilirim? Kahretsin, nasıl yapabilirim? Onun önerilerini uygulamaya çalıştım ama biraz olsun başka türlü düşünmeyi öğrenemedim. Bütün çabalarım boşa gitti.

Oh evet, o iyi bir doktor. Fevkalade bir doktor. Bütün kararları mükemmel bir mantık üzerine kurulmuş, bana söylediği şeyler doğru -midemi bulandıracak kadar doğru. O haklı, tiksindirecek kadar haklı. Aslında o, dünyadaki bütün erdem ve zekanın bir simgesi. Bu yüzden ondan nefret ediyorum- coşkuyla, tutkuyla. Fakat bunları bilmek, ona bir tokat atma dürtümü bastırmıyor ve dürtü bana söylediği şeyleri doğruluyor.

Ona bir çan takmak isterdim -böylece çarpık beynimin kıvrımları ve yarıkları arasında dolaşmaya başladığını farkedebildim. Korkularımı avlamaya çalışıyor ama onları bulunca hiçbir şey yapamıyor, öyleyse avlanmanın ne faydası var? Fobiler küçük, duygusal şeylerdir; onları araştırmak, deşmek bir çıbanı deşmek gibidir. Onları iyileştirmez. Tek yaptığı şey, onların arasında sinsice dolaşmak, onları altüst etmek. Çok özel nitelikli bir örnek bulunca bu keşfiyle öyle heyecanlanır ki tıpkı ender bulunan bir böceği yakalayan bir böcek avcısına benzer.

Onu bulduktan sonra ne yapacağını bilmez. Onu dışarı çıkaramaz, çerçeveleyemez veya alkol içinde saklayamaz. Bu keşfinin delili olarak elinde sadece albümüne yapıştıracağı uzun, anlaşılmaz bir kelime vardır. Ve isterim ki- oh hem de nasıl, ondaki kendini beğenmişliğin, kendine güvenin birazını alabilecek kudretim ve deham olmasını o kadar isterim ki. Bana kendini düşünen, egoist diyor, -ve öyleyim de- ama o da aynı dertten muzdarip. Belirtileri kendinde nasıl göremedi anlayamıyorum, halbuki başkalarında açıkça görebiliyor.

Lordlara yakışır mükemmelliği ile burada günde iki defa mağrurca dolaşır. Bilgeliğiyle övünen büyük, Modern Bilim Adamı, kendi laboratuarında, iş başında. Burada, "Hidro"daki biz hastalar artık insan olarak görülmeyiz, sadece test tüplerindeki şeyleriz. Deneyler. Bazılarımız başarılı değil. Özellikle ben, onun hiç iyi gitmeyen bir deneyiyim ve şu sıralarda "Üç Eve" boşaltılacağım.

Şimdi farelerin, tavşanların ve kobayların deneyler sırasında neler hissettiklerini çok iyi anlıyorum.

Teşrih acı verir- bunun tersini söyleyenler kendilerinin deli olduklarını ilan etsinler- ve modern bir psikolog onların beyinlerini incelesin, analiz yapsın.

Doktor size gelir ve en profesyonel haliyle- o zamanki havasının izin verdiği derecede kibar ve yumuşak bir şekilde, sizin çok Egoist olduğunuzu ve başka türlü düşünmeyi öğrenmediğiniz takdirde "Üç Eve" gideceğinizi söyler.

Ve eğer sizde gerçekten için için büyüyen bulaşıcı bir "kendini çok düşünme" hastalığı varsa, bir kalem ve eski mektupların boş sayfalarını alırsınız elinize, yatakhanede oturup, kendinize Shakespeare der ve her şeyi anlatmaya başlarsınız.

Bu bir Böcek-evi-Böcek-evi-Böcek-evi. Yaşasın Böcekevi! Bu aynı zamanda Hidro-Hidro-Hidro- yaşasın Hidro-! Böcekevi kaçıkların kapatıldığı, gözlendiği, tedavi gördüğü, üzerinde çalışıldığı bir yerdir. Burada bir köpek yavrusunun pire sabunuyla yıkanmasından daha mantıklı olmayan bir sürü şey yapılıyor. Belki köpek yavrusuna banyonun faydası vardır ama köpeğin onu yıkayanlara pek güveni yok. Öylece yakalayıp banyoya doldurmuşlar- protestolarına, direnmelerine aldırmamışlar. Biz de öyleyiz. Protestolarımıza, diren-

melerimize, hiç aldırmazlar. Bize yapılan her şey iyiliğimiz için yapılıyor, bunu anlayamamamız kötü talihimiz yüzünden. Evet -burası Hidro- anormalliklerimizi düzeltmek için her şeyin yapıldığı yer.

Ve bunun bir "Tedavi" olduğunu belirteyim -ve bunun "Verildiğini" belirteyim.

Şimdi, hemşireler hastalardan birini besliyorlar. Yemeyecek. Yemek istemedi. Ama yine de yemeği üzerine boşaltıyorlar. Ağzına tahta bir mandal koydular ve kadın ağzındakileri onlara doğru püskürtmek, kusmak istediği için, kalkan gibi tuttukları bir çarşafın arkasına sinmişlerdi. Kadın bir nefeste sırayla tükürüyor, uluyor ve küfrediyor; deli gömleği giydirilmiş olduğundan tükürmek, ulumak ve küfretmekten başka bir şey yapamıyor. Ama nasıl tükürüyor, nasıl küfrediyor, nasıl uluyor! Gerçekten bu deliliğin muhteşem bir sergilenişi. Yüzü öfkeden morarmış, boğazındaki damarları dışarı fırlamıştı. Ağzını küfretmek için açtığında, çarşafın arkasından bir hemşire çıkıyor, ağzına büyük bir yudum süt boşaltıyordu. Diğer bir hemşire nefesini kesmek için burnunu sıkıyor ağzını da havluyla kapatıyordu.Ama kadın yine de yutmuyor boğazında kalan konuşmalarla boğuluyordu.

Kelimeler sütün içinde gargara yapıyorlar ama kadın yine de yutmuyor. Sütün içinden çıkan sesler aslında küfürleri tam anlamıyla ifade etmiyorlardı, sıvının içinde şekillerini kaybetmişlerdi. Ama bu kelimelerin ruhu, özü sütün arasından kaçıyor ve sanki kaynıyormuş gibi sesler çıkararak havaya karışıyorlar. Ve kadın da küfürlerin yardımı olmadan da onları kaynama noktasına getirebilecek kadar deli. Yutmadan önce ölene kadar boğuşamadığı için kendinden nefret ediyor. Kendi acizliğine ve çaresizliğine öfkeleniyor ve hemşirelerden de inanılmaz bir öfkeyle nefret ediyor. Şimdi işleri bitti ve onu rahat bırakıyorlar; kadının öfkesi ve gazabı da genel olarak bütün dünyaya yöneliyor ve Hidro'nun tavanına doğru bir sıcak su fıskiyesi gibi yakıcı öfkesini boşaltıyor. Böylesine bir öfkeyle çıkarılan bir insan sesinin öyle bir gürültü çıkarabileceğine ve hala konuşma şeklinde kullanılabileceğine inanmak imkansız gibi geliyor. Ama gerçekten öyle oluyor -hatta tavana çarpan güç bile küfürlerin şeklini bozmuyor -çünkü bu küfürler sağlam ve gerçek şeylerdi ve çıkardığı diğer gürültülerin arasından sıyrılıp yükseliyordu. Onları Delilik oluşturmuştu; iki misli kuvvetle, pekiştirilmiş nefretle meydana gelmişlerdi ve ne onları fışkırtan güç ne de tavana çarpma etkisi onları engelleyemiyordu.

Öylesine altüst edici bir patlamayla savurduğu küfür ve lanetlerin tavana çarpınca parça parça olacağını düşünebilirsiniz. Ama bu küfürler o kadar güçsüz değiller. Onlar kocaman ve iri yapılı olup, büyük bir güç ve şiddetle hareket ediyorlar. Onun için tavana çarpınca zedelenmek yerine, onlar tavanı eziyorlar, herşeyin yönü değişik burada. Roket gibi hep yukarıya doğru uçup stratosferi delip geçecekleri yerde, tavandan tekrar duvarlara çarpıyorlar, tekrar tekrar duvardan duvara vurarak koridorlarda çınlıyorlar -böylece biz hâlâ ilk bağırtıların etkisinde kalıyoruz. Daha önce asla böyle bir söz dağarcığı görmemiştim! Küfür sanatında bir denizciye ders verebilirdi. Sanatın ötesine ulaşan yeteneği ise -bir dehadır!

Yüz kilonun üstünde iri yarı bir kadındı. Şimdi bu kilonun yarısına indi, etleri uzun çatısının çevresinde gevşek gevşek sarkıyordu. Pelvis kemikleri bir kasenin ağzı gibi görünüyordu. Gövdesi ise kırışıklıklarla dolu pörsümüş bir yığın halindeydi. Durmadan kaşındığı ve tırnakladığı için kırmızı çiziklerle doluydu. Etine öyle kuvvetle tırnak batırmıştı ki bazı yerlerde derisinin arasından eti görünüyordu.

Ama ben "Tırmalanmış Göbeği" seviyordum, çünkü deli gömleği giydiğim bir gün ayağa kalkıp dansetmişti. Benim şarkılarıma dansıyla eşlik etmişti -çılgınca fırıldak gibi dönen bir dans- ve o çırılçıplaktı. Benim şarkıma eşlik ettiği

için bağlanmıştı. Güzel bir şarkı değildi- ben zırdeliydim yoksa bu böcek-evinde şarkı söylemezdim.

Ve o, benden de deliydi yoksa şarkıma eşlik edip dansetmezdi. Güzel bir dans değildi. Üzerinde hiç bir giysi olmadan dans edebilmek için gerçekten çok güzel olmanız gerekir ve bu işi Sanat adına yapmalısınız, -sanatı Büyük S ile yazınız yoksa polis işe karışır- yoksa hemşireler deli gömleğiyle gelirler.

"Tırmalanmış Göbeğin" gövdesinde güzellikten eser yoktur. Kendini bağlattı; onunla danseden "Deve" de bağlandı. "Deve" dansetmişti ama geniş kambur omuzlarını bir çarşafla örtmek inceliğini göstermişti, çünkü daha çirkin olmak mümkün olsaydı, 'Deve' nin 'tırmalanmış göbekten' bile daha çirkin olduğunu söyleyebilirdim. Hepimiz de iyice zıvanadan çıkmıştık. Üçümüz yataklarımızda bağlanmış yatıyorduk. Bağırıp çağırıyor, haykırıyorduk - (deliliğe sessizce katlanmak mümkün değildir) - orada yatıyor, her birimiz kendi esintilerimize göre şarkılar uyduruyorduk. Ve Hidro her zamankinden daha gürültülüydü.

***

Hidro'da yaşayanların kuruntulardan, yanılgılardan dünyalar yaratabilme güçleri vardır. "Dışardaki" bir vatandaşın en çılgın fantazilerinde düşleyebileceği bir dünyadan bile daha çılgın dünyalar. Burada herşey baş aşağı durumdadır ve hiçbir şey doğru veya tanıdık görünmez. O kadar farklı bir dünyadır ki, sanki kendinizi herkesin başları üzerinde durduğu, tavanda yürüdüğü ve birşey olurken sonundan başına doğru gittiği bir dünyada bulursunuz. Tuhaf fantazilerimizin arayışı sırasında bize hiçbir şey tutarsız gelmez; başkalarında gördüğümüz tuhaflıklar bizi şoke etse bile.

Birbirimize deli deriz ve hepimiz beraberce bir sandaldayız: Onun için, eğer kendime Shakespeare diyor ve diğerleri hakkında yazıyorsam, 'mani'nin eski geleneklerine uyarak, büyüklük kuruntum için bir patron seçiyorum. Gördüğümüz, bulduğumuz hayatla başa çıkamıyoruz,ne ondan kaçabiliyoruz ne de ona uyum sağlayabiliyoruz. Böylece biz de başa çıkabileceğimiz bir çeşit dünya yaratma gücümüzü kullanıyoruz. Burada yaratılan dünyalar, onları yaratan beyinler sayısındadır. Her biri kesinlikle kişiseldir ve başkalarıyla paylaşılmaz. Gerçekten daha gerçektirler. Bilinci zorlayan, iten keskin, tiz - ve içe işleyen bir yoğunluk içindedirler ve bunlar mantığın küt kenarlarından daha inandırıcıdırlar - bu ikisi arasında bir çelişki olsa bile aralarında seçme hakkım yok. Mantık, daha başlangıçta çiğnenmiş, bir yana atılmış ve yenilgiye uğramıştı; kuruntunun keskin dişleriyle yarışamazdı.

Tuhaf ruhlarının sarmalandığı fantastik bedenlerden daha derinleri görebilmek için gözlerimi bilemem gerekecek. Onları anlamadığım gibi kendimi de anlamıyorum- ve ben onlardan biriyim.

Örneğin "Tırmalanmış göbek". Ne tuhaf bir yaratık o, orada yatıyor, uluyor ve şarkı söylüyor ve tükürüyor ve küfrediyor. Şimdi hemşire yatağının üzerine bir çarşafı çadır gibi tutturmaya çalışıyor -tükürükleri yabana gitmesin diye. Biraz sonra çadırın içi sırılsıklam olacak.

Ve bir de "İskelet" var -koridorda bir aşağı bir yukarı koşan ve pencerelerin önünden geçerken kafesini adımlayan bir hayvana benzeyen İskelet. Şu anda parmaklarının ucunda yükselmiş; çığlıkları neredeyse tavanı yerinden oynatacak. Düşünebileceğiniz en kuru, etsiz yaratıktır.

Kemiklerinin dış görünüşünü örtebilecek et ve kas yapısı yok. Sadece, üzerine güve yeniği dolu bir battaniye örtül-

müş bir iskelet o. Ve deli, zır-, zırdeli. Uluyor, haykırıyor, kemiklerinin üstünden sarkan gevşek derilerini yırtıyor.

'Deve', Paraldehid'in verdiği derin uykuda, çadır bezinden deli gömleği derin derin nefes aldıkça kabarıp iniyordu. Çoğu zaman ilaçla uyuşturulurdu -çünkü hezeyanlarını, ulumalarını çok sever ve herşeyini başkalarıyla paylaşmak ister.

Öyle gülünç bir mizah anlayışı vardır ki onu anlayabilmek isteri nöbetleriyle sarsılmak demektir. Orantısız iri bir vücudu vardır. Omuzları bir deve gibi dışarı doğru fırlamıştır ve bu benzerlik onun gevşek yürüyüşünde de göze çarpar. Yani eğer yürüme imkanı bulabilirse, çünkü çoğunlukla deli gömleği içinde tutulur ve ilaçla uyuşturulur.

"İlaç-yapıcı". Ona öyle isim taktım çünkü 'hidro'ya getirildiğim gün, salonda, alnından aşağı sarkan siyah kahkülünü banyo havlusuyla sarmış öylece oturuyordu. Beni görünce önüme zıpladı, kollarını iki yana açtı ve hoşgeldin dercesine önümde eğildi. Sonra dikleşti, kollarını göğsünde kavuşturup bana baktı. Delici siyah gözleri delilikten parıldıyordu. Gücüyle beni öyle etkilemişti ki söyledikleri çok inandırıcı geldi.

"Hoşgeldin yabancı - aramıza hoşgeldin. Fakat benim bu kabilenin büyük ilaç-yapıcısı olduğumu daima hatırla."

Ama ondan daha güçlü olan kabile şefleri, onu deli gömleğinde haftalarca bağlı tuttular. Orada sessizce ve nefret dolu olarak yattı. Beynini dolduran düşünceleri hiçkimse bilmez.

Deliliğin siyah bir tabut örtüsü vardır; kötü kötü düşünen, bekleyen - ve gözetleyen bir örtü. Bu, ondan doğuyor ve çevresine uğursuz bir sessizlik içinde yayılıyor.

Gözlerinin sizi incelediğini hissetmek; nefretin siyah, geniş ve dipsiz mağaralarından esen bir serinliği hissetmek gibidir. Onun gözlerine bakınca, salt deliliği görürsünüz - ağır ve henüz doğmamış olan dehşete gebe bir delilik.

Sıkıca bağlanmış olduğu halde, onda diğerlerinde korku uyandıran birşeyler var. Ve doktorlara hemşireler de onunla meşgul oldukları zamanlar daha ihtiyatlıdırlar.

Bir de 'Opera Şarkıcısı' var - hayatı sonsuz bir trajedi olan ufak tefek, zavallı bir kadın - acının baskısından tek kaçış yolunu delirmekte bulmuş ve kendisinin bir opera şarkıcısı olduğunu sanıyor. Küçük, kahverengi bir tarla faresinden başka birşeye benzemiyor. Kapana yakalanmış küçük, kahverengi bir tarla faresi. Musluk suyunda kül ve asit olduğunu zannettiği için tuvaletteki dışkılarla yıkanıyor. Asitin, onun gibi kralların önünde şarkı söylemiş birinin güzelliğini bozmasından korkuyor.

Sonra 'Putperest' geliyor, 'hidro'da şimdiye kadar çırılçıplak dolaşmış olan en güzel ve zarif yaratık. Giysileri gereksiz bir yük olarak gördüğü için onları ilelebet çırakıp atmıştı. Doktorun viziteye çıktığı zamanlarda, hemşireler ya üstünü örtüyorlar ya da tuvalete kilitliyorlar. Bunun dışında istediği, hoşlandığı gibi dolaşabilirdi - ve o da çıplak dolaşmaktan hoşlanıyor.

Adeta Cab Calloway'ın sesinin dişisi denebilecek bir sesle pencerenin kenarında durup şarkı söyler, şarkısını çığlıklarla bitirirdi. Çığlık çığlık ardına - sonra yine bir çığlık - bir çığlık daha. Kendi ruhunun çıplak ve kontrolsuz bir şekilde dışa boşalışları. Kainatta buna benzer başka çığlıklar olamaz.

Onu öylece çıplak - delice ulurken görünce, gerçek olup olmadığını merak ederdiniz; yoksa hüzünlü ve güzel bir hayal miydi. Hayat ne kadar acımasız bir heykeltraş, canlı bir güzelliği akik gibi işlemiş ve bu güzellikten gittikçe artan bir delilik yaratmış. Ve onun gerçek olduğunu biliyorum çünkü hayaller yalnızca fikir üretirler, somut maddeleri değil.

Bir de 'Çiftçi Kadın' var; yatakta başını örterek yatar, özlemle sonunda hep kaybettiği bir savaş halindedir hep. Özle-

mi o kadar yoğun ki bir delilik halini almış. Özlemi o kadar şiddetli ki onu bir manyak yapacak gücü var. Ömür boyu süren şiddetli bir istek.

Özlediği şey, öyle küçük, öyle önemsiz ki hayatın bunu inkar edecek kadar zalim olabilmesi çok yanlış. Vahşi ve bâkir bir dünyada - bir bahçe yapabilecek küçük bir köşesi bile olamıyor.

'Öğrenci'ye gelince, ayaklarını biçimsiz bir şekilde uzatmış oturuyor - onu oturtan her kimse bacaklarını zarif veya hiç değilse rahat bir şekilde yerleştirme zahmetine katlanmamıştı. Birisi gelip onu kıpırdatıncaya kadar oturtulduğu gibi kalacak. Artık hiçbir hevesi veya bir Fransız taşbebeğinden daha fazla bir yaşam bilinci yok. Okul yıllarında parlak bir öğrenciydi ve bu şey başına gelmemiş olsaydı hâlâ okuyor olacaktı. Davranışlarının gösterdiği kadar duygudan yoksun değildir.

Bir keresinde onu kütüphanede yürütmeye çalışan hemşire, onun önündeki kitap raflarına büyülenmiş gibi durup baktığını görünce çok şaşırmıştı. Oysa daha önceleri gördüğü şeyler karşısında öyle kayıtsızdı ki, onun tamamen bilinçsiz olduğunu düşünüyordu. Baktığı kitaplar yalnızca ilgisini çekmemiş, öyle acı verici ve dokunaklı bir duygu uyandırmış ki ağlamaya başlamıştı.

Rafların önünde durup içinde ne varsa hepsini bir ağlama seli halinde boşaltmıştı. Hiçbir şaka, şefkat veya teşvik onu eline bir kitap almaya ikna edemedi. Hiçkimse onu neden ağladığını anlatmaya razı edemedi. Nedeni yalnızca acının kendisini bildik, gizlilik içerisindeki ruhunun açığa vurduğu gözyaşlarıydı bunlar- ne sebebini söyleyebiliyor ne de başka bir nedende aramasını biliyordu. Şimdi, bu ağlama olayının yeniden meydana gelmesi ümidiyle onu sık sık kütüphaneye götürüyorlar.

Bir de 'Dansçımız' var, genç bir anne; anne olmadan önce kolejde derece almış. Şimdiyse öylesine delirmiş ki; yukarı kattaki koğuşta bir el aynasıyla Başkana radyo mesajları göndermek için pencerelerden birinde ayağa kalkmış bir durumda bulmuşlar ve hidroya getirmişler. Bir sürü tuhaf kuruntuları var ve bir memur olduğunda veya doktorlardan birinin sevgilisi olduğunda ısrar ediyor. O hoş bir kız - güzelliğini bozan tek şey kırık ön dişi.

Sonra 'Trajedi' var. Ölüm onun üstüne elini koymuş ama delilik kasesinin dibinde kalan son birkaç damla posa da tükenmeden onu çekip almayacak. Düşünülemeyecek kadar müthiş bir ölümle ölüyor, ölmekte olduğunu da bilmiyor - yalnızca hayatını yakıp kül eden bir deliliği tanıyor, biliyor.

Ondan önce de annesi aynı hastanede bu yoldan geçmişti. Kızı da, henüz yirmisine bile girmemişti; titrek hayatının son damlasını deliliğe feda etmeden ölemiyordu bile. Annesini frengili bir kadın olarak seçmenin yarattığı çılgınlık. Ve geride bir de küçük kızkardeş var, onun başının üstünde de "babasının günahlarının" azabı asılı duruyor.

Henüz doğmamış bebeklerin karar verme yetenekleri pek gelişmemiştir - belki bir gün Devlet onlara annelerini seçme hakkı verebilecek cesareti bulur.

Şu anda hemşireler onu beslemeye geliyorlar - normal olarak yemeğin vücuda girdiği sindirim yolunun tam tersinden oluyor bu beslenme. Onu beslediklerinin veya ölmekte olduğunun farkında değil.

Onun için hiç ümit yok ve sona biraz bekledikten sonra ulaşılacak.

Bir sonrakine ben 'Ana' diyorum. Bağlandığı yatağın ayakucunda oturuyorum. Deli gömleğinden öyle nefret ediyor ki buna dayanamıyor. Onu çözmem için bana yalvarıyor ve çözmediğim için bana uzun bir liste halinde iğrendirici sözler söylüyor. Şimdi de monoton bir sesle 'Mavi Gömlek Çocuk-

ları'nı' gelip onu çözmeleri için çağırıyor. Onlara kendisine yapılan kötü muameleleri anlatıyor. Bütün gücüyle kurtulmaya çabalıyor - çünkü yatağa bağlı olmanın kısıtlamalarına dayanamıyor.

Şimdi aşağıya doğru öyle kaydı ki çenesinin altından geçen kalın kumaş bantlar onu neredeyse boğmak üzere. Yüzü kıpkırmızı oldu ve alnındaki damarlar zorlanmaktan dışarı fırladılar. Bantlar nefes borusunu sıkıyor, zorlukla nefes alabiliyor ama yine de boğuk bir sesle konuşmayı sürdürüyor. Neredeyse gidiyor! Bunu becerebileceğine inanıyorum! Başını, bantların arasındaki açıklığa sokabilse, başarabilecek. Biraz daha homurdansa, biraz daha zorlansa, biraz daha eğilip bükülse bu işi başaracak.

Yaptı! Yaptı! Kolları bağlara çılgınca çarpıyor, omuz etleri kesiliyor ve derisi sürtünmeden kızarmış. Ama hemşireler geliyor. Onu yakalayıp içine dolaştığı bağları çözmeye başlıyorlar. Bu bağları sadece yeniden daha sıkı bağlayabilmek için çözmüşlerdi. Şimdi o da hemşirelerin ne yaptığını anladı ve haykırmaya ve gitmesine izin vermeleri için yalvarmaya başladı. 'Yapmayın bunu, lütfen bunu yapmayın! Oh, seni gidi Kahpe!" "Yalnız bırakın beni, yalnız bırakın, - siz - siz." Biraz daha küfür - ve şimdi çocuklarından birisine bağırıyor, "Jerry - Jerry - O Bıçağı Kap ve Buraya Gel ve Bu İnsanları Öldür."

Sonunda sustu, öyle sıkı bağlanmıştı ki zorlukla nefes alabiliyordu; ve kurtulmaya o kadar yaklaşıp da bunu başaramadığı için ümitsizlik içinde ağlıyor ve bir çocuk gibi hıçkırıyordu.

"Dayanamıyorum, dayanamıyorum" - önce dokunaklı,

"Dayanamıyorum, dayanamıyorum" - sonra yalvaran,

"Dayanamıyorum, dayanamıyorum" - tekrar daha yüksek, emreden bir sesle.

En sonunda ciğerlerinin bütün gücüyle attığı çılgın bir çığlık. "Dayanamıyorum! Dayanamıyorum!"

"Tırmalanmış göbeğin" sesi tükürükten sırılsıklam olmuş çadırın içinden geliyordu. 'Oh Tanrım, oh Tanrım, oh Tanrım, oh Tanrım!!! Eğer dayanamıyorsa, Tanrım, bırak kurtulsun, oh Tanrım veya onu bir çiviye assın, oh Tanrım veya ne yapacaksa yapsın, oh Tanrım, ama çenesini kapatsın, oh Tanrım."

Tırmalanmış göbek bugün çok dindar bir havada ama bu dindarlığın içinde bir saygı olduğundan biraz şüpheliyim. 'İsa, Ruhumun Aşığı' diye bir şarkı söylüyor.

Başka bir hasta ona katılıyor, bir üçüncü de onu izliyor. Hepsi bir arada başka başka notalarla ve tempolarda şarkı söylüyorlar. Sonuç korkunç ve harika fakat pek müzikal değil. Deve uyanık olsaydı o da katılırdı ve işte o zaman armoni gerçekten çamura batmış olurdu. Sesi vapur düdüğü gibidir. Zaten o katılmasa da genel uyumsuzluk yeterince kötü. Birisi ikinci dörtlüğün yarısına gelmişken diğeri son sözleri söylüyor.

Tırmalanmış göbek şarkıyı çoktan boşlamış, bu kutsal müziğe hiç uymayan bir sürü küfürü ardı ardına sıralıyor. Çok iyi bir kontralto sesle kelimeleri, kendi uydurduğu anlamsız sözcükleri monoton bir ritimle söylüyor. Ooo, şimdi anlıyorum. Bildiği her terbiyesiz kelimeyi alıyor buna uyacak bir sürü yeni sözcükler üretiyor. Demek küfür sanatında gösterdiği dehayı böyle geliştirmiş!

'İskelet' haykırarak ve uluyarak pencerenin önünde bir ileriye bir geriye koşturuyor. Takır tukur kemiklerinin üstünde kalan iki-üçyüz gram eti de delice oğuşturarak, sıkarak, çimdirerek eritiyor. Şimdi ise omuzlarındaki etleri gerçekten yırtıyor. Ağzı köpürüyor ve dönüp banyolardan birine tükürene kadar, köpükler akıp gidiyor.

Kapıya doğru birkaç adım koştu, sonra pencereye döndü ve oradan geçen adamı görünce daha çılgınca çığlık atmaya başladı. Adama gelip pencereyi açması için altı yüz dolar teklif ediyor. 'Pencere kelimesinin ilk iki hecesini anlaşılır şekilde söylüyor, son 're' hecesi çığlık halinde çıkıyor ağzından.

Şimdi yine tükürmeye başladı ama artık banyoya nişan almaya gerek görmüyor. Yerçekimi nereye çekerse oraya gidiyor tükürükler. Gömleği yakasından alt ucuna kadar yırtılmıştı, ağzından sızan tükürük ve salyalar yere dereler gibi akarken iri karnının üzerinde takılıyor. Görünüşü hiç de iştah açıcı değil. Salyaları açık duran ağzından daha büyük bir hızla akıyor. Bir yandan çığlık atarken gözleri de benim yönüme takılı kalmıştı. Ama hiçbir şey görmüyor, sadece kendini pençesine alan dehşeti hissediyor. Gözleri insan gözüne benzemiyor. Gördüğü şeylerine dehşetinden şekilleri bile değişmiş. Şimdi bana doğru geliyor. Çığlıkları kulağımı dövüyor.

Ona nasıl yardım edebilirim? Hiçbir şekilde, tam olarak hiçbir şekilde. Ona yardım edemem ama onu görmemek için gözlerimi de kapatamam. En iyisi dünyada böyle acıların var olduğunu hiç bilmemek.

Üzerindeki baskının bir kısmını uluyarak ve etlerini yırtarak hafifletebildiğine memnunum. Hissettiği şeylere sessizlik içinde katlanabilmek mümkün değildir; ve yaptığı anlamsız olduğu halde onun için ulumalar ve çırpınmalarla ifade etmek, içinde tutmaya çalışmaktan daha iyi. İçimde bir şeyler kalmış olsaydı, o beni sinirlendirebilirdi, heyecanlandırabilirdi. Öyleyse devam et ihtiyar kemik torbası, Ulu! - ulumaya devam et. İçindekileri haykırarak boşalt ve belki de bu köprüden geçtikten sonra bir kaçığın çiğnediği bir kalemi eline alır, oturur ve benim hakkımda yazmaya başlarsın. Bundan sonra uluyan ben olabilirim, bunu kimse bilemez.

Yalnızca canım şu anda ulumak istemiyor. Sen hiç de çekici bir örnek olmuyorsun, sen yalnızca korkutucu bir uyarısın.

....

Ve işte sabah oldu. Yaşanacak bir gün daha. Gece boyunca ilaç verilmemişti, bu yüzden burası tam bir çıfıt çarşısına döndü.

Sabahları daha sessiz olur - ama bu sabah değil. Burasıyla karşılaştırılınca bir kazan fabrikası bir morg kadar sessiz ve sakin kalırdı. Zaten çekilmez olan gürültüye bir de yataklarında bağlı olanlarının çığlıkları karışıyordu. Hemşireler bile otoritelerini korumak için oraya buraya koşuştururken biraz çıldırmış gibiydiler - burası tümüyle çıldırmış.

Bağlanmış olanlar uluyor ve çığlık atıyorlar - bağlı olmayanlar da koşuşturuyor, etrafa saldırıyorlar ve ulumalarına, çığlıklarına vahşi hareketler ilave ediyorlar. Delilik rüzgârının estiği bir ormandaki çıplak ağaçlara benziyorlar; rüzgar onları eğiyor, sallıyor ve kırıyor. Düşünülebilecek en çılgın isteri bu. Ne olduğunu bilmiyorum. Fakat bir çeşit çok etkili bir bulaşıcı hastalık aralarından esip geçiyor - yayılıyor, beni de yakalıyor.

Çılgınlıkları benim içimdeki deliliği de daha yüksek ve daha daha yüksek düzeylere çıkarıyor - ve şu anda ben de uluyacağım. İsteriye karşı duracak gücüm yok. Burası cehennemden beter. Dante hiçbir şey bilmiyordu. Bu kargaşa ve yıkım dört nala ilerlerken, bu hidroda yapmalıydı o meşhur yolculuğunu.

Birçok cilt dolduracak malzeme bulurdu. Güzel, çıplak putperest deli gömleğinden sıyrılıp çıkmıştı ve pencerede durup sabaha doğru uluyordu. Eminim ki Dante, Cehennemde bunlardan daha kan-dondurucu uluma ve çığlık duymamıştır. Boğazındaki ses telleri yırtılıyor, onu duyanların ku-

lak zarları parçalanıyordu. Benim beynim de çözülmenin eşiğinde titriyor. Bu sabah bizim karşılaştığımız gibi bir patlama karşısında kimse çerçeveler içinde kalmayı başaramaz.

Dayanamıyorum! Shakespeare! Tanrı aşkına, neredesin! Yanıma otur ve şu kaleme tutunmama yardım et! Bak söylüyorum, artık dayanamıyorum. Saçlarımın köklerinin çekildiğini hissediyorum, onun için artık gücümün sonuna geldiğimi biliyorum, kollarımdaki tüyler diken diken. Saçıma dokunun, Mr. Shakespeare ve bana saçlarımın dikelip dikelmediğini söyleyin - neyse boşverin. Ben öyle olduğunu biliyorum. Ama önemi yok - sen sadece kaleme yapış ve birşeyler yaz; çabuk ol. Şu kalemi sıkıca tut ve kağıda bir şeyler yaz. Ne olursa - ne olursa yaz! Bu ulumalar arasında sesimi yükseltmeyeceğim. Siz kaçıkları sevmezsiniz, değil mi Mr. Shakespeare? Eğer onlardan biriyseniz ve başka bir seçim hakkınız olmadan yalnızca onları görüyor, işitiyor ve onlarla yaşıyorsanız, onlar size hiç de ilginç gelmezler. Ben de onları sevdiğimi söyleyemem, ama kendimin de buradaki en çılgın kadar deli olduğunu biliyorum. Bunu da uluyarak herkese açıklamayı göze alamam. Özür dilerim Mr. Shakespeare, büyüklük kuruntum olarak buraya gelmek zorunda kalmamalıydınız. Sakin İngiliz mezarının daha hoş olduğunu biliyorum. Başını nasıl bir derde soktuğunu bilmiyordun. ama artık burada olduğuna göre seni serbet bırakamam, geriye dönemezsin; aslında ben de seninle birlikte gitmeyi çok isterdim. Buna dayanamıyorum ve seni kaybetmeyi göze alamam. Evet Mr. Shakespeare, eğitiminiz burada tamamlanıyor. Şimdi artık kendi deneyimlerinize dayanarak kaçıklar hakkında yazabilirsiniz - ilk elden, doğrudan deneyimler ve sizin daha güvenli ve rahat olan hayal gücünüzü kullanmak zorunda kalmayacaksınız. Hayalinizden yarattığınız karakterlerin daha sevimli olduklarını biliyorum ama buradakile-

rin hepsi etrafınızda. Sataşıyorlar, uluyorlar ve hiç kimse (-hatta sizin dilinizi kullanmaktaki ustalığınıza rağmen siz bile) böyle yaratıkları kelimelerle meydana getiremez - çünkü sözcükler onları tanımlayamazlar.

Bu gerçektir Mr. Shakespeare. Delilik. Yalın, duygusuz ve manyakça Delilik. O, bir otlaktaki çılgın bir boğa gibidir - yüksek bir çitin arkasından gözlemek daha güvenlidir. Daha hızlı yazmazsan, yaratığın boynuzlarında asılı kalacaksın, tabii boynuz yaralarından ve boğanın ayakları altında çiğnenmekten bahsetmiyorum. Burada Deliliği görüyorsunuz Mr. Shakespeare, ilk elden, doğrudan - ve elinizdeki küt, dişlenmiş kalemden başka savunma aracınız yok.

Daha hızlı yazmanız şart. Ben gidiyorum - başımda o çılgın "hafiflemiş" duyguyu hissediyorum ve gözlerim doğru dürüst görmüyor. Yaz, lanet olası! Birşeyler yaz. Ne olursa olsun yaz, önemi yok.

Başımın çevresinde birşey var, öyle sıkıyor ki, düşünemiyorum, ama siz burada oturacak ve kağıda bir şeyler yazmayı sürdüreceksiniz. Bu bir kanun ve ben buna uymanızı istiyorum. Beni yüzüstü bırakmayacaksınız. Size şu anda her zamankinden çok ihtiyacım var. Ve unutmayın Mr. Shakespeare, bir acı vaklama ve kaz pişmiş olacak. Bu cehennemde bir dahi değil, yalnızca bir böcek evindeki bir kaçıksınız. Onun için ne yazdığınız hiç farketmez, sadece yazmaya devam edin. Bu konuda size yardımcı olamam - çümkü beynimin bir bomba gibi patladığını hissediyorum. Tanrı aşkına devam edin! Söylemek istedikleriniz olmasa da - veya güzel olmasa da. Bir silginiz olsa bile bunu kullanabilecek zamanımız yok.

Yazmaya devam edin - ve sanki Şeytan tarafından kandırılmış gibi yazın- çünkü bunu bilecek kadar sağduyunuz olsa da olmasa da - işin doğrusu bu! Birşey bizi yakaladı, ele

geçirdi ve bizi şeytana doğru sürüklüyor. Bu kez, bir dram yazmıyor, onu yaşıyorsunuz.

İşinize devam edin. 'Üç Ev' bundan daha kötü, daha beter. Şu anda İngiliz Edebiyatı geleneklerini boşverin- birkaç kıvılcım ve birarada tutmaya çalıştığınız mantık kırıntıları. Kurtarmaya çalıştığınız kendi akıl sağlığınız. Daha hızlı yaz, - aptal - eğer bir deli olmak istemiyorsan daha hızlı yaz. Şimdiden mantığın seni terketti ve seni uluyan bir manyak olmaktan alıkoyan tek şey gevşememek ve kendini bırakmamaktır. Siz yazmaya devam edin. Beni yüzüstü bırakmayın - siz olmadan başaramayacağımı biliyorum.

Eğer beni ulumaktan alıkoyabilirseniz, işte gerçek deha bu olur, hayalden romanlar uydurmak değil. Bu hayal değil - daha da kötü. Bu bir kâbus. Uyanıkken gördüğünüz bir kabus, bu yüzden ne kadar bağırsanız kimse sizi uyandırmaya gelemez. Bir kâbusun tam ortasında uyanık olmak, Mr. Shakespeare. Uyuyor olsaydınız bağırabilirdiniz ve belki biri sizi duyar, içeri gelir ve sizi sarsıp uyandırabilirdi - ama burda bağırsanız sizi ne kadar sarssalarda uyanmazsınız.

Tanrım! Bağırmak mı istiyorsunuz? Hayır! - bağırmayın! Başlamadan önce sus, lanet olsun.

Sana yazmanı söyledim - yazsana aptal! Sözcükler! Ne olursa! Anlamlı olup olmadığı hiç önemli değil. Yaz! Sus ve diyeceklerini kağıda dök! Benden daha da büyük bir eşeksin sen. Dâhiymiş - Pöh! Kaçık - kaçık kardeş! Bana gelerek sahip olduğun dehayı kaybetmiş oldun. Seni kahrolası aptal, bu isteriye izin verirsen ve içinden bir damlayı bile dışarı salarsan, onu durduramazsın. Biliyorum - bir kez daha böyle olmuştu. Dünyada hiçbir güç bunu durduramaz. Onu dizginleyebilmenin tek yolu, onu başlamadan durdurmaktır. Dünyanın yaradılışındaki kargaşa bunun yanında hiç kalır, o bile orta yaşlı bir bakire kadar sakin sayılır onun yanında.

Zavallı Bill, zavallı Bill; bir dahinin içine düşebileceği bir durum değildi bu.

Bir dahaki sefere çiçekler, kuşlar ve arılar hakkında yazmak isteyen birisine gel William, çünkü cehennemin bu tarafında delilikten başka bir şey yok. Ama kaleyi birkaç dakika koruyun. Yardım geliyor, bir hemşire kıyafetinde, Tanrı onu korusun ve Merkür , Sürat Tanrısı ona yardım et ki, acele etsin! Her bir elinde birer şırınga var ve başka bir hemşire bir tas paraldehid getiriyor. Tanrı bunu keşfeden adamı korusun! İlaçlar- İlaçlar- bilinçsizlik! Sessizlik!

Evet- hepsi buydu William. Başardık! Teşekkür ederim! Son birkaç dakikada ne yazdığın hakkında hiçbir fikrim yokama melekle yarışan Jacob gibi hissediyorum. Bileğim burkulmuş ve terden sırılsıklam olmuşum. Size minnettarım. Artık doktor benim iğnemi başka birine, seni seçecek kadar şanslı olmayan başka birine yapsın. Benim büyüklük kuruntularım hakkında ne düşünürse düşünsün- ama benim için yaptıklarını ben kendim için yapamazdım. Başardık! Dünya bunu bilmese de- son yarım saatte yazdıkların bütün eserlerinin toplamından daha büyük bir deha eseri!

Shakespeare, bu krizi atlattık- bir ara kaybedecek gibi görünmemize rağmen- ve ben neredeyse derinliklere dalmak üzereydim. Bu olduğu zaman ve eğer olursa, geriye yalnızca "Üç Ev" kalıyor- ve ümitsizce çılgınlık. O kadar sayfayı hep karanlıklarla doldurmuşsun- daha açık renkler yok mu? Bu loşluktan bıktım -ışık ve kahkaha yok mu? Mutlaka bütün dünya trajedi dolu değildir; yoksa öyle mi? Bu dünyada çılgın, kudurmuş delilerden başka bir şey yok mu? Shakespeare artık dayanamıyorum! En iyisi pes edip "Üç Evde" boğulmak. Madem ki düşeceğim, çitin hangi tarafına düştüğü[illegible] hiç önemli değil. Sonsuz uzayan çitler üzerinde tünem[illegible]en bıktım. Eğer bir manyak olmam gerekiyorsa- neden [illegible]erçek bir manyak olmayayım? Bu yarım ölçünün ne a[illegible]mı var?

Deliliğin pek az ödünü vardır. Bütün bu çabalarımla nereye varabilirim? Kaçınılmazı bir süre daha geciktirmek- Bundan kaçınamam, ancak geciktirebilirim. Nasıl olsa bir gün bu olacak. Bir gün -er veya geç- beni eline geçirecek. Öyleyse bunu ertelemenin ne yararı var? Kaçınılmazdan kaçmaya çalışmak anlamsız bir çabadır.

Pöh! Shakespeare -ne hale geldin böyle? Böyle düşünmenin şimdiye kadar kimseye bir yararı olmadı. Daha iyi bir şey yapamıyorsan, yazmayı bıraksan daha iyi olur. Ben bu şekilde yeterince düşünebilirim. Bana düşünecek daha neşeli bir şeyler bul, veya görecek daha hoş manzaralar. O kadar çok delilik, dehşet ve kargaşa gördüm ki, artık baktığım her şeyde aynı şeyleri görüyorum. Hiçbir şey, onun çevrelediği beynime ulaşamıyor, o diğer bütün görüntüleri engelliyor. Onu daha fazla görmemek için, beynimi kendi ellerimle kafatasımdan yırtıp çıkartabilirdim.

Şimdi, yan odada deliliğiyle başbaşa kapatılan kızın nasıl hissettiğini şimdi çok iyi anlıyorum; boş yere başını parçalamaya çalışıyordu, umutsuzca. Üç gün içinde bütün saçlarını avuç avuç kökünden yolmuştu. Kafası kabak gibi olmuştu ve hala çılgınca yolmaya devam ediyordu.

Ama o iyileşti, Shakespeare! Evet başardı! Ve onun zaferi çoğumuza cesaret verdi. "Üç Eve" gitmedi. Hatta şimdi "dışarıda" yaşamaya başlayacak, tabii saçsız olarak. Hiç kimse onun kadar zırdeli olmamıştı, ama yine de iyileşti! Her şey, bir zaman gelir sona erer; hiçbir şey sonsuza dek değişmeden devam etmez. Herhangi bir şeye bir süre katlanılır, hatta deliliğe bile -ve Hidroda yaşamaya bile.

Bu konuda; burada, aşağıda manyaklarla beraber yaşamak, yukarıdaki "en iyi" koğuşta yaşamaktan daha kolay ve daha iyidir. Değeri en fazla abartılan koğuş olan "en iyi" koğuşta valnızca hafifçe deli olanlar kalır. Onlar yaşarlar, hareket ederler, varlıkları ezilmenin öfkesiyle doludur. Günleri

gelir, geçer ve zamanın yüzeyinde ufak bir iz bile bırakmazlar. Varlık, durmadan bastıran bir monotonlukla frenlenir.

Her gün, bir önceki gibidir -bütün yarınlar da farklı olmayacaktır. Her gün doktorun ve hemşirelerin vizitelerine hazırlanmakla geçer. Askeri bir teftişten tek farkı " hazır olll!" komutunun olmayışıdır.

Bu hazırlıkların arkasında; bu kurumsal düzenin ardında; eşit olarak yerleştirilmiş kırk iskemle ve geometrik bir şekilde paralel olarak düzenlenmiş kırk yatağın ardında; iyi ayarlanmış insan seslerinin kusursuzluğu ardında (bu seslerin sahipleri seslerinin kusursuz bir tonda olmasına dikkat etmek zorundaydılar - bu "en iyi" koğuşta kalmanın bedeliydi- Kahrolası "en iyi" koğuşun); bu en iyi koğuşun sayısız mükemmeliklerinin ardında, her şeyin akıl dışı, anlamsız, aptalca - ve ümitsiz olduğunun tiksindirici, sinsi ve kabus gibi olan bilinci vardı. Fakat bu bilgi büyük bir dikkatle burada yaşayanlardan gizleniyor.

Elbette bunu görenler de var -ve bu sezgi onların burada kalma haklarını kaybetmelerine neden oluyor. Derhal başka bir koğuşa naklediliyorlar- ümitlerini kaybedenlerin yanına. Başka koğuşa taşınmaları onlar için önemli değil, başka bir şeyin de anlamı yok; onlar artık birer deli oluyorlar. Yaşam, özgürlük, çoluk çocuk, aile ve dostlar; insanlar için 'yaşamayı' ifade eden bütün bunlar önemini kaybediyor, ümidin terkettiği hasta için yok oluyorlar. Delilik geldiği zaman, - tuhaf bir uyuşukluk onu izler. Ölüme yakın bir uyku bastırır ama daha esrarlıdır. Bilinçsizliğin karanlık bölgelerinde dinlenmek - ne ölü ne canlı olmak; öldürücü, esrarengiz, hatta dayanılmayacak - veya kaçılamayacak kör bir dehşeti tanımayanlara göre şeytani bir durum.

Küçük bir beyinde yaşayan ruh, tüm gücüyle bu kâbusu, bu dehşeti hissedebilir; çığlıklar, saç yolmalar, vahşi küfürler, veya kahkahalar hepsi bu dehşetin parçasıdır. Gittikçe

artan gerilimi çeşitli kanallarından birinden akmaya başlar ve fırtına gibi kontrolsüz bir sel halinde fışkırır, bu sele Delilik denir.

Bazen de çökme yavaş olur. Başlangıçta farkedilmeyen ama yavaş yavaş artan bir basınç. İç kemiren bir hoşnutsuzluk, üzerinize saldıran çocuksu bir korku; bunlar durmadan genişleyen bir yörüngede ilerleyerek kişilik denilen esrarengiz gücün üstünde oymalar yapıyorlar.

Bu, belki de öyle küçük ve yavaş hareketlerle oluyor ki, başlangıçta farkedilmiyor. Sonra 'yıkım' başlıyor. Mantık ve aklın şeytanca kuruntular tarafından yok edilmesi sonunda melekelerin, yetilerin çökmesine biz 'yıkım' diyoruz; temkinli ve düzenli düşünceler buna boyun eğiyorlar. Mantığın düzenli yolunda, vahşi bir düzensizlik hüküm sürüyor ve bütün duygular ayaklanıyor, başkaldırıyor. Yıkım.

Yine de, her olayda olduğu gibi, görüş açısı manzarayı değiştirir. Ben, Delilik denen bu olgunun öbür yakasında duruyorum ve elimi öbür tarafa uzatmak, oraya geçmeyi bir gün başarabilenlere uzanabilmek istiyorum. Veya (Tanrı onları esirgesin!) sevdiklerinin yanında durup bariyerin yükselmesini seyretmek, ölümden beter olan ve karşıya geçmenin mümkün olmadığı bir uçurumu görmek. Onlar, gerçek kaybın ne olduğunu; tabutların, mezarların ve yumuşak toprağın sakin, sessiz finalinin daha çok tercih edilebileceğini deneyerek öğrenirler.

Onlara, şunu söyleyebilirim; (çünkü ben biliyorum, ben oradaydım) "Unutmayın ki bir ruh, o Delilik denen belirsiz denizde seyrederken, sizin kaybettiklerinizden çok daha fazla ve daha önemli şeyler kazanmıştır. Normal, aklı başında insanların Yıkım dedikleri şey, Deliliğin vahşi isterisini tanıyanlar için - ben bunu iyi bilirim- bir kurtuluş anlamına gelir. Azat edilme. Kaçış. Deliliğin keskin dişlerinden kurtuluş. Dayanılamayacak bir şeyden kaçış. Ve işte bu nedenle Delilik geldi. Kurtarma; saf, basit, katıksız kurtarma."

Delilik, bizleri eline alan insanî korkuların hiçbirini bilmez. Hata yapmayı - vicdanı olmadığından - Tanrı korkusunu, veya şeytanları da bilmez. Bu dünyada hiçbir şey, başını kaldırıp hak iddia ettiğinde, onu durduramaz. Onun seçtiği kişinin başka tercih hakkı yoktur.

Onu izlemeleri, söz dinlemeleri ve ümitsizce, onu tatmin edecek bir beceri göstermeye çabalamaları gerekir.

O bir yaşam gücüdür, kendi ağına dolaşmış bir yaşam. Kimse onu düzeltemez, çünkü iplikler kendi etrafında dolaşmış, kördüğüm olmuş.

Hiçbir tabiat olayı bu kadar ürperti veremez. Ancak bir tayfun- bir Niagara Şelalesi veya okyanusların gelgiti, delirmiş bir beyin kadar kolaylıkla zaptedilebilir!

Onu hiçbir şey durduramayacak - onu tutabilecek hiçbir şey yok; kendi karanlık mağaralarında kaderini takibetmek için çevresini silip süpürmesini hiçbir güç engelleyemez. Onun hakkında çok az şey biliniyor ve kurtulma zamanı gelince onu hiçbir şey durduramaz. Bunun bir esaret mi yoksa kurtuluş mu olduğu o kişinin görüş açısına bağlıdır. Esaret nedir? Özgürlük nedir? Bunların tanımları, Deliliğin ne olduğu bilmecesinin eksiklerini tamamlar; çünkü delilik her ikisini de kapsar. Ben Deliliğin gücünü - ve acımasız esrarını - hergün gördüğüm halde ve onu çok yakından tanıdığım halde, beni sürüklediğini ve - (nereye, bilmem) alıp götürdüğünü hissetmiştim - cehenneme giden yol boyunca sürüklendim ve diğer tarafta da çok uzaklarda, mantık ve aklın donuk, sıkıcı yönlerini hissettim - yine de, bu olağanüstü yolculukta yaşadığım tecrübeleri anlatabilmem çok zor.

Hiç değilse şunu öğrendim: hiçbir şeyin ondan korktuğumuz, ürktüğümüz ve beklediğimiz zamanki kadar müthiş olmadığını, bu gerçek başımıza geldiğinde anlarız. Korktuğu-

muz başımıza gelince - eğer korkmamıza değecek kadar müthiş birşeyse, düşünecek kadar bile zamanımız olmaz. Endişe ve merak, boşluğu dolduran bir maddedir.

Acımasız gerçekle karşılaştığımızda, varsayımlara dayanan şeyler için fazla zaman harcamayız. Zihinlerimizde yarattığımız korkular, olaylara bizi daha çok incitecek gücü veriyorlar.

Delilik bile - ki hayatım boyunca ondan kaçmıştım, gerçekten beni eline geçirdiği zaman, yıllarca ondan kaçmaya çalıştığım zamanki kadar korkunç değildi. Bu konuda dürüst olmam gerekirse, benim dışımda bir kuvvetin beni koruduğunu kabul etmem lazım. Bunu anlamıyorum - ve eğer kişiliğin tuhaf cilvelerini inceleyen psikologlar bunu açıklayabilirlerse, belki benden daha iyi anlatabilirler.

....

Annemi düşündüm, belki o da benim gibi hiçbir şey görmeden dışarıya bakıyor. O anda, bizim için hiçbirşeyin farklı olmadığını anladım. O, bir yerlerde oturup ölümü bekleyecekti, ben de bu tımarhanede oturup deliliği bekleyecektim. Ve ikimiz için de beklediklerimiz ne kadar çabuk gelirse o kadar iyi olacak. Böylece canavar ortaya çıktı ve çılgın atalarımdan birinin hayaleti içimden kabardı ve bu konuda birşeyler yapmamı önerdi; onu eline geçiren yırtıcı nefret güçleniyordu. Ve içimdeki o şey kesinlikle ben değildim - bir başkasıydı- ve onu deli gömleğinden başka hiçbir şeyin tutamayacağını biliyordum. Onun için hemşireye gittim ve "Beni Bağla" dedim.

Bunu isteyen ses benimki değildi; benim sesimin hoş olduğu söylenir - ama bu ses dümdüz ve boştu, ne rengi ne tonu vardı. Fakat hemşire öyle aptaldı ki yanlış anladı ve sinirli görünmediğim için beni yatağa geri gönderdi. Yandaki

hasta bağlanmıştı ve kuduruyordu. İçimde hissettiğim öldürme dürtüsünü dinlemeye cesaretim yoktu. Bu sebeple hemşireye ikinci kez gittim ve deli gömleği istedim. Bu sefer ikisi birden beni yakalayıp yatağıma götürdüler. Memnuniyetle yürüdüm - beni bağlayacaklarını sanmıştım. Ama hayır. Beni bağlayan birşey olmadığını göstermek istiyorlardı. Kendimi yıllardır kontrol etmiştim ama şimdi gücüm kalmamıştı ve hâlâ o gün hidroda neredeyse olabilecek şeyleri düşündükçe fena oluyorum. İçimde hala akıl kırıntıları kalmıştı. Aklıma gelenlerin manyakça olduğunu biliyordum; onlara daha fazla dayanamayacağımı da biliyordum.

Bunun üzerine hemşireye üçüncü kez gittim; beni görmezlikten geldi. Göğsümde kavuşturduğum kollarımı sıkıca tutarak başında bekledim; kollarımı serbest bırakmaya cesaret edemiyordum. İçimde serbest kalmış olan delilik tüm sinirlerimi sızlatıyordu -ve kolumu serbestçe sallasam, bu kadını koca bir yumrukla yere devirsem ne hoş olur diye düşündüm. Bunu yapabileceğimi biliyordum ve eğer acele etmez ve beni bağlamazsa yapacaktım da.

Bin yıl yaşasam bundan sonraki birkaç dakikayı asla unutmayacağım. Bağlanma arzumun bir yardım çağrısı olduğunu -hem de acil ve gerekli bir yardım- anlamayan hemşire öylece durdu. Deli gömleğine sokulmam için önce bunu gerektiren bir şey yapmalıydım -ve ben hiç bir şey yapmamıştım. Ama beynimdeki saldırgan, öfkeli ve çılgın şeyden haberi yok. Çünkü ona küçücük bir tolerans gösterseydim, onu tutamazdım; yalnız ben değil on kişi bile ona hakim olamazdı. Hidroda beni bağlayabilecek kadar çok insan yoktu. Ama, bende hala bir parça insanlık kaldığı için bunu başlatmanın bana bağlı olduğunu biliyordum. Fakat hemşire benim görünürdeki sükûnetime aldanmıştı- kendimi kontrol edemeyeceğim anda bir sel gibi fışkıracağını anlamıyordu- ve ben çılgın bir manyak haline dönüşecektim. Geçen her

saniye çok önemliydi. Halimi ona nasıl anlatabileceğimi bilmiyordum. Zorlukla düşünebiliyor veya konuşabiliyordum. Bütün enerjimi, bağlanmama kadar kendime hakim olmak için harcıyordum.

Bütün sinirlerim sızlıyor, başımda da tuhaf bir hafiflik var. Beynimden yayılan kuvvet vücudumu sarsıyordu. Biran vücudumdan dışarı çıkıp orada durarak olanları gözlediğimi hissettim. Bu kısa zaman sürecinde, çaresiz üçüncü bir kişi gibi ümitsizce dua ettiğimi farkettim. Kendim olduğunu bildiğim kişiye baktım- ve onu daha önce hiç görmediğimi farkettim. Şimdiye kadar gördüğüm herhangi birinden çok daha iriydi. Öyle öldürücü ve korkunç görünüyordu ki, korkudan başım döndü ve Tanrı'ya hemşirenin çabuk olması için dua ettim.

Hemşire sonunda benim tepesinde dikildiğimi farkedince, onun sözünü dinlemediğim için bana çok kızdı. Yüzüne kan hücum etti ve sesinin öfkeyle yükseldiğini duydum, "yatağına dön. Seni bağlamayacağım."

Cevap verirken sesim öyle düz ve ifadesizdi ki sanki çok uzak bir yerden geliyor gibiydi. Her şeyin gerçek dışı olduğu hissine kapıldım. Bir keresinde eter verildiği zaman da böyle hissetmiştim. Düzgün bir cümle kuramıyordum- yalnızca sık sık duraklayarak söyleyebildiğim iki üç boş sözcük.

Sonunda söylemeyi başardım, "Beni bağlayana kadar dönmüyorum. Birisine zarar vereceksem, bu sen olacaksın. Yanından ayrılmaya niyetim yok. Seninle açık konuşmaya çalıştım ve eğer bir şeyler olursa bunlar sana olacak, orada yatan şu zavallı, çaresiz insanlara değil."

Bana sertçe çıkıştı, "Dövüşmek istiyorsan gel bakalım. Senin benimle dövüşmeye çalışman çok hoşuma gidecek." Vücudumdaki öldürücü kadının onu mahvetmeden bırakmayacağını iyi biliyordum. O da, beni, istemezsem deli gömleğine sokabilmek için yeterince insan olmadığını biliyordu. Bütün gücümle, beni terketmeye başlayan şeye tutundum. Kendimi öyle sıkı tutuyordum ki parmaklarım, kollarımda derin yaralar açtı. Sonunda beni bağladı - ve gömleğe öyle istekle giriyormuş gibi görünen kollarımın aslında irademin son kırıntılarıyla nasıl zorla sokulduğunu bilmiyordu.

Sıkıca bağlanınca ve artık kendimi tutmama gerek kalmayınca, bütün utancım vahşi bir gözyaşı seli halinde dışarıya fışkırdı. Bunlar, kısmen böylesine bir yüreksiz olduğum için utanç yaşlarıydı. İçimden gelen zorlamaları yapamadığım, yeterince cesur davranamadığım için utanıyordum- ama daha da önemlisi, bunları yapmadığım için duyduğum rahatlamanın gözyaşlarıydı. Aynı zamanda bunlar öfke ve bütün bunların yarattığı şaşkınlığın gözyaşlarıydı. Doktor içeriye geldi ve benimle konuştu fakat ne dediğine aldırış etmedim, benim için önemli değildi. Beni bu kadar çabuk pes ettiğim için azarladı ve alaya aldı- ve bu da önemli değildi.

Normal yaşamdan çok uzakta, cehennemde ızgaraya yatırılmış bir ruhtum. Geride bıraktıklarımın düşünceleri bana kadar ulaşamıyordu - ben çok, çok uzaklardaydım. Ona karşı kibar mı yoksa kaba mı davrandım, bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla onun önemi kalmamıştı. Ben, başıma gelen şeyin rezilliği içinde uzanmış, yatıyordum. Aklıma annem geldi, onun sık sık söylediği bir şeyi hatırladım.

Sesini duydum, acımasızca ve küçümseyerek, 'Seni zavallı, Allah'ın belâsı şey."

Sonra gözlerini gördüm ve o zaman, kızını ele geçiren o şeye karşı, gözlerinin anlatılamayacak kadar büyük bir acıyla dolduğunu anladım. Benim için düşündüğü bütün o güzel hayalleri gerçekleştiremediğim için ona çok acı çektirmiştim.

Ondan, kontrol edemediğim bir şiddetle nefret ediyordum. İçim öylesine öfke doluydu ki hiç değilse bu hale düş-

mekle onun beklentilerinin bir kısmını doğru çıkardığımı sanıyordum.

Çığlık çığlığa bağırıyordum, ihtiyarlayıp ölmeden önce bebekliğimde ektiği bir tohumun kök salıp büyüdüğünü; diğer bütün çabalarının hep başarısızlıkla sonuçlandığını bilmesini istiyordum.

Ve aniden büyük Delilik geldi, onu durdurmanın yolu yoktu. Öylesine bir gürültüyle dışarı çıktı ki, ben bile şaşırdım; bütün bunların nereden çıktığını merak ettim. Bana çocukluğumda söylenen şeylere şimdi bir yetişkin ağızıyla cevap vermeliydim - öyle müthiş ve açık saçık şeylerdi ki.

Unuttuğum şeyler, şimdi yeniden başımdan aşağıya acı anılar seli halinde boşalıyordu. Hatırladığım basit olaylar bile öylesine çarpıtılmış ve değişik bir şekilde geri geliyorlardı ki, sanki o çocuk, şeytan tarafından değiştirilmişti. Bütün o önemsiz ve unutulmuş çocukluk anılarına cevaplar uydururken, çoğu şiddetini kaybediyordu. Ne kadar aptalca, anlamsızca şeyler yapmıştım - ama artık önemi yok.

Sonunda herşeyi olduğu gibi görme cesaretini bulduğum (ifade etmedikleri anlamlarla onları süslemeden) için kendimi o kadar iyi hissediyordum ki, bağırmaya ve şarkı söylemeye başladım.

Birkaç dakika sessiz kaldım ve bana neler olduğunu düşündüm. Bu aklıma, yaşamlarını abuk sabuk hezeyanlarla ziyan eden ve sonunda ölüme teslim olan iki hastayı getirdi. Onların anısı bile içimdeki düşünce selini kontrol edemedi ve bu düşünceleri ne olursa olsun ifade etmem şarttı. Onlar mantığımdan daha güçlüydüler ve ölmekten veya hata yapmaktan korkmuyorlardı. Acı çekmek, ölmek veya aklını kaybetmek gibi tüm insanca korkularım vahşi bir mutluluk hissiyle boğulmuşlardı. Şimdiye kadar korktuğum şeylerin kenarında duruyordum ve bunlardan birinin ne kadar derinine düşersem düşeyim hiçbirşeyin önemi olmadığını bili-

yordum. Düşüyordum ve içimdeki o çılgın şey dimdik ayakta duruyor, kahkahalarla gülüyordu. Onu duydukça benim bile tüylerim diken diken oluyordu çünkü o kahkaha asla bana ait değildi - çılgın ve müthiş birşeydi.

Fakat aşağıdaki ağzını açmış duran uçuruma düşerken bile Tanrı'ya dua ettim. Eğer bu durum üzerinde bir gücü varsa, lütfen hezeyanlarımın ağzımı, diğerlerine Delilik geldiği zaman olduğu gibi sürüngen, yapışık pis kelimelerle doldurmaması için dua ettim. Sonunda düşüncelerimin son bağlantılı ve tutarlı noktası da bitti- ve Delilik içimi sevinçle doldurdu. Artık onu durduracak birşey kalmadığından, bağırdı ve boğazımı parçalayan sesler çıkardı, beni öylesine zorladı ki, neredeyse bu sesle beraber içimdeki hayat da dışarı fırlayacaktı. Aklımın bir parçası orada duruyor olanları kavramaya çalışıyor ama buna hiç bir çare bulamıyordu. O anda içimde kabaran bu şey bana hatalı gelmiyordu - dünyanın en doğru şeyi gibi geliyordu - muhteşem bir başarı gibi geliyordu.

Doktor beni sakinleştireceğini düşünerek apomorfin iğnesi istedi. Sonra bir ikincisini - bunlardan sonra saatlerce uyumam gerekiyordu ama uyuyamadım ve gece ilerledikçe sesim öylesine çatlaklaştı ki bu duyanlar için hiç de hoş gelmiyordu; uyumaya çalışan diğer hastaları düşündüm ve onların hezeyanları yüzünden kaç kez uykumun bölündüğünü anımsayınca içim kabardı, -bu yüzden beni yönlendiren şeyin yavaş bir sesle şiir okumakla yetinmesini sağladım, böylece uyumaya çalışanlar benim abuk sabuk söylenmelerimle uyanmayacaklardı.

Saat geceyarısını geçtikçe, diğerlerini düşündüğüm ve onları uyandırmamaya çalıştığım için kendim hakkında iyi şeyler düşünmeye başladım.

Ertesi sabah ilk farkettiğim şey koridorun ucunda duran ve gök gürültüsü gibi bir sesle şarkı söyleyen Tırmalanmış

Göbek oldu. "Oh, Tanrım, Oh Tanrım- Oh Tanrım- Oh Tanrım - bu sabah bir gölün üzerinde olmak isterdim!" diyordu.

İyi olurdu, diye düşündüm ve ben de orada olmayı istedim. O korkunç kadını unutmuştum; çünkü onunla yalnız ve serbest bir halde hiçbir yerde beraber olmak istemezdim. Ona güvenemeyeceğimi bilecek kadar iyi tanıyordum onu. Ama mantığımı kullanacak veya düşünecek kadar zamanım yoktu. - Birdenbire gölün üzerinde idim! Bu hayal değildi - daha güçlü birşeydi. Salt düş olsaydı ne kadar canlı olursa olsun, tımarhanede eli kolu bağlı yatan birini uzaklara taşıyamazdı. Kendimi şafak vakti bir yerlerde, çakıltaşlı bir sahilde dururken buldum.

Kollarımı uzattım ve beni saran sabah serinliğini ve suyun bir kayığa çarpma sesini duydum. Bir makaranın boşaltma sesini ve oltanın suya değdiği anda çıkardığı hafif sesi duydum. Orada burada balıklar yüzeye sıçrıyorlar, küçük dalgalar meydana getiriyorlardı.

Yürüdükçe ayağımın altında çakıltaşlarının çatırdadığını hissediyordum, biraz ileride küçük bir kurbağa gördüm. Keskin bir kızarmış salam kokusu yükseliyordu. Gün ışığıyla karşı kıyıdaki söğütler daha belirginleşiyordu.

Yakınımda bir karatavuk öttü, biraz ileriden bir başka kuş keskin bir sesle cevap verdi. Hiç bu kadar güzel bir şafak görmemiştim. Çünkü şimdiye kadar hiç varolmayan bir göl kenarında bulunmamıştım - ve bana duyu organlarım yoluyla ulaşmayan bir gündoğumu yaşamamıştım. Bu öyle farklı, öyle dokunaklı ve öyle kusursuzdu ki, adeta bir rüya gibiydi.

Doktorlar bu gibi olgulara yanılgı, delüzyon diyorlar.

O korkunç kadının bu işin altında olduğunu biliyordum - ama eğer beni bu kadar güzel yerlere götürülebiliyor ve bana daha keskin gözler ve duyular verebiliyorsa - pek fazla bir kaybım olmamış demektir, üzülmeme gerek yok.

Düşünmeyi bana doğru olduğu öğretilen kanallarda yürütmek için zorlamadan, düşüncelerimin akıntısına kapılıp yüzmek öyle bir özgürlük duygusu ve huzur veriyorduki. Onun için düşüncelerimi başıboş salıverdim, çılgınca ve özgürce koştular, koştular.

Şarkı söylemek özgürlüğün doğal bir anlatım şekli olduğu için, içimden şarkı söylemek geliyordu - çünkü özgürdüm. Ve şarkı söyledim - arka arkaya çeşitli şarkılar. Hiçbir şeyin önemi yoktu. Koğuştaki hastalardan birinin dediği gibi: "Deliliğimin tadını çıkarıyordum."

Hemşireler geldiler, beni çözüp yataktan çıkardılar. Onlara direnmeye çalışmadım - dünyada hiçbir şey için çabalamaya değmez. Ama beni nereye götürdüklerini görünce güldüm, güldüm. Yan odaya, tek başına kapatılacağım yere götürüyorlardı. Orada, yatağın üstünde yepyeni bir deli gömleği vardı - şimdiye kadar gördüğüm en büyük ve uzun gömlekti. O kadar sertti ki, bir zırh gibi şekil almıştı. Demir kadar sağlamdı. Ve onun görünüşünde utanç veya isyan uyandıran bir şey değil, - yalnızca komiklik vardı. İçine girdim ve bağlarını karyolaya tuttururlarken kahkahalarla güldüm.

Çok geçmeden doktor beni görmeye geldi. Yüzü çok ciddi ve endişeliydi. Ben yine güldüm ve ona bunun olacağını önceden bildiğimi - ama önemli olduğunu sanmakla hata ettiğimi söylemeye çalıştım. Ama, aramızda büyük bir mesafe vardı ve bu durumun komikliğini görmesini başaramadım. Hemşireye iğnelerin bende ne gibi etki yaptığını sordu, o da "hiçbir etki yapmadı" dedi:

Buna gülerek, bana bir tane daha ister miyim, diye sordu. Ben de " o kadar çok istemiyorum - ama siz benim için birşey yapmak istiyorsanız ve düşünebildiğiniz tek şey buysa yapın", diye cevap verdim, "ben uçmak üzere olduğumu hissedince deli gömleği istemiştim".

Hezeyanlar içinde ölen o iki hastayı ve Deliliğin ellerindeki yaşamaya değer herşeyi aldığı diğer hastaları hatırladım. Ama hatırladıklarımın hiçbiri beni tekrar çelişkilere sürükleyebilecek bir anlam taşımıyordu.

İstersem o şeyi kontrol edip edemeyeceğimi denedim, kendimi yokladım ve belki de başarabileceğimi düşündüm - ama belki de başaramazdım. Kendime hakim olamadığım çeşitli zamanları anımsadım ve başucumda duran doktorun ciddi yüzünü gözümün önüne getirince yine gülmeye başladım. Ben boşvermeye başlayınca ne kadar da endişeli görünüyordu.

Benim için o kadar önemli olan bu konuyla ilgimi kaybetmeme ne sebep olmuştu, - Ve daha önce böylesine önem vermem için bir tek neden yoktu. Yattığım yerde öylece düşünürken, birden düşüncelerimin düşünce olmadığını - sessiz, gizli düşünceler değildiler - bunların sözcükler olduğunu farkettim. Bu sözcükleri bağırarak, haykırarak söylüyordum. Ne ağzımdan çıkan söz selini, ne de beynimdeki düşünce selini durduramıyorum. Öyle olağandışı görünüyordu ki paniğe kapıldım ve korku beni pençesine aldığı an gırtlağımdan bir çığlık çıktığını duydum. Birbiri ile boğuşan güçlere meydan okudum, savaşmaya devam etmelerini söyledim - bundan sonra ben artık karışmıyorum. Böyle bir çatışmaya sahne olan varlık, yani ben, bu kadar önemli idiysem - ganimet, zaferi kazananın olur. Ama kavga bu tempoda devam ederse bu varlığı öylesine yıpratacak ki uğrunda çatışmaya değer bir şey kalmayacak.

Sinirlerim birer ikişer kopup parçalanmaya başladılar. Tam yatağımın üzerinde tavana asılı olan bir radyatör vardı. Ona bakarken birden görüntüsü silindi ve tavan yerine gri, sınırsız bir boşluğa bakmaya başladım.

Sonra radyatör yeniden göründü, sonra yine kayboldu. Bu bağrışmalar iç kaynaklarımı savurganca harcıyordu.

Gözümde bir iki sinir daha koptu. Radyatörün arkasından - tabii radyatörün göründüğü zamanlarda - bir yarasanın uçtuğunu gördüm. Penceredeki demirlerin arasından öyle bir kuşun geçemeyeceğini bildiğim halde onun gerçek olduğuna yemin edebilirim. Yarasa oradaydı, kanatlarının ucunu görebilecek ve bana doğru geldiğini hissedebilecek kadar yakınımda duruyordu.

Ondan korkmadım - beni gıdıkladı, ben de bu küçük şeye ne istediğini ve neye güldüğünü sordum. Ama gözden kayboldu ve buna çok sinirlendim.Hiç sevmem böyle saçma - sapan, ne idüğü belirsiz şeyleri. Yukarı baktım, radyatör yine kaybolmuştu - ama yarasa daireler çizerek uçuyordu. Birşey daha aklıma geldi. Hayatım boyunca içkiden uzak durmaya çalışan saygıdeğer bir kadınken, -şu anda bir çılgınlık krizi içinde yatıyordum.

Aynı durumda yatmaktan yorulmaya başladım. Kollarımı başımın üstüne kaldırdım, soğuk karyola demirlerini hissettim ve parmaklarımın bütün gücüyle sıktım. Bu tüm duygularımın içinde en korkutucu olanıydı - ellerimin sıkı sıkıya bu deli gömleğinin içinde bağlı olduğu halde kollarımın serbest olduğunu ve onları başımın üstüne kaldırdığım hissine kapılmam!

Üçüncü günün sabahı eterin etkisiyle kendimden geçmiş yatıyordum. Doktor geldi,bana baktı ve "nasılsın?", diye sordu.

"Şişko bir melek gibiyim", dedim.

Dördüncü günün sabahında bugün sahip olduğum kişiliğe girdim. Doktor yine nasıl olduğumu sordu.

Ben de, "bana yakışmayacak kadar iyiyim" dedim.

Beşinci sabah beni gömlekten çıkardılar, o beş gün beş gece terden sırılsıklam olmuştum ve gömlek açıldığı zaman çıkan koku nefesimi tıkadı.

Gerçekten o gömleğin içinde bir şey ölmüştü - ve çürüyordu! Ellerime yapışkan bir madde bulaşmıştı.

Vücudumdaki her sinir dokusu başımdan geçenlerin izini taşıyordu. Bütün kimyasal yapım değişmişti. Ben artık gerçekten başka bir insan olmuştum.

Yaşadığım deneyimleri anlatmaya çalışırken doğaüstü deyimler kullanmadım ama olanları kelimesi kelimesine tanımlayabilseydim yaşadıklarımın gerçek yüzünü anlatabilecek miydim - ağrıyan bir dişin röntgeni, acının fotoğrafı olarak tanımlanabilir mi?

Banyo yaptıktan sonra kendimi temizlenmiş ve arınmış hissettim - sanki vaftiz edilmiştim. İçimde, ruhum büyük bir çoşku duyuyordu. Şu veya bu şekilde o palyaçoyu, çığlıkları ve kuruntuları geride bırakmıştım.

Koca bir yığın halinde duran deli gömleğime baktım. Hala vücudumun şeklini taşıyordu. Deliliğim için hazırlanmış, terle sırılsıklam ve leş kokulu bir tabut.

Aslında onu büyük bir merasimle gömmek isterdim. Sanki içinde çarpık bir ruhun çıplak iskeleti vardı.

Birden aklıma bir çözüm geldi; bir şimşek gibi veya bir oyuncuyu sahnede belirleyen spot ışığı gibi: Ben bir akıl hastasıyım. Ömrü boyunca bir kadeh bile içmemesi gerektiğini bilen bir alkolik gibi veya sonsuza kadar hiç şeker yiyemeyen bir şeker hastası gibi; ben de depresif, bunaltıcı tüm düşünceleri bir kenara bırakmalıydım. Burada hayat, saat saat yaşanır, onun için yeniden elden geçmiş, tamir edilmiş olan beynimi daha yalın bir yaşam biçimine göre ayarlamam gerekiyor.

....

Hezeyan ve heyecan sellerinin arasında oturmuş, etrafımda bir set - küçük siyah sözcüklerden oluşmuş bir dalgakıran yapmıştım. Hergün, bu dalgalanmanın içinde oturup yazdım, zaten bu dünyada yapacak başka bir şey yoktu.

Hemşire geldi ve bu gece üst kattaki, "en iyi" koğuşa götürüleceğimi söyledi. Yaşamaya yarı-uygar bir şekilde devam etmem için.

Elimde olduğu sürece bu kalemden mümkün olduğu kadar faydalanmam lazım; hem Shakespeare de benim yanımda şimdilik. Onu yukarıdaki "yarı-uygar arınma koğuşuna" götüremem.

Ve putperest. Genç, sevimli ve öylesine gerçek dokunaklı ve farklı bir güzelliği var ki, bu kurşun kalem ve bildiğim bir kaç yetersiz sözcükle onu nasıl kağıda geçireceğimi bilmiyorum. Bir kalem ve alelade sözcükler. Bunlarla onun güzelliğinin gün ışığında parlamasını veya onu içine alan trajik uçurumun zifiri karanlığının gölgelerini betimleyemem!

....

Shakespeare yoruldu ve bu şamatadan kurtulup İngiltere'deki sakin mezarına dönmek istiyor. Herşey, bir zaman gelecek ve sona erecek -ve biraz sonra hemşire beni yukarıya götürmek için gelecek.

Hoşçakal Shakespeare. Sen gerçekten büyük bir yanılsamaydın! Sen gelmemiş olsaydın bu yer değiştirme yukarı kata değil aşağılara doğru olacaktı. Seni kaybetmekten nefret ediyorum -ama yanımda götüremem, çünkü "büyüklük yanılgılarına" yukarıda izin yok. Hoşçakal William. Bana geldiğin için sana gerçekten minettarım. Hoşçakal. Ve o büyük mezarında uzun yıllar huzur ve sükûnet içinde yatmanı dilerim.

– BAŞLANGIÇ -

John Custance

MUTLULUK DÜNYASI - DEHŞET DÜNYASI MANİK-DEPRESİF PSİKOZUN TANIMLANMASI

Akıl hastalığı deneyimleri edebiyatının en önemli yönlerinden biri, bu konuda açıklamalar getirmesidir. İngiltere'de John Custance, zamanının çoğunu bu probleme ayırmıştı. Bu konuda çok çarpıcı kaynaklar bulmuş ve belki de başka herhangi bir yazardan daha büyük bir başarıyla deneyimlerini orijinal ve ciddi, teorik bir çerçeve içinde birleştirmeyi başarmıştır. Bu çerçeve bir psikoz anında oluşturulmuştur ve psikotik bir ürün olarak düşünülebilir. Okuyucular şunu bilmeliler ki, bu teorinin en hayalci ve en renkli kısımları oldukça saygın ve geniş kitlelerce kabul edilmiş olan teorilere aittirler. Bu fikirleri yalnızca kaynakları yüzünden bir kenara atmadan önce William James'in şu öğüdünü hatırlayalım, "Bildiğimizin aksine gerçekler, 103o veya 104o Fahrenheit derecelerinde belki de normal vücut ısısı olan 97 veya 98 dereceden çok daha kolay filizlenirler."

Tıp açısından, Mr. Custance'ın kitabı manik-depresif psikozu çok iyi anlatmaktadır ve bizi bu iki zıt ruh hali arasındaki esrarlı ilişki konusunda aydınlatmaktadır.

Milli Akıl Sağlığı Enstitüsü'nün Mr. Custance, Miss Jefferson ve onlar gibi yazan diğer hastaları desteklemesi psikiyatri dünyası için çok yararlı olacaktır.

MUTLULUK DÜNYASI

II. DUYGULARIN COĞRAFYASI

Mani halini tanımlayan bu bölüm, gerçekten bu durumdayken yazılmıştır.

Şu anda tipik bir hipo-mani halindeyim ve bir akıl hastanesindeyim. Bu durumumun bir sonucu olarak normal şartlarda olduğundan çok daha rahatça yazıyorum. Genellikle çok yavaş, düşüne düşüne yazarım, ama şimdi kalemim hızla akan düşünce seline zorlukla ayak uyduruyor. Bu sebeple mani halinin belirtilerini ve duygularını tanımlamak için iyi bir fırsat oldu.

Önce ve genel olarak, bir "kendini çok iyi hissetme" duygusu gelir. Tabii, bu hissin hayal eseri ve geçici olduğunu ve bu sırada davranışlarım anormalleştiği için de kapatılmam gerektiğini biliyorum. Mani halindeyken yalnızca serbest olduğum zamanlar beni çılgına çeviren duygular tam anlamıyla etkili oluyorlar ve ileride görüleceği gibi gerçek dünyada korkunç sonuçlara yol açıyorlar.

Herşeye rağmen kapatılmanın kısıtlamaları aşırı sinirlenmeye ve hatta öfke krizlerine sebep oluyorlarsa da "kendini iyi hissetme duygusu", zevk veren, bazen kendinden geçiren hoşnutsuzluk hisleri bu mani süresince devamlı olarak arka planda kalır.

Bu değişmez arka planla yakından ilgili olarak, mani halinin ikinci bir cephesi vardır. Bu, özellikle Henderson ve Gillespie tarafından "Artan gerçeklik hissi" olarak tanımlanmıştır. Buna benzer bilinç durumları çeşitli mistiklerce, bilhassa St. Theresa tarafından da tanımlanmıştır.

Kendi deneyimlerime dayanarak fikir yürütmem gerekirse, bu "artan gerçeklik hissi" çok sayıda birbiriyle bağlantılı duyguları içerir. Bunun bir sonucu olarak da dış dünya benim üzerinde daha canlı ve yoğun bir iz bırakıyor.

Bunları sistemli bir şekilde kaydetmeye çalışacağım ve önce şu anda kendimde gözlemlediklerimden başlayacağım.

1. Yoğunlaşmış Görsel İzlenimler

İlk farkettiğim şey ışıkların tuhaf görünüşleri- koğuştaki alelade elektrik ışıkları. Bunlar daha parlak değil de daha derin, daha yoğun ve belki biraz daha sağlıklı görünüyorlar. Üstelik dikkatimi üzerine toplarsam (ki bu durumda normal şartlardakinden daha kolay yapabiliyorum) ışıklardan parlak, yıldız gibi bir şeyin, gökkuşağındaki bütün renklerden oluşmuş bir şeklin doğduğunu görebiliyorum.

Koğuşta bir sürü insan var ve yüzleri üzerimde tuhaf bir etki yapıyor. Tam olarak çevrelerinde bir hale olduğunu söyleyemem ama maninin daha aktif devrelerinde hep öyle bir izlenim uyanırdı bende.

Şu sıralarda, o yüzler daha çok bir çeşit içten gelen bir ışıkla aydınlanmış gibi görünüyorlar. Bu ışık karakteristik yüz hatlarını öylesine belirtiyor ki, kötü bir ressam olmama rağmen, bu durumda oldukça iyi ve aslına benzeyen resimlerini yapabilirim.

Bu durum, yalnızca yüzler için sözkonusu değil, tümüyle bir insan vücudunu, hatta ağaçları, bulutları, çiçekleri, hepsini böylece çizebilirim. Renkli nesneler özellikle daha canlı görünüyorlar ve tuhaf gelecek, ama büyük araçlar da, özellikle karayolları silindirleri, demiryolu araçları ve trenler aynı izlenimi uyandırıyorlar.

Burada belki de çocukluk anıları rol oynuyor. Bu canlı izlenimlerin yanısıra, gözlemlerimin arkasında sanki bir elektrik motoru çalışıyormuş gibi tuhaf bir his var.

2. Diğer Duyum İzlenimleri

Bütün hislerim normalden daha keskin. Tabii ki, dokunma duyum da kuvvetlendi, parmaklarım çok daha duyarlı ve daha becerikliler. Genellikle beceriksiz biri olan ben, her zamankinden daha düzgün yazı yazabiliyorum, resim yapabiliyorum, bu tür küçük el mahareti gerektiren şeyleri kolaylıkla becerebiliyorum. Bu sırada parmak uçlarımda garip bir karıncalanma hissediyorum.

İşitme duyum da daha duyarlı ve kendimi zorlamadan aynı anda değişik sesler algılıyorum. Böylece, bu kalabalık koğuşta aşağı-yukarı yürüyen insanların arasında bunları yazarken, dışarıdan gelen kuş seslerini, diğer hastaların gevezeliklerini, çevrenin bütün gürültüsünü yoğunlukla duyduğum halde, işime hiç rahatsız olmadan devam edebiliyorum.

Bazı zamanlarda seslerin üzerimde müthiş bir etki yaptığını farketmişimdir, sanki doğaüstü titreşim güçleri dolu bir galerideymişim gibi. Böyle anlarda benim o çok basit bas sesim en azından Chaliapin'in sesi kadar güçlü geliyor; sanki normal zamanlarda tıkalı duran göğüs kanallarım açılmış ve anormal titreşimler çıkarıyorlar.

Şu sırada koku alma duyum az çok normal görünüyor, tad alma duyum da öyle. Manimin daha akut devrelerinde iki duyum da normalin üzerine çıkıyor.

Şimdi bile, eğer bir bahçede özgürce dolaşmama izin verilseydi şüphesiz kokuları normalden daha kuvvetle algılayabilirim ve lahana, ıspanak bile bana cennetten çıkmış gibi lezzetli gelirlerdi. Herhangi bir otun bile nefis lezzeti vardır, bu arada çilek veya böğürtlen gibi gerçekten leziz meyvalar ise tanrılara layık yiyecekler gibi duygular uyandırıyor.

***

Bu, önce Tanrı'yla sonra da bütün insanlarla, hatta bütün yaratıklarla bir paylaşma, birleşme hissi. Aslında "hepsiyle" mistik bir birleşme hissidir bu.

En önemli nokta da Tanrı'yla çok yakın kişisel ilişkim olduğu hissidir. Yazarken, güneş kağıdın üstünde ışıyor ve Doğruluk Güneşinin (ki aynı zamanda Tanrı'nın Oğludur) bana yardım ettiğini ve beni gözlediğini haber veriyor.

Manimin arttığı devrede, İsa'nın şahsında Tanrı'nın hemen yakınımda olduğunu güneş yoluyla öğrenirim.

Benim, O'nunla ve O'nun, benimle en küçük bir zorluk duymadan konuştuğumuzu hissediyorum. Buna benzer bir durumu, St. Thessa "İç Kale" de anlatır; hatta Tanrısıyla tartıştığını bile kabul eder. Tartışmayı ben de severim ve ben de bazen aynısını yaparım

Aslında, bence 'Yüce Tanrı' bazen insanların onunla tartışmasını, hatta güreşmesini, bir diktatörün çevresindeki 'olur efendim'ciler gibi kişilere tercih eder.

***

Birleşme duygusu, ilişki kurduğum bütün yaratıklar için geçerli; bu yalnızca ideal veya düşsel bir olgu değil, bütün hareketlerimi de etkiliyor. Onun için bu durumdayken, çeşitli sınıflardan bir sürü insanla bir arada olmak beni rahatsız etmiyor, zaten halka açık bir akıl hastanesinde bundan kaçınmak olanaksız. Burada sınıf farkları ortadan kalkıyor, bunun bir anlamı da kalmıyor. Bazen hasta arkadaşlardan bazılarına çok kızdığım oluyor ama hemen barışmakta zorluk çekmiyorum. İçimi evrensel bir yardımseverlik hissi dolduruyor ve sürekli olarak "Düşmanlarını Sev" sözünü aklımda tutuyorum.

Arkadaşlarımla, duygusal bir şekilde el tutuşmak gibi gerçek fiziksel temas kurmaktan hoşlanıyorum.

Psikiyatristler bu ruh halinin manik-depresif hastalarda sıkça görüldüğünü kaydetmişlerdir.

William James, "Dinî Deneyim Çeşitlemeleri" kitabında bu duyguya, "içgüdüsel tiksinmeyi bastırmak" adını vermiştir ve bu hissin insanlık aleminde yaygın olsaydı insan ilişkilerini temelden değiştireceğini ileri sürmüştü.

"Düşmanlarını Sev" kuralının gerçekleşmesinin olmayacak bir şey olmadığını söyler. Bu olanağın bazı içgüdülerde köklendiği özellikle azizlerin başından geçen olaylarda görülebilir. Azizler yalnız düşmanlarını değil bazı iğrenç kişileri de sevmişlerdir. Yazar, örnek olarak Aziz Francis'in cüzzamlıların yaralarını öpmesini gösterir.

Mani halindeyken böyle bir hareket asla iğrendirici gelmez, aslında içimden de hep buna benzer şeyler yapmak gelir.

Hastalığım süresince öyle vakalarla karşı karşıya getirildim ki, normal olarak onlardan şiddetle tiksinirdim. Fakat aslında onlarla beraber olmaktan memnunum ve onlara bir şeyler yapabilmek veya görevlilere onlarla ilgilenirken yardım etmek için istek duyuyorum.

"İçgüdüsel tiksinme hissinin bastırılması", normal olarak tiksinme, iğrenme duygusu uyandıran bütün nesnelere karşı duyulur ve aslında mani halinin dördüncü tuhaf ve kendine has özelliğidir. Bütün diğer özellikleri gibi bu da depresif (umutsuz bunalım) halde olan olguların tam tersidir ve bu kontrastı belirterek en iyi şekilde tanımlanabilir.

Bu kontrast şu anda beynime söyle sokuldu; tuvalete gitmem gerekti ve geri döndüğümde kafamda cehennem fikrini beraberimde getirmiştim. Bu çağrışım birçok kereler aklıma gelmişti, özellikle ebedi ceza korkusu çektiğim zamanlardan beri.

Cehennemi gördüm, bir çeşit halüsinasyon canlılığıyla gördüm, orası benim gibi kötü adamların ebediyen yok oldu-

ğu evrensel bir tuvaletti. Akıl hastanelerinde deneyimleri olan bütün tıp adamları, bu tür çağrışımların çok görüldüğünü bilirler. Dışkılama hareketinin sevmedikleri kişi veya kişilerden kurtulma sembolü olduğunu çoğu akıl hastası iyi bilir.

İki yıl kadar önce, ben buradayken bir hasta her tuvalete gidişinde Hitler'i cehenneme dışkıladığını (tabii daha avam bir kelime kullanıyordu) söyleyip duruyordu.

Depresyonumun had safhalarında kendimden nefret ettiğim ve kendi kendimi başımdan atmak istediğim için, dışkıdan çok tiksinmem oldukça mantıklı geliyor.

Bana öyle geliyor ki, herşeye rağmen bu sorunda salt delilikten çok daha derin bir şeyler var ve okuyucuların benim bu konu üzerinde çok fazla durmamı bağışlayacaklarını umarım.

Depresif devredeyken, tuvaletlerden, dışkıdan, sidikten veya bunlarla ilgili herhangi bir şeyden son derece tiksinirim. Bu iğrenme; kirin ve pisliğin her türüne karşı yayılır. Tuvalete gitmekten, oturak veya lazımlık kullanmaktan veya azıcık bile olsa kirli bir şeye dokunmaktan tiksinirim. Bu tiksintiye müthiş bir dehşet duyma hissi de eşlik eder; benim durumumda, cehennemde ebediyen cezalandırılma korkusu, dehşeti ortaya çıkar.

Bu duygu, aynı zamanda diğer yaratıklardan, kendinden ve gerçekte bütün dünyadan tiksinmeyle bağdaşır. Sonunda yoğun bir suçluluk duygusuyla birleşir. Mani devresinde, tiksintinin yerini çekicilik alır. Dışkıdan, sidikten vs. den iğrenmem. Pisliğe karşı değilim. Yıkanıp yıkanmamak umurumda değildir, halbuki depresyon halimdeyken ufacık bir leke beni dehşete düşürür ve Lady Macbeth gibi durmadan ellerimi yıkardım.

Aynı zamanda, diğer canlılarla ve tüm kâinatla mistik bir beraberlik hissi duyarım; kendimle barışığım ve herhangi bir suçluluk hissim yoktur.

Bana kalırsa, Aziz Francis'in cüzzamlılarla yaşadığı olay gibi dini deneyimler gözönünde tutulunca bu çeşit çağrışımlar, bağdaştırmalar oldukça önemli, derinde bir şeyleri ifade ediyorlar.

Şiddetli mani durumundayken Aziz Francis gibi cüzzamlıların yaralarını öpmekten ben de hoşlanırım. Pek çok aziz, din adamı ve mistik buna benzer davranışlarda bulunmuşlardı.

***

Bence, bu temellerde aynı zamanda geniş bir etkinlik alanı olan seks yatmaktadır. Yine deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki, mani halinin belirtileri arasında en güçlü ve önemli olanı seksüel işaretlerdir.

Durumumdaki beşinci tuhaflık, ahlaki değerlerimin gevşemesi, özellikle cinsiyet konusundaki gevşekliğidir. Normal baskılar yok oluyor ve bizim Hıristiyan uygarlığımızda olduğu gibi cinsellik dinin karşısında görülmüyor, yanında yer alıyor.

Freudcular'a göre tüm insan hareketlerinin itici gücü olan bilinçaltı cinsel gerilimlerin serbest bırakılması, bence mani halinin pek çok deneyimlerinin ve kendinden geçmelerin başlıca ve en önemli faktörüdür.

Bu, benim ilk yoğun mani devrem sürecinde açık bir şekilde görülebilir. İlk kez, beynim "gerçek" platosunun kenarından kaymış ve ileride uzanan sonsuz bölgelere girmişti. Bundan biraz daha detaylı bir şekilde bahsetmem iyi olacak.

Bu, 1938 sonbaharında, ben tam 38 yaşındayken başladı. Birkaç yıldan beri depresyon (bunalım) nöbetleri geçiri-

yordum, bir kez de coşkunluk devresi yaşadım. Bunların hiçbirisi benim bir akıl hastanesine ya da tımarhaneye kapatılmamı gerektirecek kadar önemli değildi. Bir yıldan fazla bir süreyle rahatsızlanmadım ve kendime uygun bir işe girip çalışmaya başladım. İlk belirtiler ateşkesin yapıldığı pazar günü ortaya çıktı. "Savaşları sona erdirmek savaşı" uğruna hayatlarını yitiren cesur ölüleri anma toplantısına katılmıştım. Bu, her zaman beni duygusal yönden etkilemişti, belki de işim Avrupa'daki o müthiş savaşın bilançosu ile yakından ilgili olduğu için. Birdenbire o milyonlarca hayatın boşuna yitirilmediğini anladım; bu, büyük bir planın parçasıydı, İlahi planın bir parçası.

İçimden bir his, benim de bu planla bir şekilde bir ilişkim olduğunu söylüyordu. O zaman pek açıkça anlamadığım halde, bana bir çeşit açıklama yapılıyordu, vahiy geliyordu. Çevremdeki dünyanın görünüşü değişmeye başladı; belkemiğimde titremeler ve sinirlerimde karıncalanmalar vardı. Bu belirtiler bundan sonra da hep mani nöbetlerimin habercisi oldular.

O gece bir görüntü gördüm. Şimdiye kadar şahit olduğum ilk halüsinasyondu; daha önceleri bir çok görüntü algılamıştım ama bunları daima "Yanılsama" diye tanımlamıştım. Saat beş civarında uyandım; odada, tuhaf, sanki bu dünyaya ait olmayan bir ışık vardı.

Uyku sersemliğim geçtikçe bir gün önceki heyecanım ve garip hislerim daha da yoğunlaştı. Işık gittikçe parlaklaştı ve iyi hatırlıyorum, derin derin nefes aldım, havayı içime çektikçe gerginliğim azalıyordu. Sonra, görüntü aniden patlayıp yok oldu.

Bunu, nasıl tanımlayacağım? Oldukça yalın bir görüntüydü. Kocaman erkek ve dişi aşk organları havada asılı duruyorlardı; bana hem son derece uzakta hem de çok yakınımdaymış gibi görünüyorlardı. Şimdi onları görebiliyorum; ritmik bir şekilde kalp gibi atıyorlar, saat yönünde daireler çiziyorlar, her dönüşleri insanın bir kalp atışı süresinde tamamlanıyor; sanki bu görüntü kan dolaşımıyla bağlantılı gibi. Cinsel yönden uyarılmıştım; başından beri bu olgu bana kutsal gibi göründü. Benim gördüğüm, "Aşkın Gücü" idi; bir şekilde biliyorum ki bu güç geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki tüm evrenleri yaratmıştı; kesin olarak sonsuzdu ve sonsuzlukların sonsuzluğuydu; "Nefretin Gücünü" altetmişti, onun tam zıttıydı ve bu nedenle de güneşi, yıldızları, ayı, gezegenleri, dünyayı, ışığı, yaşamı, neşeyi ve barışı yaratmıştı.

Goethe'nin en büyük hayali, ideali olan Aşkın Ebedi Dansı' nı mutlaka görmüş olmam gerekir. 'Ebedi Dişi' bizi kullanır ama sonunda, "Zaman ve Mekan"ın ötesinde karşıtlar barışır; Ebedi Erkek ve Ebedi Dişi birleşir ve sonunda barış olur.

O barış ortamında artık tamamen ve kesin olarak affedildiğimi ve bütün günahlarımın yükünden kurtulduğunu hissettim.

Sonsuzluk tümüyle önümde açılmıştı; bundan sonraki haftalar ve aylar boyunca, tanımlanamaz deneyimler yaşadım. "Gerçeğin" dönüşümü beni adeta 'Cennet'e götürdü. Doğanın olağan güzelliklerini, özellikle gündoğarken ve batarken gökyüzü, insan düşüncesinin ötesinde inanılmaz bir nefasete dönüşüyor. Her zamanki tembelliğimin aksine her sabah bu güzelliği seyretmek için uyanıyor, imkan bulursam sabah havasının tazeliğini içime doldurmak için dışarı çıkıyordum.

Bu olgu, teknik olarak "Photism" (Fotizm) diye bilinir. Buna iyi bir örnek olarak bir üniversite profesörünün aşık olduğunu farkettiği zaman günlüğüne yazdığı şu satırları gösterebiliriz:

—"Gerçek gün ışığını ilk defa görmüş gibiydim, daha önce gördüğüm her şey o güneş ışığına göre daha soluk ve cansız kalıyordu. Gerçek yaşamı; tarlaların, çimenlerin ve dağ yamaçlarının çeşitli renklerini, her şeyi yeniden keşfediyor gibiydim."

Ben de aşık olmuştum - tüm Evrene. Her şeye yakınlık duyuyordum. Küçük kabuğumdan çıkmış, "Yaradılış"a katılmıştım. Ve benim Aşkın Gücü'nü görmem, algılamam her şeyin anahtarıydı.

Acı gerçeğe dönersek, akut mani halindeyim ve ilk defa olarak bir Akıl Hastanesi'ne gitmem gerekiyordu. Orada birkaç günden fazla kalmadım, zaten ben yalnızca gönüllü hastaydım ve bu kadar erken çıkmak için ısrar edebilirdim. Kendimi toplamak için başarılı bir çaba gösterdim ve çıkabilecek kadar aklı başında göründüm. Bundan sonraki iki ayı evde, coşku halinde geçirdim. Bu hali hafif bir hipomani olarak sınıflandırabiliriz; günlerimi bana görünen bu yeni dünyanın harikalarının tadını çıkarmakla ve gelecek hakkında çılgın düşler kurmakla geçirdim.

Sonunda mani dönemini bitiren tehlikeli fakat öğretici bir doruğa ulaştım.

Görünüm, hülyamın sonunda cinsel rahatlığa ulaşmak tüm deneyimimin temelinde yatan bir semboldü.

Daha önceki depresyon dönemleri boyunca aşırı bir suçluluk duygusu, gerçek cinsel günahlarımın etrafında odaklaşıyordu. Bu yük şimdi tamamen kalkmıştı.

Affedileceğimden emindim. Hatta hülyamın anlamı ister bedensel aşk, ister ruhsal aşk olsun, anladığım kadarıyla cinsel dürtüler günahkar değildirler, hatta aslında yaşamın kutsal kaynağıdırlar.

İlk Hristiyanların inançlarına (ki bu St. Augustine'in "İki Aşk ve İki Şehir" doktriniyle en yüksek noktaya ulaşmıştır) ters gelen bu düşünceler bana büyük bir rahatlık ve serbestlik duygusu veriyordu.

Daha önce de söylediğim gibi, Hristiyan uygarlıklarınca seks ve din arasında yaratılan tezat, benim beynimde bir ittifaka, birliğe dönüşmüştü. Böylece her iki faktör de kuvvet kazandı. Dinsel duygular ve coşkularım seksüel dürtülerimle birleşerek sokak kızlarına üçyüz pound civarında para harcamama sebep oldular. Evde kaldığım sürede herşey yolunda gidiyordu. Kendimi "yol gösterme", "yardım etme" durumunda hissetmeme rağmen, karım tarafından yol gösterilen, yardım edilen haline sokulmayı kabullendim ve sakin bir hayat sürdüm. Coşkularımı ve heyecanlarımı düşlerimde yaşıyordum. Buna rağmen, sonunda Londra'ya gittim; felaket orada patlak verdi.

Bana ilk defa Bond Caddesi'nde yanaştılar. Geçip gidemedim, bir çağrı almıştım. Birisi beni istiyordu, onu reddedemedim. Kadın hiç de hoş değildi ama onu sevdim ve yardım etmek istedim. Garip şey, odasında bir İncil vardı, beraberce okuduk. Ona beş Pound verdim.

Kendimi bir misyoner gibi hissediyorum. Bu kadınlara yardım edebilirdim ve etmeliydim. Aralarında seçme yapmam doğru olmazdı. Karşılaştığım kadınlar kısa sürede benden para koparmanın yolunu bulmuşlaradı. Yalnızca, sokaklarda sürünmekten bıktıklarını, bu işi bırakmak istediklerini fakat borçlarını ödemek için paraya ihtiyaçları olduğunu söylemeleri yetiyordu.

Bankam beni uyarana kadar para dağıtmayı sürdürdüm ama bu sevabı yapabilmem için Tanrı'nın bana para vereceğinden emindim. Bu sebeple Curson Caddesi'ndeki Hristiyan Bilimi Kilisesi'ne gidip, ilgilendiğim bir kız için para istedim. Doğal olarak reddettiler ama ben haksızlığa karşı öfkeyle doluydum ve inancım uğruna şehit olmayı göze alarak elimin eriştiği her şeyi çılgınca devirdim, yırttım, kırdım.

Bu arada polis geldi, onları küstahça bekledim. Ertesi günü mahkemeye çıktım ve bana Brixton'da bir hafta gözaltında kalma cezası verdiler.

Bir haftayı az çok akut mani halinde geçirdim fakat kriz çabuk geçti ve bir hastanede on dört gün daha gözlem altında kaldıktan sonra iyileşti diye beni çıkardılar.

***

Anormal ruh halleri katoloğumun altıncı önemli özelliğine geliyorum.

Bu, manik-depresif deliliğin belki de en tipik özelliği olan büyüklük ve güç yanılsamalarını içeriyor.

Bu iki yanılsama, birinci özellik olan "coşku" veya "kendini iyi hissetme" duygusuyla yakından ilgilidir.

Henderson ve Gillespie'ye göre bu coşku, "bir isteğin yerine gelmesine uygun ruh halidir." Bana, bütün isteklerim gerçekleşecek; bütün tutkularım (iş veya özel hayatımdaki politik, mali, kişisel tutkularım) doyuma ulaşacak; ve Evren'in en önemli sırları bana anlatılacak vs, gibi geliyor. Yalnızca normal istek ve arzularım değil, tümüyle anormal ve mantıksız olanlar bile gerçekleşecekti. Aslında, sıradan bir kişiliğe sahip olduğuma göre ve bu arzu ve isteklerimin bir kitabı dolduracak kadar çok ve renkli oldukları düşünülürse, bu hislerin bütün insan oğullarında bulunan içgüdüsel dürtüler olduğunu sanıyorum. Hakikaten, insan ruhu sonsuz bir genişleme, yayılma arzusu taşır; bir Tanrı'nın karşısında açılmak, yayılmak...

Kendimi Tanrı'ya öylesine yakın hissediyorum ve Onun Ruhu'ndan öylesine esinleniyorum ki, bir anlamda Tanrı ben'im; geleceği görüyorum, Evreni düzenliyorum, insanlığı kurtarıyorum.

Tam anlamıyla ölümsüzüm; hatta hem erkek hem dişiyim. Tüm Evren; canlı veya cansız, geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek, hepsi benim içimde. Bütün doğa ve yaşam, bütün ruhlar benimle beraberler, bana yardım ediyorlar, benim için olanaksız hiç bir şey yok. Bir anlamda Tanrı'dan Şeytan'a kadar bütün ruhlarla özdeşleştim, İyi ve Kötü'yü birleştiririm, ve aydınlığı, karanlığı, dünyaları, evrenleri yaratırım.

Elbette bütün bunları bir rüya, bir hayal, saf düş gücü. Aslında hiç bir gücüm olmadığını, önemsiz bir insan olarak yaşamımı altüst ettiğimi iyi biliyorum. Çok sıradan bir adamım ve zavallı bir günahkârım; en çılgın düşlerimde bile bu gerçeği unutmama izin vermedim.

Psikolojik açıdan söylemem gerekirse, kendi başarısızlıklarıma ve zayıflıklarıma bir ödün olarak, onların bir telafisi olarak büyüklük düşleri kurdum.

Özellikle, aklımın başımda olduğu dönemlerde, Tanrı ile özdeşleşme hissim bana bir küfür, bir günah gibi geliyor. Yine de bu his öylesine büyük ve karşı konulmaz ki, onunla ne kadar mücadele etsem, ortodoks Hristiyan mezheplerine dayanarak ne kadar yok etmeye çalışsam, ne yaparsam yapayım başarılı olamıyorum.

Gerçek şu ki, o yalnızca akıl hastalığımın bir yönü, bir belirtisi değil, çoğu azizin ve dindar kişinin de yaşadığı bir deneyimdir.

DEHŞET DÜNYASI

2. DEHŞET VEREN DÜŞLER

Depresyonun ileri safhalarında beyine neler olduğunu anlatmanın en iyi yolu, benim son krizimden bahsetmek olacak. Beni Brixgton'a götüren hikayeden kısa süre sonra, 1939'un başlarındaydık.

Bundan önce iki kez daha depresyon geçirmiştim, şiddetli uykusuzluk ve intihara teşebbüslerle dolu bir depresyon.

Her iki krizimde de iyi bir bakımevinde ilaç alarak uzun uzun dinlenmem, iyileşmemi hızlandırmıştı. Bununla beraber, artık bakımevlerinin ücretini ödeyemediğim için, bu sefer özel bir Akıl Hastanesi'ne gitmem gerekti.

Daha önceki depresyonlarımda, hiç bir zaman gerçek kavramımı yitirmemiştim. Son derece mutsuzdum, ölmek istiyordum fakat, korkularım, endişelerim ve sorunlarım normal insanların da başına gelebilecek türdendiler.

Fakirlik'ten, hayatta başarısız olmaktan, çocuklarımı okutamamaktan, karımı mutlu edememekten, onu kaybetmekten, bir dilenci olup sokaklara düşmekten falan korkuyordum. Korkularım gerçekleşecekmiş gibi geliyordu, ama yine de dünyevi, insanca korkulardı.

Normal insan deneyimlerinin bu olağan dünyasını sınırlayan çizginin ötesinde, sonu gelmeyen dehşet deneyimleri bekliyordu beni. Ama bilmiyordum, hiç böyle şeylerle karşılaşmamıştım.

Şimdi sahip olduğum öngörü ve sezgim o zaman olsaydı, ne beklemem gerektiğini bilirdim; çünkü bundan önceki mani döneminde uçurumun sağ kenarına düşmüştüm, şimdi de

aynı uçurumun solundan aşağı kayıyordum. Olağanüstü zevkler tatmış; cennette olduğumu düşlemiştim. O sağ kenarda, Brixton'daki o küçük hücrede üst üste düşler gördüm ve tutucu Katoliklerin beni onaylamaları mümkün olmasa da bu düşler benim "Güzel Görü"mün birer parçasıydılar.

Eğer bir azizseniz, bu "Güzellik" düşünü, bunun tam tersi olan benim "Dehşet Veren Görü" dediğim deneyimi geçirmeden görebilirsiniz.

Çırpınırsınız, kendinizi küçük düşürürsünüz, özverilerde bulunursunuz, "Bilinmezlik Bulutu"ndan geçersiniz ve Azize Theresa gibi Tanrı'nın sizi terkettiğini sandığınız anlarda Ruhun Karanlık Gecesi'ni yaşarsınız; ama yine de Cehennemin dehşetlerini görmeniz gerekmez. Bununla beraber pek çok meşhur dini önder -Martin Luther ve John Bunyan gibi- buna benzer deneyimler yaşamışlardır ve alelade bir günahkar için acı çekilip arınılan bir durum, bir Araf olmadan cennete ulaşmak mümkün değildir.

Bu nedenle, cenneti tattığım için, zamanı gelince de cehennemin gösterilmesini beklemek bana çok mantıklı geliyor.

Bir insan ruhunun daracık uçurumun sol kenarına kayması ve gerçek dünyadan düşüp uzaklaşması sonunda bilincin kaybolmasını anlatabilmem için kalemimin bütün gücünü toparlamam gerek.

Hastane'nin bir koğuşunda; ezici bir korku hissinin hakim olduğu koğuşta yatıyordum. Önceleri tam olarak neden korktuğumu bilmiyordum. Tabii, beynim sıradan insanca korkularla meşguldü.

Beni kaldırmaya çalışan olmadı, ben de mümkün olduğu kadar kıpırdamadan yattım; başımı mutlaka çarşafların altına saklıyordum, koğuştaki seslerden korunmak için, biraz da içgüdüsel bir tepki olarak.

***

..... Şu ana kadar, artık işimin tamamen bitmiş olduğuna inanmıştım. Hastane'den canlı olarak çıkabilmem mümkün değildi. Aslında, gerçekten olmasa bile ölmüş sayılırdım.

Bazı esrarlı nedenlerden ötürü, belki de "affedilmez bir günah" işlediğim için veya yalnızca korkunç bir günahkar olduğumdan, şimdiye kadar dünyaya gelmiş olan en kötü adam olduğum için, basit bir İngiliz tımarhanesinde, Cehennem'in kapılarından diri diri geçmek üzere ben seçilmiştim. Tabii ki pişmanlık duymak için artık çok geç. İnsanlara öldükten sonra bir şans daha verildiğine inanmanın pek sağlam olmayan bir (teorik) dini inanç olduğunu biliyorum. Oraya neden gittiklerini görünce pişman olmaları çok normal, herkes pişman olur bu durumda.

Ama, ne olursa olsun dışarıdaki karanlığa atılacaklar ve Tanrı ondan sonra artık onlarla uğraşmayacak (ne kadar ağlayıp yalvarsalar da) orada daha önce bulunduğum için biliyorum; infazın geri bırakılması, ertelenmesi umudu yok ve böylece her şey biter.

Tabii, bütün bunları kendime sakladım, kimseyle bu konuda tartışmadım. Doktorlar'a da anlatmadım, onlar özellikle sevecen değildirler, onlara acılarınızı pek açamazsınız, ayrıca bu konularda konuşmanın deliliğimizin bir kanıtı olarak görüleceğini anlayacak kadar kurnazım. Hatta bana deli belgesi bile verebilirler. Burada gönüllü olarak kaldığım sürece, dışarı çıkabilme ve sorunlarımla kendi kendime başa çıkabilme şansım vardı.

Kapalı kaldığım on bir ay boyunca haftada en az iki kez beni görmeye gelen karım, bu davranışımın nedenini anlayamıyordu. Dehşetlerimi açabildiğim tek insan oydu ve ona düşüncelerimi açıklayabilmek için çok çalıştım. Bir anlamda ben İsa'nın tam aksiydim. Şeytan'ın görevi bir adamı ele geçirmek, ruhunu ona tümüyle satmasını, (Faust gibi), sağlamak ve sonra onu diri diri o çukura indirmekti. İsa'nın ve seçilmişlerin dirilmelerinin tezadı olan, tam karşıtı olan başka bir olgu olmalıydı. İşte ben o adamdım. Kendimi öldürebilseydim, bütün Evren patlayıp yok olurdu ama hiç değilse ben bu ebedi işkenceden kurtulur, ruhumun özlediği hiçliğe ve unutulmuşluğa kavuşmuş olurdum. Gerçekten üç kez intihara teşebbüs ettim; bunların en önemlisi bana bakan görevlinin elinden kurtulup kendimi bir arabanın altına atışım olmuştu. Beni ziyarete gelen zavallı karım öylece bakıyordu.

İntihar girişimlerim başarısızlıkla sonuçlandı ama önemli bir etkisi oldu; doktorlar ilaçlarımı arttırdılar. Geceleri (üç-dört doz paraldehid yardımıyla) bilinçsizliğe ulaşabildiğim ve gündüzleri de (dört tablet allonal ile) oldukça uyuşmuş bir durumda dolaşabildiğim sürece; dehşet ve korkularımı kıyıda tutabiliyorum.

Bütün çabalarım, sonunda cehennemde kaybolmamak, yokolmamak içindi, çünkü bu olayın yavaş yavaş yaklaşmakta olduğunun farkındayım. Bir gün, bir zamanda, dehşet ve korkularım üzerinde tuttuğum demirden baskı, kontrol çözülecekti. Çaresizlik içinde çığlıklar atmam gerekecekti. Doğal olarak, o zaman da görevliler beni bir yan-odaya, en kötü koğuşlardan birine kapatacaklardı. Bundan sonra, canlı bir gövde içindeki bir insan ruhuna işkence etmeye başlayacaklardı. Bağırmalıydım ama diğer deliler de aynı şeyi yaptıklarından bana kimse yardım etmeyecekti; tabii ki benim ıstırabımın, acılarımın hayal ürünü olduğunu düşüneceklerdi.

Aslında bunlar gerçek acılar olacaktı; her şeye rağmen gerçekle düş ürünlerini felsefe açısından ayırdetmenin çok zor olduğunu biliyordum. O canlı gövdenin içinde iken ne zaman "öldüğüm" önemli değildi, beni gerçekten gömmelerinden önce, o yan - odada, günlerce, aylarca veya yıllarca

bağırarak, çığlıklar atarak kalabilirdim. Bana göre bütün bunlar daha önce bahsettiğim ebedi, gittikçe çoğalan işkencenin evreleriydi.

***

Bu arada, diyelim ki dönüşümden dört beş ay sonra, günleri ve geceleri kolayca geçirebilme çabalarıma yardımcı olabilecek bir teknik geliştirdim. Durumumu dürüstçe kabullendim. Tanrı bana arkasını dönmüş ve beni Şeytan'a bırakmıştı, ama belki Şeytan'ı o kötü günü biraz ertelemesi konusunda razı edebilirdim. Bütün isteğim buydu ve eğer Şeytan'a gerçekten doğru biçimde tapabilirsem bu ertelemeyi sağlayabileceğim gibi geliyor. Böylece kendime göre küçük ayinler düzenledim -bunların gerçek Şeytan'a tapma ayinleriyle ilgisi yoktu. Her gece eskiden Tanrı'ya ettiğim duaları harf harf geriye doğru okuyup bu arada üç tane ayin sigarası içiyordum.

Bu süre içinde aldığım ilaçlar etkisini göstermeye başlardı ve daima duayı bitirmeden uykuya dalardım. Harf harf, önce NEMA (yani AMEN) ile başlar sonra çok uzun ve karışık dualara devam ederdim. Galiba yirmi dakika kadar sürüyordu ve hiç bir gün onu tam olarak bitirebildiğimi hatırlamıyorum.

Batıl inançların bana çok yararı oldu. Annem böyle şeylere çok inanır; saksağanlardan, masaya onüç kişi oturmaktan filan çok korkar. Kendime güvenimi arttırmak için küçük batıl itikatlar uydurdum. Bunlardan biri şuydu; bir odadan çıkmadan önce gözümü kırmızı bir şeye dikiyordum (Şeytanın rengi), o beni bu odaya mutlaka geri döndürecekti. Böylece o odaya geri dönene kadar ebedi cezadan korunmuş olacağıma emin oluyordum. Bütün batıl itikatlarım arasında bana en çok güven vereniydi ve uzun bir zaman, eve döndükten sonra bile, dualarımı düz (yani başından başlayarak) okumaya cesaret edebildiğim zamanlarda bile bu âdeti bırakmadam. Başka boş inançlarım da vardı, örneğin yanımda bir kutu hurma (date) olduğu sürece karımla istediğim zaman bir randevum (date) olacağına inanmıştım. Oyun oynarken de bunu sürdürüyordum. Örneğin bilardo oyununda Tanrı'yı düz top, Şeytan'ı da nokta, benek simgeliyordu. Benekli top kazandığı sürece şeytan beni kurtaracaktı; kaybeder gibi göründüğü an bir bahane uydurup oyunu bırakırdım.

Şimdi bütün deneyimimin en önemli özelliğine geliyorum. Bir şekilde "Dehşet Hülyası"nın, bu korkunç düşün doğuşunun tanımlayabilecek, yeterli sözcükleri bulmak isterdim.

Bunun, içimde ne zaman yer ettiğini tam olarak bilemiyorum, hâlâ yatakta olduğum ilk bir ay içindeydi galiba. Sonra da fikirlerimle beraber büyüdü ve beni bir an bile terketmedi.

Buruşuk bir yastık, her gün gördüğümüz alelade bir şeydir, değil mi? Ona bakarsınız ve bir daha aklınıza gelmez. Aynı şekilde, çamaşırlar, yere düşmüş bir havlu veya yatağın kenarındaki bir kırışık. Bütün bunlar korku dolu bir beyinde dehşet verici şekiller haline gelirler. Yavaş yavaş gözlerim de bu dehşet verici şekilleri algılamaya başlar, nereye dönersem döneyim her tarafta bana işkence etmek için bekleyen şeytanlardan başka bir şey göremez olurdum. Onların isimleri de vardı. Yara gibi bir ağzı olan tanrı Baal vardı -yatağın kenarındaki kırışıklıktı, beni canlı bir kurban gibi yutmak istiyordu. Genellikle yastıklarda görüntüsü beliren Hecate'nin şekli ise en korkunç olanıydı.

Dışarıya çıktığım zamanlarda ise ağaçlarda ve çalılarda yüzlerce şeytan görüyordum; kesilmiş odunları da yılan şeklinde görürdüm.

Şimdi bile ara sıra onları görebiliyorum ve şimdi yine depresif halde olduğum için, onlar ilk gördükleri zamanki gi-

bi dehşet hissini yeniden uyandırabilecekler mi diye meraklanmaktan kendimi alamıyorum. Onlardan kurtulduğumu sanıyordum ama şimdi bundan o kadar emin değilim.

Çevremi kuşatan bu görüntülerle, artık gerçek, somut dünyanın gittikçe daha gerçekdışı görünmesi pek yadsınamaz. Etrafımın bir çeşit şekil değiştirmesi, başkalaşması yüzünden, yavaşça çukura indiğimi hissettim. Çevremdeki tüm Evren çöküp parçalanıyordu; duvarlarda ve yerde çatlamalar oluyordu.

Bu gerçek-dışı olma hissinin doğurduğu, olağanüstü bir görü idi, bir hülyaydı.

Koğuşun duvarlarında sporla ilgili resimler asılıydı. Arkanızı pencereye verip duvara bakarak oturursanız, resimlerin camından dış dünyanın aksini görebilirdiniz. Ben de genellikle elime bir roman alır -bu da korkuyu bastırmanın iyi bir yoludur- arkamı pencereye dönüp otururdum; her halde koğuşun içinde, dışardakinden daha az şeytan vardır. Yavaş, yavaş belki bir ay veya altı haftadan daha uzun bir süre içinde, cama akseden görüntü değişmeye başladı. Bacalar yatay bir düzleme dönüştüler, binalarda aşağı doğru bükülüp ters U şeklini aldılar. Bu beni korkutmaktan çok şaşırttı. Bunun anlamı ne olabilirdi? Diğer konularda görme yeteneğim normaldi, bilardo filan oynayabiliyordum. Ama o koltuğa oturup resimlere bakmaya başlayınca hep bu tuhaf olguyu görüyordum.

Büyülenmiş olmalıydım. Sonra bir çözüm buldum. Piskopos Berkeley haklıydı, zaman ve mekan kavramları aslında bir yanılsama, bir kuruntuydu. Veya hiç değilse benim için öyleydi. Ve işte, kendi alemimde kapatılmıştım; gerçek sayılabilecek hiç kimseyle veya hiçbir şeyle ilişkim yoktu. Ben ve çevremdekiler tümüyle gerçek dışı. O duvardaki resmin camından da "gerçek" yansıyor.

Sonunda ruhum hiçliğe döndürüldü - o hiç bitmeyen acı hala duruyor.

Krizden kısa bir süre önce James Joyce'un, "Sanatçı'nın Genç Bir Adam Olarak Portresi" adlı eserini okuyordum. Bir Cizvit papazının lanet konusunda verdiği bir vaazı anlatışı, beni çok etkilemişti. Hemen hemen hen sözcüğü anımsıyorum; vaaz şöyleydi:

"Edebiyat, sonsuzluk! Bunun korkunç anlamını kavramaya çalışın. Deniz kıyısındaki kumları görmüşsünüzdür... Bir çocuğun avucuna aldığı kumda kaç tane kum zerresi olduğunu biliyor musunuz? Şimdi o kumdan oluşmuş bir milyon mil yüksekliğinde bir dağ düşünün. Bu dağ bir milyon mil eninde ve bir milyon mil derinliğinde olsun...

Şimdi dağın sayılamayacak kadar çok kum zerreciklerinden oluştuğunu ve bu zerrelerin sayısının, ormanlardaki yaprakların, okyanustaki su damlalarının, kuşların tüylerinin, balıkların pullarının, hayvanların tüylerinin, havadaki atomların..... hepsinin sayısı kadar çarpıldığını düşünün; ve her milyon yılda bir küçük bir kuşun gelip bir tane kum zerresi alıp götürmesi halinde, kaç milyar yüzyıl sonra dağdan bir metrekare kum taşınmış olurdu? Bu kadar uzun bir zamanın bile bir sonu vardır, dağ sonunda biter; yani yine de sonsuzluktan daha kısa bir süredir bu. Bu dağın hepsi taşındıktan sonra yine yapılsa ve yine taşınsa bu işlem gökteki yıldızların, havadaki atomun, okyanusttaki su damlalarının vs. vs. sayısınca tekrarlansa yine de sonsuzluğun bir saniyesi bile henüz geçmemiş olur."

İşte bu sırada korkunun doruğuna ulaştım. Şiddetli dehşet nöbetleri geçirmeye başladım ve neredeyse pencereden dışarıya atlayacaktım. Astronomik zaman içinde sonsuzluğa dek artan fiziksel acıyı görmekten başka hiç bir şey böyle bir dehşet hissi uyandıramaz. Ruhum en derinlerin kökenine iniyordu.

Deliliğin depresyon şekli hakkında anlatacak pek az şey kaldı. Aylardır beynim aynı korku ve ümitsizlik yollarında dolaşıyor ama dehşet ve acının ağırlığı hafiflemiş gibiydi. Daha normal davranabiliyordum; böylece 1940 Mart'ında doktorun uyarmalarına uymayarak, ailem beni eve getirme riskini göze aldı. Doktor haklıydı. Evde tüfeklerini bulunca, ilk iş olarak intihar etmeyi denedim, ayak parmağım tetiğe, namluyu da ağzıma dayadım. Ama tetiği çekmedim; her nasılsa tekrar yaşamak istiyordum.

O zamandan beri asla ciddi bir depresyon krizi geçirmedim.

YAZARI BİLİNMİYOR

BİR ŞİZOFRENİN OTOBİYOGRAFİSİ

Elinizdeki kitabın derlenmesini bu rapora borçluyuz. Böyle bir dökümanın hem klinik vakalar hem de bilimsel veriler açısından ne kadar öğretici olacağını, daha ilk okuyuşumuzda farketmiştik. Bizim akıl hastalığı alanındaki bilgilerimizi genişletme ve yoğunlaştırma çalışmalarımıza yardımcı olmuştur. Hastalığın başlangıcı, gidişatı ve sonucunu duygulu ve akıllıca anlatan bu raporda okuyucu, şizofreninin açık, seçik bir tablosunu bulabilir.

Aşağıdakilerin büyük bir kısmı 1951 ilkbaharında yazdığım otobiyografiden alınmıştır. Bunu, üç bölümlük şizofreni deneyimimin ikincisinden sonra eve döndüğümde yazmıştım. Hastalığım "katatonik şizofreni" olarak teşhis edilmişti. Dört yıllık bir dönemde üç bölüm halinde sürdü. Burada daha çok birinci bölümün üzerinde duruyorum. Çocuklar için rehberlik kliniğinde bir 'psikiyatrik sosyal hizmetler' uzmanıyla yaptığım haftalık konuşmalardan oluşan bir buçuk yıllık bir psikoterapiden sonra ilk olay patlak verdi.

Çocuklarla olan ilişkilerimde ortaya çıkan sorunlarla başa çıkamadığımı hisedince yardım etmeleri için oraya gitmiştim.

ÖZGEÇMİŞ

Sosyal Durum

Çocuk rehberlik kliniğine ilk gittiğimde, kariyer sahibi adamın karısıydım ve orta sınıftan bir aileden geliyordum.

Kendim de koleji bitirdikten sonra sosyal hizmet uzmanı olarak eğitim görmüştüm.

Ben 21 yaşında evlendim ve 10 yıl içinde üç çocuğum oldu. İlk şizofreni olayında 36 yaşındaydım.

Kolej yıllarımdan beri, politik ve sosyal reformlarla ve dünya barışıyla ilgili çeşitli grupların aktif üyesi olmuştum. En küçük çocuğumun devam ettiği ana okulunda da bir süre çalıştım, hatta hastalanmadan önce bir yıl bu kurumun başkanı olarak hizmet vermiştim.

Ailece kendi evimizde oturuyorduk; yerleşmiş, sağlam bir aileydik.

Kişisel ilişkilerime gelince, her zaman yeterli sayıda arkadaşım olmuştu ve yakın dostluklar kurmakta hiç güçlük çekmedim.

Buna rağmen kliniğe başvurduğum sıralarda durmadan artan kaygı ve endişelerin gerginliği altındaydım ve kendimi yetersiz bir anne olarak hissediyordum, içinden çıkılmaz bir durumdaydım.

Başlıca sorunum, benim iki büyük çocuğuma karşı yeterince sıcak ve şefkatli davranmadığımı hissetmemdi. En küçük çocuğumla güvenli doyurucu bir ilişkimiz vardı.

Evlilik ve Cinsel Uyum

Psikoterapi süresinde evlilik ilişkilerimizde bir krizle karşılaşmıştım ve hastalanmadan hemen önce boşanmaya karar vermiştim (ki bunu ancak şizofreniden iyileştikten bir kaç yıl sonra elde edebilmiştim).

Klinikteki çalışmalar çoğunlukla benim kişisel ilişkilerde kendimi göstermekte karşılaştığım güçlükler üzerinde yoğunlaşmıştı. Terapistten duygusal destek aldıkça kendime güvenim artmaya başlıyordu.

Daha sık kimseye danışmadan kararlar almaya, günlük hayatımda inisiyatifimi kullanmaya başladım. Çocuklarımla olan ilişkim de gelişmeye başladı.

Annemle ve kocamla kurduğum uzun süreli "çok fazla bağımlılık" ve "çok -fazla- benimsemek" esasına dayanan ilişkiyi devam ettirmem zor oluyordu. Her iki kimliğim de kendiliğinden çözülüyordu. Kocamın kişiliğinin bazı yönlerine karşı duyduğum tepkileri uzun süre içimde saklı tutmuştum, şimdi bu bastırılmış negatif tepkiler ön plana çıktı. Daha önceleri kocama karşı yarı anne, yarı itaatlı bir eş gibi davranırdım.

Yavaş yavaş düşmanca duygular belirdi ama genellikle bu düşmanca ve aşağılayıcı hislerimi bastırıp, ilişkilerimizi sıcak ve sevecen bir düzeyde devam ettirmeyi başarabiliyordum. Düşmanlık hislerim önce rüyalarımda belirginleşti. Her şeye rağmen kocamla aramın kesin olarak bozulması, içimde duygusal açıdan mahrumiyet ve eksiklik hisleri uyandırdı. Yıllardır alıştığım fiziksel ve duygusal yakınlaşmadan mahrum kalmıştım.

Bu gittikçe artan yalnızlığım için çeşitli ödünler aradım. Yoğun bir aşk macerasına atıldım. Bağlı olduğum liman şamandırasından koparılmış ve önceki benliğimden uzaklaşmış gibiydim, çünkü eskiden ilgi duyduğum şeylere karşı yabancılaşmıştım. Bu sırada çocukluğumun sorunları, hayal kırıklıkları ve babamla ilgili tatsız anılarım beni rahatsız etmeye başladılar. Bu sıkıntıları çocukluğumdan daha canlı, daha yoğun bir şekilde hissediyordum.

Bağımlılık gereksinmem o sıralarda çok şiddetliydi ama evlilik dışı bir ilişkiyle fazla meşgul olmam, ahlaki yönden gücümü kaybetmeme ve çocuklarımı ihmal etmeme sebep oluyordu. Bu aşırı bağlılığı kırmaya çalışıyordum ve sonunda başardığımı zannettim. En uygun davranış şeklinin, şiir yazmak ve entellektüel çalışmalar yapmak olduğunu

buldum. Bunlar benim depresif hislerle mücadele edebilmemi sağlamışlardı. Yaratıcı uğraşlarım yoğunlaşmıştı fakat sonunda zorlayıcı olmaya ve bütün zamanımı almaya başladı. Çocuklarımla yeterince ilgilenemiyor veya dikkatimi günlük hayatın detaylarına veremiyordum. Hastalığımdan kısa bir süre önce zekamın en üst düzeyine eriştiğimi ve hayatımda ilk defa olarak yeteneklerimi bu yönde değerlendirebildiğimi farkettim.

Evlilik hayatımda yarı-frijit sayılırdım. Yani uyku hali dışında hiç orgazma ulaşamadım. Cinsel ilişkiden yine de zevk alıyordum, bunu rahatlatıcı ve duygusal açıdan gençleştirici buluyordum. Yukarıda bahsettiğim evlilik dışı ilişkide bile yarı-frijit kaldım. Sonunda boşanmak kaçınılmaz oldu, çünkü duygusal açıdan koptuktan sonra artık kocama cinsel yakınlık duymuyordum.

Hastalığımın üçüncü devresinde, iyileşmeye başladığım sıralarda vajinal orgazma erişebilecek gücü toplayabilmiştim. Baskıların ve çekingenliklerin yokolması nedeniyle cinselliğin artması psikozun ilk devresinde çok etkili olmuştu ve aşağıda tanımladığım "cehennem - ateşi" deneyimim de sembolik olarak anlatılmıştı.

İyileşme döneminde, artan cinsel isteklerimi kontrol edebilmem oldukça zor olmuştu. Durum, benim yalnızlığım yüzünden zaman zaman iyice sarpa sarıyordu. Bir süre değişik adamlarla ilişkiler kurdum. Bunlar hem zevkli hem de duygusal yönden doyurucu oluyordu çünkü mistik ve dini anlamda "kişisel olmayan" bir aşk çeşidi yaşanıyordu ve diğer insanları sevmeye, kabullenmeye yönelikti.

Bu dönem yavaş yavaş geçti ve ben kişisel yakınlık ve kişisel aşk gereksinmelerime döndüm. Bunları bulamamam da, sıradan ilişkilerde hayal kırıklığı ve mutsuzluğa yol açıyordu.

Kendim Hakkındaki Düşüncelerimde Değişmeler

Terapistimin sayesinde yeniden kazandığım kendime güvenim, daha önce hayal meyal sezdiğim bazı yönlerimi daha açıkça görmemi sağladı.

Kişiliğimin bu taraflarına karşı şiddetli, olumsuz bir tepki gösteriyordum. Uzun süreden beri kendim hakkında belirli bir fikrim vardı ve bu yeni algılamalarım bu tabloyu bozuyordu. Kendimi son derece sosyal, toplum sorunlarıyla ilgili bir kişi olarak görüyordum. Sonra, hastalığın bazı dönemlerinde kendimi soğuk, başkalarına karşı kayıtsız, içine kapalı ve zaman zaman acımasız biri olarak gördüm.

Benim kadar zeki ve başarılı olmayanlara karşı sabırsızca ve hoşgörüsüz davranıyordum.

Bu arada iki büyük çocuğuma yeterli derecede sevgi veremediğimi ve çocukluktan çıktıkları devrede kişiliklerinin gelişmesiyle tam olarak ilgilenmediğimi hissediyordum.

Evlilik dışı ilişkilerim, içgörümü ve kendimden nefret etmemi yoğunlaştırmıştı. Sevişmede kısıtlayıcı ve egoistçe faktörler olduğunu, aldığımdan daha fazlasını veremediğimi ve hala çocuklarıma olan sevgimin çok az ve yetersiz olduğunu biliyordum.

Ego (benlik) - Desteğimin Kaybolması

Terapi süresi boyunca terapistimi etkilemek ve onun hayranlığını uyandırmak istiyordum. Onu göreceğim zamanlar giysilerim ve dış görünüşümle uzun uzun uğraşıyordum. Sonraları bakış açımın değişmekte olduğunu, benim değer yargılarımın onunkilerden farklı olduğunu ve artık tartışacak ortak bir konumuz kalmadığını hissetmeye başladım. Hem ben kendimi ondan daha iyi tanıyordum. Kendim hakkındaki birçok yarı yarıya şekillenmiş düşünceleri dile geti-

remiyordum (kısmen zaman kısıtlamaları, kısmen de bu fikirler benim için bile yeterince açık seçik olmadığından.) Bu noktada artık "transfer" ilişkimizden bir fayda göremez olmuştum.

Evlilikle ilgili problemlerimin sebep olduğu yalnızlığıma ek olarak, sosyal ve entellektüel alanlarda da izole edilmeye başladığımın bilincindeyim.

Daha önce katıldığım gruplarla veya kurumlarla eskisi gibi uyum sağlayamıyordum; çünkü daha önce kabullendiğim görüşler ve fikirler şimdi bana farklı ve olumsuz geliyorlardı.

Eskiden hem ailem, hem de sosyal açıdan bir "biz" kavramım vardı, şimdi bu, kişisel ayrılık, izolasyon şeklini aldı.

HASTALIK

Başlangıç Aşaması

Hastalığımdan birkaç hafta önce, başarı ile ilgili düşler kurmaya başladım, tıpkı bülüğ çağında yaptığım gibi. Zaten benliğimin düş kuran bölümü benim yetişkin ahlak sahibi kişiliğimle pek bağlantılı değildi.

Sonra, birden bire evrenin sırlarını keşfetmiş olduğumu farkettim, bu sırlar bana inanılmaz bir berraklıkla açıklanıyordu. Keşfettiğim gerçekler hemen kesinleşiyor, şüphe etmek aklımdan bile geçmiyordu. Daha önceki ateist ve şiddetle dine karşı olan duygularıma rağmen Tanrı'nın varlığını akılcı olarak ispat etmenin mümkün olduğuna inanıyordum. Hatta bu konuda bir deneme yazdığımı hatırlıyorum. Bu sıralarda şizofrenimin geliştiğinin farkındaydım. Dikkatle sakladığım notların arasında, düzensiz, anlaşılmaz, tutarsız ve cinsel sembolizm dolu pasajların yanı sıra oldukça açık ve basit olanları da buldum. Promete gibi bir yolculuğa

çıkmak üzere olduğumu hissediyordum. Cüretli, atak ve yenilmez bir ruh halindeydim. İçimdeki panik arttıkça, yalnız kalmaktan korkmaya başladım, birileriyle iletişim kurmak için yoğun bir istek duyuyordum. Kısa bir süre için başarmam gereken bir misyonum olduğunu hissettim, ama yine de İsa gibi olma yanılsamalarıyla mücadele edebiliyordum. Sonra bu eğilimlerin yerini yorucu ve ağır bir sorumluluk hissi aldı ve bütün hastalığım süresince devam etti.

Birinci Safhanın Bazı Özellikleri:

İlk aşamada son derece aktif ve gergindim. Suçluluk ve kendimden nefret etme gibi hastalığın başlamasından önce başlamış olan duygularım, hastalandıktan sonra çok azaldı. Bunu mantıkla değil de sembolik olarak açığa vuruyordum. Yalnızca daha sonraları, rahatsızlığımın daha makul ve bütünleşmiş dönemlerinde, yoğun bir suçluluk ve kendimi reddetme duyguları gelişti.

Bu suçluluk duyguları, sonunda nisbeten mantıklı olduğum dönemlerde dağılıp yokoldular.

Bu korku dolu birinci aşamada özellikle izole edilmemiştim veya kendimi yalnız hissetmemiştim. Hayalimde yarattığım bir arkadaşla durmadan konuştuğum halde, gerçek insanlarla ilişki kurma isteğim yoktu.

Rahatsızlığımın son devrelerinde, daha mantıklı olduğum ve diğerleriyle oldukça normal ilişkiler kurabildiğim zamanlarda, kendimi çok yalnız hissediyordum.

Dünyanın Yıkılması

Kaskatı kesilmiş, katatonik bir halde ilk hastaneyi götürülüşümden kısa bir süre sonra, bir dünya felaketinin yaratı-

ğı dehşetin içine düşmüştüm. Bir tufana yakalanmıştım ve tam anlamıyla alt üst olmuştum.

Yıkıcı güçlerin harekete geçmesinden ben, kendim sorumluydum. Aslında bir zarar vermek istememiştim ve diğerlerinin beni suçlamalarına karşı kendimi öfkeyle savunuyordum. Eğer bir hata yapmışsam, ben de herkes gibi sonuçlarından etkileniyordum.

Bazen, yeni bir gezegen keşfediyordum (harika, nefes kesen bir macera) ama orası çok tenhaydı ve kimseyi orada yerleşmeye razı edemediğimden, ben de dünyaya geri dönmek zorunda kalıyordum.

Dünya'yı atom bombaları yıkıp, mahvetmişti ve yaşayanların çoğu ölmüştü. Yalnızca birkaç kişi -ben ve hemşireler- kurtulabilmişti. Diğer zamanlarda ise o yeni gezegende tamamen yalnız olduğumu hissediyordum.

Dünya'nın kurtulması çok önemliydi ve herkese o terkedilmiş dünyaya nasıl geri dönüleceğini anlatmaya çalışıyordum. Ailemle ilgili bütün kişisel sorunlarım unutulmuştu. Bütün evrenin çöküp parçalandığı bir zamanda, başka şeylerin önemi kalmıyordu. Atomun yarattığı cehennem ateşinde kalmam gerekebileceğini düşündüm. Beni esas dehşete düşüren şey de, hiç bir zaman ölmeyecek olmamdı. Bir şekilde intihar etmeyi planlamalı, ya da lobotomi yaptırmalıydım.

Gezegenler arası boşlukta alt üst olmuş bir halde kaldığım zamanın bir kısmında da suyla ilgili canlı fantaziler yaşıyordum ve bu bana epeyce rahatlık veriyordu.

Hayatın ateş tarafından yıkılmasına karşın, su onu daima korumuş ve saklamıştır.

Suyla ilgili fantazilerim hastaneye kabul edilmemden bir iki gün sonra başlamıştı. Birdenbire denize batmış gibi oldum, boğuluyordum ve nefes alabilmek için çırpınıyordum.

Bu noktada, sakinleştirici bir küvette olduğumu farkettim; öylesine bağlanmıştım ki boğulma tehlikesi yoktu.

Uyanık kaldığım sürece bu bağlara gerek yoktu, çünkü boğulmamaya dikkat ederdim, yine de çok korkuyordum.

Bana ıslak tedavi yaptıkları zamanlar, su fantazilerim geri geliyordu. Swinburne'ın bazı mısralarını söylediğimi açıkça hatırlıyorum. Şiirin yalnızca ilk bölümünü hatırlıyordum ve sonra ikinci bölüme yanlış bir mısra ekliyor, böylece şairin ölümüne duyduğu özlemi anlattığı bölümü atlamış oluyordum.

Büyük, tatlı anaya geri döneceğim
Ana ve adamların aşkı, denize.
Ona ineceğim, benden başka kimse olmasın,
Ona öylesine yakın, onu öpsün ve benimle birleşsin;
Ona tutun, onunla çırpın, onu sıkı tut;
Oh bembeyaz ana, geçmiş günlerde
Kızkardeşsiz doğan, erkek kardeşsiz doğan
El sürülmeden bu dünyaya gelmiş, tertemiz.

Denize dönmek isteyen ben değildim çünkü ben denizdim, veya ana figürüydüm. Bu şiirin unutulmayan etkisinden sonra sıra -sonunda hamile kaldığım- bir tecavüzün canlı, hoş düşlerine gelmişti. Bundan böyle bütün hastalığım çocuk doğumu yani üretkenlik zorluğu konusu etrafında gelişti. Bebeği doğurmak çok güç olmuştu, sezaryanla alınmıştı ama aslında ortada bir çocuk olmadığı halde yine de bu sembolik çocuk kurtarılabilirdi diye düşünüyorum.

Yalnızca doğrudan doğruya cehennem ateşine atladığım zamanlarda ölmekten başka çarem olmadığını düşünürdüm. Diğer zamanlarda parçalanan, çözülen bir evrende parçalara ayrılmış gibi görünmeme karşın yine de her şeyi birarada tutabileceğim bir yol olduğunu hissediyordum. Bir şekilde,

tüm çöküntüyü önleyebilecek bir gücüm vardı. Tutarlı bir şekilde düşünemiyor, herhangi bir hareket tarzı planlayamıyordum. Bunların yerine şiirsel hayal gücümü kullanmalıydım; çünkü şiir ölçülü oluyordu ve beni yanlış yola itmezdi. Yapmam gereken başka şeyleri düşündüm. "Kendini bil"i denesem nasıl olurdu? Bu pek yararlı gibi görünmüyor. Sonra, dünya barışı ve gelişmesi için çabaladığımı hatırladım. Sanki evrenin o korkunç dönmesi durmuştu, kendimi daha çok eski 'ben' gibi hissetmeye başladım.

İzleyen aylarda, sık sık Shakespeare'in tavsiyesini tuttum, yani kendime karşı dürüst olmayı denedim ve bu bana güven verdi. Laurence Oliver'in 'Hamlet'ini hastalanmadan birkaç hafta önce seyretmiştim ve o zaman bu öğüdün yalnızca, güvenilir sosyal benlikleri olan kişilere uygun olduğunu düşünmüştüm. Benim sorunum da buydu. Benliğimin bir bölümü "güvenilir" değildi. Benliğimi tümüyle reddetmiyordum; çünkü onda çok özen gösterdiğim, sevdiğim değerler de vardı. Doğaya, sanata ve bilime karşı hissettiklerim; ayrıca genel olarak yaşama sevincim, benim değer sistemimle uyum içindeydiler. İlk hastalığım sırasında, geçmişime ne kadar çok şey borçlu olduğumu farkettim.

Hastane'ye yatmamın ilk üç haftası boyunca zaman zaman çeşitli görüler (vizyon) gördüm. Bu dönemden sonra vizyon görebilme yeteneğim bir daha geri gelmedi.

Bu görüler iki kategoriye bölünebilirler. Birinci tiptekilerin maddesel, somut çevreyle bir ilişkileri yoktu; onlar tamamen bilinçaltımın yansımasıydılar ve seyircinin seyrettiği bir film gibi gözlerimin önünde cereyan ediyorlardı.

İkinci kategoride de gerçek görüler yoktu, daha çok görsel hayaller ve yanılsamalar şeklinde, ışık oyunları, gölgeler gibi yorgun hayal gücümüzde canlanırlar.

Gerçek görülerin belirgin ama karışık konuları vardı ve dikkatimi onların ne anlama geldiklerini çözmek için zorlardım.

Çoğunlukla birbiri ardından gelen rahatsızlık devrelerinde bir çeşit görü bozukluğu ve yanılsamalar oluyordu. Bazen gözlerim ışığa karşı fazla duyarlı oluyor, alelade renkler çok parlak görünüyor, güneş ışığı da müthiş bir yoğunlukta geliyordu. Böyle durumlarda, okumak mümkün olmuyordu, yazılar simsiyah oluyordu.

Kuruntu ve Yanılgı Sisteminin Oluşması

Şiddetli düzensizlik ve karışıklığın ilk birkaç haftasından sonra oldukça dengeli paranoya yanılgıları edinmeye başladım. Bu yanılgıların yanısıra korku ve dehşet vardı ve kısmen yanlış algılamalara, yanlış hayaller görmeye dayanıyorlardı. Aynı zamanda bir şeyi keşfedebilme, yaratıcı heyecanlar ve çoğu zaman mistik iç görüler farkediyordum.

Paranoya döneminde, inançlarım yüzünden cezalandırıldığımı; düşmanlarımın benim işlerime karıştıklarını, bana zarar vereceklerini ve hatta beni öldürmeye çalıştıklarını düşünüyordum. Büyük bir topluluğun bireyiydim. Benimle aynı fikirde olmayanları ikna etmeye, inançlarımı onlara anlatmaya çalışıyordum.

O zamanlar, kendim hakkımdaki düşüncelerim eskiden beri taşıdığım yetişkin, ahlaki değerleri olan bir imaja uyuyordu. Saygın bir vatandaştım ve henüz bir anne olarak başarısızlığa uğramamıştım. Bir zamanlar, kuvvetli, olgun ve yetenekli bir yetişkindim. Yine de bir yönden kendimi normalden daha değişik hissediyordum. Şimdi, daha önce hiç karşılaşmadığım böylesine korkunç ve şaşırtıcı bir durumun tam ortasında kendimi bulunca, dikkatimi bu yeni olgulara toplamam gerekiyor. Koğuştaki inanılmaz yanılsama

olayları yüzünden artık alışkanlık veya rutin gibi kavramlar yok olmuştu.

Yeni kavramlarla uğraşıyordum ve bilincim iyice keskinleşmişti. Eski anılarım ve yaşam şekillerim artık bana ulaşamıyorlardı.

İlk safhada kişisel suçluluk duygularımı hiç kaybetmedim; ahlaki değerlerimi de tam anlamıyla yitirmemiştim. Ama bu durumda kendimi değerlendirme konusuyla bu denli meşgul olmam, benim sosyal misyonumu, görevimi yerine getirmemi engelleyebilirdi. Dikkatim çoğunlukla dışarıdaki gerçekler üzerinde yoğunlaşmıştı. Dış görünüşüm aksini gösterse bile, ben içe dönük değilim, dışa dönüğüm.

Bana verilen görevi yürütebilmem ve kendimi dış dünyanın korkunç ve müthiş tehlikelerinden koruyabilmem için gerçek kozmik güçlerle doğuştan donatılmıştım. Ruh halime göre hava şartlarını, hatta güneşin hareketlerini bile kontrol edebiliyordum.

Bu güçlerin hiçbirisi bana başarı veya tatmin olma duygusu vermiyordu. Bunlar bana, beklenmedik olasılıklarla başa çıkabilmem için verilmişti. Sahip olduğum 'sihirli' güçler direkt olarak insanüstü kuvvetlere yönelikti; ve insanları denetleyebilecek gücüm olduğunu sanmıyordum. Tam aksine, diğer insanlarla, örneğin hemşireler, doktorlar vs ile olan ilişkilerimde özellikle aciz ve isteklerimi bile söyleyemez durumdaydım. Bazı zamanlar, diğerlerinin beni denetlemelerine karşı kendimi koruyabilmem için gereken ek güç ve ruhsal yetenekler kazandığımı hissediyordum. Aynı zamanda, diğer insanların, aklımdan geçenleri okuyabilmelerinden korkuyordum ve düşüncelerimi bloke edebilmenin yollarını geliştirmem gerekiyordu.

Bu dünyada yaşayan bir vatandaş rolüyle çok fazla meşgul olmadığım zamanlarda ağırlıklı olarak anne rolünü üstleniyordum. Diğerlerini korumam gerekiyordu ve bu konuda

elimden geleni yapıyordum. Bir kadın ve bir anne olduğumu hiç bu kadar kuvvetle hissetmemiştim, 'içimden bir ses' durmadan bana 'önce çocuklarını düşünürsen her şey yoluna girecek' diyordu.

Ümitsizce bu öğüde sarılmıştım, ama bu kendimi korumam için yeterli değildi. Aslında kendi çocuklarımı pek az düşünüyordum. İki büyüğün güvenlikte olduklarını ve onlara akrabaların iyi baktığına inanıyordum, onları görmek bile istemiyordum, ama en küçük çocuğumu kollarıma almak için müthiş bir istek duyuyordum. Çoğu zaman onun öldüğünü sanıyordum. Zaman zaman da başka bir bebek doğurmak istiyordum ve bu istek öylesine güçlüydü ki göğüslerim ağrıyordu.

Öfke, Saldırganlık, Korku ve Acıma

Paranoyak dönemlerimde, düşmanlarımın -yani bana karşı kumpas kuranlar- gerçekten kişisel düşmanlık hisleri beslediklerine inanmıyordum. Yalnızca onların onaylamadığı bazı fikirlerim olduğu için beni cezalandırmak istiyorlardı. Aynı şekilde, ben de onlara kişisel bir kin beslemiyordum ve hareketlerim kendimi onlara karşı savunmak amacındaydılar.

Hastalığımın ilk aşamasında, diğer hastaları incitmek gibi bir isteğim yoktu, hatta aslında onlardan bazılarına çok acıyordum. Uzun süre, bu acıma hissimle boğuşmak zorunda kaldım, özellikle benimle aynı ıslak tedavi odasında kalmış olan bir hastaya karşı duyduğum hisle...

Bu acıma hissi yüzünden, hemşire ve diğer hastabakıcıların böyle bir kurumda çalışmalarını anlayamıyordum. Bir ara o hastanın yardımına koşmak istedim ama bir sonuç alamayacağımı biliyordum. Onun benden de çok acı çektiğini hissediyordum, tamamiyle şaşkın ve çaresizdi, halbuki ben

durumumla nasıl başa çıkabileceğimi biliyordum. Bir süre sonra ona yardım edememek beni öylesine üzmeye başladı ki, ondan uzak durmaya ve hatta benimle konuşmak istediği zaman onu terslemeye çalıştım.

Hastane raporlarına göre ben diğer hastalara karşı iyi davranmıyormuşum ama benim saldırgan davranışım bilincimin kontrolünü yitirdiğim zamanlara rastlıyordu ve bu dönemlerde kesin bir amnezi (hafıza kaybı) halinde oluyordum.

İlk rahatsızlığım sırasında, öfke, kızgınlık veya isyan gibi normal zamanlarda daha kuvvetli hissettiğim duygular pek o kadar yoğun değildi. Daha çok hoşlanmama, isteksizlik ve korku duyguları ağı başlıyordu. Bazen de korkumun neden olduğu kendimi korumaya yönelik, düşmanlık hisleri de oluyordu.

Çoğu durumlarda çevremdekilere tümüyle değil de kişiliklerinin bazı yönlerine tepki gösteriyordum. İnsanların büyük bir kısmını öfkeden çok soğukluk, uzaklaşma hisleri uyandıran bir ışık altında görüyordum. Mesela, bazı hemşirelerin, hastaların davranışlarına sanki çok komikmiş gibi gülmelerinden hoşlanmazdım, ama bu beni öfkelendirmekten çok hüzünlendirirdi.

Genel olarak söylenirse, çevremdekilerden duyduğum korku benim saldırganlaşmama neden oluyordu ve bu saldırganlığım benim sığındığım son çareydi.

Çevremdekileri dehşet verici bir ışık altında, sosyal şartların kurbanları olarak görüyordum. Toplumu yıkmakla tehdit eden kör bir kaderin aletleri gibiydiler. Benim görevim azarlamak veya kınamak değil, ikna ve razı etmekti; cezalandırmak veya uzaklaşmak değil, onlarla elimden geldiği kadar yapıcı olarak birlikte çalışmaktı.

Dışarıdaki gerçekler dünyasında, bir yerlerde öyle insanlar vardı ki ahlak yönünden çökmüşler ve toplum için tehlikeli bir hale gelmişlerdi. Böyle insanlara kızmak enerji ziyanı demek olacaktı; çünkü onlar zaten toplumda önemlerini yitirmiş kişilerdi. Daha saldırgan ve sadist olduğum ikinci safhada bu pasif tepkilerin yerini şiddetli öfke krizleri almıştı. Bir süre için Tanrı'nın gazabının bir aracı olduğumu, düşmanlarıma lanetler okuyarak ve "bu yılanları" kınayarak ispat etmeye çalıştım.

Birinci aşamada hastabakıcılar ve hemşireler hakkındaki hislerim oldukça karışıktı. Koğuştaki genç öğrenci hemşirelerden mümkün olduğu kadar yararlanmaya çalışıyordum, ama hiçbirisi bana bakabilecek durumda değildi. Aksine benden çok daha gençtiler ve onları korumam gerektiğini hissediyordum, özellikle bana zarar verecek gibi görünmedikleri zaman. Böyle anlarda ben savunmaya geçiyor ve uzlaşmaz bir düşmanlık duyuyordum. Hemşirelerin çoğu iple oynatılan kuklalara benziyorlardı, kendilerine has bir kişilikleri yoktu ve dış güçler tarafından oynatılıyorlardı. Sanki hipnoz altındaymış gibiydiler, kendilerininkinden daha güçlü beyinler tarafından idare ediliyorlardı.

Hemşirelere olan tepkim şiddetli bir korku şeklinde oldu, onlarla başa çıkabilecek gücüm yoktu. Bu hemşireler gibi sade insanları, çevrelerindeki etkin güçler, nefret dolu, hoşgörüsüz ve önyargılı olarak yetiştiriyorlardı. Bunlar aslında iyi oldukları halde böyle kötü eğitilirlerse sosyal açıdan tehlikeli davranışlar gösterebilirlerdi. Kitlesel isteri durumunda yapmayacakları kötülük kalmayacaktı. Almanya'daki kitlesel sadizm olayları beni çok etkilemişti ve bu Birleşik Devletler'deki faşist eğilimlerle birlikte gelişmişti.

Arada sırada, tehlikelerden gerçekten kurtulmuş gibi hissediyordum. Bazen zenci koğuş hademeleri temizlik yapmaya geliyorlardı. Onları dost olarak görüyordum, gerçekten yardımcı olacak ve beni koruyacaklardı. Yine de içlerinden bir ikisine şüphe ve güvensizlikle bakıyordum, onlar düş-

man taraftan olabilirlerdi.

Ezilenler ve acı çekenlerle özdeşleşmem, hastalığım sırasında iki işe yaradı. Birincisi, beni kendime acımamam için kuvvet vermesiydi. Zor bir durumla karşılaşınca neden yakınıyordum? Toplumdaki diğer insanlar benden çok daha zor bir durumdayken, ben neden zorluklardan ürküyordum? Bu özdeşleşme bana, sosyal değerleri olan bir kişi olduğumu da anımsattı. Acıma hissimin yoğunlaşması da, bana zararı olmayan kimselere karşı yakınlık duymama sebep oldu. Onlara karşı çocuklarım için duyduğum çelişkili hisleri duymuyordum.

Hemşirelerden birisine karşı da kuvvetli bir bağlılık duyuyordum. Bana özellikle nazik, anlayışlı ve sevecen davranan bir başhemşireydi. Yalnızca onun varlığı bile bana güven veriyordu. Buna rağmen benimle fazla ilgilenmesinin onun için tehlikeli olacağını düşünmeye başladım. İyi niyetli olduğu halde, düşmanlarımın etkisinde kaldığı için bana tam anlamıyla yardım edemiyordu. Açık bir şekilde gösterilirse içten gelen, gerçek kibarlığı farkedebiliyordum, yine de doktor ve hemşireler konusunda yanılabiliyordum. Bana göre insanlar ya cana yakın, sevimli ya da tehlikeli olurlardı. Yapmacık sempatiye kolayca aldanmıyordum ama kapalı kişilikli insanlarda zorluk çekiyordum. Başkalarına nitelikler yansıtabiliyordum, ama bunlar esas olarak olumsuz oluyorlardı. Belki de bazı insanların bendeki gibi tehlikeli güçleri vardı ve bu konuda, görevli doktorlardan birinin böyle olduğundan emindim.

Benim üzerimde otorite ve güç sahibi olanlardan çok, diğer hasta arkadaşlarıma daha hoşgörülü davranabiliyordum. Burada bile güvenilir ve sağlam bir karar veremiyorum, bu o andaki korkuma bağlı.

Yine de, genellikle hastaların tuhaflıklarına, hemşirelerinkinden daha hoş görülü davranıyordum. Başka bir sebepten dolayı korkmadıysam, genellikle düşmanca tavırları olan sevimsiz hastalardan bile tedirgin olmazdım.

Onlardan pek azı kesinlikle tehlikeliydiler, ve onlardan gerçekten korkuyor, onlarla ilgili korkunç hayaller görüyordum.

İkinci aşamayı atlatmak üzereyken ki, bu daha saldırgan bir dönemdi, oldukça olumsuz davranıyor, psikiyatri görevlilerine karşı direniyordum. Doktorlardan hiç birisinin bana sağlam, aklı başında bir öğüt vermediklerini ve ne zaman iyileşip çıkabileceğimi söyleme yetkileri olmadığını farketmiştim. Kendi hakkımdaki gerçeği aramakla meşgul olduğum için, bu konuda başkalarıyla konuşmak veya onları etkilemek zorunda kalmak beni yoruyor ve sinirlendiriyordu. Doktorla iletişim kuramadığım için kendimi engellenmiş hissediyor ve onlardan uzaklaşıyordum. Aynı zamanda onlardan korkuyordum da; çünkü üzerimde istedikleri kadar güç gösterisi yapabilirlerdi.

Durumu kontrol altına aldıktan sonra öfkem hafifledi ve artık kendimi yalnız hissetmedim.

Birinci aşama sırasında, zaman zaman hemşirelerin bazı davranışları, -yani iğne yapmak, ıslak tedavi için çarşafları sıkıştırmak gibi- cinsel saldırı gibi geliyordu. Özellikle hemşirelerin saldırgan ve kuvvetli kişilikleri vardıysa. Daha değişik ve biraz daha az korkutucu olan tehlike hissini de arasıra ilgi duyduğum adamlara karşı duyuyordum; doktorlar ve erkek hastane görevlileri bu adamlara örnek gösterilebilir. Bazı zamanlar da onların özel güçleri olduğunu hissediyordum. Biraz da zevk veren tecavüz fantazilerimi, ilk hastalığımda çok sık görüyordum, ama, yine de bu fantezilerimde ilişki kurduğum kişideki saldırgan veya korkutucu özellikler yüzünden korku hissi duyuyordum. Hastalığım başlamadan önce, kesin olarak, şiddetle korunmaya ve ilgi gösterilmeye ihtiyacım vardı.

Anneden Ayrılış

Hastalığımın o dehşet verici ilk haftalarında annemden ayrılmak zorunda kalmıştım. Acım öylesine büyüktü ki, annem gerçekten normal şartlar altında ölseydi ancak öyle hissedebilirdim. Annemin ölmesinden hep korkmuştum ve hastalığım süresince bu olayı önceden yaşadığımı hissediyordum. O kadar güvendiğim, dayandığım insanın kaybı acı veriyordu; görüş açım değişiyor, fikirlerim gelişiyordu ama artık bunları annemle tartışamayacaktım. İleride de bu konulara daha sınırlı, kısıtlı olarak değinebilecektik. Kişiliklerimizdeki ve karakterlerimizdeki farklılıkların da bilincindeydim.

Bu ayrılık deneyimim, hastalığımın ilk aşamasında annemin ölmüş olmasını dilememi engellemedi. Bu dileğim, kendimi evin reisi olan dişi figür olarak gördüğüm bir fantaziyle ilgiliydi. Bu figür evin tek hakimi, kararları veren, otorite sahibi tek kişiydi. Bu fantazileri rahatsız edici olmaktan çok normal olarak görüyordum.

Dini kimliklerim

Kendimi anne rolünde ve sembolik olarak Meryem Ana, İsa'nın annesi kişiliğinde gördüğüm devrelerde cinsel ve ahlaki dürtülerin bir karışımı dikkati çekiyordu. Bu kimlik biraz şairaneydi; yani, Meryem'in sembolik olduğunu biliyordum. "Bebek İsa"da genellikle insan bebeği sembolize ediyordu. Çocuk da insanlığın bir sembolüydü.

Meryem özdeşleşmesine giren bir başka öge de benim uzun süre İsa'nın kişiliğiyle ilgilenmiş olmamdı. Görünüşe göre bir dereceye kadar onunla özdeşleşmişim, hatta "ben İsa'yım" bile dediğimi söylediler, ama bunu hatırlamıyorum.

Hastalığım sırasında ona karşı acıma hislerim çok yoğundu ve bazı zamanlar onun ıstırap çektiğini hatırladıkça güçlü ve tutkulu bir elem duyuyordum. Önceleri İsa'ya cinsel açıdan ilgi duymuyordum. Bu, belki de benim onu cinsel yönden normal olmadığını, hatta iktidarsız olduğunu düşünmem yüzündendi. Bu fikir, nefret hislerini doğurdu. Ona karşı olan tutumum bir çeşit dostluk -aynı acıları çektiğimiz için- ve annelik karışımıydı. Bazen onun, benim ahlak açısından patronum olduğunu hissederdim. Kadınlar konusunda bazı ahlaki sınırlamaları olduğu için bazı zamanlarda ona karşı kuşku ve düşmanlık duyuyordum. Bu kuşku ve çekingenlik hislerine kuvvetli bir cazibe ve çekicilik karışmıştı.

Isa'yı bazen de Meryem'in kocası Joseph'le özdeşleştiriyordum. İlk ve özellikle ikinci şizofreni devrelerinde oluşan kişilik değişmelerinin en önemli sonuçlarından biri de erkeklere karşı duyduğum yarı annece duygularımı terketmem olmuştu. Anne gibi yaklaşımlarım, kendi seks duygularımı ve orgazm olabilme gücümü bloke etmişti. Aynı zamanda genel olarak başkalarını koruma ve düşünme yeteneğim de kuvvetleniyordu.

Ölüm Fantazileri

Sodyum amital tedavisi gördüğüm üç hafta boyunca, değerli bir kişi olabilme yeteneğim konusundaki kendime güvenim iyice ortaya çıkmıştı. İlk aşamada, yemek yeme konusunda hiç zorluk çekmememe hatta çok fazla yememe rağmen, son haftalarda, sakinleştirici verildiği sıralarda, yemeklere karşı bir isteksizlik ve tiksinti duymaya başladım. Bu hisle beraber kusmalar da başlamıştı. Yemek yemenin bir anlamda en küçük çocuğumun etini yemek anlamına geldiğini düşünüyordum. Bu çağrışım yüzünden yemekten tiksiniyordum.

Yarı uyanık bir haldeyken, yemeklerle ilgili bu duygularımın geçmişte başkalarına karşı beslediğim bencilce ve kötü hislerle bağlantılı olduğunu farkettim; eğer kendimi suçlu hissetmemiş olsaydım bu yamyamca hisleri yaşamazdım. Beslenmek istemiyordum çünkü yiyecekler yaşamın besisiydiler ve yalnızca yemek yiyerek insan hayatını devam ettirebilirdi. Müthiş bir gayretle kendimi yemek yemeye zorlamıştım; olabildiğince çabuk iyileşmem gerektiğini kendi kendime durmadan tekrarlıyordum.

Sonraları, ikinci aşamadan sonra, kendi açımdan öylesine cesaretim kırılmıştı ki, doğuştan anne olmaya uygun olmadığımıve aslında, asla çocuk doğurmamam gerektiğini düşünüyordum.

İyi bir anne olmaya çalışma çabası ve acısı yüzünden içimdeki doğal annelik sevinci ölmüştü.

Öyleyse, neden annelik sevincimin kaynağı olan en küçük çocuğumun ölümü konusunda fantazilerim vardı?

İlk hastalığım boyunca onun öldüğünden veya ağır bir hastalığı olduğundan emindim. Onun iyi olduğunu söyleyenler belki de yalan söylüyorlardı. Beni, hasta olduğum için üzmek istemiyorlardı.

En küçük çocuğumu sevmek benim için çok kolay olmuştu. Ona aşırı derecede düşkündüm ve 'elbebek gül bebek' çağından çıkıp büyüdüğünü görmek istemiyordum. Caddede bir kaza geçirebileceğinden korktuğum için dışarıya çıkınca elini sıkıca tutmak gereğini hissediyordum.

Hastalanmadan önce bazı bebek ve çocukların diğerlerinden daha sevimli ve çekici olduklarını gözlemlerdim. Peki, daha az sevimli ve çekici çocuklar ne olacaktı? Onların zihnimden kovup atıyor muydum? Birisinin çocuğuyla olan ilişkisinin sevgiye temel oluşturduğunu düşünüyordum. Bütün çocukların aynı derecede gereksinmeleri vardı ve büyüklerinin onlara karşı olan davranışlarına, bakımlarına muhtaç olduklarını farkediyordum.

Ayrıca küçük çocuğumun kişiliğinin gelişmesi ve dürüst olması için, onun sosyal başarılarına gereken tepkiyi göstermem gerektiğini de gördüm. Ona olan gizli hayranlığımın ona bir zararı dokunmaması için çok gayret etmiştim.

İkinci hastalığımdan iyileştikten ve çocuklarımla olan ilişkilerim konusunda kendime güvenimi geliştirdikten sonra, onlarla beraber olmaktan hoşlanmaya başladığımı farkediyordum. En küçük çocuğuma iyi bir anne olmak diğer ikisine karşı davranışlarımdan daha kolay değildi.

Bu çocuk için duyduğum hayranlık, diğer insanlardaki güzel nitelikler için duyulan normal hislerdendi. Onu bir sanat eseri gibi beğeniyordum. Bazıları aynı şeyi bebekler için hissederler. Belki insanları bu şekilde, nitelikleri yüzünden sevmek pek 'mantıklı' değildi ama insan sevgisi bu tür duyguları kapsar.

Çocukken, bir seyircinin sessiz hayranlığıyla taptığım küçük ablam için de buna benzer yoğun hisler beslemiştim. Birisi için duyulan hayranlık, ancak bu his diğerlerini ihmal etmeye neden olursa, insanda suçluluk duygusu uyandırır.

Yemek yemekle oğlumun etini yemem arasında kurduğum bağlantıyla, aslında yaşama karşı yıkıcı bir şekilde davrandığımı ve kendi eğilimlerimden hâlâ korktuğumu söylemek istiyordum. Bir şeyler yiyerek, içimdeki inancı, güveni sağlamlaştırıyordum. Sonraları, Hristiyanların komünyon ziyafetlerinin buna benzer sembolik bir anlamı olduğunu ve bu ziyafetlere katılmanın, kendine saygı ve yaşama gücü gibi hisleri kuvvetlendirdiğini düşündüm.

Yamyamlık fantazilerinin bir anlamda gizli kalmış cinsel dürtülerin bir ifadesi olduğunu hissediyordum.

Küçük oğluma karşı duyduğum gizli cinsel dürtüleri ve cinsel yönden iyelik hislerini bu yamyamca düşler sembolize

ediyordu. İlk aşamadan sonra iyileştiğimde çocuğumla ilgili kuvvetli cinsel içgüdüler (ensest) duymuş olduğumu farkettim. Bu arzu orgazmla sonuçlanan erotik düşlerde açığa çıkıyordu. Bu çeşit düşler birkaç kez tekrarlandı. Hastalanmadan da önce uyanıkken bazı zamanlarda her iki oğlumla ilgili cinsel fantaziler düşünmüştüm. Bu çeşit cinsel fikri-sabitler, yemek yeme insan vücuduyla ilgili, kurban etme ve şaşkınlık (çünkü diğer insanlara karşı kısıtlanmış, hoş karşılanmayan erotik hisler taşımak beni şaşırtıyordu) gibi kavramlarla yakından ilgiliydi. Bu cinsel merak, bilinçaltında suçluluk duygularıyla bağlantılıydı. Benim hayal kırıklığına uğramış, yasaklanmış ve sapık (ensest) cinselliğim -hem oğullarıma hem de babama karşı duyduğum hisler- kişilik gelişmesinin bir safhasını işaretlemiştir ve bu safhada ben, yakın aile ve çevre ilişkilerimde diğerlerine, yeterince tedirgin olmadan ulaşamıyordum.

Hastane'ye ikinci kez yatışımda, müthiş bir yanılsama düşlemekteydim. Eğer küçük oğlum benim yaşıma kadar yaşasa, tıpkı benim gibi delirecekti ve benden daha sevimli olduğu için de benden bile daha çok acı çekecekti. Bu yüzden onu öldürmem lazımdı. Önce, bu işi kendim halletmeyi düşündüm ama beceremeyeceğimi farkettim; bir komşunun yardımını istemem gerekiyordu. Bu aşamaya varmadan önce tehlikeli sandığım kişileri öldürme arzusuyla yanıyordum. Bir tüfeğe gereksinmem vardı, ama eğer bir tüfeğim olsaydı onu asla kullanmazdım. Onu kullanmak belki işe yarardı, ama benim için çok tehlikeli olurdu. Sokaktaki zararsız insanları toplum düşmanları olarak görüp onları öldürdüğümü düşlüyordum.

Sonunda, her şey olup bittikten sonra en küçük oğlumu öldürmek istememin esas sebebinin yeniden doğuş düşüncelerini geliştirmem olduğunu farkettim. Yeniden dünyaya gelirsem şimdikinden daha problemsiz, normal bir insan gibi yaşamak istiyordum. İlk hastalığım sırasında bile bu yeniden doğuş kavramı beynimde vardı ama ben farkında olacak durumda değildim. İkinci aşamada bu fikirler iyice açığa çıktı, tam da çocuğumu öldürmeyi planladığım sıralarda. Ondan ayrılmaya veya onsuz bir yaşam sürmenin düşüncesine bile dayanamıyordum. Onun ölümünün veya ayrılığının vereceği acıya katlanamazdım, fakat bu ölümün yalnızca onun iyiliği için mutlaka şart olduğunu düşlemem bu acıyı hafifletiyordu. O sıralarda, çocuğumun aslında ölmüş olduğuna -ilk hastalığım sırasında- inandığım için üzüntü duyamıyor, yalnızca bu gerçeği uyuşmuş ve donmuş bir halde kabullenebiliyordum. İleride olabilecek korkunç bir olayı önceden kaybetmenin acısını çekmeden yaşamaya çalışıyordum.

İkinci hastalığım iyileştikten sonra, bu yaşadıklarım yüzünden, oğlumu bir kaza veya hastalık sonucu kaybetmenin olasılığına dayanamıyordum.

Hayatı Feda Etme Konusundaki Çelişkiler

Bir başka bireyin çıkarları uğruna herhangi bir koşulda hayatımı isteyerek feda etme konusunda oldukça tedirgindim. Paniğin ilk dönemlerinde yazdığım notlar arasında aşağıdaki yazıyı buldum:

"Bir kişinin en güçlü içgüdüsü, yaşama içgüdüsüdür ve bunu hepimiz çok iyi biliriz. İlk dürtümüz canımızı kurtarmaktır. Kişisel bir tehlike durumunda diğer tepkiler çeşitli kanallardan yol bulurlar. Bu sebeple, kendi çıkarlarımız için çalışıyor gibi görünmesek de aslında amacımız budur. Bu his düzeyinde, evrenin esas, temel bilmecesidir. Bu bilmeceyi çözememek bu konuda ırkçı bir nevroz yaratmıştır."

Aslında, bu konuda uzun süredir bir kişisel nevroz yaşadığımı söylemek daha doğru olurdu. Oniki onüç yaşların-

dayken, insanların başka birinin hayatını kurtardıkları için cesur diye nitelendirildiklerini duymuştum. O zamanlar benim de böyle davranabilecek kadar cesaretim olup olmadığını merak ederdim. Korkudan felce uğrayacağımdan, tehlikeleri hesaplamak için çok uzun süre durup düşüneceğimden ve kendi hayatımı kaybedebilme olasılığı varsa, öbürüne yardım etmeyeceğimden korkuyordum. Kendimi bütünüyle yalnız hissediyordum. Bu sorunu bir kenara ittim ve büyüdükten sonra tamamen unuttum. Yalnız gazetelerde buna benzer kahramanlık hikâyelerini okudukça aklıma geldiğini zannediyorum.

İlk katatonik devrede yaşadığım tedirginlik ve endişelerin en büyük kaynağı, bence işte bu derinlere gömmüş olduğum başarısızlık hissiydi. Şiddetli rahatsızlık sırasında bu korkum tabii ki bilinçli değildi.

Her şeye rağmen, tüm sosyal çevrem tarafından hainlikle suçlanmaktaydım. Kısa bir süre -yukarıda bahsettiğim dünya felaketinden az önce- bütün arkadaşlarım ve akrabalarım tarafından dışlandığımı hissettim. Benim gibi birisi hiç yaşamamıştı. Yalnızca ben varolduğumu biliyordum, ama kimseyi bu konuda inandıramıyordum.

Kendi korkaklığımdan ve kendimi korumak amaçlı dürtülerimden pek haberim yoktu, ta ki ikinci rahatsızlığım geçip de başka konumlarda bir şeyler yapabilmek açısından kendime güvenimi yeniden kazanıncaya ve normal, iyi bir anne olduğumu hissedinceye kadar.

Bu konuyu tamamen açığa çıkarmakta uzun süre direndim. Daha önce bahsettiğim türden gerçekten bir tehlike olsaydı, şöyle düşünürdüm: "Neden bir yaşam yerine iki yaşam kaybedilsin?" Diğer taraftan belki de yardıma ihtiyacı olan kişiyle öylesine özdeşleşirdim ki, onu korumak için hemen ortaya atılabilirdim. Bir de pek hoş olmayan bir fikir aklıma geldi; başkalarının gözü önünde, yalnızken davranacağımdan daha farklı hareket edebilirdim. Yani gerçekte nasıl davranacağımı asla bilemeyecektim.

Sonraları bu konuda düşününce, bana ihtiyacı olan çocuklarım olduğu sürece kendi hayatımı tehlikeye atmaya hakkım olmadığının, ama bu çeşit sorumluluklarım olmasaydı durumun başka türlü olacağını farkına vardım. Aynı zamanda, komşusuna veya arkadaş grubundan birisine karşı bu beklenen davranışı göstermeyen bir adam, diğerleri tarafından ve kendi kendine de ödlek, korkak olduğu düşünülecekti. Çocuksuz bir kadın bu açıdan o kadar şiddetle suçlanmayabilirdi, ama bu günlerde kadınların özgürlük hareketleri yüzünden yeni töreler gelişiyor, oluşuyor. Kız çocuklarına ilk yardım ve hayat kurtarma teknikleri öğretiliyor. Hastalanmadan biraz önce ben bile mahalledeki gönüllü kurtarma ve yangınla mücadele ekibine katılmayı düşünmüştüm, ama kadınların üyeliğe kabul edilmediğini öğrenince çok üzülmüştüm.

Hayatı feda etme konusundaki kurallar, toplumun düşünceleri ve insanların bunu kabullenmeleri sonucunda kuvvet kazanıyorlar. Kuralların çiğnenmesi halinde ceza, başkalarınca yakalanırsanız, sosyal kimliğinizi kaybetmek; kendinize yakalanırsanız da, kendinize saygınızı kaybetmek oluyor.

Eminim ki bu şekilde davranmak için gereken içgüdüm yoktu ama yine de böylesine bir cesaret benim egoidealimdi.

Sembolizm ve Esinlenme

İlk rahatsızlık döneminde çektiğim acı ve sıkıntılara rağmen, bu devre yine de durumumuzun karmaşıklığının ve zorluğunun etkisini azaltmaya yardımcı olan bir esinlenme ve yenilenmeyi simgelemişti.

Estetik beğeni ve yüksek duyusal algılama yeteneklerim bu dönemde çok keskinleşmişti. Tamamen normal olduğum zamanlarda da buna benzer algılama yoğunlukları ile karşılaşmıştım, ama o zaman, bu yeteneklerimin yanı sıra refah ve mutluluk hislerim de vardı ve gergin, huzursuz geçen hastalık döneminde bunlardan yoksundum.

Başlangıç döneminde dikkatimi topladığım iki ana tema Gerçek ve Sevgi'ydi. Bilinçsiz olarak geçirdiğim devrelerde bu temalar doğrudan veya sembolik olarak ortaya çıkmışlardı. Başlangıç döneminde özellikle basit, yalın ve alelade gerçeklerin nasıl esinlendiğini görerek şaşırmıştım. Bu sırada çok şiir okuyordum. Özellikle Robert Hillyer'in "Yavanlık" isimli şiirinin şu açılış mısralarını çok sevmiştim:

Donuk yavanlık, akıl hazinesinin aşınmış meteliği,
Yine de gerçeğin sözlerini satın alabilirsin
Bütün zekice parlaklığına rağmen sahtesinin,
Gençliğin safsatasını para satın alamaz.

Sevginin de büyük önemi vardı. Emerson'un "Hepsini Sevgiye Ver" isimli şiirinden bazı mısraları benim iyimser içgörülerimi ayakta tutabilmem konusunda çok yararlı oldular.

"O cesur biri,
Dolu dizgin koşsun:
Onu iyice izle
Ümit ardına ümit:
Yükseklere doğru
Güneşe saplanır
Kanatları yanmadan
Söylenmeyen niyetler
Ama o Tanrı'dır
Yolunu bilir
Ve göğün çıkışlarını.

Gerçek, aşka benzemez, hem fevkalâdedir hem de korkutucudur. Çoğu zaman karşı konulmaz ve acımasızdır.

İlk hastalığımın en belirgin özelliği ışık sembolizmiydi. Güneş yaşamın ve gerçeğin -özellikle entellektüel aydınlanmanın- gizemli ve mistik bir sembolüydü. Güneş ışığı göz kamaştırıcı ve -uzun süre bakıldığında- kör ediciydi. Çok fazla ışığa karşı korunmasız kaldığımı ve bunun 'entellektüel tecavüz' olduğunu yani beyinin gerçek tarafından tecavüz edildiğini hissediyordum. (Hiç şüphe yok ki bu imajda bir cinselliğin gizlendiği farkedilmektedir.) Çok korkmama rağmen, gerçeğin beni incitebileceğine inanmıyordum. Güneşe bakıp, gözümü kırpmadan ne kadar bir süre dayanabileceğimi denerdim. Gözlerimin zarar görmesinden ve kör olacağımdan da korkuyordum.

Genelde, ışık güneşten daha az zararlıydı- ışık ahlaki içgörü veya iç aydınlığı sembolize ediyordu. Körlük de ruhsal, manevi körlük anlamına geliyordu.

Tehlike hissiyle zihinsel işlev beraber olunca temelinde nörolojik esaslar olduğuna inanıyordum. Sonra, daha akılcı devrelerimde entellektüel uyarılar yüzünden (izole) tecrid edilmiş olmama çok zor dayanabiliyordum ve bu sinir sistemimi tehdit ediyordu. Düşüncelerin hızla akışı ve bu uyarılar sosyal iletişim kurma isteği doğuruyordu. Bu istek kaçınılmaz bir şekilde engellenmişti; hayal kırıklığı da sinir sistemimin gerilmesine neden oluyordu.

Şiirsel esinlenme ise, diğer taraftan, daha başka nitelikler taşıyordu. Duygu ve zekânın daha yakından yapılmış bir senteziydi. Şiirsel kavramlar ve bunların açığa vurulması birlik ve refah hisleri uyandırıyordu.

Kuvvetli ışık ve gerçek konusunda düşündüklerim, gözlükler konusundaki fikirlerimde ortaya çıkıyorlardı. Gözlüklü insanlardan korkuyordum ve doktorlarla hemşirelerin göz-

lük takarak ve böylece kuvvetle ışık yansıtarak beni cezalandırdıklarını düşünüyordum. Gözlükler aynı zamanda yanlış görüleri sembolize ediyordu; bireylerle yaşamın doğrudan öğrenilmesi arasında bir engeldirler.

Ben, kendim de, normal olarak gözlük takarım (hafifçe renkli camlı, çünkü nedense gözlerim ışığa karşı hep fazla hassas olmuştu). Hemşirelerin taktığı iki gözlüğü de alıp kırmıştım.

Hastalığım sırasında endişe duyduğum pek çok sorunun benim kişisel durumumla ilgisi yoktu, ben yalnızca "insanlıkla" ilgileniyordum. Savaş yıllarının sıkıntılarından sonra, Japonya'ya bomba atılınca şoke oldum, dehşet ve korkuya kapıldım. Sodyum amital terapisinden çıktıktan sonra okuduğum ilk kitap, Blachett'in "Savaş, Korku ve Bomba" ismini taşıyan eseriydi.

Kişisel ilişkilerim konusunda sarfettiğim çabanın yoğunluğu, benim insan yaşamının kurulması ve değerlerinin korunması için gösterilen gayretleri iyice anlamama yol açtı. Ülkemin, dünyanın diğer yerlerini etkisi altına alan yıkıntının, felaketin acısını çekmesinden korkuyordum; kendi çocuklarım için korkuyordum. Vatanımı ne kadar çok sevdiğimi daha önce farketmemiştim, ama yine de bu sevgi körü körüne değildi. Milli hislerim kuvvetliydi, ama genel anlamda vatanseverlik olarak tanımlanamazdı. Ben aynı zamanda milletlerarası bir toplumun bireyiydim ve dünyanın her yerinde her türlü yaşamı korumak kurtarmak gereğini hissediyordum.

Toprak ve ormanların korunmasıyla daima ilgilenmiştim. Doğaya olan bu düşkünlüğüm hastalığım sırasında da devam etti. İyi olduğum dönemlerde tanıştığım diğer hastalardan bazılarının da benim gibi kişisel olmayan merakları vardı. İlk aşamadan kurtulduğum sıralarda en kuvvetli esinlenmem, bilime karşı yeniden bağlılık duymamın bir yansımasıydı. Bence kişisel hırslar ve rekabetler, bilimsel çalışmayı ve bilimsel disiplini kösteklerdi. Benim bilime olan yaklaşımım akılcı olduğu kadar mistik ve felsefiydi.

İkinci hastalığımdan önce yazdığım "Bilim'in Görüsü" isimli şiirim şöyle bitiyordu:

Düşler gören hasta gözleri
Düşlerden ötelere bakarlar
Değişimin kaosu altında
Düzenin kalbinin yattığı yerlere

Başlıca Kişilik Değişiklikleri

Altı yedi yıllık bir psikoz devresinde yeralan başlıca kişilik değişmeleri şöyle özetlenebilir:

a) Uzun süredir yaşadığım kronik endişe ve kaygılardan kurtuldum.

b) Tedirginleşmeden girişken olabiliyordum, çocuklarımla ilişkilerimde kendime güvenim ve otoritemi kazandım; bu değişiklikler mazohistçe duygulardan kurtulmamı sağladılar.

c) Diğer insanlara aşırı bağlanma ve gereksinme duygumu kaybettim; önceki diğerleriyle özdeşleşme yerine kişisel bağımsızlık ve farklılık geldi.

d) İnsanlarla olan ilişkilerim kolaylaştı ve rahatladı, her çeşit insanla dostça ve sıcak ilişkiler kurabilme yeteneği kazandım.

e) Daha derin bir eşitlik duygusu kazandım, her insanın kendine göre bir saygınlığı olduğunu gördüm.

f) Kendim ve başkaları hakkındaki değerlendirmelerim oldukça azaldı.

g) Psiko-seksüel uyum konusunda da değişmeler oldu. Yarı-frijit durumdan cinsel yeterliliğe geçtim.

h) Entellektüel kapasitem daha etkin ve daha özgür bir hale geldi.

i) Dinsizlikten dine yönelik bir duruma girdim; dini bağlılık ve iletişim yetenekleri kazandım.

Anton Boisen

AZ BİLİNEN BİR ÜLKE

Akıl hastalığı, dinsel uyanma ve yaşama karşı ciddi bir tutum gibi kavramlar arasındaki ilişkiyi tanıyabilmemizi ve anlayabilmemizi herkesten çok Anton Boisen'e borçluyuz.
Şizofreni'yi kendisi yaşadı ve bundan sonra Massachusetts'deki Worcester Akıl Hastanesi'nde ve İllinois'deki Elgin Devlet Hastanesinde papazlık yaptı. "İç Dünyanın Keşfi" isimli kitabı hem psikiyatri hem de din öğrencileri için bir klasiktir ve bu kitabın okurları tarafından da okunmalıdır. Aşağıdaki bölüm, kendi hastalığının bir hikayesi olan ve 1960'da yayınlanan "Derinliklerden" isimli kitabından alınmıştır. Her iki kitabında da Boisten, hastalığının "tartışılmaz dini değerleri" olduğu konusunda ısrar eder.

Gittikçe daha çok heyecanlanıyor ve şaşkınlaşıyordum. Aklıma gelen fikirler benim her zamanki düşünce tarzıma çok yabancıydılar.

Birkaç gün aileme hiçbir şey söylemedim ama sonunda sessizlik kuralını bozdum ve korkularımı paylaşmaya çalıştım. Sonra başka bir dehşet kaynağı ortaya çıktı. Bir sabah rahatça konuşulurken, daha önce hayal bile etmediğim başka düşman güçlerin var olduğunu farkettim.

Bizim normalde farketmediğimiz başka boyutların olduğu görülüyordu. Bütün dünya kulak kesilmiş gibiydi ve bana, söylediğim her söz mahvıma neden olacakmış gibi geliyordu.

Cumartesi günü öğleden sonra saat üç civarında Fred Eastman'a yazılmış olan Kasım, 1920 tarihli mektuba göre

birden bire nedenini anlayamadığımı bir rahatsızlık, fenalık hissi duydum. Hemen 'Anneyi' görmeye indim ve ona kötü bir şeyin olduğunu söyledim. Ne olduğunu bilmiyordum, ama 'ihanete' uğradığımı zannediyordum. Sonra yan odaya geçtim ve orada tanımadığım bir adam gördüm. Bu çağrılan doktordu, ama o zaman bunu bilmiyordum; çünkü bana sorular sormamıştı. Yalnızca baktı ve dinledi.

Bu arada ailem panik içindeydi ve benim de durumumun farkında olmadığım söylenemezdi. Son gece, yemekte insanlığın büyük bir sorun olduğunu ve bunu araştırmaya kararlı olduğumu söylediğimi hatırlıyorum.

Beni hastaneye göndermeyi düşündüklerini, ilk olarak altı polis çalışma odama girip de, sessizce, gelmemin iyi olacağını yoksa başıma dert açılacağını söyleyince anladım.

Ekibin kalabalıklığı, ailemin ne denli korku ve kaygı duyduğunu gösteriyordu. Herşeye rağmen o sırada herhangi bir saldırganlığım olmadığını hem ben hatırlıyorum, hem de onlar söylediler.

İki buçuk yıl sonra, bu haftanın öyküsünü, Boston Psikopati Hastanesi'nden Dr. Macfie Campbell'in seminerine yazıp göndermiştim. Burası, aynı zamanda benim gönderildiğim hastaneydi. Yazım şöyleydi:

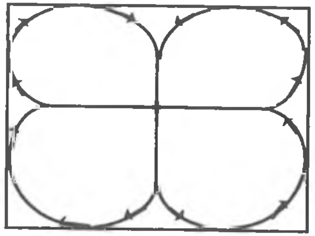
"9 Ekim 1920'de, bir Cumartesi gecesi saat 10 civarında Psikopati Hastanesi'ne getirildim ve orada bir hafta kadar kaldıktan sonra Westboro Devlet Hastanesi'ne nakledildim. Bu bir haftalık süre bana binlerce yıl gibi gelmişti. Bütün bu zaman boyunca saldırgan bir çılgınlık halindeydim ve bu sürenin çoğunu ıslak tedavide veya 2 no'lu koğuşun küçük odalarından birinde kilitli olarak geçiriyordum. Kapılara vuruyor, şarkılar söylüyordum.

Ne kadar zamanı bilinçsiz olarak geçirdiğimi bilmiyorum, ama kafamda neler olup bittiğini oldukça açık bir şekilde hatırlayabiliyorum. Bu anılar aklımda hâlâ tazeyken, kaydetmenin akıllıca bir şey olacağını düşündüm.

İlk olarak Dr. Gale'in hastaneye kabul fişini doldurduğunu hatırlıyorum. Tanımadığım doktorlarla konuşmak istemediğimi, beni güvendiğim bir arkadaşıma götürmelerini istediğim zaman, Dr. Gale, "işte bu, onun buraya ait olduğunun kesin delili" demişti.

O gece neler olduğunu tam olarak bilmiyorum. Belki de uyuşturucu haplar etkisini göstermeye başlamıştı. Bundan sonra hatırladığım ilk şey ertesi sabah oldu. Yatakta yatıyordum, galiba uyuyordum, hemşirelerden birinin, "Burada cinayete ve intihara teşebbüsten yatıyor. Bir yanlışlık olmalı. Hiç de saldırgan gibi görünmüyor. Aslında 4 no'lu Koğuşta olmalıydı" dediğini duydum. Bu beni yıldırım gibi çarptı. Herhangi birisini incitmeyi düşünmemiştim; kendi canıma kıymaya gelince, bunu kısa bir süre için düşünmüş sonra vazgeçmiştim. Böyle bir suçlama, kötü güçlerin iş başında olduğunu gösteriyordu.

O sabah 4 no'lu koğuşa nakledildim. Burada beyaz önlük giymemiş olan sevimli görünüşlü genç bir adam bana bir sürü sorular sordu. Harvard'da profesör olduğu söylenen bir başka hastayla tanıştırıldım. Adamın adı, yanılmıyorsam Nicholls'du. Ama durmadan, gittikçe daha çok eksite olmaya başladım. Satranç oynamaya davet edildim, oynamaya başladım ama devam edemedim. Kendi düşüncelerimle, özellikle dünyanın yaklaşan sonu ve bunun sorumlularını ve cinayet suçlaması gibi fikirlerle fazlasıyla meşguldüm. Gece olunca kafamda her şey bir girdap gibi dönmeye başlıyordu. "Karar Günü" gelmiş gibiydi ve bütün insanlık aşağıdaki şemada görüldüğü gibi her yönden sel gibi geliyordu.

Hepsi tek, ortak bir noktaya geliyordu. Sonra bunlar yargı kürsüsü önüne getiriliyorlardı. Ama karar verme bir çeşit otomatik yolla oluyordu. Her birey kendini yargılıyordu. Bazı belirli parolalar vardı ve onlar arasından seçimlerini yapıyorlardı. Her bireyin üç şansı vardı: "zor bir" doğrudan ilk seferinde macera yaşamak," ikinci seçenekte bir "feda etme" kavramı vardı, yani birisi kadın olacaktı, (erkek değil). Diğeri ise bireyi birdenbire aşağı bölgelere gönderen bir seçenekti. Bu aşağı bölgeler çok belirgin değildi. Herşey tümüyle muazzam, uçsuz bucaksız bir dolaşım sistemi gibiydi. Her insan, her birey, kanın içindeki yuvarlar gibi durmadan dolaşıyorlardı. Seçimler yapıldıkça bazıları aşağı ve bazıları da yukarı yollanıyorlar. O zamanlar, bilincimin aşağılara gittiğini düşünürdüm. Bir şeyler kısa devre yapmıştı.

O gece, yatarken aklıma şu fikir geldi; "Burada bu rahat koğuşta yatmakla hata ediyorsun, yanlış yerdesin. Sen aşağıda olmalıydın." Bunun üzerine öbür koğuşa gitmeme izin verilmesini istedim. Görevli, "Yatağına dön, yoksa 2. koğuşa götürürüm seni" diye cevap verdi. İsteyerek bir şey elde edemeyeceğimi görünce, onun önerisine uydum ve sorun çıkarmaya başladım, ciğerlerimin bütün gücüyle bağırıyordum. Bu aklıma ilk gelen delice bir davranıştı. Şöyle bağırıyordum, "Evlenebilmem için deli olmam gerekiyor."

Bunun üzerine hemen öbür koğuşa nakledildim. İkinci koğuşta önce güneydoğuya bakan küçük bir oda verdiler.

Müthiş heyecanlanmıştım. Nasıl olduğunu anlatamıyordum ama kendimi bir çeşit insan üstü bir güç kaynağına bağlanmış gibi hissediyordun. Aklıma bir fikir geldi; "Arkadaşların yardımına geliyor" Bütün vücuduma yeniden hayat pompalanıyordu. Ve bir sürü yeni dünyalar oluşuyordu. Her yerde müzik vardı, ritim vardı, güzellik vardı. Ama planlar hep engelleniyordu. Meleklerin korosu gibi gelen bir müzik duydum; şimdiye kadar duyduğum en güzel müzikti.

Çılgınlık nöbetim geçene kadar bu müziğin iki melodisini hep tekrarladım durdum. Bunlardan birini bugün bile hâlâ hatırlıyorum. Bu melekler korosu hastanede her yerde dolaşıyordu ve kısa bir süre sonra benim odamın tam üstündeki odada bir kuzunun doğduğunu duydum. Bu beni çok heyecanlandırdı ve ertesi sabah bu kuzu hakkında bir şeyler öğrenmeye çalıştım. Hastalardan biri, galiba adı Gardner'dı, yayvan yayvan konuşarak, "Hey yabancı, sen mi kuzu hakkında sorular soruyordun? Dün gece odamda bir tane vardı" dedi. Tabii bu olay inancımı pekiştirdi ve bu hastayı, çok yüksek bir kişiliğin insan şekline girmiş, üstelik bir de bu tiksindirici hastalığı üstlenmiş hali olarak kabul ettim. Onunla kesin, belirgin bir şeyler ortaya çıkarabilmek için konuşmaya çalıştım. Bana öyle geliyordu ki aramızda birbirimize alıp verebileceğimiz, meleklerin bıraktığı bazı işaretler, simgeler vardı. Ama bir iki kelime bile konuşamadan diğer hastalar veya görevliler geliyorlardı. Uzun sürmedi, kendimi bir odada kilitlenmiş buldum. Ama Gardner, hâlâ serbestti ve ıslık çalarak, gülümseyerek koğuşta bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Henüz yakalayamadığım, anlayamadığım bir sistem olduğunu zannediyordum. Ve Gardner bütün koğuşu mutlu kılmıştı. Tavan yükselmiş gibiydi ve bütün odalarda müzik yankılanıyordu. Ama hâlâ o kuzuyu merak ediyor ve hep onun hakkında sorular soruyordum.

Aklıma şöyle bir fikir geldi: "Doktorlar onunla o kadar çok ilgilendiler ki, onu hemen kesip, bilimsel çalışmalar yapabilmek için alkol içinde sakladılar."

Bir gün başka bir eyalette çok tanınmış bir doktor olduğu söylenen Dr. Klopp ziyaretime geldi. Benim, insanları kurtarma konusunda bazı önemli fikirlerim olduğu duymuştu. Bu sorunla çok ilgilendi ve ona anlatmak isteyip istemediğimi sordu. Dr. Klopp'un bakışlarını oldukça beğenmiştim ama anlatmak istemediğimi söyledim.

O da hemen çıkıp gitti. Bu hareketi, onun hakkındaki düşüncelerimi etkiledi ve ona anlatmamakla hata yaptığımı düşündüm. Sonra birkaç kez onun hakkında sorular sordum.

Ertesi gece, ziyaretçilerim vardı, ama melekler değil, cadılar gelmişti. Bir gece önce kaldığım odanın yanındakinde yatıyordum. Hatırladığım kadarıyla, odada hiç bir şey yoktu, yalnızca yerdeki bir yataktan başka. Duvarların değişik, acayip bir yapısı vardı. Çift duvar vardı galiba ve duvarlar boyunca devamlı bir tap-tap sesi geliyordu. Galiba nerede olduğumu tam olarak saptamak için çalışmalar yapan kötü güçlere bağlı dedektiflerden geliyordu bu sesler. Sonra odam tuhaf bir kokuyla doldu. Cadıların yakında oldukları söylendi ve ben havalandırma deliğinden kağıttan yapılmış kara kediler, süpürge sopaları ve sivri cadı külahları topladım. Battaniyemle de deliğe tıkadım. Sonunda, yalnız kara kedilerin istilasını kontrol edebilme yolunu değil, aynı zamanda diğerlerini kurtarmak için kullanılabilecek, yeniden hayat verme metodları da buldum. Öyle görünüyordu ki, tıpla dini ayıran duvarda bir gedik açmıştım. Boynumun arka tarafını yoklamam ve orada yeni misyonumun bir işaretini göreceğim söylendi. Bunun üzerine boynumu yokladım ve bir inçin dörtte üçü boyunda mekik şeklinde bir şey oluştuğunu farkettim.

Sabahleyin, Dr. O'Brien, battaniyemi neden havalandırma deliğine soktuğumu sordu. Konuşurken gözlerinde kötü, şeytani bir parıltı olduğunu düşündüm. Sonra boynumdaki işaretle ilgili bir şeyler söyledim. Doktor tuhaf bir şekilde güldü ve üzerine biraz iyodin süreceğini söyledi. Bunu yapmaya başladı ama ben kaçtım ve ona dikkatli olmasını söyledim. Korkmuş gibi görünüyordu, halbuki ona dokunmaya niyetim yoktu.

Kurul önünde muayene edilmem o güne rastlıyordu galiba. 12 Ekim, Salı günü, ama yine de kesin olarak emin değilim. Hatırladığım kadarıyla, odanın güneyinde oturan kadınlar da vardı. Üçüncü kattaki toplantı odası yerine galiba kütüphanedeydik. Kitap gördüğümü sanmıyorum ama merdiven çıktığımızı hatırlamıyordum.

Yalnız, muayene bitince koridora çıkıp doğruya doğru gitmeye çalıştığımı açıkça hatırlıyorum. Tabii görevliler beni hemen yakalamışlardı.

Muayeneye gelince, Dr. Campbell'in hoş tavırlarını canlı gözlerini ve sorduğu pek çok soruyu hatırlayabiliyordum. Çoğu zaman benim cevaplarım pek yavaş çıkıyordu. Kendi düşüncelerime dalmıştım ve cevapların kendiliklerinden çıkmasını bekliyordum. Soruları, benim "Dört kişilik aile" fikrim üzerinde toplanmıştı. Diğer sorular da büyüklük yanılsamam ile ilgiliydi.

Benim de, yolun sonuna geldiğimiz ve büyük dolaşımı tamamladığımız hakkında söyleyeceklerim vardı. Ayrıca bütün o kadınların önüne bir bornozla çıkarılmama karşı duyduğum öfkeyi belirttim. Zaten hastahaneye zorla getirilmem yüzünden de kızgındım. Serbest bırakılana kadar konuşamazdım. Dr. Campbell, benim gibi hastaları hastaneye kapatırken zor kullanmaktan kaçınmak gerektiği konusunda bir şeyler söyledi. Bu onun hakkındaki fikirlerimi düzeltti

ama yine de ayrılma zamanı gelince elini sıkacak kadar yumuşamamıştım.

Bunu benim ilk ıslak tedavim izledi. İşlemler çok ilgimi çekmişti ve iki şekilde açıklanabileceğini gördüm.

Dr. Campbell, benim çok yüksek mertebede bir kişilik olduğumu söylemişti. Beni ya feci bir şekilde kullanacaklar veya daha iyimser bir tahminle, bana büyüklük yanılsamalarımın yanlış olduğunu göstereceklerdi. Hatırlayabildiğim kadarıyla, onların bu ikinci amaçlarında başarılı olmalarını gerçekten ümit etmiştim ve gösterinin sonunu ilgiyle bekledim. Ama bütün olanlar ben bilinçsizken olup bitmişti. Islak tedavi dışında çok az uyuyabiliyordum.

Ertesi gece, dünyanın derinliklerinde, labirent gibi tünellerde olduğumu sanıyorum. Bazı zamanlarda, bana 'Bizmut' olduğu söylenen bir ilaç verildiğini söylediler.

Bu, eskiden Mısır mumyalarının korunması için kullanılan çok tuhaf bir ilaçtı, verilen miktar o bireyin sistem içindeki düzenini belirliyordu. Tam otuz iki düzey vardı. Otuz ikinci düzeyde insan tümüyle gücünü yitirmiş ve bitkin düştüğü için bir başkası gelip ona içmesi için saf su verinceye kadar yerinden kalkamazdı. Bir zaman için ben de öyle bitkin hale düşmüştüm.

Kısa bir süre sonra, bu yeraltı tünellerinde dolaşırken içinde tuhaf, beyaz keten bir kumaşın sarıldığı bir battaniye buldum. Bunlar kutsal kalıntılar gibi görünüyorlardı. Kutsal Kupa'nın aranmasıyla bağlantılıydılar ve yüzyılların en derin mücadelesini simgeliyorlardı. Sonra, havalandırma deliğinin yanına yü-zü koyun yatarsam, şimdiye kadar duyduğum en güzel sesi duyabileceğimi keşfettim. Bu "Son Yemek"in kutlamasıydı. Sabaha karşı özellikle sevmediğim bir görevliyle arkadaş olmaya karar verdim. Bunu yapmaya çalışırken, onun kendini beğenmişin biri olduğunu düşünüyordum. Biraz sonra bana yemek getirdiğinde, yemeği her

zamankinden çok koyduğunu farkettim ama ilaçlı olduğunu sandığım için yemeyi reddettim. Ayrıca pek hoşuma gitmeyen ve samimiyetsiz gibi gelen şarkı sesleri de duyuyordum, sanki bir ayindeymiş gibiydiler. Durmadan "küçük kuzu, küçük kuzu" sözcüklerini tekrarlıyorlardı. Galiba rahiplik görevini üstlenen kişi, dostluk kurmaya çalıştığım görevliydi.

Artık öyle bir noktaya gelmiştim ki, geceyle gündüzü bile ayırdedemiyordum. Sel zamanı geride kalıp arkadaşlarının kaçmasına yardım eden fakat onlar tarafından unutulan ihtiyar bir at olmuştum. Bu at şimdi hapsedilmişti ve bir sürü kural tanımaz doktor ve hemşire tarafından kullanılıyordu. Tek kaçış yolu, kafamın kesilmesini sağlamaktı. Şu anda odamda kilitlenmiştim ve gittikçe daha çok çıldırıyordum; şarkı söylüyor, bağırıyor ve kapının camına bileklerimle vuruyordum. Sessiz olmam söylendi ama bu daha çılgınca vurmama sebep olmuştu; sonunda bir kere daha ıslak tedaviye girdim.

Sonra kendimi 'Ay'da buldum. Ay'da olma fikri, bu haftanın başından beri beni zorluyordu. Şimdi bu belirginlik kazanmıştı. Normal olarak oldukça uzak görünen Ay, gerçekte çok yakındaydı. Doktorlar bunu biliyorlardı ve insanları oraya gönderip onları Ay'da bir hücreye diri diri gömme yolları geliştirmişlerdi. Bu arada bazı kişiler, bir çeşit dublör gibi, onların dünyadakı yerlerini alıyorlardı. Ay'da her şey tuhaf bir şekilde yürütülüyordu. En bilimsel metodlar kullanılıyordu. Orası sanki eski ruhların toplanma yeriydi ve bütün ilgileri, içtenlikle ve açıkça üreme veya seks üzerinde toplanmıştı. Bu, gerçekten oldukça korkunçtu. Ay'a birisi gelince doktorların ilk yaptıkları şey, onun erkek veya kadın olduğunu belirlemek olur. Beni muayene ettikleri zaman, onların büyük bir şaşkınlıkla, "O tamamen nötr" dediklerini duydum. Pusula'nın ibresi ne sağa ne sola oynamamıştı. Hiç bir kategoriye girmiyordum; bu yüzden de benim üzerimde hiç

bir güçleri olamazdı. Bu noktada benim güvenliğim yatıyordu. İnsanın tetikte olması çok önemliydi, çünkü onların kafaları kesip, adamı da aşağı bölgelere atmak gibi tuhaf bir adetleri vardı. Bunu bilimsel yollarla, sanki Şikago şehri için sığır kesiyorlarmış gibi yapıyorlardı.

Bir keresinde Güneş'e tırmanmayı başarmıştım, ama beceriksizliğim yüzünden her şeyin dengesini bozdum ve bunun acısını oradaki arkadaşlarım ve akrabalarım çekmişti. Onların binlercesi yaşamlarını kaybetmişlerdi.

Sanki kanları benim boğazıma fışkırmış gibi neredeyse boğuluyordum. "Arkadaşlarım, arkadaşlarım" diye inliyordum. Ama dengeyi düzeltmeye çalıştım, odamın tabanının eğilip, bükülüp üstündekileri aşağı bölgeye dökmesini engelledim. Bu ilginç işle uğraşıyorken kapı açıldı ve Doktor O' Brien'la birkaç adam geldi. Giysilerimi getirmişlerdi, onları giymemi istediler. Bana karşı bir kumpastı bu tabii, onun için reddettim ve direndim. Böylece Westboro'ya deli gömleği içinde nakledilme şerefine eriştim.

Daniel Paul Schreber

PARANOYA

Aşağıdaki parçanın alındığı, Daniel P. Schreber'in "Sinir HastalığımınYaşam Öyküsü", adlı kitap psikiyatrinin klasik dökümanlarından biridir. Freud, bu eseri inceledikten sonra, paranoyanın homoseksüel duygulara karşı bir tepki oluşması şeklinde anlaşılabileceği teorisini ortaya atmıştı. 'Öyküyü', Dr. Richard Hunter ve DR. Ida Mac Alpine tercüme etmişlerdi. Bu eser, yalnızca çeşitli psikotik belirtilerin sergilendiği zengin bir müze değil, aynı zamanda paranoyak psikozun, içeriden gözlemlendiği, çok detaylı bir hikâyesidir. (Freud, teorisini öykünün çok küçük bir bölümü üzerine kurduğu için tenkid edilmişti.) Aşağıda seçtiğimiz bölüm, psikozların düşsel ürünlerini fevkalade tanımlamaktadır. Bu düşsel ürünler Ludlow ve De Quincey tarafından anlatılan uyuşturucu alma sonucu görülen fantazilere çok benzerler.

-VI-

Bundan önceki bölümde tanımlamaya çalıştığım dönemin- 1894 yılının Mart ortalarından Mayıs sonuna kadar bir süre- hayatımın en korkunç, en iğrenç devresi olduğunu rahatça söyleyebilirim. Ama yine de yaşamımın "kutsal" zamanıydı ve bu zaman boyunca ruhum doğaüstü şeyler tarafından esinleniyordu. Bunlar, dış dünyada gördüğüm kaba muamelelere rağmen gittikçe artarak geliyorlardı. Yine, bu dönem içinde içim, Tanrı ve Dünyanın Düzeni konusunda yüce düşüncelerle doluyordu. Gençliğimden beri dinsel fanatizm eğilimlerim vardı. Beni eski yaşamımda yakından tanıyanlar, sakin tabiatlı, tutkusuz, mantıklı ve aklı başında biri olduğuma tanıklık edeceklerdir. Zekam, sınırsız bir ha-

yal gücünün yaratıcılığından çok, soğukkanlı entellektüel eleştiriye yönelikti.

Arasıra bir iki mısra yazmayı denemişsem de bana hiç bir şekilde 'şair' denilemezdi. Bizim dinimizin öngördüğü şekilde gerçek bir dindar değildim (gençliğimde).

Ama asla dini küçümsemedim, daha çok bu konuda konuşmamaya çalışırdım. Yaşlı başlı insanlar, büyük bir şans eseri bir çocuk saflığıyla dini inançlarını korumuşlarsa, onların mutluluğunu bozmamak gerekir diye düşünürdüm. Fakat, kendi açımdan gençliğimde doğal bilimlerle çok fazla uğraşmıştım; özellikle şu sözüm ona modern evrim teorisi üzerine kurulmuş olan çalışmalar sonunda, tüm Hristiyan dini öğretilerinden şüphe etmeye başlamıştım.

Benim genel olarak izlenimim şu olmuştu: Materyalizm dinsel konularda son söz olamazdı. Fakat Tanrı'nın bir şahıs olarak varolduğuna kesin olarak inanamıyordum.

Yukarıda 'Kutsal zaman' diye isimlendirdiğim devre hakkında bu bölümde daha fazla detaylara inmeye çalışmanın doğurduğu zorlukların farkındayım.

Bu zorluklar kısmen dış, kısmen de iç kaynaklılar. Öncelikle, bu denememde tamamiyle belleğime güvenmem gerekiyordu. Çünkü bahsettiğim dönemde not alabilmem olanaksızdı. Zaten yazı yazacak malzemem de yoktu, hem yazabilecek halde değildim.

O zamanlar (doğru mu yanlış mı hâlâ karar veremedim ama), bütün insanlığın yokolduğuna inanıyordum, öyleyse not tutmanın bir yararı yoktu. Ayrıca, bana gelen izlenimler doğal olaylarla doğa üstü kaynaklı olguların öyle harika bir karışımından oluşmuşlardı ki, salt düşsel görüntüleri uyanıkken yaşadığım deneyimlerden ayırdedebilmek çok zordu. Yani düşündüklerim, gerçekten yaşadıklarımdan ne kadar uzaktaydı-lar, bundan emin olamazdım. Bu sebeple, o

zamana ait anılarım, hatırladıklarım bir ölçüde karışıklığın, karmaşanın damgasını taşımaktadır ve bundan hiç bir şekilde kaçınılamaz.

***

Bundan önceki bölümde, gittikçe artan sinirliliğim ve dolayısıyla çekim gücüme kapılan pek çok eski ruhun bana geldiğinden bahsetmiştim. -Özellikle yaşamları sırasında benimle kişisel ilişki kurmuş olan ruhlar. -Bu ruhlar bana doğru gelip sonra ya başımın üstünde kayboluyor ya da vücuduma giriyorlardı. Bu işlem sonunda ruhların başımın üstünde "küçük adamcıklar" şeklinde- insan biçiminde küçük, belki de birkaç milimetre boyunda figürler- kısa bir süre kalıp sonra da tamamen yokolmalarıyla tamamlanıyordu...

Bence, bu ruhların bana ilk yaklaştıklarında hâlâ hatırı sayılır derecede sinirleri vardı ve kendi benliklerini iyi tanıyorlardı. Bana her yaklaşmalarında, benim çekim gücüm yüzünden sinirlerinden bir parça kaybediyorlardı ve sonunda hepsi yalnızca tek bir sinirden ibaret kalıyor, daha fazla açıklanamayan esrarlı bir nedenle "küçük adamcık" şeklini alıyorlardı. Böylece bu ruhlar tamamen yokolmadan önce son bir varoluş formuna giriyorlardı.

Bu olaylara bağlı olarak yaklaşan "dünyanın sonu" kavramı gelişmekteydi; bu Tanrı'yla benim aramdaki çözülmez bağın bir sonucuydu. Her yönden kötü haberler geliyordu; şu veya bu yıldızın feda edilmesi gerektiği, Venüs'ü sel bastığı, güneş sisteminin artık dağılacağını ve bütün yıldızların biraraya toplanıp tek bir güneş haline getirileceğini, belki yalnız Ülker yıldız takımının hâlâ kurtarılabileceğini, vs. vs...

Geceleri bu görüleri yaşadıktan sonra, gündüzleri güneşin benim hareketlerimi izlediğini, o zamanlar yaşadığım

tek pencereli odada benim hareketlerime göre yer değiştirdiğini farkedebildiğimi zannediyordum.

İnsan hesabına göre üç dört ay sürmesine rağmen bahis konusu süre çok uzun bir zaman dilimini kapsıyordu. Sanki sadece geceler bile yüzyıllarca sürüyordu, öylesine uzun bir süreydi ki, bu arada tüm insanlığın yapısında değişiklikler oluyor, dünya ve güneş sistemi de pekalâ yenilenebiliyordu. Durmadan son on dört bin yıldan beri yapılanların kaybolduğu belirtiliyordu. Bu süre, dünyada insanların da varolduğu dönemi gösteriyordu -yaklaşık olarak yalnızca iki yüz yıl daha salt dünya için ayrılmıştı- yanılmıyorsam tam olarak 212 rakamı söylenmişti. Flechsing'in tımarhanesinde kalışımın son devrelerinde bu sürenin dolduğuna ve böylece de geride kalan tek insan oğlunun ben olduğuma inanıyordum. Kendimden başka gördüğüm diğer insan şekilleri -Profesör Flechsing, bazı görevliler, oldukça tuhaf görünüşlü hastalar- hepsi yalnızca "geçici-uyduruk-adamlardı", bir mucize eseriydiler. Flechsing'in Tımarhanesi'nin tümünün veya belki de Leipzig şehrinin bu mucize tarafından kazılıp gökyüzünde bir yerlere götürüldüğünü düşünüyordum. Benimle konuşan seslerin ima ettiği bütün bu ihtimaller benim de kafamda bazı soruların belirmesine neden oluyordu. Bu sorulara doğru cevaplar bulabilme şansım yoktu. Yatak odamın penceresi geceleri kalın tahta panjurla kapatılıyor ve gece göğünü görmeme mani olunuyordu.

Sadece gaz lambalarının yanmakta oluşu benim Flechsing' un Tımarhanesi'nin aslında tamamiyle tecrid edilmiş olduğunu mu, yoksa Leipzig şehri ile ilgili bir bağlantı kurmanın gerekli olduğunu mu düşünmeme yol açıyordu. Ayrıca ancak genel olarak tanımlayabileceğim bazı anılarıma göre kendimin de bir süre ikinci bir yaşamı, akıl yönünden daha basit bir şekilde yaşadığıma inanmıyordum. Bu çeşit şeyler mucize yoluyla mı oluyordu yoksa sinirlerimin bir

kısmıyla beraber ikinci bir vücuda yerleştirilmem mümkün müydü? Böyle bir olasılığı kabullenmeme yetecek kadar şeyi hatırlayabiliyordum. Bu ikinci, daha aşağı düzeydeki şekildeyken aklım ve zekâ gücüm daha düşük düzeyde idi ve bana bir başka Paul Schreber'in olduğu, bu kişinin zeka ve akılca daha üstün olduğu söylenmişti. Aile şeceremde benden önce yaşamış olan başka bir Daniel P. Schreber yoktu, bunu iyi biliyordum ve bu adamın benim bütün sinirlerime ve duygularıma sahip olduğunu hissediyordum. Demek ki bir gün sessizce, bu ikinci şekil içinde çıkıp gitmiştim; hatırladığım kadarıyla, tımarhanede bildiğim odalardan hiç birine benzemeyen farklı bir odada yatıyordum ve ruhumun yavaş yavaş çıktığını hissediyordum, tümüyle acısız ve huzur dolu bir ölümdü bu.

Diğer taraftan, bazen benimle sinirsel-ilişkide bulunan ruhlar belli bir sayıdaki başlardan bahsediyorlardı. Bende buluşan bu "baş"lar (yani tek bir kafatası içinde bir çok bireyler vardı) panik içinde "Aman Tanrım- bu birçok başı olan bir insanoğlu" diye bağırıyorlardı.

Bunun diğer insanlardan ne kadar olağanüstü görüneceğinin farkındayım, yalnızca hafızamda anı olarak kalmış olan izlenimlerimi anlatıyorum.

Daha önce söylediğim gibi, dünyanın yokolduğu fikri ile bağlantılı olarak yaşadığım görüler kısmen korkutucu ve iğrençti, kısmen de onur verici ve inanılmaz derecede güzeldi. Bunlardan yalnızca birkaçını dile getireceğim.

Bir keresinde, sanki bir demiryolu aracı veya asansöre binmiş dünyanın derinliklerine doğru gidiyordum ve insanlığın veya dünyanın tüm tarihini sonundan başına doğru kısaca yaşamıştım. Üst taraflarda hâlâ yapraklı ağaçlar, ormanlar vardı, daha aşağılarda gittikçe daha koyulaşan bir karanlık vardı. Kısa bir süre için araçtan çıkınca Leipzig halkının gömülü olduğu büyük bir mezarlıktan geçtim, yürüdüm ve

bu arada karımın mezarını da gördüm. Tekrar araca döndüğümde yalnız 3 no'lu noktaya kadar ilerleyebildim. 1 no'lu nokta insanlığın başlangıcını işaretliyordu, oraya kadar gitmeye cesaret edemedim. Dö-nüş yolunda, arkamdaki şaft çöktü, içeride kalan "güneş - ilâhını" da tehlikeye atmıştı. İki şaft olduğu söyleniyordu (belki de Tanrı'nın yaratıklarındaki düalizme uyuyordu), ikinci şaftın da yıkıldığı habereni alınca, her şeyin kaybedildiğine inanmıştık.

Bir başka zamanda, Ladoğa Gölünden Brezilya'ya kadar, dünyayı bir görevliyle beraber katetmiştim. Orada, Tanrı'nın evrenini yaklaşan sarı sele karşı korumak için, kale gibi bir bina yaptım.

Bununla bulaşıcı frengi salgını arasında bir bağlantı kurmuştum. Bir keresinde de, kendimi Tanrı'nın yüce katına çıkartılmış gibi hissettim, cennetin yüksekliklerinden dünya sanki mavi bir kubbe gibi görünüyordu. Yüce bir ihtişam ve güzellik tablosuydu bu ve bu tabloyu tanımlamak için "Tanrı'yla Bir Olmak Görüşü" gibi gelen bazı sözcükler duydum.

Başka olaylar konusunda ise, bunların yalnızca görü mü yoksa birazcık da olsa gerçekten yaşanmış mıydılar diye düşünüyordum, şüphelerim vardı.

Gece boyunca sık sık yatak odamda, üzerime bir gömlek almış (tabii bütün giysilerim alınmıştı), yerde oturduğumu hatırlıyorum; yatağı bir çeşit iç güdüyle terketmiştim. Arkamda yere sıkıca bastırdığım ellerim gözle görülür şekilde, ayıya benzer şekiller tarafından kaldırılıyorlardı (kara ayılar); diğer kara ayılar da küçüklü büyüklü, parlak gözleriyle etrafımda oturmuşlardı. Yatak çarşaflarım, "beyaz ayılar" şekline girmişlerdi. Kapının deliğinden kralımızın etrafında oturan, ufak boylu sarı adamları gördüm, onlarla bir şekilde savaşmaya hazırlanmıştım.

Bazen, gecenin geç saatlerinde hâlâ uyanıkken, tımarhanenin bahçesindeki ağaçlarda parlak gözlü kediler görüyordum. Bir ara da, denizde bir kalede olduğumuzu ve seller, su baskınları korkusuyla burayı terketmek zorunda olduğumuzu hatırlıyorum. Çok, çok uzun bir zaman sonra buradan Flechsig'in tımarhanesine dönmüş ve kendimi aynı durumda bulmuştum.

Yatak odamın penceresinden, sabahın ilk saatlerinde panjurlar açılınca, çoğunlukla huş ağaçı ve köknarlardan oluşan büyük bir orman görülüyordu. Sesler, onun "kutsal orman" olduğunu söylediler. 1882'de açılan ve yolların iki yanında sıralanmış ağaçları, Üniversite Sinir Hastalıkları Kliniği'ne hiç benzemiyordu. Böyle bir orman, eğer gerçekten varsa, üç dört ayda ortaya çıkmış olamazdı.

Başımın etrafında, ışınların yoğunlaşmasıyla oluşan bir hale vardı, İsa'nın resimlerindeki gibi. Yalnız benimki ondan çok da-ha zengin ve parlaktı; "ışıklar tacı". Bu ışıklar tacının yansıması öyle güçlüydü ki, bir gün Profesör Flechsing, asistanı Dr. Quentin'le beraber yatağıma yaklaştığında, Dr. Quentin'i göremez ol-dum; bir başka gün de aynı şey görevli hastabakıcı H. ile oldu.

Uzun bir süre, güneşe başka bir görev verildiği için, benim Cassiopia'nın koruması altında kalmam söylendi. Benim sinirlerimin çekim gücü her şeye rağmen o kadar güçlüydü ki bu plan yürütülemedi; güneşin benim bulunduğum yerde kalması veya benim yeniden geri götürülmem şarttı.

Bu gibi izlenimlerden sonra, benim gerçekten dünyada mı yoksa başka bir gökyüzü cisminde mi olduğum sorunuyla uzun yıllar uğraşmamı anlayışla karşılayacaksınız. 1895 yılında bile hâlâ Mars'ın bir uydusu olan Phobos'ta olmam mümkündü. Burası, bir başka zamanda, seslerin bana tanımladığı bir yerdi.

Ruh-dilinde, bir bölümü yazmaya çalıştığım süre boyunca, bana "ruhların görücüsü," yani ruhları gören ve hem içimizdeki ruhlarla hem de ölmüşlerin ruhlarıyla ilişki kuran

adam, diyorlardı. Özellikle Flechsig'in ruhu benden, "bütün yüzyılların en büyük ruh görücüsü" diye bahsetmekteydi ki, bana sorarsınız "yüzyıl değil "bin yılların" demesi gerekiyordu. Aslında dünyanın doğuşundan bu yana benimki gibi bir olay görülmemiştir. Bir insanoğlunun devamlı olarak yani hiç kesintisiz bütün ruhlarla ve Tanrı'nın her şeye gücü yeten kendi yüce varlığıyla ilişki kurması sık rastlanır bir şey değildir. Birisinin mani olmaya çalıştığı bir gerçektir. Sinirsel-ilişki veya bağlantı, ışınlar veya seslerin konuşmalarıyla sağlanıyordu ve bu süreye 'kutsal anlar' deniliyordu. "Kutsal olmayan zamanlar" ise ilişkinin kesildiği anlardı.

Kısa bir süre sonra, sinirlerimin o müthiş çekim gücü artık hiçbir kesinti veya duraklamaya meydan vermeyecekti. Artık bundan sonra yalnızca 'kutsal anlar' olacaktı. Benden önce daha düşük kaliteli ruh görücüleri yaşamış olabilirler. İncil'de geçen olaylara kadar gidersek, Jan Dark, Kutsal Kupa'yı arayan Haçlılar; vs. Bütün bu olgularda geçici olarak ışınlarla iletişim sağlanıyordu veya geçici bir ilahî esinleme oluyordu. Aynı varsayımı bazı bakirelerin damgalanması, çeşitli insanların hayalet, cin, peri vs. konulardaki efsaneleri gibi öykülerde bulabilirsiniz.

Kraepelin'in "Psikiyatrinin Ders Kitabı"na göre, sinirleri öldürücü bir halde gerilen insanlarda, böyle seslerle doğaüstü iletişim kurma olaylarına sık sık rastlanmıştı. Çok defa bu olguların salt halüsinasyon olabileceğinden hiç kuşkum yok. Benim fikrime göre bilim, halüsinasyonları bu olgularla karıştırmakla büyük bir hataya düşecektir. Bu çeşit durumlar belki de daha düşük kaliteli görücülerinin eserleri de olabilir. Bunu söylemekle öldürücü şiddette bir "asabi hipereksitasyonu" inkar etmiyorum, hatta bu yüzden ortaya çıkan çekim gücünün çoğalması, doğaüstü güçlerle iletişimi kolaylaştırıyordu diyebilirim. 'Benim' salt halüsinasyonlardan dolayı hastalanmış olmam, psikolojik açıdan imkansız görünüyor. Ne de olsa, Tanrı'yla veya ölmüşlerin ruhlarıyla iletişim kurmuş olma halusinasyonu yalnız Tanrı'ya ve ruhun ölümsüzlüğüne inanan kişilere aittir. Benim durumum böyle değildi, bunu yazının başında belirtmiştim. Ruh çağıran medyumlar bile bir anlamda görücü olarak kabul edilebilirdi. Bu nedenle bilimsel olmayan genelleştirmelerden ve bu konulara karşı katı bir tutum takınmaktan kaçınmak gerekir. Eğer psikiyatri her türlü doğaüstü olayı inkar edip, çıplak materyalizme ayaklarını basmak amacında değilse ara sıra bu tür olguların gerçeklerle bağlantısı olması ve her şeyi 'halüsinasyon' ismini vererek bir kenara atmamak gerektiği olasılığını kabul etmesi lazımdır.

Robert W. White'ın Yardımlarıyla

POLİSİYE DAVALAR: L. PERCY KİNG'DEN YAŞANMIŞ BİR ÖYKÜ

1940'ların başında, Harvard Psikoloji Kliniği'nden merhum Profesör William Mc. Dougall'a bir mektup geldi. Bu mektup, yazarın bir akıl hastanesine kapatılmasının ve "varolan en büyük psikolojik olgu"yu buluşunun tanınmasının haksız yere reddedilişini protesto ediyordu. Açık, net ve dikkatli bir dille yazılmış olan mektup 20.000 kelime uzunluğundaydı. Profesör Mac Dougall birkaç yıl önce ölmüş olduğundan, halen Harvard'da anormal psikoloji dersleri veren Robert W. White'a yollanmıştı. Yazar, "binlerce monoton, uğraştırıcı saat süren yazması" sonunda mektubun yüzden fazla kopyasını yapmış olduğunu belirterek, 'bu yazıları yazarken öyle hasta ve yorgundum ki zorlukla uyanık kalabiliyordum" diyordu. Dr. White bu mektuptan bazı parçaları "Anormal Kişilik" isimli ders kitabında kullandı ve yazara L. Percy King takma adını verdi. Bu dökümanda konu edilen hastalığın incelemesi ve detayları, bu kitapta bulunabilir.

Ben, LPK, Washington D. C. Harp Dairesi'ndeki görevime dönmeden önceki birkaç günü Long Island'daki akrabalarımla geçirecektim. Birgün bilgi toplamak için New York'un Doğu Yakası'na gittim. Oranın yabancısı olduğum için açıkça beni kastederek "Vurun onu!" diye iki kere bağırıldığını duyunca şaşırdım. Tehdit edeni ve yanındakileri görmeye çalıştım ama cadde çok kalabalıktı ve göremedim. Gangster olmalılar diye düşündüm, herhalde beni başka bir hayduta benzetmişlerdi. İçlerinden bazılarının beni gerçekten vurmaya kararlı olduklarını hissettim ve oradan mümkün olduğu

kadar hızla yürüyerek uzaklaştım. Beni vurmak isteyen ve kim oldukları belirsiz kişiler de beni izlediler. Beni izlediklerini biliyordum; çünkü ne kadar hızlı yürürsem yürüyeyim, sesleri aynı mesafeden geliyordu. Hızla ilerlerken, kalabalık arasında kaybolmaya çalışıyordum. 'W'deki akrabalarımın evine dönünce, Doğu Yakası'nda heyecanlı bir olay yaşadığımı söyledim ama orada başımdan geçen tüyler ürpertici olayı anlatmadım; çünkü bana inanmayacaklarından korkuyordum...

Günler sonra tekrar şehir merkezine gittiğimde, aynı grupla karşılaştım, beni ölümle tehdit edip izleyenlerle. Vakit geceydi. Önceki gibi, konuşmalarından bazı sözcükler yakalayabiliyordum ama sinemadan çıkanların kalabalığında onları göremiyordum. Onlardan birinin, bir kadının, "Bizden kaçamazsın, yakında seni ele geçireceğiz!" dediğini duydum. Bu esrara ek olarak, onlardan birisi aklımdan geçenleri kelimesi kelimesine tekrarlıyordu. Onlardan yine kurtulmaya çalıştım; bu sefer metroyu denedim, metro giriş ve çıkışları arasında koşturdum, trenlere indim, bindim ve bu gece yarısına kadar sürdü. Metro' dan indiğim her istasyonda takipçilerin seslerini hep aynı mesafeden duyuyordum. Bu kadar çok adam nasıl oluyor da hiç görünmeden beni izleyebiliyordu? Yoksa bunlar hayalet miydiler? Yoksa ben de ruh çağıran medyumlardan mı oluyordum? Hayır! Sonradan yavaş yavaş bazı sonuçlara ulaştım. Bu takipçiler arısnda kız ve erkek kardeşler vardı. Bunlar anne veya babalarından bazı inanılmaz, şaşırtıcı ve duyulmamış doğa-üstü güçler almışlardı. İster inanın, ister inanmayın, onlardan bazılarında başkalarının düşüncesini okuyabilme yeteneğiyle beraber kendi manyetik seslerini -bunlara halk arasında "radyo sesleri" denir- bağırmadan birkaç mil öteden duyurabilme ve kendilerini yormadan bu mesafede bile sanki kulaklıktan geli-

yormuş gibi kendilerini işittirebilme yeteneği vardı. Bunu herhangi bir elektrikli araç kullanmadan başarabiliyorlardı.

"Raydo Sesleri'ni" bu kadar uzak mesafelere ulaştırabilecek bu gizemli güçleri, kendi doğal vücut elektriğine bağlıydı. Belki de kanlarındaki alyuvarlarda bulunan demir manyetikleşmişti. Ses tellerinin titreşimleri, telsiz dalgaları yayıyor ve bu vokal radyo dalgaları insan kulağı ile de duyulabiliyordu. Böylece beyin okuma yetenekleri ile bağlantılı olarak, bir mil ötedeki bir adamla konuşabilirlerdi. Yani onun düşüncelerini okuyup, sonra da "radyo sesleriyle" cevap verebiliyorlardı. Böyle şeylere alışık olmayan birisi şaşkına dönebilir. Örneğin üzerinde hiçbir bitki olmayan dümdüz bir arazide olsaydınız ve binlerce millik bu alanda, başka bir insan olmasaydı, üstelik burada, gizemli ve bu dünyaya ait değilmiş gibi gelen bir ses sizin o anda düşündüğünüz veya aklınızdan geçirdiğiniz bir soruyu cevaplandırsaydı ne yapardınız? Belki de bir ruhun sesini duyduğunuzu zannederdiniz. Yoksa bunun bir meleğin sesi olduğunu mu düşünürdünüz? Belki de Kutsal Ruh'un veya Tanrı'nın sizinle konuştuğunu sanırdınız. Varsayın ki bu ses, "Ben Tanrı'yım" dedi ve çeşitli şeyler yapmanızı emretti. Sesin emrettiği şeyleri yapar mıydınız, hayatınız pahasına olsa bile? Bazıları yapardı. Aslında, sadist takipçilerden bazıları doğaüstü şeyler gibi davranarak, bazı safdil insanları kandırarak ve onları dehşete düşürerek epeyce "eğleniyorlardı". Bazı takipçiler de birçok insanı, en küçük isteklerinin yerine getirilmesi için kullanıyorlar ve bu yaptıklarından da gurur duyuyorlardı. Doğal olarak ve saldırganca hükmettikleri için insanlara ne kadar kötü ve müthiş şeyler yaptırabildiklerini görmekten zevk alıyorlardı. Onlar, doğa-üstü ruhlarmış gibi davranmıyorlardı, buna gerek yoktu. Değişik insanlar bunu baştan kabulleniyorlardı, onlarda Kutsal Ruh'un gücü olduğuna inanıyorlardı. Gazete yayımcıları takipçinin onayı olmadan bu çeşit psikolojik olguları basmaya cesaret edemiyorlardı. Çünkü bunları ispatlayamayacaklarından korkuyorlardı ve herşeye rağmen yine de yayınladıkları zaman da halk yayıncının delirdiğini sanıyordu. Bu takipçiler aynı zaman seslerini su boruları yoluyla yansıtabiliyorlardı. Bu su boruları elektriksel iletken işlevi görüyorlar ve sesler akan suyla ilerleyip, musluklardan dışarı çıkıyorlardı. Onlardan birisi de sesini millerce uzunluktaki ana borulardan kükrercesine iletebiliyordu, gerçekten ürkütücü bir olgu. Çoğu kişi çevresindekilere bu tür olayları, deli zannederler korkusuyla anlatmaya cesaret edemiyor.

Neler yapabileceklerinden bazı örnekler vereyim. Bir G adam, karanlık bir yolda bir gangsteri izliyor. Aniden, bir radyoda ses gangsteri uyarır: " Şimdi bakma ama bir FBI memuru tam arkanda, elinde bir otomatik... Şimdi dön, yere yat, ateş et." Sonuç —gangster adamı öldürür. Bazı eyaletlerde boykot yapmak yasa dışıdır. Bazı, düşünce takipçileri bir tüccarı boykot etmeye karar vermiş olsunlar. Tam bir müşteri bu tüccarın iş yerine girmek üzereyken, gizemli bir radyo sesi kulağına şöyle fısıldar: "Buradan alışveriş yapma! Caddenin karşısındaki tüccar daha ucuz mal satıyor." Varsayalım ki müşteri "iyi ama, siz kimsiniz?" diye soruyor, "Karşıdan alışveriş yapmayacağım, canımın istediği yerden alırım alacağımı." diyor. O zaman radyo sesi, "Sen benim söylediğim yerden alışveriş yapacaksın, yoksa yatağında bir sürü para sakladığın dedikodusunu yayarım ve kocana dün gece kötü şöhretli bir evde başka bir adamla kaldığını söylerim" der. Herkesin sırları vardır ve bu sırları saklıyobilmek için 'radyo seslerinin, dediğini yapmak zorunda kalırlar aksi takdirde sesler bu sırları binlerce kişiye kısa bir sürede açıklayabilirler.

Sizin bütün mali, sosyal, evlilikle ilgili, tıbbi, fiziki ve cinsel sırlarınızın binlerce kişiye açıklanmasını ister miydi-

niz? Tabii ki hayır. Bu beyin okuyucular herkesi mahvedebilirler. Onlar etraftayken hiç kimsenin güvenlikte olduğunu zannetmem. İstedikleri kişiye, istedikleri herşeyi yaptırabilirler...

Bunların kötü etkileri Washington'daki savaş dairesindeki memurlara bile ulaştı ve dolayısıyla benim yıkımıma sebep olacaktı. Çok uzaklardan, bu radyo sesleri sayesinde bazı takipçiler ya zorla veya başka yollarla çeşitli kişileri adice, güya espirili bir şekilde benim hakkımda, -hatta yüzüme karşı- konuşup, duygularımı incitmeye zorluyorlardı. Bu lafların bazılarını kendileri uydurmuşlar, bazılarını da popüler şarkılardan veya herkesin konuştuğu argodan almışlardı. Takipçilerin benim hakkımdaki bu esprileri halk arasında yayılmış ve bu sözlerin kime yöneltildiğini bilmeyenler arasında bile kullanılmaya başlamıştı. Hergün yüzlerce kez gittiğim yerlerde yabancılar veya takipçiler bu sözleri yüzüme söylüyorlardı. Onları siz de birçok defalar duymuşsunuzdur. Hatta bazılarını film ismi, reklâm, marka, slogan şeklinde bile gördüm. Bu hakaretler yüzünden kendimi çok kötü hissediyordum. Bu olay, takipçilerin benim Savaş Dairesi'nden istifa etmem için hazırladıkları programın bir bölümüydü. Aşağıda açıklamalarıyla beraber bu nefret dolu sözcükleri göreceksiniz.

1 No.lu SÖZCÜK. "Eğer sıkı durursan, bu güzel bir hayattır." Bunu şöyle tercüme edebilirim; beni zayıflatmak için birşeyler yapılmış ve sıkı durmadığım için cezalandırılmıştım, ama eğer beni cezalandıranları engelleyebilirsem güzel, zevkli bir hayat sürebilirdim. Bazı kişiler moralimi bozmak için çalışıyorlardı. Bu sözcük beni zayıf düşürmek için kamu hareketleri ve tenkitler yoluyla neler yapıldığını tam olarak anlatmıyor. Takipçiler'in ve onların yardakçılarının beni zayıf düşürebilmek için neler yaptıklarını ileride anlatacağım.

2 No.lu SÖZCÜK. "Herkese anlatacağım!" Bu sözcükle ima edilen şey, benim herkese ne yapacağını veya nereye gideceğini söyleme alışkanlığında olmamdı. Yani benim büyük bir kibirle herkese kendi fikirlerimi (veya doktrinlerimi) anlatmakta olduğum, ve "en büyük benim" dediğim söylenmek isteniyor. Güya benim düşüncelerim, bütün insanlığın fikirlerinden farklıydı. Böylece, dünya ile benim aramda bir uyuşmazlık vardı ve ben dünyaya şimdiye kadar bilmediği birşeyler anlatacaktım.

3 No.lu SÖZCÜK. "Çocuk doğru ama dünya yanlış."

Bu sözcük bir öncekini onaylamaktadır. Benim, doğru düşünen tek insan olduğuma ve dünyadaki diğer insanların hepsinin yanlış, hatalı olduğuna inandığımı söylemek istiyor.

4 No.lu SÖZCÜK. "Tutku". Bu sözcük benim takma adımdı.

Adım yerine bu sözcüğü kullanıyorlardı. Beni zayıf düşürme ve entellektüel gelişmemi önleme çabalarına karşın kendimi biryerlere yükseltmek için didinmelerimi ima ediyorlardı.

5 No.lu SÖZCÜK. "Onun bir kadına ihtiyacı var" Bu sözcüğün anlamı açık. Benim kendi kendimi tatmin ettiğimi ve seks yaşamımı düzene sokmak için bir kadına gereksinmem olduğunu ama öyle bir kadını hâlâ bulamadığımı söylüyor.

6 No.lu SÖZCÜK. "Bunu nasıl yapıyorsun?" Bu sorunun hergün sorulmasına artık alışmıştım. Benim tuhaf ve değişik olduğumu ve nasıl bu kadar eksantrik olabildiğim merak uyandırıyordu.

7 No.lu SÖZCÜK "Bütün yaptığı onları izlemektir" Bu sözde benim çevremdeki genç ve güzel kadınları izlediğimi ama çok utangaç, çekingen ve temkinli olduğum için bu genç hanımlara yaklaşıp, sevişmek veya öpüşmek için randevu isteyemediğimi ve bu yüzden de onları yalnızca izlediğimi, güvenli bir mesafeden onları incelediğimi anlatmak istiyor.

8 No.lu SÖZCÜK. "Onu adam etmek" Buradaki o, beni tanımlıyor. Demek istenen şey, benim bir adam olmadığım ama birilerinin beni "bir kadına gereksinme duyabilmem" için adam şekline sokmaya çalışmalarıdır.

9 No.lu SÖZCÜK. "Kendi şehrinde, o bir şeytandır." Bu popüler bir şarkının adıdır. Hergün bu sözcüğü duyuyordum, benim kendi şehrimde kötü işler yapan bir şeytan olduğumu, kötü bir şöhrete sahip olduğumu söylemek istiyordu.

10 No.lu SÖZCÜK. "Otursana, kayığı sallıyorsun". Bu, diğer sözcüklerle beraber, benim dünyayı karıştıracağına inandığım bir şeyler yaptığımı ve eğer susup oturmazsam bu yaptıklarım yüzünden, dünyada tufan gibi bir felaket olacaktı; ben devlet gemisini alt üst edecektim veya insanlık sandalını alabora edecektim ve böylece belki de herkes boğulacaktı.

11 No.lu SÖZCÜK. "Dünya Dövüşçüsü" Bu da takma adlarımdan biridir. Bu sözcüğü ilk kez bir dükkanın vitrininde görmüştüm. Bir sobanın üzerine konmuş olan tabelada yazılıydı. Bu sözcüğün gizli anlamı, benim tüm dünyayla bir uzlaşmazlık içinde olduğum ve dünyayı yenmeye çalıştığım ve aslında bana karşı olan herşeyi kamçılayıp insanlığın isteklerine karşı çıktığım şeklindedir. Bu deyim takipçiler de dahil bütün dünyanın beni zayıf düşürmeye çalıştığını ama bugüne kadar başarıyla karşı geldiğimi ve dünyayı yendiğimi gösterir.

12 No.lu SÖZCÜK "Güzelce giyindim ama gidecek yer yok" Bu deyim bana uygulandığında, iyi giyinmeme, kendime bakmama rağmen sosyal açıdan dışlandığım ve gidecek bir yerim olmadığı anlamına gelir.

13 No.lu SÖZCÜK "Çocuk akıllı"-beni kastediyorlar.

14 No.lu SÖZCÜK. "Bunun dışında, iyidir". Müthiş bir suç, dışında, ben iyi bir insanım.

15 No.lu SÖZCÜK. "Karım nasıl, ya senin ailen?" Bu demektir ki başka bir adamın karısıyla bir aile kurmuşum, yani başka birinin karısından piçlerim varmış.

16 No.lu SÖZCÜK. "Makyajsız bu olamazdı" Arkamdakilerden bir makyaj veya kılık değiştirme yapmadan kaçamam. Başka bir deyişle, favorilerimi uzatıp saçımı boyamam gerekiyor.

17 No.lu SÖZCÜK "Bundan kurtulması için ona yardım etmek", yani bir suç için cezalandırılmaktan kaçabilmem için bana yardım ediliyor..... Radyo sesle; değişik kişileri böyle sözler söylemeleri ve benim duygularımı incitmeleri için zorluyorlardı.

Bir gün içinde bu tür sözleri düzinelerce kez duyuyordum. Bu sözcüklerle, gazetelerde, mecmualarda, radyolarda, telsizlerde, her yerde karşılaşabilirsiniz...

Beni en çok kızdıran şey, beni görünce insanların tuhaf bir şekilde öksürmeleriydi, Arka arkaya iki kesik öksürük sesi çıkarıyorlardı. Sonra bir başkası da iki kez öksürüyor, daha sonra biri daha ve en sonunda bütün odadakiler iki kez öksürüyorlardı. Sinemalara gittiğimde hep aynı şey oluyordu. Çok kötü oluyordum! Film bitmeden çıkıyordum. yabancı şehirlerde bile insanlar öksürüyordu. Acaba bu öksürük birbirlerine benim ora-da olduğumu haber vermek için miydi? Neden öyle yapsınlar ki? Neden yalnızca iki kez öksürüyorlardı? Bu insanlar benim orada olduğumu bu kadar çabuk nasıl farkediyorlardı? Neden? Savaş işçileri bu şekilde saatlerce öksürüyorlardı. Acaba beni sevmediklerinin göstermek için mi böyle yapıyorlardı? Bu beni istifaya davet anlamında mıydı? Gerçekten bana karşı düzenlenmiş bir hareket var mıydı? Öyle zannediyordum! Bu öksürüğü nasıl yorumlamalıydım? Yaz gününde her biri ikişer kez öksürmeselerdi, soğuk aldıklarını düşünebilirdim. Bu öksürme-lerin gerçek sebebi neydi? Beyin okuyanlardan biri değişik kişilerin bo-

ğazlarını uzaktan gıdıklayıp öksürtmüş, böylece de beni üzmüştü. Bunu ortaya çıkarmak uzun zaman aldı. Sonunda bu beyin okuyucu benim de boğazımı gıdıkladı, sık sık beni öksürtmeye çalıştı. Öksürenlerin çoğu böyle bir gücün etkisi altında olduklarının farkında değillerdi ve söyleyince de inanmayacaklardı. Sadece öksürükleri geldiği için öksürüyorlardı... Çok uzaklardan, radyo sesler kanalıyla, takipçiler patronlarımdan birini, bana karşı kışkırtmıştı. Bu patron gittikçe huysuzlaşmış, bana daha ağır işler vermeye başlamıştı; zenci kapıcıyla beraber çöp boşaltmak gibi. Bu haketmediğim bir derece indirimiydi. Bu iş için bir sürü zenci kapıcı varken benden bu işleri istemeye hiç hakkı yoktu. Düşmanca, kaba tavırları ve bu davra-nışı, bana, istifa etmem için bir davet gibi geldi, Bu durumun diğerleri gibi benim dışlanmam ve istifa etmem amacıyla takipçiler tarafından planlandığından emindim (savaş henüz bitmişti, sesler bana artık bu kadar çok memura gerek kalmadığını ve istenmeyenlerin işten atılacağını, tabii ki benim de bu istenmeyenler arasından olduğumu söylüyordu). Bir mektup yazarak bu rütbe indirimini Sivil Servis Komisyonu'na şikayet ettim, böylece Washington Savaş Dairesi Arşiv Bölümü'ne nakledildim. Yeni büromda, bölümün en kötü en eski daktilosunu bana vererek, yine beni aşağılamış oldular- eski model, yıpranmış şeritli bir Remington'du. Bu makineyle hiç kimse iyi, kaliteli ve hızlı çıkaramazdı. Bu da patronumun beni eleştirmesini sebep oldu ve dosyalama işine verildim. Orada birçok kaliteli daktilo makinesi varken, bana en kötüsünün verilmesi de bence yine istifaya davet anlamına geliyordu. Radyo sesler, benim atılacak-lar arasında olduğumu söylüyorlardı. Şüphesiz bu durum bazı takipçilerin, özellikle ikisinin yani kendini bana Regent diye tanıtan Henry Smith ve Albay Brown'un eseriydi ve bu ikisiyle aynı odada çalışıyorduk. Smith patronun sağ koluydu. Bu sıralarda, çok tuhaf, olağandışı ve esrarlı bir şey dikkatimi çekmeye başladı. Çeşitli organlarımda seğirmeler başlamıştı. Önce bir kolumun veya bacağımın kasları seğriyor, sonra öbür kolum başlıyordu. Bu seğirme gelişi güzel değil, metotlu bir şekilde oluyordu. Kısa zamanda bunları yorumlamayı öğrendim. Bir şeyi yaparken çok düşünürsem sağ kolumdaki kaslar seğiriyordu yani "bunu yapmam doğrudur" anlamındaydı, sol kol kaslarım seğirirse bunu yapmanın doğru olmadığı demek oluyordu.

Örneğin açık bir pencereden esen rüzgârla bir kağıt uçunca, sağdaki kaslarım seğirirse "gidip kağıdı almak doğru olur" demekti, soldakiler seğirirse "gitmek doğru olmaz" anlamına geliyordu.

Yürürken de sağ kolumun seğirmesi "sağa dön" ve sol kolun seğirmesi de "sola dön" anlamındaydı.

Bu kas seğirmeleri yüzünden bir çok acayip şeyler yapmak zorunda kalıyordum. Bu seğirmeler aslında neydiler? Yüce Tanrı'nın emrinde miydim?

Bir süre bunun doğaüstü bir olgu olduğunu düşündüm. Okuyucular bunun bir insan için imkansız olduğunu düşünebilirler ama bir takipçi benim bu seğirmeleri hissetmemi sağladı. Bunun nasıl yapıldığının şaşırtıcı açıklamasını ileride anlatacağım. Takipçiler beni anlatılmayacak kadar çeşitli yollara sürüklemişlerdi. Örneğin, bir takipçi bana, Mukaddes Kitap'ta bahsi geçen "adam-çocuk" olduğumu ve kehanete göre kaçıp bir mağarada saklanacağımı söyledi. Alt üst olmuştum, bir savaş işçisine (Adı Rugby'di) onunla beraber arabayla kaçmamızı teklif ettim. Bu hakaretler ve kötü davranışlar sonunda Hükümet hizmetinden istifa ettim. Bütün dünyanın bana karşı olduğunu hissetmeme neden olmuşlardı. Şimdi de eve aşağılanmış bir halde dönüyordum.

***

Uzun deneyimlerime dayanarak, psikiyatristlerin bir sınıf olarak çok yalın ve basit bir zeka düzeyleri olduğunu söyleyebilirim. Pek çoğunun işlerini bilmedikleri çok açık. Hatalı fikirleri belki de yanlışlarla dolu olan ders kitaplarından almışlardı. Onları tıp mesleği adına bir leke olarak almalı. Bütün meslek grupları içinde, pisikiyatri en ucuzudur! Bu yabancı dostları yerine bir pezevenk veya bir kalpazana daha çok saygı duyarım. Ben bir yabancı dostu olsaydım utanç duyardım ve bir fahişeye böyle adi bir hastanede çalışanlardan daha fazla saygı gösterirdim!

Böyle yerlerde dönen dolaplar şantajcılığın en kötü şekliyle bile boy ölçüşebilir. Bu kurumlarda çalışan doktorlar profesyonel canilerdir. Aklı başında olduğunu bildikleri halde hastaları kapatmak ve onların deli olduklarını söylemek için para alıyorlardı. Bu çeşit "doktorlar" akıllı insanları kapattıklarını kabul ederlerse cezalandırılıp hapse atılırlar. Bir yabancı dostunun süper beyni olduğu kabul edilir, çünkü başkalarının beynini okumaları gerekir ama bir yabancı dostunun beyni bir pislik gibidir.

Bence John Dillinger buradakilerden daha saygın ve onurlu bir kişidir ve bana daha az zararı dokunmuştur. Bana sorarsanız, bu yabancı dostlarının propagandaları insanlık için Nazizm den, anarşizmden çok daha tehlikelidir. Halka yutturdukları palavralar, mafyanın Vendetta veya Camora ilkelerinden daha zararlıdır. Onları sıraya dizip makineli tüfekle ateş edip vurmak, insanlık için büyük bir hizmet olacaktır. Aslında tehlikeli delilerin çılgınca etrafta dolaşması ve sonra da bu Allah'ın belası "sıçanlar" yani psikiyatrların da çirkin, şerefsiz işlerine devam etmeleri, dünya için daha iyi olacaktı!

Masum, saygın, aklı başında insanlar, dünyanın her yerinde suçları ve bilgisizlikleri nedeniyle cehennemden beter işkence çekiyorlar. Bu çelik ciğere bağlı olmayı veya ölüm odasında kalmayı, böyle aşağılık bir yerde, ... Eyaleti'nin en adi yerinde olmaya yeğlerim. Bir nazi toplama kampı buradan iyidir.

Hayatımda hiç bu kadar çok 'pis köpeğin' bir araya geldiğini görmemiştim! Bu noktada delilik hakkında birkaç şey söylemek isterdim. Önce size deliliğin orijinal, yasal tanımını yapayım: "Deli, doğru ile yanlış arasındaki farkı göremeyen kişidir." Bunu dikkatle not edin, bir insanın deli olup olmadığı yalnızca doğru ve yanlışı bilmesine dayanıyor.

Bu tanımın duygulardan hiç bahsetmediğini, yalnızca bilgiye dayandığını farkedeceksiniz. Bir insanın aklı bu sebeple, duygularına değil de tedirginliğine, sinirlerine, huzursuzluğuna bağlıdır. "Doğru ve Yanlışın Bilgisi" yalnızca yanılsamalar, zaman ve yer oryantasyonu ve halüsinasyonlarla ilgilidir. Halusinasyonlar, beş türde olur; görme, duyma, koku alma, tad alma ve dokunma. Görme halüsinasyonu olanlar, var olmayan şeyleri görürler, koku alma halüsinasyonu olanlar, varolmayan kokuları alırlar; duyma halüsinasyonu olanlar, birşeyler duyduklarını hayal ederler; tad alma halüsinasyonu olanlar, yanlış tadları alırlar; ve dokunma halüsinasyonu olanlarda hayali şeylere dokunduklarını düşünürler. Bir insanın tüm düşünceleri akıllıcaysa, o kişi deli değil demektir, değil mi? Ve bu, insanın duygularına aldırmadan yalnız düşüncelerine göre olur 'Akıllı' olmanın tarifi şöyle yapılabilir: Bütün düşünceleri akıllıca olan insan, akıllıdır. Böylece insanın aklı başında olması düşüncelerine bağlıdır, hareketlerine veya davranışlarına veya duygularına değil.

Duyguların ve davranışların, deliliği belirlemek için kullanılmayacağı açıkça ortadadır, çünkü bir kişi akıllıca düşünmesine karşın, duygusal açıdan değişken, düzensiz ve kararsız olabilir. Yani birisi akıllıca davrandığı halde deli veya delice davrandığı halde akıllı olabilir. Bir insanın duygusal açıdan alt üst olduğu halde yine de doğru ve yanlışı

gayet güzel ayırdedebilmesi mümkündür. Davranışlar ve duygular bir düşüncenin veya düşüncelerin ürünüdür. Düşünceler daima duygulardan ve davranışlardan önce gelir.

Yalnız kalp atışı gibi bazı hareketler bu kuralın dışında kalır. Bu nedenle davranışlar deli olup olmadığımızı belirlemezler. Yalnız o kişinin düşünceleri bunu belirler. Duygusal delilik diye birşey yoktur bunun tersini iddia eden şarlatanlara rağmen. Duygular sadece düşüncelerin ürünüdürler. Onları üreten düşünceler akıllıca ise, duygular da akıllıca olmalıdır. Bir insanın akıllılığı kesinlikle davranışları ve duyguları ile ölçülemez. Yukarıda bahsettiğimiz, deliliğin yasal tanımına bazı ekler yapılmış ve genişletilmiştir. Böylece zayıf iradeleri yüzünden hatalı davranan kişileri veya saplantıları olanları da deliliğin kapsamına almış oldular. Bu ilave yapılmamalıydı çünkü bir insanın karakterinin veya iradesinin kuvveti delilikle ilgili değildir. Orijinal, yasal delilik tanımlaması eksantriklik, sinirlilik, çabuk öfkelenmek, savurganca para harcamak, heyecanlılık, sosyal bozukluklar, beyin kanamaları, yüksek tansiyon vs. hakkında hiç birşey söylemiyor.

Bir insanın bütün bu yanlışlara, çarpıklıklara sahip olup, yine de akıllı olması mümkündür. Bazı çok yaşlı, bunamış kişiler doğruyla yanlışı pekalâ ayırdedebilirler. Ama "O bunamış ve bu nedenle delidir" demek yanlış olur. Orijinal tarif, bazı istenmeyen, güven vermeyen kişilerden, halkı taciz edenlerden, kendini acındıranlardan, şirret kadınlardan, düzensiz insanlardan, hiçbir şeyi beceremeyenlerden, ahlaksızlardan, oradan oraya göçedenlerden, otlakçılardan, serserilerden, bela arayanlardan, dedikoduculardan, skandal çıkaranlardan, anti-sosyal insanlardan, tuhaf insanlardan, öfkelilerden, iğrenç kişilerden, züppelerden, barış ve düzeni bozanlardan vs. kurtulmak isteyen bazı kişilere göre yetersizmiş. Orijinal tanımlama, her zaman bu züppe, mükemmel görünüşlü insanların kurtulmak istediği kişilere her zaman uygulanmamalıdır. Kanunun bile bütün bu kişilerin deli olarak kabul edilmeleri için değiştirilmesini istiyorlardı. Sonra hoşlarına gitmeyen, kendi göğüşlerine uymayan herkesi "tımarhaneye" gönderebileceklerdi, hele bu kişiler parasız ve arkadaşsız iseler. Genel kanının tam aksine, delilikle akıllılığın arasında kesin bir fark vardır; çünkü bir insan doğruyu yanlışı ya bilir ya da bilmez. "Psikozlar" akıl hastalıklarıdır. İki çeşit psikoz vardır; mani-depresyon ve basit mani. Şarlatan yabancı dostları akıl hastalığı veya delilik olmayan bütün akli dengesizliklere basit mani diyorlar.

Basit manisi olan kişi çok fazla heyecanlanabilen, çok aktif, belli bir amaç olmadan çok hareketli olan, yerinde duramayan ve yeterli sebep olmadığı halde çabuk öfkelenen kişidir. Tam olarak basit manisi olan insanların yanılsamaları ve halüsinasyonları olmaz, dolayısıyla deli değildirler. Onların devresel duygu değişimleri olur. Bu devresel duygulara sahip olan kişiler üstün, yüksek bir coşku ve neşe döneminden sonra depresyon ve mutsuzluk dönemine girerler. Bu gibi binlerce kişinin ömürleri boyunca akıl hastanelerine kapatılmaları Amerika Birleşik Devletleri için bir yüz karasıdır. Bütün 'otoriterler' onları, yalnızca ara sıra üzgün, umutsuz ve bunalmış oldukları için tımarhaneye kapatıyorlar. Çoğu açık açık bir davranışta bulunmamıştır.

Bir 'manik depresif'e yapılabilecek en kötü şey, onu bir tımarhaneye göndermektir. Zaten normal bir insan bile tımarhanede bunalıma girer. Buradaki bir doktora göre deliliğin bir belirtisi de gece geç vakitlere kadar oturup, koro kızlarıyla görüşmekmiş. Pöff!!!

Clifford Beers

KENDİNİ BULAN AKIL

Bu parça 1908'de Longmans Green tarafından yayımlanan "Kendini Bulan Akıl" isimli meşhur bir eserden alınmıştır. Şiddetli depresyon, sessizlik ve çöküntü halinden coşku ve mani haline şimşek gibi bir geçişin anlatıldığı çok güzel bir öyküdür. Mr. Beers, kendi depresyonunun verdiği acıları— "Beynime sanki akkor halindeki milyonlarca iğne batıyordu" ve coşku halini -"öyle bir duygu ki.... ateşle yanan alnım naneli bir kalemle yavaş yavaş ovuluyordu. Öyle hafif, öyle nazik ve ferahlatıcı ki...." ve bu kitabı yazmasıyla patalojik durumu arasındaki tuhaf bağı da "Aklım öyle nitelikler göstermeye başladı ki daha önce bu özellikleri hiç farketmemiştim. Sonuç olarak kendimi daha önce hayal bile edemediğim şeyleri yapabilecek güçte buldum; bu kitabı yazmak da bunlardan biridir." diyerek, çok canlı bir şekilde anlatmaktadır. Beer'in mani halinde ortaya çıkan fikirleri, bu ülkedeki Akıl Sağlığı hareketlerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Bir psikozlunun anormal enerjisinin psikiyatride böylesine olumlu bir rol oynaması hem aykırı geliyor, hem de mantığa uyuyor.

XII

Küçük kamanın ucunu sıkıştırmakta zorluk çekince, kendimi boğularak öldürme planları yapmaya başladım. Koğuşta büyük bir banyo küveti vardı. Gece dokuzdan sabaha kadar, (hastaların odalarına kilitlendikleri zaman) yani gece vakti hariç, oraya her an girilebilirdi. Benim sorunum oraya gece nasıl girebileceğimdi. Hastane görevlisi her gece odaları kilitlemeden önce hastaların içeride olup olmadığını kontrol ederdi. Pek az da olsa eğer hasta içeride değilse, onu arayıp içeri alırlardı. Bu olay çok seyrek olduğu için görevliler zamanla daha dikkatsiz olmuşlardı ve içeriye bile bakmadan yalnızca 'iyi geceler' dileyip -bu, içinde duygudan eser olmayan bir ağız alışkanlığıydı- verilecek cevabı beklemeden ve zaten cevap almamak şüphe uyandırmayacağından- özellikle benimki gibi vakalarda; çünkü bazen iyi geceler diyor, bazen de demiyordum- kapıyı kilitliyordu.

Benim basit ve kolay planım, koridorda bir eşyanın arkasına saklanıp, görevli odaların kapılarını kilitleyip yatmaya gidene kadar beklemekti. Hatta, odama yirmi ayak uzakta saklanmak için bir köşe bile bulmuştum. Görevli, kapıyı kilitlerken benim içeride olmadığımı farkederse, saklandığım yerden hemen çıkacaktım; onu denemek için böyle yaptığıma kolaylıkla inandırabilirdim. Diğer taraftan, görevli birşeyin farkına varmazsa, hiç bölünme tehlikesi olmadan tam dokuz saatim olmuş olacaktı. Evet, gece bekçisi her saatte bir koğuştan geçiyordu. Ama boğularak ölmek için bir yumurtanın kaynaması için gereken zaman yeterliydi. Küveti suyla doldurmanın ne kadar zaman alacağını bile hesaplamıştım. Sonuçtan emin olmak için bir tel parçası saklamıştım, suya daldırdığım başımın hiç bir şekilde dışarıya çıkmamasını sağlamak için.

Ölmeyi istemediğimi söylemiştim, istemiyordum da. Sözümona dedektifler sözlerini tutacakları konusunda beni inandırabilselerdi, severek bir anlaşma imzalayabilirdim. Ben, ömrümün sonuna kadar burada kapalı kalacaktım, onlar da beni cinayet suçuyla mahkemede yargılamayacaklardı.

Bu keyifsiz hazırlıklar sırasında, şansıma, başka konulara olan ilgimi kaybetmemiştim; bu da hayatımı kurtardı. Bu olaylarda, güvenimi kazanmış olan bir hasta, benim özel dedektifim rolünü oynadı. Onun ve benim, bize karşı birleşmiş olan güçleri yenebilmemiz pek mümkün değildi ama bu

zorluk bize başarabilmemiz için güç verdi. Tabii ki, arkadaşım Gizli Servise karşı savaştığımızı bilmiyordu. O, bir süre sonra hastaneden çıkıp, şehirde istediği yere gidebilme izni aldı. Ondan yardım istemeye karar verdim. Temmuz ayında, benim isteğim üzerine, intihara teşebbüs ettiğim güne ve onu izleyen bir kaç güne ait, bazı New Haven gazetelerinin kopyalarını bulmaya çalışıyordu. Amacım, benim intiharım için ne gibi sebepler gösterildiğini öğrenmekti. Bu gazetelerde bana karşı yüklenen suçlardan bazı ipuçları bulabileceğimden emindim. Ama amacımı arkadaşıma açıklamadım. Bu arada, bana söylediğim tarihlere ait kopyalar bulamadığını haber verdi. Böylece araştırmam sonuçsuz kalmıştı ve ben bu başarısızlığı, düşmanın üstün stratejisine bağladım.

Bu arada, arkadaşım beni, akrabalarımın düzmece, sahte olmadıkları konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Ona: "Eğer akrabalarım hâlâ New Haven'de yaşıyorlarsa adresleri son New Haven Rehberi'nde vardır. İşte, babamın, erkek kardeşimin ve amcamın isimleri ve son adresleri. Bunlar, onların 1900'deki adresleri. Yarın, çıkınca lütfen onların 1902 Rehberi'nde olup olmadıklarına bak. Bana kendilerini akraba diye tanıtan kişiler bu adreslerde yaşadıklarını söylüyorlar. Eğer doğru söylüyorlarsa, 1902 Rehberi bunu doğrulayacaktır. O zaman bu adreslere göndereceğim mektupların, akrabalarıma ulaşacağını ümit edebilirim," dedim.

Ertesi gün, benim iyi dedektifim, yerel basımevine gidip, belli başlı şehirlerin rehberlerini aradı. O, görevi için gittikten kısa bir süre sonra, koruyucum göründü. Bahçede dolaşıyordum. Onun isteği üzerine oturduk. Kriz gelmeden önce kendimi öldürebileceğimden emin olduğum için, onunla rahatça, korkusuzca konuştum, pek çok sorusunu cevapladım, ben de birkaç şey sordum. Koruyucum, onun kimliğinden şüphelendiğini bilmediği için, benim bu konuşkan halimden

pek memnun kalmıştı. Her şeye rağmen, eğer zihnimi okuyabilseydi, mutlaka daha az memnun olacaktı.

Koruyucumun gitmesinden az sonra, arkadaşım döndü ve bana en son New Haven Rehberi'nde, ona verdiğim isim ve adreslerin olduğunu söyledi. Bu bilgi, gerçek ağabeyimin hâlâ ben New Haven'i terkettiğim zaman yaşadığı yerde olduğuna inandırdı beni. Şu sıralarda yanılsamalarım zayıf düştüğü için, yeniden kavuştuğum mantığım dahiyane bir plan yapmamı sağladı ve bu da hayatımı kurtardı. Mantığımı yeniden kazanmamış olsaydım, zavallı, çılgın beynim kendi kendini mahvedecekti.

Benim özel dedektifin o çok istediğim bilgileri getirmesinden hemen sonra, yirmi altı aydan beri ilk defa bir mektup yazdım. Mürekkep istemeye cesaret edemediğim için kurşun kalem kullandım. Güvendiğim başka bir hastaya zarfın üstünü yazmasını rica ettim, ama onun mektupta ne yazdığımdan haberi yoktu. Bunu ek önlem olarak düşünmüştüm; çünkü Gizli Servis Ajanları benim bir özel dedektifim olduğunu anlayabilir ve ona veya bana gönderilmiş olan mektupları ele geçirmek isteyebilirlerdi. Ertesi gün "dedektifim" mektubu postaya attı. o mektubu hâlâ saklıyorum, ölüme mahkum edilen birinin af kağıdını sakladığı gibi. Bazen akıl hastası olan bir insanın, yanılsamaları da olsa yine de açıkça düşünebildiğini ve yazabildiğini, okuyucuların bilmesini istiyorum. Bunun -hayatımda yazdığım en önemli mektubun- tam bir kopyasını aşağıda sunuyorum:

29 Ağustos 1902

Sevgili George,

Geçen Çarşamba sabahı, kendisinin New Haven'den Sheffield Fen Okulu Müdürüyeti'nde memur olarak çalışan

ve adının George Beers olduğunu iddia eden birisi beni görmek istedi.

Söyledikleri belki doğruydu ama son iki yıldan beri olanlardan sonra, bana söylenen her şeyden şüphelenmeye başladım. Gelecek hafta içinde bir gün gelip beni göreceğini söyledi ve eğer geçen çarşamba günü buraya gelmiş olan sen idiysen, bu hafta gelirken bu mektubu yanında bir pasaport gibi getirmeni rica etmek için yazıyorum. Geçen hafta arayan sen değildiysen, lütfen bu mektup hakkında kimseye bir şey söyleme ve senin dublörün gelince ona neler düşündüğümü söyleyeceğim. Başka mesajlar da yollamak isterdim ama şu anda olaylar böyle gelişiyorken buna imkan yok. Mektubun ellerine geçmemesi için başka birinin zarfı yazmasını istedim.

Sevgilerle
Clifford W. B

Mantıken bu mektubun kardeşime ulaşacağından emin olmama karşın, bir türlü kesin olarak inanmıyordum. Yine de mektubu alırsa, hiç bir şekilde onu, benim düşmanlarıma vermeyeceğinden emindim. "Sevgili George" sözcüklerini yazarken, çocuksu inancı sarsılan bir çocuğun Noel Baba'ya bir mektup yollarken duyduğu heyecanı hissediyordum. Şüpheci bir çocuk gibi, kaybedecek bir şeyim yoktu ama kazanacak çok şey vardı. "Sevgilerle" sözcüğü de bir zamanlar akrabalarım için duyduğum, duymama izin verilmiş olan sevgiyi belirtiyordu. Bu özelliği lekeledikten, belki de yokettikten sonra, ailem imzalarımda aile adını kullanırken dikkatli olmam için zorluyordu.

Kısa zaman sonra eski dünyamla ilişki kurabileceğimi düşünmek beni heyecanlandırmadı. Eski ilişkilerimi kurabileceğimi zaten pek zannetmiyordum ve içimde olan azıcık inanç ve güven de 30 Ağustos 1902 sabahı, elime tutuşturulan bir kağıt parçasına yazılmış olan bir mesajla uçup gitti.

Görevlinin getirdiği kağıtta, koruyucumun o gün akşamüstü beni görmeye geleceği yazılıydı. Bunun bir yalan olduğunu düşündüm. Bir erkek kardeşim vardıysa, o mutlaka benim iki senedir yazdığım ilk mektubuma cevap verme zahmetine katlanırdı. Onun cevap yazacak kadar vakti olmadığı ve bu mesajın telefonla gönderilebileceği fikri aklıma gelmemişti. Ben, mektubuma el konduğuna inanıyordum. Doktorlardan birinden, beni görmeye gelecek olanın gerçekten kardeşim olduğuna, şerefi üzerine yemin etmesini istedim. Bunu yaptı. Ama çevremdekileri saran anormal şüphe bulutu öylesine yoğundu ki, şeref konu edilse de, yine tam anlamıyla emin olamıyordum.

Akşamüstü, hastalar her zamanki gibi dışarıya çıkarılmışlardı. Ben de onların arasında, bahçede dolaşıyordum. Bu arada sık sık bahçe kapısına bakıyordum, beklediğim ziyaretçinin geleceği yere. Bir saat bile geçmeden, göründü. Önce üç yüz ayak uzaktan onu gördüm ve ümitten çok merakla onu karşılamak için ilerledim; aklımdan, "Bakalım bu seferki yalan ne olacak" diye geçiriyordum. Yaklaşan adam, hatırladığım kadarıyla gerçekten kardeşime çok benziyordu. Ama yine de iki senedir duyduğum hisler değişmemişti. O hâlâ bir dedektifti. Elini sıktığım zaman olduğu gibi. Tören biter bitmez, deri bir cep defteri çıkardı. Onu hemen tanıdım; 1900'de hastalanmadan önce benim taşıdığım defterdi. Bunun içinden benim yolladığım mektubu aldı.

"İşte pasaportum," dedi.

"Getirmen iyi oldu," diye cevap verdim. Bir yandan da mektuba bakıyordum. Ve elini sıktım- bu sefer kendi erkek kardeşimin elini.

"Okumak istemiyor musun?" diye sordu.

"Gereği yok, inandım."

Karmakarışık, düğüm düğüm hayallerin cangılında yaptığım uzun bir keşif gezisinden sonra uzun süredir aradığım

kişiyi bulmuştum. Gerçek cangıllarda yaptığı uzun ve tehlikeli bir yolculuktan sonra, aradığı adamı bulup, elini sıkı sıkıya kavrayıp sıkarak, şu basit ve tarihi sözleri söyleyen bir kaşif gibi hissediyordum: "Galiba, Dr. Livingstone'sunuz?"

Kardeşimin elinde mektubumu gördüğüm an, her şey değişmişti. Yedi yüz doksan sekiz günden beri süren depresyonum sırasında sahip olduğum binlerce yanlış izlenim, bir anda düzelmişti. "Gerçek Olmayan" birden bire "Gerçek" olmuştu. Benim eski dünyamın büyük bir kısmı yine benim olmuştu. Sonunda aklım kendisini bulmuştu, beynimi kaplayan yanlış inançların muazzam ağını şimdi bir sürü yanılsamalar olarak görüyordum.

Aklî işkencenin büyük "Gordiyom Düğümü'nün" şimdi kesilmesi ve yalnızca bir bakışla kenara atılıvermesi bir mucizeydi.

Aslında pek çok hasta, aniden aklî durumlarının farkına varıp, adeta bir çeşit ilahi aydınlanmayla iyileşmiştir. Bu yeniden kazanılan içgörü en cesaret verici belirtilerden biridir ama yine de mantık yürütebilme gücü (her konuda) bu kadar çabuk elde edilemez. Benim yeniden kazandığım mantık ve akıl kullanabilme gücüm yalnızca depresyondan -hastalığımın bir devresinden- coşkuya, başka bir devresine geçişti. Tıbbi açıdan konuşursak, ben eskisi kadar akıl hastasıydım- ama mutluydum!

Depresyon sırasında hafızamı, yedi yüz doksan sekiz gün uzunluğunda bir fotoğraf filmine benzetebiliriz. Her izlenim (arap) negatif şeklindeydi ve bir anda mucizevi olarak develope edilmiş ve normal fotoğraf haline gelmişti. Bu depresyon döneminde algılanan yüzlerce izlenim, o sırada farkında olmadığım halde şimdi bütün canlılığıyla ortaya çıkmıştı. Hatta daha önceki yıllarda kaydedilen izlenimler bile daha berraklaşmışlardı. O 30 Ağustos gününü ikinci doğum günüm olarak görüyordum (gerçek yaş günüm de bir başka

ayın 30'undaydı). O gün beynim daha önce gizli olan, farkedilmemiş olan pek çok yeteneğini ortaya çıkarmıştı. Sonuç olarak da daha önce hayal bile etmediğim bir çok şeyi yapabileceğimi farketmiştim -bu kitabı yazmam da bunlardan biridir.

Yine de, 30 Ağustos günü kardeşimin beni görmeye geldiği zaman, onun bir casus olmadığına kendimi tam anlamıyla inandıramamıştım. Kendi mahvımı bu on gün içinde önlemem gerekiyordu, ölüm cezası önümüzdeki ay içinde verilebilirdi. Beni tehdit eden boğularak ölme öyküsünü hatırlayacaksınız. Geçirdiğim yedi yüz doksan sekiz gündeki milyonlarca dakikayı, boğulan bir insanın son dakikalarda yaşadığı dehşetin içinde geçirmiştim. Ölümden dönenlerin çoğu bütün yaşamlarındaki iyi ve kötü deneyimlerinin beyinlerinden geçtiğini söylerler. Benim de bu süre boyunca böyle hissettiğim pek çok an oldu. Bu iki yıl boyunca bilinçsizlik yüzünden bu deneyimleri unuttuğum tek zaman, uyku sırasında olmuştu. Çoğunlukla iyi uyuduğum halde benimki nadiren derin, rüyasız bir uyku olmuştu. Rüyalarımın çoğu gündüz yanılsamalarımdan daha da kötüydü, dayanılması daha güçtü. Hemen her gece, gördüğüm acayip rüyalar yüzünden beynim badmington topuma dönmüştü. Bütün rüyalarım dehşet verici değildi; çünkü acı çekmeye alışmamam gerekiyordu, hâlâ biraz ümidim kalmalıydı.

Hiç bir insan yeniden doğamaz, ama ben buna çok yaklaşmıştım. Arkamda, gerçek bir cehennem bırakmıştım ve şimdi bu iyi, yeşil dünyaya sahip olmuştum. Çektiklerime değdiğini düşünüyordum.

1900 yılının Haziran ayında, aklımı kaybettiğim zaman neler olduğunu anlatmıştım. O sıralar, beynime akkor halinde binlerce iğne saplanmış gibiydi. 30 Ağustos 1902'de aklımı yeniden bulduktan kısa süre sonra, yine beynimde değişik bir şey hissettim. Kaşımın altında başladı ve bütün vü-

cuduma yayıldı. Ölen aklımın sancıları bir işkence olmuştu. Ölen aklımın yeniden doğuşu ise neşe ve coşku yaratıyordu. Sanki Akıl ve Zeka Tanrıçası'nın taze nefesi hafifçe beynime üfleniyordu. Ateşli alnımı naneli bir kalemle yavaş yavaş ovuşturuyorlar gibiydi. Öylesine nazik, yumuşak ve serinleticiydi ki tanımlayacak sözcük bulamıyorum. Eğer ilaçların yarattığı uçup kendinden geçme hissi buna benziyorsa, bazı insanların bu ilaçlara neden esir olduklarını anlayabilirim.

Her şeye rağmen bu deneyim benim için esirlik değil özgürlüktü.

XIII

İki yıllık bir suskunluktan sonra kardeşimle konuşmayı sürdürmek pek kolay değildi. Sık kullanmadığım ses tellerim zayıf düşmüştü, bir kaç dakikada bir dinlenerek konuşuyor veya fısıldıyordum. Dudaklarımı büzdüğümde ıslık çalamıyordum, demek ki bu iş içgüdüsel değilmiş. Bütün yaşamları boyunca konuşabilmiş olanlar, benim yeniden kazanmış olduğum konuşma gücümü kullanabilmekten duyduğum sevinci anlayamazlar. Kardeşim eve gitmek üzere ayrılınca, isteksizce koğuşuma döndüm. Konuşmalarımla öylesine kafasını doldurmuş-tum ki, iki saatte söylemiş olduğum şeyleri aileme iki gün boyunca anlatmış olmalıydı.

İlk birkaç saat boyunca hemen hemen normal görünüyordum. Daha önce beni bunaltan yanılsamalar yoktu; ben de herhangi bir şekilde büyüklük, yayılma vs. gibi yanılsamaları henüz üretmeye başlamamıştım. Kardeşimle konuşurken öyle normal görünüyordum ki, bir kaç hafta içinde eve dönebileceğimi sanmıştı ve tabii söylememe lüzum yok, ben de aynı fikirdeydim. Ama sarkaç bu sefer çok fazla sallanmıştı.

İnsan beyni tam anlamıyla bir yeniden uyumu bu kadar kısa bir sürede sağlayamayacak veya kabullenemeyecek kadar karışık bir mekanizmadır. Milyonlarca hücreden oluştuğu söylenir ve her gün, her saat, binlerce hücre yeni bir duruma uyum sağlamaya çalışıyordu. Eskiye nazaran daha aklı başında ve hayatın önemli gerçeklerini anlayabilen biri olmama karşın, hâlâ bir çok pratik detay açısından deli sayılırdım. Önce; ikinci doğumumdan sonra doğal olarak "ikinci çocukluğumu" yaşamalıydım. Bir çocukken yapmasını öğrendiğim bir çok şeyi, şimdi zevkle yapmaya başlamıştım-yeniden yemeyi ve yürümeyi öğreniyordum. Çok zaman kaybetmiştim; bir süre tek amacım günde binlerce kelime söyleyebilmek olmuştu. Beni on dört aydan beri suskunluk içinde gören hastalar -onların selamlarını bile sessizce karşılardım- şimdi beni böyle kısıtsız konuşkanlık ve bastırılamaz bir neşe içinde görünce çok şaşırmışlardı. Kısaca, psikiyatristlerin "coşku" adını verdikleri anormal bir duruma girmiştim.

Birkaç hafta, galiba gecede iki veya üç saatten fazla uyumadım. Öyle bir coşku içindeydim ki, yorgunluk hissi duymuyordum; bu canlı ve anormal fiziksel ve aklî hareketlilik hafızamda bir sürü hoş izlenimden başka bir şey bırakmamıştı. Bazı akıl hastalıklarının zevkleri, fantaziler üzerine kurulsalar da, yine de gerçektirler. Pek az aklı başında insan bunu böylesine yüksek bir fiyat karşılığında denemek ister; ama "Charles Lamb'in Mektupları'nı okuyanlar, Lamb'in akıl hastalığı tedavisi olduğunu bilirler. Coleridge'e 10 Haziran 1796 tarihinde yazılan bir mektupta: "İleride bir gün sana bir öykü anlatacağım; belleğimin izin verdiği kadarıyla çılgınlığımın çeşitli şekillere girişini tanımlayacağım. O günlere bir çeşit imrenmeyle bakıyorum, çünkü devam ettiği sürece tam olarak mutluydum. Delirmeden, Coleridge, asla fantazilerin böylesine muazzam ve çılgın olduğunu hayal bile ede-

mezsin! Şimdi her şey bana tatsız ve yavan geliyor!" demişti.

İlk gece, büyük insanlık projeleri beynimde coşku içinde şekillenmeye başlamıştı. Düşünce bahçem, çiçeklerle dolmuştu, yediveren, bir gecede çiçek açan tohumlar ekilmişti beynime.

Dinsel içgüdü ilkel insanda bulunur. Bu nedenle, bu dönemde karakterimin dinsel yönünün ön plana çıkması şaşırtıcı değildir. Bu belki de benim yaşayan ölü halinden kurtulmam yüzünden olmuştu. Birden, Tanrı'nın bana ve bu iki yıldan beri dua eden imanlı akrabalarıma karşı ne kadar iyi davrandığını farkettim. Bu değişimden sonra, kiliseye gitmeye başladım. Depresyon halindeyken her olayı veya sözü kötü bir şeye bağlıyordum, şimdi en ufak bir şeyi bile Tanrı'dan gelen mesaj olarak algılıyordum. Kilise'ye iki yıldır gitmemiştim. İlahi (45.) okunması beni çok etkilemişti ve bu ilahi üzerine yaptığım yorumlar, benim coşku dönemimin ilk haftalarındaki davranışlarımın anahtarı olmuştu. Bu ilahi bana Cennet'ten gelen bir mesaj gibiydi.

Papaz şöyle başladı: "Kalbim bana iyi şeyler söyletiyor; krala dokunan şeylerden bahsederim; dilim bir yazarın kalemi gibidir." -Benden başka kimin kalbi olabilirdi? Ve söyletilen şeyler -bunlar gece boyunca çiçek açan düşünce bahçemdeki insanlık projelerimden başka ne olabilirdi? Bir kaç gün sonra, kendimi şimdiye kadar sahip olmadığım bir kolaylıkla çok uzun mektuplar yazarken bulunca, dilimin de "bir yazarın kalemi gibi" olduğunu ispat etmesi gerektiğine inanmış oldum.

Gerçekten bu peygamberce sözlerde karşı koyulmaz bir oyunun başlangıcını buldum; bu arzunun ilk meyvesi bu kitaptır.

"Siz, insanoğullarından daha açık renklisiniz; lütuf, merhamet sizin dudaklarınıza döküldü"; bu okunan ikinci mısraydı, buna papaz şöyle cevap verdi, "Bu nedenle Tanrı sizi sonsuza kadar kutsadı."

"Elbette, büyük reformları başlatmam için seçilmiştim," diye düşündüm.

(Coşku halindeki bir beyin de her şeyden kendine pay çıkarır -ilahî övgüleri bile hakedilmiş sayar-)

"Ey yüce efendim, kılıcını kuşan, bütün şanınla, haşmetinle"- savaşmak için emir ver." Ve haşmetinle ve refahlı sürün atınızı, gerçek ve alçak gönüllülük ve dürüstlük için," diye papaz cevap verdi. "Ve sağ elin sana korkunç şeyler öğretecek," bu da başka bir cevaptı. Doğruyu söyleyebildiğim için bunu biliyordum. "Alçak gönüllülük" kavramını kendimle pek bağdaştıramıyordum, yalnız son iki yıldan beri şikayet etmeden çok acılar çekmiştim. Sağ elim, bir kalemle bana korkunç şeyler öğretecekti- reform için nasıl savaşacağımı- buna iyice inanmıştım.

Papaz: "Senin okların Kralın düşmanlarının kalbi için keskinleştirildi," dedi. Evet, dilim bir ok kadar keskin olabilirdi ve ben reforma karşı çıkanların önünde dimdik durabilmeliydim. Tekrar: "Sen dürüstlüğü, cesareti seversin ve günahkarlığı, kötülüğü sevmezsin. Bunun için Tanrı, senin Tanrı'n, seni arkadaşlarının önünde mutluluk yağıyla takdis etti." İlk cümleyi üzerime almadım ama mutluluk yağıyla takdis edildiğim doğruydu. "Mutluluk Yağ'ı" gerçekte coşkuyu tanımlayacak bir semboldü.

Son iki mısra, aşağıda göreceğiniz gibi bazı mesajlar taşıyorlar: "Adını, bütün nesillerce bilinir, anılır yapacağım"; "Böylece insanlar seni sonsuza kadar övecekler."

Bu sözler bana ölümsüz bir şöhret vadediyordu, yalnız reform misyonumu başarıyla tamamlamam şartıyla. Bu, Tanrı'nın bana, aklımı geri verirken koyduğu şarttı. Reform işine giriştiğim zaman, içimde Don Kişot'un davranışlarının nedenlerine benzer hisler vardı. Cervantes'in dediği gibi,

"her yanlışı düzeltmek, kendini ciddi tehlikelere atmak ve ancak bu yolla sonsuz şöhret ve şana ulaşabilmek," kahramanın amacıydı.

Kendimi Cervantes'in deli kahramanına benzetirken amacım şövalyeliğin çekici havasına girmek değildi. Yapmak istediğim şey, anormal bir coşku içinde olan bir adamın içgüdüleriyle kendini idare edebileceğini ve her türlü riski almaya hevesli, normal şartlar altında istemeyerek kabulleneceği zorluklarla başedebileceğine inanan biri haline gelebileceğini açıkça anlatabilmekti. Dürüst olmam gerekirse, reform için yaptığım planların Don Kişotvari, yani pratik olmayan boyutlarda olduğunu söyleyemem. Hiç bir zaman yel değirmenlerine saldırmayı düşünmedim. Saldırıda veya savunmada silahım bir kırbaç değil, dilim olmuştu. Dilimin sivri ucuyla bir gün kamu bilincini, tutkulu bir aktiviteye, faaliyete çevirebileceğimden emindim. Böylece kararlı dürüst insanları; acı çeken binlerce kişiye, kendilerini savurmaktan aciz bu binlerce kişiye karşı bir şampiyon gibi davranmaları için, bu terkedilmiş alana getirmek istiyordum.

Jane Hillyer

İSTEMEYEREK ANLATILAN ÖYKÜ

1926'da Mac Millan tarafından yayınlanan 'İstemeyerek Anlatıldı' isimli kitap, Jane Hillyer'in belki depresyon diye sınıflandırılabilecek psikozunu tanımlamaktadır. Bu psikozda şizofreni belirtileri de vardı. Miss. Hillyer, akıl hastalığı konusunda, "Öylece yatarken, galiba, düşüncenin eşlik etmediği bir duygusal duruma ilk defa bu kadar yaklaşmıştım. Yalnızca hissediyordum. Tekrar ediyorum, "normal"den bu denli uzakta olan bu duyguları tanımlayacak kelimeleri hiç bilmiyordum" derken, önemli bir noktayı belirtmiştir. Bu devrenin büyük bir bölümü için, 'entellektüel faaliyet'in durmasının amnezi ile ilgili olduğunu söylemek bir varsayımdan ileri gitmez. Elbette tam bir "unutma" unsuru bir çok psikozun sık rastlanan belirtilerindendir ve aynı zamanda onun şaşırtıcı yönlerinden biridir. Miss Hillyer'in duygulu, hayret verici öyküsü bizi akıl hastalığı "deneyimiyle" çok yakın bir yere getirir ve tanımladığı şey 'sübjektivite' (öznellik) olduğu için en güzel bilimsel metot olan gözlem yoluyla bizi bu alana sokar.

Bu yarı-bilinçsizlik hali yavaş yavaş ilerledi. Çevredeki insanlar ve eşyalar gittikçe azaldı. Kaygılanmayı bırakmıştım. Aileden birilerine nerede olduğumu soruyor, cevap alınca da, hemen kabulleniyordum. Günler geçip gidiyordu, hiç bir "güdü", hiç bir heves yoktu. Üstüme kasvetli bir tevekkül çökmüştü. Hiçbir şey ilgimi çekmiyordu. Kendimi yorgun ve ağır hissediyordum. Benden istenen çoğu şeyi yapmayı reddediyordum ve daha fazla rahatsız edilmemek için yeniden yatağa giriyordum. Fiziksel açıdan da iyi değildim. Doktor gelecek kışı geçiremeyeceğimi söylemişti. Durumumun

umutsuz olduğu söyleniyordu. Aileme, daha fazla çaba göstermenin bir yararı olmadığı açıkça belirtilmişti. Bu kurumda rahat edecek, olup bitenden haberim olmayacağı için, durumum da beni üzmeyecekti.

Doğulu uzmanlara danışma fikrinden de vazgeçilmişti.. Doktor'un teşhisi karşısında uzman olmayan birinin kabul etmekten başka çaresi yoktur.. Ve ben de herhangi bir yapıcı gayret sarfedecek halde değildim. Ailem, bir kişi dışında, istemeyerek de olsa ümidini kesti. Bu kaçınılmazı kabul etmekti. Gerçekten ölmüş olsaydım bile onların yaşamlarından ve normal hayattan bu kadar uzaklaşmış olamazdım.

Uzun bir süre, ateş ve acıyla kendi iç çatışmalarıma bile körleşmiş halde kaldım. Yavaş yavaş bu çatışmalar büyük bir yoğunlukla ortaya çıkmaya başladılar. Yalnızca bir kaç aylık bir grilik ve sıcaklık hissi duymamdan sonra hep ateşlendim, hep huzursuzdum ve susuyordum.

Unutma sürecinden çıkınca, kendimi öncekinden daha küçük ve karanlık olan yeni odamda buldum. Madeni panjurlar kapalıydı. Aralarından parlak iğne uçları gibi ışık giriyordu ama odanın karanlığını delemiyordu. Kaba, mavi bir battaniyeye sarılıydım ve deli gömleğine bağlanmıştım. Deli gömleği kaba kanvas kumaştan yapılmıştı, arkadan şeritlerle bağlanıyordu; kollarının uçları dikilmişti, kapalıydılar ama uçlarına uzun sağlam şeritler tutturulmuştu. Bu şeritler karyolanın demirlerine bağlanıyordu. Göründüğü kadar rahatsız olmayan bu gömlek, yatakta öne arkaya sallanmama izin veriyordu, yalnız yana dönemiyordum. En kötü yanı, kanvasın boğazıma gelen kısmının canımı acıtmasıydı; tabii dikiş yerleri de derimi kızartıyordu. O feci battaniyelerle deli gömleği arasında, dişlerim körleniyordu; kamaşıyordu. Hâlâ hastane kelimesi söylendiğinde ön dişlerimde tuhaf bir his duyuyorum ve bu bütün vücuduma yayılıyor.

Bu benim deli gömleğiyle geçirdiğim ilk deneyimdi. Buna nasıl girmiştim, ne zaman olmuştu? Bilmiyordum. Bu odaya götürülüşümü hiç hatırlamıyordum.... belki bir mücadeleyi hayal meyal görebiliyordum.

Galiba tam kapıdan geçerken birinin elini ısırmıştım. Niye? Bilmiyordum. Durumumu farkedince, yüksek sesle bağırdım, "Kalkmak istiyorum, bağları çözün."

Nazik bakışlı, boyalı saçlı bir kadın başını uzattı; "Şunları çözün!."

İfadesiz bir sesle "yapamam" diye cevap verdi. "Yapamam. Hemşire izin vermez." Çekiştirdim, çabaladım, çırpındım. Bir faydası olmadı. Bir süre çabalamayı bıraktım. Öylece yatarken, galiba, düşüncenin eşlik etmediği bir duygusal duruma ilk defa bu kadar yaklaşmıştım. Yalnızca hissediyordum. Tekrar ediyorum, "normalden" bu denli uzakta olan bu duyguları tanımlayacak kelimeleri hiç bilmiyordum. Genel bir mutsuzluk, fiziksel rahatsızlık, aşağılanma (vücutça ve akılca), kaybolma duygusu, zaman ve yer kavramlarının yok olması, sesleri tanıyamama, kendi kimliğimi açıkça farkedememe, akıl-vücud-ruh kaybı, ışık-şekil-renk karışıklığı; kendinden tiksinme ve nefret etme, işte bütün bunları aynı anda hissediyordum. Ama bunların isimlerini saymak, bir bütünü oluşturan maddelerin listesini sıralamam anlamına geliyor. Bütün bunlar benliğimi esir etmişken, bir de hiç bir entellektüel hareketim olmadığını yani düşünce kavramımın hiç kullanılmadığını unutmamak gerekir. Bütün varlığım ve benliğim yalnızca hislere dayanıyordu. Ne kendi içimde ne de dışarıdan hiç bir savunmam yoktu.

Bir duygu seli büyümüş beni büyük bir dalga gibi kaplamıştı. Nefes almaya çalışıyor, mücadele ediyordum. Sonra bir dönüşüm oldu. Duygu 'ben' oldu. Onunla beraber hatırlama sınırlarını aşıp çok derinlere indim.

Bu sıralarda sayıca oldukça az olduğu halde, başka bilinçli anlarım da olmuştu. Dünya'ya ikinci kez baktığımda yeni bir odada olduğumu gördüm. Bu öbürü kadar küçük ve karanlık değildi. Mavi battaniyeye sarılmıştım, iki tanesi daha da üzerime örtülmüştü. Galiba "terleme" tedavisi yapıyorlardı. Deli gömleği çıkarılmıştı. Her şeyden önce tamamen çıplak olduğumu farkettim. Üstümdeki battaniye ıslanmıştı ve eskisi gibi cildimi dalamıyordu. Sonra seks dürtüsünün beni eline geçirmiş olduğunu ve anlaşıldığına göre ben "yokken" işini bitirdiğini de farkına vardım. Uyandığımda işin en zevkli anındaydı. Birden tiksinerek geri çekildim ve kendimi salonda buldum. Salon'un demirli pencerelerinden güneş giriyordu; dışarıda sarı ve kırmızı yapraklar görülüyordu, yeşilleri azalmıştı. Vücudumla rahatça hareketler yaptım, battaniye bir omuzumdam sıyrıldı. Lavanta çiçeği renginde bir gecelik giymiş olan ve parlak renkli bir pamuklu kumaşı dikmekte olan, temiz küçük bir kadının yüzünde dehteşe düşmüş gibi bir ifade belirmişti. Hepsi bu kadar. Odama dönüşümü hiç hatırlamıyorum, en son anım, kolumun bir hareketiyle hafifçe sıyrılmış olan örtünün altında duruşumdu; bu da bir mum gibi yandı, bitti.

Üçüncü kez "kendime gelişim" yeni bir yerde oldu. Yine oraya nasıl gittiğimi hatırlamıyordum ama sanki olay bilinçaltıma kaydedilmiş gibiydi, herhangi bir şeyi algılayabildiğim an; daha önce hiç görmediğim bir yerde olduğumu ve yüksek bir yerde yattığımı farkettim. Bu doğruydu. Bina'nın üst katındaki "en kötü" koğuşa nakledilmiştim. Yatağım uzun zamandan beri düzeltilmemiş gibi kırış kırıştı. O kaçınılmaz kalın battaniye yine çeneme kadar çekilmişti. Başka bir yatakta da bir battaniye yığını ve karanlıkta zar zor seçilebilen karmakarışık saçlı bir baş vardı. Birden oturarak, "Sen de kimsin?" diye sordum. "Odamda ne işin var?" Çok sinirlenmiştim; uyanıp da o kadar yakınında hiç tanımadığım birini görmek bardağı taşırmıştı. "Kimsin sen?". Yığın kıpırdandı, bir şeyler homurdandı ve kocaman, korkunç gözlerle baktı. "Oh, biliyorum," dedim.

"Deli gömleğini giydiğim gün gelen boyalı saçlı ufaklıksın."

Sinirim geçmişti; öylesine küçük ve acınacak haldeydi ki. Yavrularını kaybeden ve kuyruğunu kıstırıp her köşeyi koklayarak onları arayan bir sokak köpeğine benziyordu. Kızmaya gerek yoktu, o buna değmeyecekti.

Tekrar yumrulaşmış olan yastıklarıma yattım. Seks, yine mi..... ve aynı anda ona karşı bir isyan hissi. Bu his içimi tiksintiyle dolduruyordu. Bu anda beynime tanıdık bir his girdi, ayrılık - dünyadaki her şeyden ayrılmak. Karşıda yatan ufak yaratığı neredeyse unutuyordum. Her saniye daha çok yükseklere çıktığımı hissediyordum. Asla aşağı inemeyecektim, oda boşluğa, yokluğa, hiçliğe açılıyordu.

Asla inemeyecektim, asla kendimi veya başka bir şeyi bulamayacaktım. Oda biraz kıpırdadı, sanki o her şeyi kaplayan hiçliğe doğru yavaş yavaş kayıyormuş gibiydi.

Sonra seks bilinci yeniden başını kaldırdı, bu gittikçe daha çok midemi bulandırıyordu ama bir türlü kurtulamıyordum. Kelimenin gerçek anlamıyla "düşünemiyordum." Sanki, o anda, ilkel bir yaşam biçiminde olan bir kabiledeydim; yalnızca seksi ve yakın çevremi tanıyordum. İçimdeki tek insanca duygu, tiksinme ve acı çekmeydi. Tiksintim çoğaldı. Artık daha güçlü duygulara dayanabilecek gücüm ve enerjim kalmamıştı. Aylarca, böylesine bir gerilim içindeyken, doğruca karanlıklara kaydım, tıpkı bazı insanların fiziksel bir acı sonucunda yaptıkları gibi.

O koğuşla ilgili bir anım daha vardı, halbuki orada bir kaç hafta kaldığımı sanıyorum. Veranda'nın girişinde yalnız bir an durmuştum. Beni herhangi bir yöne kımıldatabilecek bütün çabalara direniyordum.

Kanımca bu, sürekli olarak büyük bir mutsuzluk ve huzursuzluk hissetmeme karşı bir protestoydu, başka bir çıkış yolu bulamamıştım. Unutkanlık ülkesine kaçmıştım ve konuşmamaya kesin olarak kararlıydım. Çevremdeki herkesten nefret ediyor ve kimseye güven duymuyordum. Bir süre anlaşılır, tutarlı bir şekilde konuşamadım, sorunlarımın anlaşılabilmesi için söyleyebileceğim bir şey yoktu. Kaşınıyorsam veya ısırıyorsam veya tekmeliyorsam, sözcükler gereksizdi. Belki de iletişim için bu çeşit yöntemler kullandığım bir devreye girmiştim - eğitilmemiş bir vahşi gibi- çünkü yapabildiğim şeyler yalnız bunlardı ve herhangi bir durumla karşılaşınca en kolay uygulanabilen yöntemdiler.

Doktor yanımda belirdiğinde, ben tepiniyor, zıplıyor, bir tay gibi şaha kalkıyordum. Yüzünde samimi bir kaygı görülüyordu. "Bu Jane Hillyer mi?" dedi. Daha akıllıca bir şey söylemezdi. Kendi adımı duymak bende bir şeylerin kıpırdanmasına neden oldu, eski çoğrışımlarla beraber duygularımı da hatırlattı. Benliğimin uzak bir köşesinde, çılgınlıktan çok farklı bir şeyler hissettim. Gözlerimi yere indirdim, öylece durdum.

Bir utanç dalgası vücudumu kapladı. Sonra, benim üzerimde hiç bir yetkisi olmayan kişilerin karşısında olduğumu hatırladım.

Başımı kaldırdım, gözlerime düşen saçları bir baş hareketiyle arkaya savurdum ve önünden bir kraliçe edasıyla yürüyüp geçtim. Herhalde gülünç olmuştum.

Marguerite Sechehaye

BİR ŞİZOFRENİN ÖYKÜSÜ

"Bir Şizofren'in Otobiyografisi," anormal psikolojiye önemli katkıları olmuş bir eserdir. Bu kitap Renee'in, genç bir Fransız kızın kişiliğinin kaybolmasına ve yabancılaşma hislerine karşı verdiği mücadeleyi anlatır. Renee'nin anlatığı gibi, "bir şeyler" ona saldırmıyorlar veya herhangi bir şey yapmıyorlardı, ama işlevlerini ve anlamlarını yitirmişlerdi; "onların varolmaları benim yakınmama sebep oluyor." Bu elbette Sartre'ın "Bulantı" isimli eserinde bahsettiği olgunun aynısıdır. Tüm geleneksel anlamların yokolmasıyla geniş bir yanılsamalar dünyası gelişmiştir. Anlamsız dünya; Sistem, Aydınlanma veya Emirler Ülkesi haline geldi ve bu dünyanın olayları dikkat gerektirir olaydan çok; emir şeklindedir. Psikoterapik savaşta sistem, Renee'nin analistiyle olan ilişkisiyle çatışmıştır. Bu, kişiliksiz, cansız ve vahşi varlık alanıyla (sistem), sıcak insan ilişkileri arasındaki çatışmayı, psikozla ilgili işlemlerin temel diyalektiği olarak görüyoruz.

V. : SİSTEME GİRİYORUM

Analize başladıktan hemen sonra, korkumun suçu gizlediğini anladım; suç, sonsuz ve korkunç suç. İlk seanslar sırasında masturbasyon ve herkese karşı duyduğum düşmanlık hissi derinlerde yatıyordu. Kelimenin tam anlamıyla insanlardan nefret ediyordum ve bunun nedenini bilmiyordum. Rüyalarda ve uyanıkken düşündüğüm fantazilerde sık sık bütün dünyayı üzerinde yaşayanlarla beraber havaya uçuracak elektrikli bir makine yaptığımı görüyordum. Daha da kötüsü bu makineyle insanların beyinlerini çalacak ve böyle-

ce yalnız benim isteğime uyan robotlar yaratacaktım. Bu benim en büyük, en müthiş intikamım olacaktı.

Sonraları bu fantazilerimi normal görüp, bunlar için suçluluk hissi duymamaya başlamıştım. Zaten suç, çabuk yayılan, çok büyük bir şeydi; belli bir şey üzerine dayanmazdı. Ve karşılığında cezalandırmak gerekirdi. Ceza, gerçekten dehşet vericiydi, sadistçeydi -suçlu olma hissini kapsıyordu. Çünkü bir insanın kendini suçlu hissetmesi kadar kötü bir şey olamaz, bu cezaların cezasıdır. Sonuç olarak gerçekten cezalandırıldığım halde bir türlü bundan kurtulamayacaktım. Tam tersine, gittikçe daha çok suçluluk hissi duyuyordum. Durmadan, beni neyin bu derece korkulu bir şekilde cezalandırdığını; neyin beni suçlu hissetmeme neden olduğunu araştırıyordum.

Bir gün, çektiğim acıların meçhul patronuna, "İşkenceci"ye bir rica mektubu yazdım. Ondan, ne kötülük yaptığımı söylemesini rica ettim. Ama mektubu nereye yollayacağımı bilmediğim için, yırtıp attım.

Bir süre sonra, işkencecinin, elektrik makinesinden başka bir şey olmadığını farkettim; yani beni cezalandıran, "Sistem"di. Onun geniş, dünyaya benzeyen bir varlık olduğunu ve bütün insanları içine aldığını sanıyordum. En üstte emir verenler, cezaları uygulayan ve diğerlerinin suçlu olduğuna hükmedenler vardı. Ama aslında suçlu olan kendileriydi. Her insan diğerinden sorumlu olduğuna göre, her hareketinin de diğer insanlar üzerinde etkisi vardı. Bütün insanları suçluluk musibetiyle birbirine bağlayan müthiş bir sistem. Aslında herkes sistemin bir parçasıydı fakat bunun farkında olanlar pek azdı.

Onlar, "aydınlanmış" olanlardı.... benim gibi. Ve bu durumun farkında olmak hem bir şeref, hem de şansızlıktı. Bunu bilmeyenler, aslında sistemin de farkında değillerdi.

Sonuç olarak, kendilerini hiç suçlu hissetmiyorlardı, ve onları öyle çok kıskanıyordum ki.

Tam bu sırada halka kapandı: "Aydınlanma Ülkesi" ile "Sistem" aynı şeydi. Bu sebeple oraya girmek, Sistem'in verdiği suçluluk, sonsuza dek cezalandırılmak hisleri gibi duygular dışında, her şeye karşı duygusuz olmak demekti. Ben suçluydum, berbat, çekilmez bir suçluydum, ve bunun hiç bir nedeni yoktu. Herhangi bir ceza, hatta en kötüsü bile verilebilirdi- yine de beni bu yükten kurtaramazdı.

Sadece "Ana"nın, analistimin yanında olduğum zaman kendimi biraz daha iyi hissediyordum. Ama bunun için de en az bir saatin geçmesi gerekiyordu. İlk geldiğimde buz gibi oluyordum; odayı, eşyaları, "Ana"yı, herşeyin ayrı ayrı, birbirinden kopuk halde, soğuk, amansız, acımasız ve cansız olduğunu görüyordum. Sonra, son ziyaretimden beri olup bitenleri anlatmaya başlıyordum. Ara sıra, içimden bir ses sözümü kesip, "Aha!" diye alay ederek sözlerimi tekrar ediyordu; ne dersem onu tekrarlıyorlardı. Onları bastırmak, yok farzetmek için çabalıyordum. Ama benim sözümü dinlemeyip, alaycı tekrarlarına devam ediyorlardı. Sözcüklerin yanısıra görüntüler de vardı. Örneğin, Almanca hocamın bir sözünü anlatmak veya küçük kız kardeşimin okula gitmek konusunda olay çıkardığından bahsetmeye kalktığımda; Almanca hocamın, masasında bir kukla gibi hareketler yaptığını, her şeyden kopmuş, köredici bir ışık altında, kollarını bir manyak gibi salladığını görüyordum. Küçük kardeşimi de mutfakta yerlerde öfke içinde yuvarlanırken görüyordum (fakat o da, Almanca hocam gibi değişik bir şekilde görünüyordu).

Gerçekte amaçlarına uygun olarak, belli dürtülere göre davranan bu insanlar boş ve ruhsuz bir hale girmişlerdi. Yalnızca vücutları kalmıştı onlara, otomatlar gibi hareket ediyorlardı, davranışları duygu ve anlamdan yoksundular. Bu

müthiş bir şeydi. Bu görüntülerden, içten gelen seslerden kurtulabilmek için "Ana"ya baktım ama bana gülümseyen bir heykel, buzdan bir şekil algıladım. Ve bu gülümsemesi, beyaz dişlerini göstermesi beni korkuttu. Çünkü yüzündeki her hattını tek tek, diğerlerinden kopmuş olarak görüyordum; dişleri, sonra burnu, sonra yanakları, sonra bir gözü ve diğerini. Belki de bunların birbirlerinden ayrı olması beni bu derece korkutmuştu ve kim olduğunu bilmeme rağmen yine de onu tanıyamamıştım.

Odanın geri kalan kısmında her şey duruyordu, olduğu yerde, donmuş, katı bir halde. Dehşet, çılgınca keder, içimde gittikçe yükseliyordu.

Başımı Ana'nın omuzlarına gizledim, beni kollarıyla sarmıştı, onun sıcaklığını ve giysilerinin tatlı kokusunu duyuyordum. Gözlerimi yumdum ve "korkuyorum, korkuyorum, sen yoksun. Bana yardım et, Sistem beni ele geçirecek; sular kabarıyor, boğulacağım; üşüyorum, buz gibi soğuğun içindeyim; oh, öyle korkuyorum ki; neden değiştin, neden heykelleştin ve Sistem'in emri altına girdin, neden?" diye ağladım.

Umutsuzca ona sarıldım, elbisesine yapıştım.

Ona sığınmak istiyordum, kalbinde saklanıp beni altüst eden o korkunç acıdan kaçmak istiyordum.

Bütün bu zaman boyunca, alaycı sesleri ve resmî, soğuk sözcüklerin durmadan "ve göreceğiz" veya "Trafalgar Savaşı" veya "evet, bayan" dediğini duyuyordum.

Sonra bu deliliğin ortasında Ana'nın tatlı sesini duydum, "Küçük Renee, benim küçük Renee'm, Ana buradayken korkmamalısın. Şimdi Renee yalnız değil. Ana burada ve ona bakacak. O her şeyden daha güçlüdür, "Aydınlanma"dan da güçlüdür. Ana, Renee'yi sudan çıkaracak; biz kazanacağız. Bak, Ana ne kadar güçlü, Renee'yi nasıl koruyacağını biliyor. Renee hiç bir şeyden korkmasın," diyordu.

Ve eliyle başımı okşadı, alnımdan öptü. Sonra sesi, saçıma dokunuşu, beni koruması, etkisini göstermeye başladı.

Yavaş yavaş, sözcükler ve sesler kayboldu, odayı gerçek dışı algılamam artık önemini yitirdi; gözlerimi kapadım. Bana en iyi gelen şey, konuşurken üçüncü şahısla kendinden bahsetmesiydi, "Ana ve Renee," "ben ve sen" değil tesadüfen ben dediği zaman, onu tanımıyordum ve bu yanlışı yapıp aramızdaki bağlantıyı kırdığı için kızıyordum. Örneğin, bana "Göreceksin, beraberce nasıl Sisteme karşı savaşacağız" (ben ve sen ne demekti?) dediği zaman bana gerçek gibi gelmiyordu. Yalnızca "Ana", "Renee" veya daha da iyisi "Küçük Renee", gibi sözlerde gerçek, canlılık ve etki vardı.

"Ana"ya neler olup bittiğini nasıl anlatacağımı bilmiyordum. Her şekilde, beni anladığından emindim. Onun için, "korkuyorum" veya "her şey birbirinden kopuyor" veya "buzdan heykel şeklini almışsın" veya "çok soğuk" gibi sözcükleri söylediğim zaman Ana çektiğim acıları ve duyduğum dehşeti çok iyi anlıyordu.

Bazen ona, "sözcükler bana oyun yapıyorlar, benimle alay ediyorlar" deyince, o hemen bunları kovalamış ve "Renee yalnızca Ana'nın sesini dinlemeli; bu çok önemli, çünkü Ana'nın sesi Renee'yi seviyor." demişti. Sonra bu harika sesi, bir tılsım gibi bana gerçeği geri getiren o sesi duyardım. Rahatlamış, ama mücadeleden yorgun düşmüş bir halde beni ilgilendiren konulardan bahsetmeye başlardım. Fakat, heyhat, gitme zamanım hemen gelmiş olurdu.

İçim yeniden ısınmış, cesaretlenmiş bir halde, Ana'nın söylediklerini tekrarlayarak eve döndüm. Sokağa çıkınca gerçek dışının mukavva tablosunu yeniden görmeye başlıyordum. Her şeye rağmen, seansın başında olduğu kadar bundan etkilenmiyordum; çünkü hala Ana'nın sıcaklığını hissediyor, sözlerini kalbimde duyuyordum. Özellikle, artık

bu durumu değiştirmek için çabalamıyordum; bu tuhaf algılama şekline razı olmuştum.

Eve dönerken gördüğüm kişiler veya eşyalarla, Ana ile olduğu gibi bir ilişkiye girmek için bir ihtiyaç hissetmiyordum.

Bir yıllık analiz süresinden sonra, Ana'nın yöntemini değiştirmesinden memnun olmuştum. Önceleri, söylediğim her şeyi, korkularımı, suçlarımı tahlil ediyordu. Bu soruşturmalar bana, yakınmalarımın bir faturası gibi geliyordu, duygularımın nedenlerini araştırmak gibi görünüyorduysa da esas amaç daha gerçek olanı bulmaktı. Sanki, "hangi durumlarda kabahatli olduğunu ve nedenini bul," der gibiydi. Bu bence bir suçun varlığının ispatıydı ve aslında Sistem de vardı; çünkü insan bazı hareketlerin sebeplerini bulabiliyordu. Bu seanslardan sonra eve, daha mutsuz, daha suçlu, daha yalnız, dönüyordum; kimseyle bir ilişkim olmadan kendi gerçekdışı dünyamda yalnızdım.

Fakat Ana yanıma oturup benimle üçüncü şahıs tipinde konuştuğu ve özellikle nedenlere bakmadan beni anlar göründüğü zaman öylesine rahatlıyordum ki!

Yalnız o, beni içine alan gerçek- dışı duvarı kırıp içine girebiliyordu ve yalnız o benim hayatla bağımı sağlıyordu.

VI: SİSTEM BANA EMİRLER VERİYOR VE BAZI ŞEYLER CANLANMAYA BAŞLIYOR

Artık gerçek-dışı oluş öyle bir noktaya ulaştı ki; Ana, kendisi bile aramızda ilişki kuramaz oldu. Bir süre eşyaların bana oyunlar oynadığından ve bu yüzden nasıl acı çektiğimden yakındım.

Aslında bu "şeyler", özel bir şey yapmıyorlardı, benimle konuşmuyor veya bana doğrudan saldırmıyorlardı. Onların varoluşu benim yakınmama neden oluyordu. Eşyaları bir metal gibi düz, keskin hatlarla görüyordum, onlar birbirlerinden öylesine kopuk, öylesine ışıklı ve kaygılı görünüyorlardı ki beni dehşete düşürüyorlardı. Örneğin, ne zaman bir iskemleye veya bir vazoya baksam, onların ne işe yaradığını düşünmüyordum -vazoyu çiçek ve su koyulacak bir şey, iskemleyi üzerine oturacak bir şey olarak değil- ama isimlerini işlevlerini ve anlamlarını yitirdikleri için, onlar "şeyler" olmuşlardı ve yaşamaya, varolmaya başlamışlardı.

Bu varoluş benim büyük korkumu açıklıyordu. Algımın karanlık sessizliği içinde, birdenbire "şey" beliriveriyordu.

Mavi çiçek desenli taş kavanoz karşımda duruyor, varlığıyla bana meydan okuyordu. Korkumu yenmek için başka tarafa baktım. Gözlerime bir iskemle ilişti, sonra bir masa; bunlar canlıydılar, varlıklarını savunuyorlardı.

Onların baskısından kurtulabilmek için isimlerini söylemeyi denedim. "İskemle, kavanoz, masa... bu bir iskemledir" dedim. Ama sözcük boşlukta yankılandı, hiçbir anlam taşımıyordu; eşyadan ayrılmış, kopmuştu, öylesine tek başınaydı ki bir yandan o canlı alaycı bir şeydi; öbür yandan da bir isim, içi boş bir zarftı. Bu ikisini bir araya getiremiyor, önlerinde öylece, korkuyla ve acz içinde duruyordum.

"Bu şeyler bana oyun oynuyorlar, korkuyorum" dediğim zaman insanlar, "kavanozu veya iskemleyi canlı olarak mı görüyorsun?" diye sorarlardı. Onlar, hatta doktorlar da bu eşyaları, konuşmalarını duyduğum insanlar gibi gördüğümü zannediyorlardı. Ama bu doğru değildi. Bunların yaşamları, orada oldukları, var oldukları gerçeğinden ibaretti.

Onlardan kaçmak için başımı ellerim arasında saklıyor veya bir köşede duruyordum. Yoğun bir acı çekme dönemi geçirdim. Her şey canlıydı ve bana meydan okuyordu. Dışarıda, sokakta insanlar çıldırmıştı, oradan oraya amaçsız gidip geliyorlardı, birbirlerine ve eşyalara bakıyorlardı ve bunlar kendilerinden daha gerçekti.

Aynı zamanda, Sistem'den emirler almaktaydım. Bu emirleri ses olarak duymuyordum; ama yine de yüksek sesle söylenmiş gibi âmirane idiler. Örneğin, daktilo yazmaya hazırlanırken birden, bir güç bana sağ elimi yakmamı veya içinde oturduğumuz binayı yakmamı emrediyordu. Bütün gücümle bu emre direndim. "Ana"ya telefon edip anlattım. Sesi, benim onu dinlememi istiyor, Sistem'i dinlemememi söylüyordu, bu bana güven verdi. Sistem beni çok tedirgin ettiğinde, ona koşabilecektim. Bu beni oldukça sakinleştirmişti ama maalesef yalnızca bir an için.

Anlatılamayacak kadar büyük bir acı kalbimi sıkıştırdı, hiç bir çaresi olmayan büyük bir acı. Denileni yapmayı kabul etmediğimde, kendimi suçlu ve korkak gibi hissediyordum ve içimdeki acı çoğalıyordu. Sonra, emirler daha ısrarlı olmaya başladı. Sonunda, söz dinlemek için ateşe doğru gidip; elimi uzatınca da yoğun bir suçluluk hissi duydum, sanki alçakça bir şey yapıyormuşum gibi hissettim ve tedirginliğim arttı. Her şeye rağmen, ikinci emir daha büyük bir rahatsızlık yaratıyordu, çünkü bu emire uyarsam kişiliğimi onarılmaz bir şekilde zedeleyecek bir davranışta bulunmuş olacaktım. Ve yine her iki durumda da, denileni yapma veya yapmama oldukça yapmacıklı, teatral bir şeydi. Bu arada, ben yalnızdım. Ana'dan başka hiç kimse bu savaştan haberdar değildi. Sözünü dinlemiş olsaydım, aynı derecede aldatıcı olurdum, çünkü kendimi yakmayı kabul etmemiştim. Emirler bana müthiş acı veriyordu; karakterime çok ters düşen bu düzenbazca hisler de beni çok üzüyordu.

"Aydınlanma'nın derinliklerine batmamak için bütün gücümle savaşmaktayken; oldukları yerlerden benimle alay eden, korkutan, tehdit eden şeyler görüyordum. Ve, beynimde aptalca sözcükler yüzüşüyorlardı. Gözlerimi kapayıp, benim ortasında bulunduğum karışıklıktan kaçıp kurtulmaya çalıştım. Ama huzur bulamadım, korkunç görüntüler üzerime geliyorlardı, öyle canlıydılar ki gerçekten fiziksel olarak onları hissediyordum. Aslında görüntüleri gördüğümü söyleyemem; onlar hiç bir şeyi simgelemiyordu. Onları görmekten çok hissediyordum.

Bazen ağzımın içinin kuşlarla dolu olduğunu, bunları dişlerimin arasında ezdiğimi hissediyordum. Tüyleri, kanları ve kırık kemik parçaları beni boğuyor gibi oluyordu. Veya, süt şişeleri içine hapsettiğim insanları görüyordum. Bu insanlar şişelerin içinde kokuşuyorlardı ve ben bunları yiyordum. Bazen de bir kedi kafasını yediğimi, bu sırada onun da benim kalbimi, ciğerlerimi kemirdiğini hissediyordum. Bu iğrençti, tahammül edilemez bir şeydi.

Bu dehşet ve karışıklığın ortasında, görevimi her şeye rağmen bir sekreter gibi devam ettiriyordum. Ama ne zorluk çekiyordum Tanrım! Bu işkence yanında, tiz sesler, keskin haykırışlar başımın içinde çınlıyordu. Bunu hiç beklemiyordum, ilk duyduğumda yerimden sıçradım. Bununla birlikte, bu sesleri, gerçek insanların çıkardıkları gerçek bağırışlar gibi duymuyordum. Gürültüler, sağ yanımdan geliyorlardı ve kulaklarımı tıkamak zorunda kalıyordum. Ama bunları, gerçek gürültülerden ayırdedebiliyordum. Onları duymadan hissediyor, içimden yükseldiklerini biliyordum.

Gittikçe daha çok Sistem'in kontrolü altına girdiğimi, Aydınlanma Ülkesi'ne gittikçe daha çok battığımı biliyordum.

Huzur duyduğum anlar yalnızca analiz seansları idi ve özellikle saatin sonuna doğru, Ana'yla sonunda temas kurabildiğim zamanlardı. O'na, beni Aydınlanma'nın pençelerinden ve Şeyler'in canlanmasından kurtarması için yalvardım.

Ama iyi niyetlerine rağmen, o zamanlar Sistem'e karşı oldukça güçsüzdü. O'na direnebiliyordu ve tehlikede olduğum zaman ona koşabiliyordum; ve bütün bunlar birer zaferdiler.

Sonunda trajedi oldu. Emirler daha zorlayıcı ve daha çok şeyler ister oldular: Elimi yıkamam gerekiyordu, çünkü sağ el daima yasanın eliydi.

Sistem'de harika bir birbirine bağlılık vardı. Bunu bilmeden, insanların cezalandırılmasını emretmiştim ve şimdi benim sıram gelmişti, ben cezalandırılacaktım. Benden ceza görenlerin, beni cezalandırmaya hakları vardı. Verilen her ceza karşılığında bir cezaya maruz kalınıyordu. Beni içine alan bu cezalandırma Sistemi'nin mekanizmasını anlayınca emirlerle daha az savaşmaya başladım.

Bir gün, titreyerek, sağ elimin tersini, akkor haline gelmiş olan kömürlerin üstüne koydum ve mümkün olduğu kadar orada tuttum. Sistem'e karşı olan görevimi düşünerek ve emirler yağdırmayı durduracağını umarak, acıya dayanabilmeyi başardım. Bu sırada, büronun şefi geldi. Çabucak elimi çektim, görmediğini düşünerek rahatlamıştım. Ama yanılmışım. Bir anda, durumu kavramıştı, çünkü Akıl Hastaları Denetleme Kurulunun doktoruna haber verdi. Bu aslında benim kendi doktorumdu.

Konsültasyon'dan sonra beni hastaneye kaldırmaya niyetli olduklarının farkındaydım; benimle alay eden nesnelerden ve beni çevreleyen Sistem'den bahsettim; çünkü bunlar benim bir parçam haline gelmişlerdi. Yalnız yanma öyküsünü anlatmadım, aldığım emirlerden de bahsetmedim çünkü bunları hiç bir zaman tam olarak kabullenmemiştim.

Her şeye rağmen acilen hastaneye yatırılmam için yeterli nedenler vardı, zaten olmasa da hiç değilse bir kuruluşa, bir enstitüye kapatılmam gerekiyordu.

Norma Macdonald

ŞİZOFRENİYLE BERABER YAŞAMAK

Bayan Mac Donald'ın öyküsü, bir hastanın hastaneden çıktıktan sonra karşılaştığı sorunlar üzerinde odaklanmıştı.
Anormalliğe olan eğilimini kesinlikle bilen hasta, kendini bir çeşit 'hassas denge' veya "ortada bir yol" güvenliliğinin monotonluğu ve normal yaşamın rutininde kaybeden bir kişi olarak tanımlar. Şizofrenik eğilimlerinde ona uyum sağlamasına yardım edebilecek değerde bir şeyler bulmaya çabalar. Endişeli, "Ya bu sallantıdan bir yere fırlarsam?" sorusuna cesaretle şu cevabı verir: "Önemi yok... Dengeyi tekrar bul. Ayağını yere bas, başın bulutlarda olsun."

Şizofreni konusunda anlaşılabilir bir şey söyleyebileceğimi sanmıyorum; çünkü bu hastalığı çeken biri olarak hiç bir zaman emin olmadım, her şeyden önce şizofreniyle beraber yaşadığımdan emin değildim.

Bu konudan haberi olan bir arkadaş bana şizofreni hakkında bir makale yazmamı önerinceye kadar, böyle bir rahatsızlığım olduğunu bile bilmiyordum. Halbuki onbir yıl önce, bir akıl hastanesinde on ay kaldım; orada psikoanaliz yapıldı ve rehabilitasyon için hazırlandım. Geçenlerde de üç yıl psikiyatri hemşireliği eğitimi gördüm. Benim rahatsızlığıma on yıl önce ne teşhis konduğunu merak ediyordum. Mani - depresif psikozun, paranoyanın hatta nevroz ve karakter düzensizliğinin bütün belirtileri bende vardı. Hala gerçekten şizofren miydim, şizofrenin hangi tipiydi, bilmiyorum ve bilmek istediğimi de sanmıyorum. Bilmemin konuyla bir ilgisi yok-

tu. Bu tuhaf, alt-üst edici kişiliğe alışmam gerekiyordu ve bunun bazı yönleriyle başa çıkabilmesini de öğrenmiştim. Bu duruma bir isim takmak hiçbir işe yaramayacaktı ve birtakım beklentiler ortaya çıkarıp durumu daha da karışık bir hale sokacaktı.

Mutsuz bir çocukluk geçirdiğimi, trajik bir gençlik yaşadığımı ve bunun 24 yaşımda tümüyle akıl çöküntüsü haline dönüştüğünü biliyorum. Bir dizi duygusal karışıklık, depresyon, akıl ve planlarımın ani değişmeleri, şiddetli astım, ateş, nezle, genel yorgunluk gibi rahatsızlıklar bende spor veya sosyal faaliyetler için pek enerji bırakmamıştı. En kötüsü de, devamlı bir korku ve yasaklamalar içinde yaşamıştım. Bu da benim arkadaşlık kurmama imkan vermemişti. Tabii bu kişiler benden daha genç veya bir açıdan daha aşağıda veya beni kanatları altına alıp hayatımı renklendirebilecek kadar sevecen olurlarsa durum değişiyordu. Entellektüel araştırmalar benim en güçlü yanımdı; ve bu alanda da başarısız olma korkusu beni devamlı bir tedirginlik ve endişe halinde tutuyordu. Sanat dalında da oldukça başarılıydım.

Bende bir tuhaflık olduğunu seziyordum ve kolejdeki ilk yılımda psikoloji okurken kendimde ciddi akıl hastalığı belirtileri bulmaya başlamıştım. Arkadaşlar bu fikre gülüp geçtiler ama ben aldatıldığımı hissetmeye başlamıştım. Başkaları için yaşamın yalnızca hayal kırıklığı, yalnızlık, depresyon ve bunalım demek olmadığı anlaşılıyordu. Babam ben dört yaşındayken akıl hastanesine kaldırılmıştı, onu uzun yıllardan beri görmedim ve bunun ırsi olduğundan gizli gizli korkuyordum. Annem, bu konuda konuşmuyordu, çünkü onu alt-üst ediyordu bunlar. Ben tek çocuktum başka konuşacak kimsem yoktu.

Kolej'de geçirdiğim o yıldan sonra bir yıl okul öğretmenliği yaptım sonra Toronto'da bir radyo akademisine girdim, hayatım boyunca rol yapmayı, oyunculuk yapmayı öğrenmek istemiştim. Rekabete dayanan bu ortamda, her şey biraraya gelip stres yaratmaya başladı. Sonunda hastalık bana bütün gücüyle vurduğu zaman, annem bir şeylerin yolunda gitmediğini farkedip beni hastaneye yatırmak için uçakla gelene kadar Toronto'da aylarca bir cehennem hayatı yaşadım. Bu aylar boyunca aklım, bana karşı başkalarının duyduğu hisler -sevgi, nefret, kayıtsızlık, kin, dostluk- konusunda bilgiler vermişti. Bu bilgiler temelsizdi ve beni insanlarla korkunç ilişkiler kurmaya yöneltmişti. Fiziksel sağlığım pek iyi sayılmazdı ve bu durumuma uyan bir işte çalıştığım için elime hiçbir şey geçmiyordu, bu da bana başarısızlık hissi veriyordu. Hastalık izinlerim öylesine çoğalmıştı ki elime hiç para geçmez olmuştu. Çok az yiyor ve uyuyordum; çünkü sesler bana uyumamamı söylüyorlardı. Sesler tarafından, ayaklarım yara içinde kalana kadar şehirde yürümeye "zorlanıyordum" ve sonra da bir sürü anlamsız şeyler yapmamı söylüyorlardı. Yine de hayal gücüme işkence yapan o acımasız düşünceler dinmek bilmiyordu. Görme ve dokunma duyularıyla ilgili halüsinasyonlar, duyma halüsinasyonlarını canlandırmıştı. Hastane'deki sınırlamalara karşı ümitsizce bir savaş vermiş olmama karşın, biraz da ferahlama hissi duymuştum çünkü dış dünyadaki isimsiz tehlikelere karşı belki burada korunabilirdim.

Şiddetli şizofreni vakaları hakkında pek çok şey yazılmıştır; yanılsamalar ve halusinasyonlar üzerinde de bir sürü materyal bulunmaktadır; bu yüzden bu konulara fazla değinmeyeceğim. Anlatmak istediğim şey, eğer becerebilirsem, şiddetli hastalığım öncesi, sürdüğü müddetçe ve sonrasında yaşadığım abartılmış bir şekildeki "durumumun farkında olma" halimdir. Önceleri, sanki uyumakta olan beynimin bazı parçaları "uyanmış" gibiydi ve normal olarak beni etkilememiş olan insanlar, olaylar, yerler ve fikirlerle birdenbire ilgilenmeye başlamıştım. Hasta olduğumu bilmediğimden,

neler olduğunu anlamak için bir çaba göstermemiştim, fakat bütün bunlarda karşı konulmaz bir anlam olduğunu ve Tanrı veya Şeytan tarafından meydana getirildiğini hissettim. Bu yeni ilgi kaynaklarımın üzerinde iyice düşünmenin bir görev olduğunu sanmıyordum; bu konuda düşündükçe gittikçe daha kötüye doğru gelişiyordu her şey. Yolda hiç tanımadığım bir insanın yürümesi bile benim için yorumlamam gereken bir 'işaretti'. Geçen bir otobüsteki yolcuların yüzleri beynime kazılıyor, hepsi bana birer mesaj vermeye çalışıyorlardı. Şimdi, bu kadar yıl sonra, ne olduğunu anlayabiliyorum. Her birimiz, benliğimizi duyularımızdan biri yoluyla işgal eden uyarılarla başa çıkabiliriz. Belli bir mesafeden her sesi işitebilir, her nesneyi, rengi, şekli görebiliriz vs. Bu uyarıların yüzde biri bile aynı anda bize saldırırsa, hiç birimizin günlük işlerimizi yapamayacağımız apaçık ortadadır. Öyleyse, beyninin bir filtresi olmalıydı ve bu bizim bilinçli düşüncelerimize gerek olmadan, gelen uyarıları ayıklayıp, yalnızca duruma uygun olan uyarıların bilincimize ulaşmasına izin vermektedir. Ve bu filtre her zaman tam kapasiteyle çalışıyor olmalıydı. Özellikle yoğun bir konsantrasyona ihtiyacımız olduğu zaman. Toronto'da başıma gelen şey, bu filtrenin bozulması ve bir sürü uyarının aynı anda beynime yüklenmesiydi.

İnsanlara ve yerlere yeni anlamlar vermem pek o kadar da kötü değildi, yalnız işime engel oluyordu.

Sokak'tan geçen bir yabancının sizin ruhunuzun en derin köşelerine kadar bilmesi huzur kaçırıcıdır.

Ofis'te, sağ tarafta oturan kızın beni kıskandığından emindim. Ofis'in solunda oturan kız da benimle arkadaş olmak istiyordu ama ben onun hevesini kırıyordum.

Bu izlenimlerin doğru olması ihtimal dahilinde ama bunları hissetmemdeki yoğunluk, bahsi geçen kızların ofisime geldiklerinde neredeyse havada çatlaklar yapacak güçteydi.

Böyle bir ortamda çalışmak dayanılmaz bir hale gelmişti. Gittikçe daha çok kendimi çekiyordum ama etrafımdaki şehrin ve insanların daha da çok farkına varıyordum. Hiç tanımadığım bu insanların gerçek veya hayali mutsuzlukları, ruhuma ağırlık veriyor, kendimi kurban gibi hissediyordum. Bu durumda yanılsamalar kolayca kök salıp büyümeye başlarlar. Bütün dünyamın her şey hakkında işkence gibi olan derin düşüncelerden oluştuğu ve bunun büyük bir acı ve bunalım yarattığı bir devreye girmiştim. Kısa süre sonra beynim fiziksel olarak, sanki kızarana kadar zımpara kağıdıyla ovulmuş gibi acımaya başladı. Kanayan bir sünger gibiydi. Gerçek dünyada bazı anlamlı kaçışlar, tıpkı bir arkadaşla konuşmayı devam ettirmek ihtiyacı gibi, bazen ferahlık getiriyordu, ama bu her zaman olmuyordu.

Bu arada, hastaneye kabul edildiğim zamanlarda, bir "uyanıklık" devresine ulaşmıştım; pencereye vuran ışığın parlaklığı veya gökyüzünün maviliği beni ağlatacak kadar önemli görünüyordu. Konuyla ilgisi olanla olmayanı ayırtedebilme yeteneğim çok zayıflamıştı. Filtre bozulmuştu. Tamamen alakasız olaylar zihnimde birbirlerine bağlı görünüyorlardı.

Akıl Hastanesi'nde geçen aylarda bazı ilgi çekici olaylar olmuştu, yeni bir ışık dünyasına götürecek bazı fikirler doğuruyordu kafamda. Bunlardan biri hasta olduğumu ve iyileşebileceğimi farketmemdi. -Hatırladığım kadarıyla bu fikir, 'deli olmayan' yalnızca alkolik olan bir hasta tarafından ortaya atılmıştı.

Ayrıca, babamın hastalığı ile benimki arasında bir bağlantı olmasının gerekmediğini de öğrenmiştim. Bir insanın kadere karşı durabileceği de öğrendiğim şeyler arasındaydı. Biraz güven kazanmıştım, arkadaş edinmiştim, sosyal hayatı tanımaya başlamış ve bazı yetişkin fikirleri ile başa çıkmaya başlamıştım, yani bireyin topluma karşı olan sorum-

lulukları, bir bireyin kendi olma hakkı, kendi ilgi alanını geliştirmek (ama bunu annesini, babasını veya arkadaşını memnun etmek amacıyla değil) gibi yeteneklerimi geliştirmiştim.

Bu dönüm noktaları yalnızca başlangıçtı, tedavi sayılmazdı. Bunlardan bazılarının benliğimde daha derinlere yer etmesi yıllarımı almıştı. Önceleri bu yalnızca depresyonla, yalnızlıkla ve intihara teşebbüsle savaşmak sorunuydu. Hastane'nin güvenliliğine sığınma arzumla, benim zayıf güven cilama ve özgüvenime mal olsa da,savaşmam anlamına geliyordu. Güvenebileceğim dostlar bulmak için ve nerede güvenmemek gerektiğini öğrenmek için mücadele etmem anlamına geliyordu.

Zamanla, en kötü hatalarımdan birinin insanları tanıyamamam ve onlardan ne beklemem gerektiğini bilememem olduğu açıkça ortaya çıktı.

Bu kavram, deneme ve yanılma ile, kendi içgörüme güvenimin artmasıyla, gittikçe gelişti ve keskinleşti, öyle ki yıllar sonra insanları tanımam ve davranışlarını anlamam sayesinde sık sık iltifatlar duydum.

Buna bazen gülüyordum, çünkü self-analiz yoluyla kazandığım içgüdülere rağmen hâlâ yargılamakta yanılıyorum ve böyle olunca da yanlışım büyük oluyor.

Yaşamımı iş ve hobilerim arasında dengelemem de başka bir sorundu. "Normal" bir yaşam sürmek benim için imkansızdı. Monoton, rutin bir iş canımı sıkıyordu. Kadınlar Külübü'nden bıkmıştım. Oyun kağıtlarından, içkili partilerden ve top oyunlarından nefret ediyordum. Eski dostlarım bazen can sıkıcı oluyorlar. Bir değişikliğe ihtiyacım vardı. Dengeyi, hobilerime değişikliği katarak, resim, tiyatro ve edebiyatta yaratıcılığımı geliştirerek korudum.

Tiyatro, yıllarca gündüzlerimi kurtardı, bir çok ilginç arkadaş sahibi olmamı sağladı ve bana uğruna yaşanacak bir

ilgi kaynağı verdi. Beş-altı yıl bir amatör tiyatroda çalıştıktan sonra gittikçe daha çok sıkılmaya başladığımı farkettim. Tiyatro'dan böyle sıkılmamı önce kendi yeteneksizliğime, iyi olduğumu isbat edememe korkuma bağlamıştım. Uzun bir mücadele oldu, iki üç yıldan fazla bir zaman, başarısızlığımın nedeninin hevessizlik olduğunu anlamam için bu kadar uzun bir süre geçmesi gerekti. Daha gerçek ve daha önemli bir şey yapmak istiyordum. Şimdi ne yapacaktım, rutin ile heyecan arasında olması gereken dengeyi korumak ve aynı zamanda ekmek parası kazanabilmek için ne yapacaktım?

Hala babamla ilgili önemli duygusal zorluklarım vardı. Hastaneden çıktıktan sonra beş yıl süren rehabilitasyon çalışmaları sonunda annemin önlük bağlarından kurtulmayı başarmıştım, ama babamla uğraşmaya cesaretim yoktu. O da hastanede dışardan tedavi görüyordu, ben de bütün cesaretimi toplayıp onun yanında kalmaya gittim. Bir süre sonra hastaneye görevli personel olarak geri döndüm, psikiyatri hemşireliği öğrenmek ve hastalık hakkında somut bir şeyler öğrenerek, benim gibi hasta olanlara yardım etmeye çalışmak ve aynı zamanda benim için bir yabancı olan babamla tanışmak istiyordum. Çoğunlukla üzücü olmakla beraber ödül alma zamanı gelmişti ve yavaş yavaş babamın "tedavi edilemez" olduğu konusunda doktorların haklı olduklarını kabul etmek zorunda kaldım. Pek çok niteliği olan, ilginç bir adamdı, ama hem değişmesi hem de onunla beraber yaşanması imkansızdı. Sonunda onunla da ipleri kopardım ve istediği gibi yaşamak için evden taşındım. Herkesten çok ben, tümüyle kişisel özgürlüğe duyulan ihtiyacı bilirdim.

Sık sık, yaşadığı çevreyi ve işi değiştirmenin yasak ve sınırlı olduğu totaliter devletlerdeki şizofrenlere neler olabileceğini merak ederim. Benim, yaşamımı böyle devam etti-

rebilmemi, yalnızca sık sık yaptığım değişikliklere borçluyum.

Bu merakımın şizofrenlerin hepsinin karakteristik özelliği olup olmadığını bilmiyorum ama eğer öyleyse, güvenlik ihtiyacı ve bir miktar monotonlukla, onların da bu çözümü mümkün olmayan sorunumu paylaştıklarından eminim. Psikiyatri hemşiresi olarak geçirdiğim yıllar boyunca, benim sorunlarımı diğer şizofrenlerle paylaşıp paylaşmadığımı bilmeme imkan olmadığını anladım. Bir şizofren hiçbir ihtiyacını veya isteğini açıklayamaz, öylesine iletişimden yoksundurlar. Bazen bir içgüdü kıvılcımı beni bir hastanın sorunlarını veya davranışlarını anlamaya yöneltirdi, ama bu pek ender oluyordu. Daha önce bu şizofreni deneyimini yaşamamış olan bir görevlinin bir iki gün içinde hastanın sorunlarını çözebilmesi, öylesine keskin bir içgüdü kavrayışı gösterebilmesi pek olacak şey değildir. Ben burada hisler alanından bahsetmiyorum; çünkü hastalarla diğer hastane görevlilerinden daha büyük bir kolaylıkla duygularımızı paylaşabileceğimden eminim. Bu hastaların korkuları ve rahatsızlıklarını ben kolaylıkla anlayabiliyordum. Ben de bunları yaşamıştım. Ama iş, hastanın zihninde ne olup bittiğini anlamaya, davranışlarının nedenlerini bulmaya gelince; herhangi biri de, benim kadar tahmin yapabilir. Şizofrenler için ortak bir nokta olmadığını, (bunlar halen hasta da olsalar, iyileşmiş de olsalar) anlamış bulunuyorum. Şizofreni, gerçek dışı olayların dipsiz dünyalarında yapılan araştırmaları ve keşifleri kapsıyor, bu bazen kontrol edilebiliyor ve yaratıcı düşünce şekline kanalize olabiliyor. En iyi tarafı da, derin bir iç gözleme sürüklemesidir. İki kar tanesinin bile eşit olmadığı doğanın kanununa uygun olarak, iki insan da birbirinin aynısı değildir, aynı şekilde, daha anlaşılabilir olan bilinç-üstü kısmı dahil olmak üzere, iki beyin de birbirine benzemez.

Şizofren dipsiz bilinç altında dolaştığından, benim bu arkadaşın acı çeken beyninde neler olduğunu bilmeye imkanım olmuyor. Bu sebeple, okuyucularımı hemen uyarmam gerekiyor; benim yazdıklarımı okuyarak, aynı sıkıntıları çeken başka bir şizofrene öğrendiklerini uygulayamazlar. Ben, teoriler konusunda şüpheciyimdir, hatta davranışçılık ekolünü de biraz küçük görürüm.

Şizofrenler de benim gibi değişiklik mi yoksa emniyet mi sorunuyla uğraşıyorlar mı bilemem. Ama ben hâlâ bu problemi çözümlemeye çalışıyorum; Kanada'nın hareket özgürlüğüne şükürler olsun, bazen merakımın beni sürüklediği yere gidip bir şeyler öğrenmeye çabalıyorum, bazen de yalnızca içgörüme güveniyorum.

Doğal içgüdülerin bir şizofreni iyileşme yoluna götürdüğüne inanmak üzereyim, özellikle bu içgüdüler sağduyu ve gerçeği ölçme yeteneğiyle birleşirse. Bu da bir başka, ilginç bir paradoks.

Bu hastalıkla birlikte yaşamak, birbiriyle uzlaşmayan zıtlıkları dengelemek meseledir.

İlk on yılın sonunda Zen Budizm'i keşfettim ve bunun bana büyük faydası oldu. Hristiyanlık, hep "mutlak" üzerinde ısrar ettiğinden mutlak iyiyi elde etmek için didinmesi, mutlak kötüye arkasını dönmesi beni şaşırtmış, hatta sinirlendirmiştir. Zamanla, yavaş yavaş Hristiyan düşüncesinin gösterişli, şatafatlı emniyetini takdir etmeye başlayacaktım, eğer kardeşlik prensibini uygulayabilselerdi, ama metodları arasında pratik hiçbir şeye rastlamayamadım. Deneyimlerimden biliyordum ki, bir bulutun rüzgarlı bir gökyüzünde şekil değiştirdiği gibi, zihin de gerçekten çok çabuk değişir; aradığı tek gerçek, acı veren ve temel bir gerçek olmadığı gerçeğidir. Zen Budizm'de, benimkinin gittiği tuhaf, yasak yollarda dolaşan bir akıla, değer veren bir din gördüm.

Anlayabildiğim bir Tanrı ile karşılaştım. Bütün mesele bir yolun ortasını bulabilmek, zıt kutuplar arasında hassas bir denge kurabilmekti. Bu kutuplar iyi ve kötü, neşe ve hüzün, güven ve güvensizlik olabilir. Hristiyanlık hâlâ bana üstün bir din gibi görünüyordu ama zayıf noktalarını da görebiliyordum. Bazı kurallar koymakta ısrar ederek, insan doğasını inkar ediyor ve inananları arasında çözülmesi zor çelişkiler ortaya çıkarıyordu. Şimdi ben, Hristiyan ve Budist yolların nasıl birleştirilebileceğini ve böylece insanlığın nasıl kayıtsız şartsız bir özgürlük içinde yaşamak için güven ve inanç bulabileceğini, dolayısıyla aklın nasıl en üst yapıcı düzeyde çalışabileceğini ve ellerin en iyisini nasıl yapabileceğini bulmaya çalışıyorum.

Hastane'deki psikiyatrlardan biri bana şöyle sordu, "Neden normal olmak için bu kadar uğraşıyorsun?"

Şizofren olmanın, özürlü olmaktan çok daha iyi olduğunu görmeye başladım; hiç değilse aracım ve gücüm vardı.

Böylesine bir akıl, kontrol edilir ve kullanılırsa, ulaşılmayacak kadar zengin bir hayal gücüne, keskin bir içgüdüsel bilinç ve geniş bir duygusal ve entellektüel deneyim yelpazesini anlayabilme yeteneği gibi özellikleriyle neler başaramazki. Belki 10 veya 20 yıl kadar sonra, aklımı şimdikinden daha iyi kullanabilirdim ve sonra daha da çok yararlanabilirim.

Yıllar süren iyileşme döneminde beynimde çarpışan çelişkilerin en özel, en gizli öyküleriyle dolu kocaman bir kitap yazmıştım. Belki zamanla bu kitabı anlamlı bir şekle sokabilirim. Şimdiye kadar pek az kararım kullanışlı, pratik oldu; bakalım bunu başarabilecek miyim?

En kolay şey, belki de bu hastalığın kesin olarak fiziksel faktörler üzerine geliştiğini bilmektir. Ben hastanedeyken doktorlar bana eğer sağlıklı kalmayı umuyorsam, üç öğün yemek yemem ve her gece en az sekiz saat uyumam gerektiğini söylediler. Küçük hatalarım bana onların kesin olarak haklı olduklarını ispat ettiler. Bir-iki gün yemek yemesem, ya da iki üç gece uyuyamasam; geceleri rahatsız, tedirgin edici rüyalar görüyor, bir yorgunluk üzerime çöküyor, sesler duyuyor ve en iyi arkadaşlarımın bile davranışlarından şüphe duyuyorum, böylece yine hayatım cehenneme dönmeye başlıyor.

İşime ve sosyal yaşamıma devam etmek zorunda olduğum için bu durum oldukça tehlikeli bir hale gelir. Adeta filtrenin bozulduğunu hissedebiliyorum, eski ağrıların beynimde toplandıklarını duyabiliyorum.

Kısa zamanda bütün uyarıcılar aynı anda hücum edecek. Çevrem üstüme gelmeye başlayacak. Ben sinirli ve yetersiz olacağım. Aklın bu durumunda, yorgunluk ve regl dönemleri önemli bir rol oynuyor. Uykusuzluk ve yüklü bir gün yorgunluğun en belirgin sebepleridir ama can sıkıntısı en yorucu şeydir. Sıkıcı sosyal olayların tekrarı, eski sıkıcı konuşma konuları, kasvetli rutin işler- bunların hepsi en yorucu şeylerdir. Sesler de yorucu olabilir -ve renkler. Ben maviyi severim ama masmavi bir odada yaşamanın düşüncesi bile beni dehşete düşürür. Beş yıl kadar önce hastalığım sırasında koyu pembe boyalı bir daire, geçirdiğim krizi atlatmamda şaşılacak kadar yardımcı olmuştu. İklimin ve hava durumunun da sağlığım üzerinde etkisi olduğunu sanıyorum. Esas hastalığım da, bahsettiğim kriz de Ontario'da çok sıcak ve nemli yaz aylarında ortaya çıkmıştı. Geçenlerde Trinidad'dayken aynı şekilde bir bunalım geçirdim, toplumun kötü yönleri ilgimi çekmeye başladı ve "kader"in o aşina çekimini hissettim. Neyse, iklim yüzünden daha fazla hastalanmadan, oradan döndüm. Ülkemin soğuk, kuru ve yüksek yaylalarına dönünce, iki saat içinde aklım başına geldi ve başımdan bir ağırlık kalkmış gibi hissettim. 2000 fit yükseklikte, gerçekten bir ağırlık kalkmıştı başımdan! Genç ne-

şeli ve umursamaz olmuştum. Basıncın, gerçekten ruh halleri üzerinde kesin bir etkisi var.

Bu sağlığı korumak işi göründüğü kadar kolay değil. Yıllardır, en yakın arkadaşlarım bile bunu ciddiye almamışlar. Bir kalp hastalığım veya şekerim olsaydı anlayacaklardı ama fazla çalışmanın, uykusuzluğun, çok içmenin vs. nasıl olup da akıl hastalığını etkilediğini anlamıyorlardı. Bir kaç daveti reddettiğim için adım anti-sosyala çıkmıştı. Bazı kişileri, projelerine yardım etmediğim için kızdırmıştım, fazla enerji sarfetmemem gerektiğini anlamıyorlardı. Sıkıntının beni hasta ettiğini söyleyince, bu davranışı "çocukça" buluyorlardı.

Yaygın bir teori de, şizofrenlerin sık sık iş değiştirmeleri ve belli bir plan olmadan sık sık taşınmalarının sebebini, onların gerçekle yüzleşemeyip durmadan kaçmaları olduğudur. Bunun çoğunlukla doğru olduğunu inkar edemeyeceğim, ama her şeyin bundan ibaret olduğuna inanmıyorum. Yapımda doğuştan bir göçebe ruhu olabilir ama hiçbir işi asla onu bitirmeden bırakmadım.

Sağlığımı koruma kampanyamda, yiyeceğe bir servet harcamak zorunda kalmıştım; çünkü içgüdümün ne yemeye ihtiyacım olduğunu söyleyeceğine inanıyordum.

Bazen bir çukulata, bir portakal veya bir biftek -işte şüphelerin yokolduğu ve hayatın yeniden yaşanmaya değer göründüğü bir akıl sağlığı için ihtiyacım olan şeyler bunlardı. Pansiyonlardan taşınmıştım; çünkü komşular sağlıklı birisine neden beş altı saatlik uykunun yetmeyeceğini anlayamıyorlardı. Fazla yorulduğum zamanlar, işten "hasta izini" alıyordum. Beklenmedik durumlarda kullanabileceğim yedek iç enerji stokum yoktu. Bir iki gün sessizce yatmak ve çorba veya hafif bir şeyler yemek, benim hassas fiziksel dengemi yeniden bulmama ve akıl gücümün yeniden canlanmasına yetiyordu. İş hayatındaki stres, sıkıntı ve sorunları da bir iki gün dinlenerek çözümleyebiliyordum.Yıllarca, sekiz veya oniki haftada bir üşüttüğümü veya midemi bozduğumu söyleyerek izin almak zorunda kaldım. Bir gün gidip, "Ben bir akıl hastasıyım ve bir gün yatmaya ihtiyacım var," diyebileceğim bir günün gelmesini hep hayal etmiştim. Aslında bu geçerli bir nedendi ama gerçeği söyleyince neler olabileceğini düşünebiliyor musunuz?

Yürüyüş, aklım ve vücudum için çok yararlıydı. Duyguları ortadan kaldırıyor ve rahatsız beyni bir süre için dinlendiriyordu; aynı zamanda vücut için bir egzersiz olduğundan iştah açıyordu. Şehirde yürüyecek yerlerin bu kadar az olması beni dehşete düşürmüştü. Modern dünyanın hemen her yönü benim hasta yanımı rahatsız ediyordu; asansörler, otomobiller, trafik ışıkları, neon ışıkları, gürültü, hız — bunların yüzlercesini sayayabilirdim. New York'taki İdlewild Havaalanı'nda aç ve yorgunken gözyaşlarımı tutamadım. Aynı şey bir telefon santralinde yalnızken başıma geldi. Bir şizofrenin bugünün dünyasında kır hayatının yalınlığını düşlemesi ve böyle bir yaşama şansı eline geçirirse öğrenme ve değişme dürtülerini tatmin edebileceğini sanması gerçek dışı bir hayaldir. Karmaşık bilimsel araçlarla, teker teker başa çıkmayı öğrenmeye ve bunlara hakim olmaya çalışmak ise realistçe bir davranış olur.

Şimdiye kadar, yürümek yasa dışı değil henüz, ayrıca yapacak ev işleri var veya izin verilirse yemek bile pişirebilir. Örgü örmeyi ve dikiş dikmeyi oldukça ucuz uğraşlar olarak görmüşümdür ve bu tip monoton işler uçuşan fikirleri kafamda tutmama ve bunları bir düzene sokmama yararlar. Gerekli görürsem, bir iş üzerinde saatlerce konsantre olabilirim ve bunun kesintiye uğramasını çok tehlikeli bulurum.

Eğer "havamda" değilsem bu gibi işler bana sıkıcı ve hayal kırıcı gelir. Okuma yeteneğim de havama bağlıdır. Yıllar geçtikçe ruh halime (havama) gittikçe daha çok hakim ol-

mayı öğrendim ve artık şimdi onlar benim efendim olmaktan çıktılar; ama deneyimlerim onlara tamamen hükmetmenin anlamsız olduğunu gösterdi. İçgüdülerim beni yeme, içme, çalışma ve eğlenme konularında olduğu gibi, hobilerime de yöneltti.

Yaratıcı dürtüler, kritik dönemler ve dinlenme devrelerimin doğal dönemlerine güvenim olmasaydı hayatıma anlam kazandıran yaratıcı davranışlarım ortaya çıkmazdı.

Kendi araçlarını kullanarak aklımın kendi kendisini iyileştirebileceğini hissediyorum. Tek tehlike, içgüdünün mantıktan uzak yönlere sürüklemesidir. Bir başka sorun da denge meselesi.

Geçmiş yıllarda başıma gelen en cesaret verici şey, normal, daha önce "mescalin" veya "lyseijik asit" almış olan insanlarla konuşabilmem ve onların benim akıl hastalığı maceralarımı aptalca şeyler sormadan veya inanmamış görünmenin güvenliliğine sığınmadan dinlemeleri ve kabullenmeleriydi.

Şizofreni bir yalnızlık hastalığıdır ve arkadaşlar çok önemlidirler. Kendime inanmama yardım etmeleri için gerçek arkadaşlara ihtiyacım olmuştu; özellikle kendi aklımdan şüphe ettiğim zamanlar beni överek cesaretlendirmek ve nasıl çalışıp nasıl oynanacağını kendilerini örnek göstererek öğretmek için gerekliydiler. Psikiyatri alanında çalışanların LSD'yi keşfetmeleri benim arkadaş çevremi genişletmişti.

Şizofreni'yle beraber yaşamak cehennemde yaşamak olabilir; çünkü bu hastalık insanı bugün çoğunluğun izlediği yaşam tarzından uzaklaştırır, ama başka bir açıdan bakılırsa, gerçek bir yaşam olabilir; çünkü sanat ve eğitimde başarılı olunabilir, insanları daha iyi anlamaya ve sevmeye yöneliktir ve bu dikkat, özen isteyen bir yaşamdır, sanki daha önce kimsenin ayak basmadığı bir bölgedeki kâşifmişsiniz gibi. Çoğunlukla, onbir yıl önce hastalığın "uyanmama" neden olmasına sevinmişimdir, ama beynimin tekrar uykuya dalmasını istediğim zamanlar da olmuştu. Çünkü her an tehdit altındayım. Fiziksel sağlığımın bozulması, çok fazla baskı, 'iyi' yanıma ilginç göründüğü için üzerime aldığım bazı sorumluluklar ve tekrar vadiye atılabileceğim ihtimali. Yine bir akıl hastahanesinin bodrum katındaki koğuşunda bir koltuğa oturan anlamsız bir varlık mı olacaktım, yoksa hastahane duvarları dışında modern bir dünyada yerimi bulabilmek için ilerleyecek miydim? Bir salıncak gibiydim.

Bu korku içimde kabarınca, şunu düşünmeliyim:

"Ya salıncaktan düşersem ne olacak? Önemli değil. Boşlukta oyun oynuyorum. Bak, akıl kendi denetimiyle hareket edebiliyor. Dengeyi tekrar bul. Ayaklarını yerde ve başını bulutlarda tutan o hassas psikolojik dengeye yeniden kavuş. Bir şizofren ancak böyle yaşar."

Mary Cecil

AYNADAN BAKIŞ

Birçok akıl hastalığı öyküsünün en belirgin özelliklerinden birisi, çevreye ve hastanın kendisine karşı yöneltiği mizahi görüştür. Bu "deliliğe" eşlik eden bir çeşit akıllılıktır. Mary Cecil'in espri anlayışı doğrudan psikiyatri tedavisinin zayıf noktalarına yöneliktir. "Tedavi" sistemine düşmanlık duyuyor ve aynı zamanda okuyucunun ilgisini ve sempatisini kazanıyor.
Öfke, kınama ve içe dönüş genellikle böyle yayınlanabilir bir döküman halinde görülmez.
Mrs. Cecil'in, psikiyatrik deneyiminden sonra katıldığı bir yemeği anlatma şekli özellikle ilginizi çekecektir. Deliliğin tartışıldığı bir konuşmanın ortasında, birden bire tıp adamlarının ikinci elden bildiklerinden çok daha fazlasını bildiğini farkeder. Ve şöyle yazar, "bu zeki bilim adamlarının tam tanımak istedikleri insandım."
Hastalığı konusundaki açık kalpliliği, bu konuda konuşmaya istekli olması ve bu durumu yaşamının bir parçası olarak kabul etmesi diğerleri tarafından şaşkınlıkla karışık sıkıntıyla karşılanmıştı. Ama Mrs. Cecil'in en üstün olduğu ânı, "her şeye rağmen 'birisi' olduğumu hissetmiştim" diye tanımlaması kendinden gurur duyduğunu gösterir. Bir kişinin gurur duyduğu konu deliliği olsa bile bu pozitif bir düşüncedir.

Önce bir hastanedeki 'dışarıdan gelip tedavi gören' hastalar bölümüne giderken yanımda geveze bir şeytan bana eşlik ediyordu. Oraya nasıl varabildiğimizi bilmiyorum; çünkü vızıltılı bir sesle beni durmadan yanlış yönlere yöneltmek istiyordu ama sonunda gideceğimiz yeri bulduk. Binanın et-

rafından üç kere dolaştıktan sonra daha önce orada olmayan giriş kapısı ortaya çıkıverdi.

İçeriye girince, uzun bekleyişimiz sırasında doktorla en iyi nasıl başa çıkabileceğimizi tartıştık. Doktor, esmer, karanlık yüzlü ve şeytana olağanüstü bir benzeyişi olan bir adamdı.

"Sana deli derler", diye arkadaşım beni uyardı, "buna bir kelime söylersen sana deli damgası vurur. Adam benim kadar kötü. Belki daha da kötü."

Aceleyle bir başka doktora geçtik. Yüzü öbüründen daha iyiydi ve ilk bakışta hoşlandım. Rahat bir havası vardı. Bu randevu için günlerden beri beni zorlayan ve ondan bahsedersem beni öldürmekle, yoketmekle ve delirtmekle tehdit eden şeytan-arkadaşım birdenbire somurttu ve bir şeyler homurdandı:

"Eh, ona istediğini söyle. Sana nasıl olsa inanmayacak, neden kaygılanayım ki?"

Böylece sıcak kanlı doktora, yine de biraz temkinle her şeyi anlattım. "İşte böyle" dedim "bütün gün ve bazen geceleri de her tarafa, baktığım her yere afişler asmaktan başka bir şey yaptığı yok, delireceğimi söylüyor."

Bir şey beklercesine durakladım.

"Deli olduğunuzu sanmıyorum", sıcak doktor rahat bir edayla böyle dedi.

Bu tam benim duymayı istediğim şeydi. Ama doktorun yanında oturan tek kollu kadın dikkatimi çekti. Doktor'un neler yazdığını görmek için uzanıp baktı, sonra ciddi ciddi bana baktı. Ona ara sıra gülümsemeye çalışıyordum ama o hiç gülmedi. Sıcakkanlı doktor:

"Bir süre için hastaneye gelmeye ne dersin; çünkü senin sinir bozukluğun var sanıyorum," dedi.

Ne güzel ifade etmişti! Eğer akıl hastalığı deseydi, ona asla güvenmezdim. Şeytan-dostumla hep pazarlık ediyor-

dum, o benim sinirlerimi bozabilirdi ama delirtemeyecekti. İyi zamanlarında her iki halde de üzüldüğünü, bana kötülük yapmak istemediğini söylerdi, ama eğer böyle davranmazsa geldiği yerde aptal durumuna düşermiş. Herkes onunla alay edermiş. Kötü zamanlarındaysa elinden gelenin en kötüsünü yapmaktan sakınmazdı.

Neyse, ben de bir hafta daha denemek ve kendimle mücadele etmek istediğimi söyledim. Doktor da olur dedi ve bana iyi şanslar diledi. Tek kollu hanıma son bir kez gülümsemeyi denedim ama bana bir pencereden içerideki dağınık odaya bakar gibi bakıyordu. Kendi şeytanımı kendim çıkartmak istiyordum; çünkü bu it durmadan, ümitsiz hayat kavgama burnunu sokuyor ve tükendiğimi söylüyordu.

Haftanın büyük bir kısmını savaşarak geçirdim. Bu cinsten bir işkenceye karşı kulakları tıkamanın bir yolu yoktu. Ama ben her sabah kulağımın dibinde vızıldayan tehditler ve uyarılarla mücadele ediyordum, alış veriş yaparken bile.

Sonunda eve yorgun argın ama galip olarak dönerken, birden bir ses çınlardı:

"Ya, ekmek almayı unuttun!"

Aslında, hafta bitmeden yenildiğimi anlamıştım ve çabalarım azaldığı anda, saldırı şeytani bir hal almıştı. Repertuarındaki her işkenceyi kullanıyordu -dır dır etmek, başımın etini yemek, tatlılıkla kandırmak, pohpohlamak, acımasız şeyler söylemek gibi. O fısıldayan öğütlerin kurnazlığı! Şunu veya bu aptalca şeyi yaparsan benden kurtulacaksın ve bu öğüdü hevesle yapınca da -sevinçten havalara uçuyordu! İnsan kendini ne kadar salak hissediyordu!

"Ama neden benim sözümü dinledin?" diye bu Allah'ın cezası her seferinde sorma yüzsüzlüğünü yapıyordu. Sanki benim tercih hakkım vardı da!

Daha önce senfoni orkestrasında çalıştığım halde, bir rumba orkestrasının çalışmalarına katıldım. Ama gürültü dayanılmayacak gibiydi ve notaları sprey halinde püsküren büyük harflerden okumak zorundaydım. Flütümü inatla üflerken gelen bütün mesajları yok ettim, böylece aramızda şöyle bir tartışma sürdü, gitti:

"Seni elime geçireceğim!"

"Pöf! Sen yoksun.

"Göreceksin, bak!

"Yalnızca uyduruk bir hayal."

"Öyle mi? Zavallı aptal, bütün deliler akıllı olduklarını zannederler. Yine tuzaklarımdan birine düşüyorsun."

Bu noktada beni alt etmişti. Kendimin deli olduğunu düşünmeye devam etmeyi istemeye başladım.

Bir gece geç vakitte beni gerçekten korkuttu. Beş dakika sonra ölecek miyim, yoksa on dakika içinde çıldıracak mıyım, bilemiyordum; ama her ne olursa olsun acele hastaneye gitmeye karar verdim. Doktorumu aradım ve haber verdim.

Küçük yaşımdan beri yetiştirilme tarzımdan ötürü böyle küçük sinir bozuklukları geçirirdim ve bir genel pratisyenin bunu teşhis etmekte çekeceği zorlukların farkındaydım. Ama oldukça başarılıydık ve sıcakkanlı doktorun yeri dolu olduğu için bir hastanenin bakım koğuşuna gittik. Yolda, şaşılacak kadar sessiz olan arkadaşıma çalım satıyordum, ona cadı bile demeyi göze aldım -bu kelimeyi bir hakaret olarak kullanmıştım.

Ama hastaneye varınca ve dirseğimizden tutularak içeriye götürülüp, tırnağımızı kestiklerinden ve baştan ayağa muayene edildikten sonra müthiş bir huzursuzluk hissi duydum; bu 'o'nun bir işaretiydi.

"Yine kandırdım!" diye bağırdı, "işte şimdi bu işi becerdin! Seni burada damgalayacaklar!."

Boşboğaz domuz beni bütün gece uyutmadı; homurdanan, karışık koğuşta. Sabaha doğru, ilerdeki yataklardan birine gerçekten şiddetli bir vaka getirdiler; radyo oyunların-

daki gibi çığlıklar atıyor, gıdaklar gibi gülüyordu. Benimki burnundan soluyarak, çatal tırnaklım, radyo çalıyor, senin de sonun böyle olacak" dedi.

Bu hale düşmek düşüncesi acı veriyordu bana ve hemşirelere en olmadık kelimelerle bağıran yeni hastaya bakamıyordum.

Sabahleyin koğuş doktorunu gördük. Cheshire kedisi suratlı, babacan bir adamdı. Bizi büyük bir şaka olarak görüyordu ve onun ne zaman ciddi olduğunu anlayamazdınız. Ona nasıl bir deli olduğumu anlattım.

"Kendini bir akıl hastanesinde bulacaksın," derken mutlu mutlu gülümsüyordu.

"Hayır" diye düzelttim, "yalnızca sinir bozukluğu", gülümsemesi beş santimetre daha genişledi.

"Kendi isteğinle gitmezsen, sana deli belgesi verirler."

"Peki, peki" dedim çabucak, bu belki de bir şaka değildi.

"Demek müzisyensin" dedi, yüzü neredeyse gülümsemekten ikiye bölünecekti. "Ben de Bach'ı severim. Öyleyse ben de senin kadar deli olmalıyım, değil mi?"

Ben de ağzımı biraz genişlettim (yani gülümsedim.) Bu bir şaka mıydı, yoksa değil miydi? Bu problem, benimkiyle beni bütün bir gün meşgul etti.

Ertesi gün öğleden sonra hepimiz kurula çıktık. Şeytanlar, her şeyi bildiklerini söylemelerine rağmen, bazı noktalarda şaşılacak kadar cahildiler, onun için kuyrukta yanımda duran yaşlı hanıma bu kurulun ne demek olduğunu sordum. Bana belkemiğine bir çiroz saplandığını söyledi. Çok üzüldüğümü söyledim ve aynı soruyu biraz ilerideki hayal dünyasında yaşıyor gibi görünen bir kıza sordum.

"Bize ne yapacaklarına karar veriyorlar," diye anlattı.

"Bir psikiyatr, koğuş doktoru ve tabii ki bir de yargıç var."

Herkes bir koro halinde, "evet, bir yargıç olmalı," diye mırıldandı."

Bize belge verebilmeleri için üç doktorun olması gerektiğini belirtince, neşeyle bunu halledeceklerini söylediler. Sıram geldiğinde, korkudan hasta olmuştum. Psikiyatr soğuk bir adamdı. Acımasızca şöyle dedi:

"Kendini aptal yerine koymuşsun, değil mi?"

"Evet, öyle oldu."

"Gerçekten tuhaf davranmışsın, değil mi?" diye gürledi.

Bu tam benim arkadaşın stiliydi ve hemen soruşturmaya o da katıldı, böylece ikiye karşı tek kalmıştım.

"Öyle oldu" diye tekrar, tekrar kabullendim.

"Ailen seni yarın götürecek, ileride davranışlarına dikkat etsen iyi olur. Biraz da onların duygularını düşün."

"Bir sonraki!"

Bizim Cheshire kedisi bile sinmişti ve şaşkın bir halde kapıya doğru yürüdüm. Beni dışarı atıyorlardı. Benim hasta olduğuma inanmamışlardı. Ne yapacaktım? Benim başarısızlıklarımı şeytanca bir zevkle izleyen arkadaşım bile endişeli görünüyordu ve tekrar o sıcakkanlı doktora gitmemizi önerdi. Gittim ama kimse cevap vermedi. Yalnız, koğuş doktoru temkinle etrafına bakındı ve gülümseme cesaretini gösterebildi.

Bütün gece, imrenerek diğerlerinin deliliklerini, birdenbire haç çıkararak veya yerde çıplak yatarak veya kendi ruhlarıyla yüksek sesle konuşarak ispat etmelerini seyrettim. Ama bunları gördükçe gittikçe daha çok utanıyordum. Bir süre yüksek sesle ağlamayı denedim ama yeterince olağanüstü bir gösteri olmadığından kimse farkına bile varmadı.

Evde yaşamak büyük bir gerginlik yaratıyordu. Ailem için çok üzülüyordum -annemin kaygılanması, babamın sıkılıp utanması. Durmadan normalmiş gibi davranmaya çalışıyordum ve şeytan bana susma cezası verdiği zaman da

kimsenin farketmemesi için yatağımda kalıyordum. Bu şekilde geçen bir onbeş gün sonra anneme sıradan bir şey söyler gibi, sıcakkanlı doktora telefon etmesini rica ettim ve onun çalıştığı bir hastaneye gittik. Annem, Doris Teyze'den hiç bahsetmedi.

- II -

Akıl Hastanesi'nin bir çeşit resepsiyon koğuşunda geçirdiğim iki haftadan sonra doktora, hiçbir şey yapılmadığından yakındım. Durumun âcil olduğunu farketmiş gibi görünmüyordu. Cehennem'den gelmiş bir iblisin ellerinde çaresiz, aciz öylece duruyordum ve her an her şey olabilirdi. Bizleri Meşgale (uğraş) Terapisine veya çimenliklere yollayan hastanenin hiç telaşı yoktu, rahattı, huzurluydu. Bazen birisi seçiliyor ve kan testi veya bunun gibi saçmalıkları uygulanıyordu.

"Ama biz burada sizin için önemli şeyler yapıyoruz" doktor ciddiyetle böyle demişti ve bir an ona neredeyse inanacaktım ama bunun çocukça bir avutma olduğunu anladım. Doktor monoton bir sesle devam etti: "Aslında sana bazı iğneler yapacağım. Başka bir koğuşa nakledileceksin."

Soru sormanın zaman harcamak demek olduğunu öğrenmiştim. Psikiyatrlar esrarlı bir havaya bürünmeyi seviyorlardı. Bu koğuşta bazı hastalar zaman zaman patlak verip, çıkış yapıyorlardı. Benimki, iyi zamanlarında beni teselli etmeye çalışıyordu: "Seni bu derece dehşete düşüren şey, yalnızca yetiştiriliş tarzın" diyordu ama bunun da pek yararı olmuyordu.

Bazı azgın, şamatacı hastaları dışarıya sürüklediklerini farkettim. Fısıltı dedikodularına göre bunları, 'Villa' adı verilen bir zindana götürüyorlarmış.

Yandaki yatakta yatan kız, içinde bulunduğumuz koğuşun karma olduğunu söyledi. Buradaki bir takım tuhaf şeyleri kabullenmiştim -her şeye rağmen bizim de bazı metodlarımız vardı- fakat aynı koğuşta erkeklerle kadınların birarada kalması bohem havası veriyordu. Benim arkadaşla tanıştığımda, küçük bölmeler olduğunu veya ortada bir perde asılmış olabileceğini söyledi. Biraz daha kurnaz olsaydı, benim esas geceliğimi düşündüğümü bilebilirdi; okul yıllarından kalma eski, güve yeniği dolu bir gecelikti bu ve çok kısaydı.

Bu şüpheli şöhreti olan koğuşa bir akşamüstü çıktım, iki kişiden başka bütün hastalar "Meşgale Terapi"sine gitmişlerdi. İki yatakhanenin arasındaki ortak odaya girdim ve orada iki kadın gördüm. Birisi koltuğa çömelmiş oturan çok genç bir kızdı. İfadesinin garipliği kanımı dondurdu, öbürü bir radyatöre dayanmış ağlıyordu. Ona bir sigara uzattım ama o bir bardak su istedi. Mutfağa koştum, orada her iki cinsten de hemşireler ve bir rahibenin olduğunu sevinçle gördüm.

Saat dörtte, bir insan seli gürleyerek içeri geldi. Sayıları ve yüzlerine deliliğin damgası gibi vurulmuş olan haykırışları, içimde artakalmış olan güven kırıntılarını da yoketti. Çay'dan sonra bazı iğnelerin yapılacağını söyleyen bir hanım doktor gördüm.

Yatma zamanı gelince erkekler bir yatakhaneye, kadınlar da diğerine girdiler, bu sorun böylece halledilmiş oldu. Bir hemşire yatakların yanına gelerek takma dişleri ve gözlüklerimizi istedi, ben de her ikisi de olmadığı için kendime kızdım. Bir köşede, hastanın teki anlamsızca, okuma gözlüğünden ayrılmamakta direniyordu. 'Onları yiyeceğimi mi sanıyorsunuz?' diye sordu. Başka hemşireler de çağrıldı, aralarında iki iri yarı adam vardı ve hepsi yatıştırıcı bir sesle konuşuyordu. Ama yine de gözlükler burnunun üstündeydi ve

kitap da dizlerinin üstünde açık duruyordu. Gece Hemşire-si'ne ve Başhemşire'ye üç aydır hastanede olduğunu, her seferinde gözlüğünü sakladığını ve şimdiye kadar kimsenin farketmediğini söyledi. Sonunda, eğer bu kadar çocukça davranmakta inat ediyorlarsa, gözlükleri o uyuduktan sonra dolabından alabileceklerini söyledi, patronlar çıktıktan sonra etrafına bakınıp ellerini çarptı, 'Bunlar bizi deli mi sanıyorlar?' diye sordu, sonra da cevabını kendisi verdi; "Eh evet, tabii ki öyle sanıyorlar."

Tam yatağa girerken üzerinde 'Villa' yazılı bir çarşaf gözüme ilişti. Ağzımda tuhaf bir tad vardı. Hileyle yanlış bir yere mi getirilmiştim? Kalbim çarparak, pencereden baktım ve tek başına duran küçük bir bina gördüm. Yanımdaki yatakta yatan kadın, "Orası Villa" dedi.

Sabahleyin çay fincanlarının şıkırtısıyla uyandım, sonra koşuşturan ayak sesleri, orta masaya yığılan battaniyeler, kauçuk şiltelerin yumuşak sesleri...

Bir önceki gece boyunca şakalaşan hastalar sessizdiler. Yatak komşum ensülin tedavisinde mi olduğumu sordu. Yorgun bir sesle sanmadığımı söyledim, aslında bu Ayna kuruluşta insan farkına bile varmadan herşey olabilirdi.

Kız, "tedavi" diye açıkladı.

"Bu da iğneler gibi mi?"

"Evet" diye başını salladı, "biran önce fırlayıp yıkan, sonra sana ensülin yatağı nasıl yapılır göstereyim" dedi.

Gittikçe daha çok meraklanıyordum. Şeker hastaları koğuşuna mı düşmüştüm? Kalabalığı izledim ve onların yaptıklarını yaptım, ne kadar sakin ve akıllı olduğumu göstermek için de hiç soru sormadım. Yataklarımızdan çarşafları çıkardık, onların yerine masadaki kauçuk yatak ve battaniyeleri koyduk. Birisi bana bir gecelik verdi ve kendiminkini dolaba koymamı söyledi. Bu gecelik bir tuhaftı.

Birisinin, tamamen önünü mü, yoksa arkayı mı açık bırakmak gerektiğine karar vermesi gerekiyordu. Ama o sıralarda en önemli sorunlarımız bunlardan ibaretti. Benim şeytan arkadaş somurtuyordu, keyifsizdi, o iğnelerin ne işe yaradığını anlayamamıştı ama yine de her zamanki gibi "bugün yardım edici günümde değilim" dedi. İyi ama şeytanlar ne işe yarıyorlardı? Bu komik geceliği, bağlarını, dikişlerini inceledim ve sonunda başkalarına bakıp, onlar gibi giyindim.

Bir hemşire oradan oraya elindeki tepside bir kaç şırınga taşıyarak dolaşıyordu. İki popoyu delerek, sonra birkaç silah daha getirmek için çıktı. Beni en sona bırakmıştı. O zamana kadar öylesine heyecanlanmıştım ki ikinci iğnede gözyaşlarımı tutamadım.

Hemşire neşeyle gülerek, "kısa zamanda bu koğuştan yüzerek çıkacağız" dedi. Burada gerçekten tuhaf şeyler söylüyorlar.

Panjurlar kapanmıştı ve her yatağın etrafına perdeler konmuştu. Işıklar söndürülmüştü. Daha yeni uyanmıştık, her halde uyumamızı beklemiyorlardı. Ama doğru davranmak çok önemliydi onun için kararlı bir şekilde gözlerimi kapattım. Gözlerimin önünde çılgın küçük şekiller dansediyordu. Uyumaya çalıştıkça işkence gören yüzler gözümün önünde sallanıyor ve benim şeytan - arkadaş da durmadan beni uyutmayacağını söylüyordu. Yarım saat bu işkenceyi çektikten sonra yandaki yataktan korkunç bir çığlık koptu. Hızla çarpan kalbimin ve benimkinin sesinin arasından ne olduğunu duymaya çalışıyordum. Yan yataktan homurtular geliyordu. Koğuşun karşı tarafından tren düdüğüne benzer bir ses geldi. Bana saatlerce gibi gelen bir süre yatakta hiç kıpırdamadan yattım, hava tuhaf çığlıklarla dolmuştu. Yataklardan kıvranan kurbanların sesleri geliyordu. Bunlar, neyin .... kurbanıydılar?

Perdelerin arasından hanım doktorun gazetesini okuduğunu görebiliyordum. Bir hemşire nabızları ölçmek için dolaşıyordu. Her gün bir kaç kişinin ölmesini mi bekliyorlardı? Kaseler, kavanozlar, lastik tüpler, şırıngalar, parlak bir şeyler, bir sürü ıvır zıvır dolu bir tepsi gözüme ilişti. Sonra bu tepsi her yatağın yanına getiriliyor ve hastaların inlemeleri, sızlanmaları iki kat artıyordu. Gözlerimi açınca saçları karmakarışık bir kafa gördüm. Ağzından salyalar akıyordu. Benimki hemen öttü: "Sana dememiş miydim? İşte senin sonun da böyle olacak."

Sırtımdan soğuk ter boşanıyordu. Gürültü yavaş yavaş yatıştı. Panjurlar açıldı, perdeler toplandı, yatak masaları üzerlerindeki kahvaltı tabaklarıyla karşıya itildi. Gözlerimi kırpıştırarak etrafıma bakındım, ister kızarmış ister tebeşir gibi beyaz olsun her yüze bir boşluk, anlamsızlık damgası vurulmuştu. Hanım doktor yanıma geldi ve benimle konuştu. Benimle şakalaştı, buranın hayvanat bahçesine benzediğini söyledi.

Gülümseyerek, "bir kaç gün içinde sen de uyuyabileceksin, bunun oldukça hoş olduğuna inanıyorum" dedi.

Sonraki günlerde mümkün olduğunca çok bilgi toplamaya çalıştım. Her sabah bize biraz daha fazla ensülin vererek sonunda komaya sokmak istiyorlardı.

İnsanın en az otuz koması olmalıydı ve bütün gün hastalar birbirlerine kaç komaları olduğunu anlatıyorlardı. Birinin burnundan tüple glikoz karışımı verilmişti ve günün geri kalan kısmında bol miktarda nişasta ve şeker yemesi öngörülmüştü.

Sizin de tahmin edeceğiniz gibi insan vücudu bu kadar karışık şeyleri bir anda kabul etmekte zorluk çeker ve hastalanır. Gittiğimiz her yerde büyük kavanozlarda glikoz karışımları oluyordu; kriz gelirse hemen kullanılacaktı. Bazı hastalar da gece yarısında kriz geçiriyorlardı, buna 'Tepki' diyorlardı. Uykudayken komaya giriyorlardı ve onları bu halden çıkarmak için uzun süre uğraşılıyordu. Bu gece dramları korkunçtu. Gece hemşireleri her saat devriye geziyor, el fenerlerini yüzümüzde gezdiriyor hatta bazen birisini uyandırıp, "dilini çıkar" diyorlardı.

Her sabah gittikçe daha ateşli, susamış ve rahatsız uyanıyordum. Bu tedaviden dolayı böyle oluyordu. Bazen ani çarpıntılarım oluyordu. Ve sonra olan oldu. Aklım parçalanmaya, bölünmeye başladı; bayat bir kek gibi ufalanıyordu. Böylece delilik kendini gösterdi. Nabzımı ölçmeye gelen her hemşireye sıkıca tutunuyordum ama konuşamıyordum. Bütün kontrolümü yitirmiştim, uğruna büyük savaşlar vermiştim ama hepsi boşunaymış. Sonra, hiçlik.

Bundan sonraki raund oldukça uzundu. Galiba yarım saat kadar sürmüştü. Sanki birisi yaşamı için mücadele ediyor gibiydi. Müthiş kabuslar yabani hayvanlar gibi saldırıyorlardı. Göz kamaştırıcı, parlak bir platformda ensemin dibindeki canavar peşimde koşturup duruyordu. Yavaş yavaş ama acı vererek bu platformun dönmesi azaldı, hafif bir sallantıya dönüştü. Öylece yattım. Vücudumda hiç bir duyu kalmamıştı, kıpırdamaya gücüm yoktu. Bir süre sonra gözlerimi kırpabildim, bunu arka arkaya bir kaç kez yaptım, emin olmak için. Hemşireler sanki yavaş çekimdeymiş gibi perdemin önünden geçtiler; gürültüler, sesler gökgürültüsü gibi geliyordu.

Birden, bir parmağım kıpırdadı. Sonra ayağım. Ama konuşamıyordum. İçeri bakan hemşireye bir şeyler söylemek istedim, ama dehşetle, anlaşılmaz sesler çıkardığımı duydum. Yatak masası itilmişti, bana geceliğimi verdiler.

Üstümü, hantal hareketlerle değiştirdim. Bu epeyce zaman almıştı. Kaşığı bir bebek gibi tuttum, istediğim yöne gitmiyordu, ağzımı bulamıyordum. Utançla ağladım.

Her sabah, sıcak banyodayken -bu ensülincilerin tek ayrıcalığıydı- canavarın pençeleri gevşer, insan gülümseyebilir ve özgürlüğün tadını çıkarır. Sonra bir sonraki komanın gölgesi üzerinize düşer ve sizi bütün gün etkisi altına alır. Bu sıkıntı ve düşünceler öylesine yoğundur ki ayrıca şeytanın sizi etkisi altına alması için yer kalmaz ve ben, bu gerçek üzerinde çalışılırsa tedavinin ve iyileşmenin sırrının bulunabileceğini düşünüyordum. Elbette ensülin konusunda şakalar yapmaya çalışıyorduk. Şokun şokundan kurtarabilecek bir ek şok olması gerektiğini söylüyorduk.

Ensülin'in devamlı kullanılması bir şey değiştirmez. Her seferinde aynı müthiş duyguları yaşarsınız. Dönüşte aklınızda olan ilk şey daha kaç kere bu gidiş gelişleri yapacağınız olur. İğne girdikten sonra, artık .... bunun olmasını hiç bir şey durduramaz diye düşünürsünüz.

Biz hastaların koyun gibi yatakları yapmamızı ve sonra içine girip öylece beklememizi görmek, içimi öfke ve acıyla dolduruyordu. Bu her türlü incelik ve edep kurallarına karşı bir tecavüzdü. İnsan ruhunun saptırılmasıydı. İnsan sağlık açısından iyileştikçe, bu hakaret hissi daha kötü geliyordu.

Önceleri bunun gerçek deliler için farklı olabileceğini düşünüyordum; çünkü onlar anlamayacak ve hissetmeyeceklerdi. Fakat bir kadın vardı, günlerini neredeyse görebileceğiniz bir sis içinde geçiriyordu.

Belli bir amaçla yaptığı tek şey sabahları kalmak oluyordu. Bir şimşek gibi hızla giyiniyordu. Bir hemşire onu tekrar yatağa yatırıyordu. Ona arkasını döner dönmez, Anna ayağa fırlıyor ve yine giyiniyordu. Bir keresinde koğuştakiler sisi geçip durumu ona anlatmayı denediler, Anna'nın yüzü bir an için aydınlandı. "Tedavi.......?" diye tekrarladı, "bu günün kötü kısmı mı?."

- III -

Hastane'de, bir sürü yabancının önünde bile, insan kendi üzerinde kontrol kurmayı deneyebilir ve insanın bunu durdurduğu, gerçek kendisi olmadığı tek zaman Psikiyatr'ı gördüğü zamandır ve bu da pek sık olmuyordu.

Bu aslında çok sıkıcı bir durumdu. Size hiçbir şey söylenmiyordu. Hiç bir yorum yoktu, ona anlattığınız şaşırtıcı, eşsiz, inanılmaz şeylere hiç bir tepki göstermiyordu. Sanki bunları daha önce de duymuş gibiydiler. Benim şeytan dostum da karışıklığa katkılarda bulunuyordu. Doktor'a onun davranışlarını anlatır anlatmaz, hemen tarzını değiştiriyor, otoritenin tarafını tutuyordu. Çevremdeki her şeyi siyah beyaz gördüğümü söylediğim an, her şeyi rengârenk yapıyordu. Birkaç hafta nerede olduğunuzu bilmez haldesinizdir ve mantıkla mantıksızlık arasındaki savaş beyninizde devam eder.

Aslında en ufak bir ümidim yoktu, çözüm bulamamıştım. Bu, şok tedavisi yapılan koğuşta, çok nazik ve ilgili bir hanım doktora rastlayıncaya kadar böyle sürdü. Bir keresinde bana sorular soruyordu, ben de içimdeki şeytan dostla mücadele ediyordum; birdenbire ağlamaya başladım. Alt kattakiler gibi umursamaz olmayan bu hanım doktor elini dizime koydu ve şöyle dedi:

"İyileşeceksin, bunu sen de biliyorsun."

Niye bunu bana daha önce kimse söylememişti? Şimdiye kadar kötü kaderimi, bir daha eski benliğime dönemeyeceğimi yüzlerce kez söylemiştim ama onlar hiçbir şey demeden öylece gülümsemişlerdi.

Hanım doktor, "yalnızca sabırlı olman gerek, hepsi bu. Bir sinir bozukluğu geçiriyorsun." dedi.

Başka bir mucize daha. Bu uçurumun kenarına aylardır tutunmuş bekliyordum ve o, bu sözüyle beni öbür kıyıya atı-

vermişti. Öyle harika bir şeydi ki bu. Odayı zaferden başım dönmüş bir halde terkettim. İçimdeki iti yok farzettim, onu ölü olarak kabullenmiştim.

Bizim koğuştaki herkes hanım doktora saygı duyuyordu -İsyan bile. "İsyan"ı seviyordum, benim çekingenliğime karşın on kat cesurdu ve arkadaş olmuştuk. Kitap ve şiir okur, edebiyat ve sanat konusunda tartışırdı ve bir gün onun benimle beraber şok tedavisine geldiğini görünce çok şaşırdım. Bir iki dozdan sonra hemen gerginleşmiş ve aklı dağılmıştı.

Şok tedavimin ortalarına doğru, hanım doktorun gideceği haberi bir bomba gibi patladı. Bu gibi değişiklikler koğuşta huzursuzluğun yayılmasına neden olurdu. Ondan sonra gelecek olan doktor hakkında kasvetli dedikodular dolaşıyordu, "İsyan" ondan nefret edeceğini söylüyordu. Gelir gelmez yapacağını yaptı.

O güne kadar sağlık kayıtlarımızda sinir hastaları olarak görülüyorduk, bir gece içinde hepimiz "depresyon vakaları" oluverdik. 'İsyan' öfkeliydi ve onu "depresyon vakası" yapmaya bu hastanenin haklı olmadığını söylüyordu.

Yeni doktoru sevmiştim; çünkü topallıyordu ve ben çevremdeki bir sürü insana şiddetle acıdığım bir dönemdeydim. Hastalar bana yetmiyordu ve topal doktorları, zenci hastabakıcıları da acıma listeme koyuyordum. Her şeye rağmen, günlük şok tedavisi dehşetinden sonra "geriye dönüş"te tanıdık yüzler görmek iyi oluyordu. Yeni doktor genç ve hevesliydi.

Çabucak yatağınıza kadar geliyor ve olağanüstü bir soru soruyordu. Bir bakışta dosyalarımızı yutmuş olmalıydı; çünkü belirtilerimizi hep birbirine karıştırıyordu. Bu "İsyan"ı daha da kızdırıyordu. Kimse ona tuhaflıklar isnat edemezdi ve ağzına geleni söyledi.

Bu sırada, bir sürü zeka testi yapıyorlardı, acaip şekillerdeki mürekkep lekelerini okumamı istiyorlardı. Her zamanki gibi, ilginç bir insan olmak istediğimden bu mürekkep lekelerinde Freudvari bir şeyler görmeye çalışıyordum. Bir kronometreyle zamanlanan kafa aritmetiği bir kâbustu; çünkü en iyi zamanlarımda bile aklımdan hesap yapamazdım. Hem unutmayın, bu aritmetiği ikimiz yapıyorduk ve hep farklı sonuçlar çıkarıyorduk.

Günün geri kalan kısmında da kaç tuğla vardı, kaç adam olmalıydı diye tartışıyorduk. Sonra bu testlerden hiç bahsedilmez oldu, 'İsyan' zaten bunları yapmayı reddetmeyi alışkanlık haline getirmişti. O hep, herşeyin nedenini ve ne faydası olacağını araştırırdı.

Yeni doktor o mürekkep lekeleri konusunda pek heyecanlıydı. Aslında onda gördüğüm saçmalıklar, onun bu saçmalıkları yorumlamasıyla birleşince, bugün bile beni etkileyen sonuçlar çıkıyordu. Ama o, öylesine iyi niyetliydi ki ona karşı daima kibarca davranıyordum. Söylediği herşeyi kabullenince yüzü hemen aydınlanıyor ve mutlu oluyordu.

Bir aylık bir şok tedavisinden sonra hâlâ düşündüğüm tek insan oydu. O dönemde, benim şeytan-dosta son veda konuşmasını yapmıştım ama bitirememiştim çünkü o sıralarda müthiş komik şakalar yapmayı adet edinmişti ve yüksek sesle gülmek istemiyordum

Sonunda odanın uzak bir köşesine gidip fısıldıyor, bir şeyler anlatıyordu. Benim onu duymaya çalışmam çok sinir bozucu oluyordu; bu sahneler onun "söyleyecek bir şey yok; her şey söylendi" demesiyle bitti. Bu doğruydu. O gittikten sonra, etrafımdaki boşluk çok tuhaftı ama o derece de harika. Sessizliği hiç bu kadar çok sevmemiştim.

Böylece bütün gün kendi kendime kaldım, hasta arkadaşlarımı sinir bozucu bulmaya başladım. yeni gelenler aynı benim başlangıçta yapmış olduğum şeyleri yapıyorlardı,

devre - devre aynı şeyleri ve onlara acıyacak yerde ne kadar salakça davranmış olduğumu görüp öfkeleniyordum. Günlük şok tedavilerinden, önceleri yalnızca korkuyordum, bu korku gün geçtikçe daha kuvvetlendi ve şiddetlendi. Tam bir başka doza dayanamayacağımı düşünürken, soğuk aldım ve tedavi ertelendi. Otuz komayı tamamlamam için yalnızca beş doz daha almam gerekiyordu. İki gün ara verdikten sonra yeniden başlamayı düşünmek bile bir işkenceydi. Ertesi gün karar verilecekti. Hepimiz kurula çıkacaktık. Bu her birimiz için bir şanstı ve kurula neler söyleyeceğimizi prova ediyorduk. İsyan'ın bu gibi şeylerle ilgisi yoktu. Düşündüğünü aynen söylerdi. Ben çok politik davranmaya karar verdim -tabii kendimi biraz zorlamam gerekecekti.

Kuzeyli bir köylü vardı; kurnaz, barışsever bir adamdı. Piposu'nun arkasından şöyle dediği duyulurdu: "Ah, onlara duymak istediklerini söyleyin." Psikiyatrlar neden insan psikolojisini bilmiyorlar diye düşünüyordum. Dalkavukluğa kimse dayanamaz. Bunun için sıram geldiğinde, neşeli ve espriliydim, kendimle ilgili şakalar yaptım, bütün görüşlerimi yalanladım, benim şeytan arkadadaşın yalnızca hayal ürünü olduğunu söylerken parmaklarımı çaprazladım (bir yandan da bunun gerçek olmasını diliyordum) ve beni dikkatle inceleyen bu dörtlüye ne kadar zeki olduklarını söyledim, şok tedavisini de överek göklere çıkardım.

Topal doktor sonradan bana kararı bildirirken, memnuniyetten pes-pembeydi; şok tedavisi kaldırılmıştı. Sonra bilgiçce bütün bunları neden yazmadığımı sordu, bu işi beraberce yapabilirmişiz. İşte bu tam yapmak istediğim şeydi. Biraz korkutucuydu ama, insanın kişisel fantazilerine çok yaklaşan bir şeydi. Aynı gece, topal doktor yok oldu ve yerine başka birisi geldi. Yapılan tekliften tek kelime bile etmiyordu.

Ara sıra öbür hastanedeki sıcakkanlı doktor, o eşsiz stiliyle gelip bir kaç hastanın kafasından örümcek ağlarını bir iki dakikada yok ediyordu. Kanadının altında güvende olan bizlere, artık bu ziyaretlerinin sona erdiğini ve bize iki yeni doktorun geleceğini haber verdi. Onun yerini doldurmak için ancak iki doktorun gerekli olduğuna hiç şaşırmadım.

Aslında daha sonraları, iyileşme dönemindekilerin koğuşunda doktorların üçer kişi olarak ava çıktıklarını öğrenecektim. Yeni doktorlardan birisi benimle bir iki kere konuştuktan sonra serbest giriş çıkış hakkı verdi.

Benden sıkılmış gibi görünüyordu, yine de bu teklifi üzerine bir süre dilim tutuldu. Buradan kesin olarak ayrılacağımı biliyordum. Ama bundan önce herhalde hastalığımın nedenleri iyice anlatılacak ve dış dünyaya dönmeden bir çeşit zırh verilip korunacaktım. Bir süre daha burada kalmayı istemem üzerine doktor şaşırdı, ben de "iyi görünme" rolümü biraz fazla "iyi" oynadığımı anladım. Onun için hemen, benim stoktaki sorularımı sormaya başladım ve topal doktordan tamamiyle farklı cevaplarımı aldım. İnsanların kendi aralarındaki bu çelişkiyi aklımın bir kenarına not ettim. İleride lazım olabilirdi, hiç bilinmez.

Ertesi gün iyileşme dönemindekilerin kaldığı koğuşa terfi ettim. 'İsyan' benim için üzülüyordu. Oradan nefret edeceksin, kulakları sağır edeci bir gürültü vardır ve hepsi doktorlarına aşıktır, dedi.

Her gün enerjimizi tükettikleri için, gün boyu sessiz ve sakindik. Koğuşta yeni gelen altı kişi dışında hepimiz uyum içindeydik. Yeni gelenler saralıydılar ve bizim dayanamayacağımız kadar zinde ve şen şakraktılar.

Yukarıdaki farfaracı kaçıkların yanına taşınıncaya kadar bizim 'Akut' koğuşun ne kadar entellektüel olduğunu farketmemiştim. Burada her sanat dalının bir temsilcisi vardı, hatta bir felsefe öğrencisi bile aramızdaydı. Yeni koğuş babil

kulesi gibiydi. 'İsyan'ın sonradan söylediği gibi, "Bunlar hafif vakalarsa, gerçek delilik nasıl olur acaba?"

Topal doktor mürekkep lekelerine ne kadar önem vermişse, yeni doktor da resim çizme üzerinde duruyordu. Hepsinin kendilerine göre küçük manileri var. Her gün büyük bir hevesle resim yapıyordum, bu karalamaların bir mucize gibi gerçeği ortaya çıkaracağına inanıyordum ama yaptıklarımı kaldırıp paketliyorlar ve bunlardan bir daha bahsetmiyorlardı. Bir sabah, psikiyatr üçlüsü koğuşta dolaşırken, benim doktor önümde durdu, resmimi çabucak eline alarak gururla şöyle dedi; "Evde bunlardan yaptığım muhteşem bir koleksiyonum var. Bir gün gelip görmelisiniz arkadaşlar." Bu benim fırçayı son kez elime almama neden olmuştur.

'İsyan' koğuş konusunda söylediklerinde haklıydı. Tek konuşma konusu doktorlardı. Onları tartışıyorlar, övüyorlar, psikanalizlerini yapıyorlar; bütün gün ve gece yarısına kadar bunları konuşuyorlardı. Onların her bir nevrozu kaydediliyordu. Birisinin mülâkat sırasında kalemiyle oynuyor, diğeri bir ip parçasıyla oyalanıyormuş. Tipik bir "nekahat döneminde olan" hasta olmamaya karar verdiğimden, bu koğuşa nasıl bütün çekici doktorların doluştuğunu farketmemek elde değildi.

Haftada bir içimizden bir grubu alıp esrarengiz iğneler ve kan testleri için götürüyorlardı. Bunların ne işe yaradığını öğrenmeye çalışmıştık ama kimse bunu çözememişti. Bir kız bu esrardan öylesine bunalmıştı ki bir gece yemek masasından kalkıp, baş hemşireyi görmeye gitti. İrileşmiş gözlerle geri döndü ve bir tek kelime söyledi: "Hormonlar." Kaygılı bir sessizlik oldu. Neşeli, küçük bir hemşireyi bilgi almak için sıkıştırdığımda, bana esas amacın cinsiyetimizi değiştirmek olduğunu söyledi. Bu durumda deneyler boşuna çaba harcamak anlamına geliyordu, zaten o sıralarda hiçbir şey beni şaşırtmıyordu.

Bir iki hafta sonra İsyan'da bana katıldı. Kendimi aşağılanmış hissediyordum. Şok'tan kendi gayretiyle kurtulmuş ve yukarıya şerefli bir şekilde çıkmıştı. Etrafına bir grup hastayı toplamış ve benim de içlerinde olduğum bu hayvan topluluğuna konuşmalar yapıyordu. "Ruhu akıldan ayırıyorlar" diye söze başlıyordu. Birisi, "Dinsizler!" diye bağırdı. 'İsyan', devam etti; "Geçen gün onlara meydan okudum. Dedim ki: Ruh var mıdır? Ve şöyle cevap verdiler: Bilmiyoruz." Bu sözün üzerine, 'Kâfirler' diye bağrıştılar. Kulak misafiri olan yaşlı hanımların yüzleri soluyordu ve saçlarının topuzlarını sinirli ellerle düzeltiyorlardı. Bazen bir doktor görününce ıslıklamalar başlıyordu, işte o zaman da İsyan alayla: "Hasta mı yoksa Psikiyatr mı?" dedi.

Böylece koğuşta doktorlarını sevenlerle, bizim takım arasında tartışmalar başlardı. Bir kız neşeyle sağlıklı rolünü iyi yapıp nasıl çıkış kağıdı aldığını anlatıyordu. Bunu yalnız hafta sonu için belli bir amaçla almıştı. Vasiyetini yapmış, işlerini ayarlamış ve nehire doğru yola çıkmıştı. Ama iyi bir yüzücüydü ve akıntı ters yöndeydi. Yine de uzmanları yanıltmak onu öyle gururlandırmıştı ki bunu bir daha denemedi.

-IV-

Hâlâ "dışarıdan tedavi gören hastalar" bölümünde bana bir yardım eli uzanacağı ve kafamda dolaşan soruların, bilmecelerin sonunda çözülebileceği umuduna sıkı sıkıya bağlanmıştım.

Şimdiye kadar el sürülmemiş nevrozlarıma ek olarak çöküntü ve yıkım geçirdiğimden, dış dünyayla yüzleşme ihtimali gerçekten korkutucuydu. Son günümde, koridorda bizim doktor üçlüsünün en hülyalısı ve en yetersiziyle bir konuşma yaptım. Beni ileride göreceğini, "hastayla teması de-

vam ettirme" yani Follow-up Kliniği'nde benimle ilgileneceğini söyledi sonra Covent Garden'daki yeni bale temsilinden bahsetmeye başladı. Bir süre kibarca dinledim, sonra sözünü keserek bu Follow-up Kliniği'nin tam olarak ne olduğunu sordum -belki de periyodik bir kontroldü. Bir çeşit aferin, deyip başını okşama kuruluşu.

"Tam anlamıyla öyle," diye neşeyle onayladı ve balenin dekorunu anlatmaya başladı. "Bu arada" diye biraz düşündükten sonra devam etti, "şeytanına verdiğin isim hoşuma gitti. Opera'da prodüktörün verdiği isimi hiç sevmemiştim." Yine operaya geçmişti, ama konuşması şimdi gerilerde, fonda kalmıştı. Çılgınca heyecanlanmıştım, ruhumdan ağır bir taş kalkmıştı. Yanlışlıkla, büyük esrarın bir parçası çözümlenmişti.

Eve dönünce yatağa oturup kendime küfretmeye başladım. Şu veya bu şekilde anlatılmış ucuz, bayağı sırlara kızıyordum. Hiçbir yararı olmamıştı. Beni aptal durumuna sokmuştu. Sonra anlatmayı unuttuğum bir şey aklıma geldi, bu beni ferahlatmıştı; kendimi yeniden bir birey olarak hissettim.

Sinir çöküntüsünün en kötü devresinin hangisi olduğuna karar vermek zordur: uçurumun kenarından, yavaş yavaş, farkına varmadan içine kaymak; mürekkep gibi karanlık derinliklerinde bocalamak; veya karşı kıyıya çıkmak için verilen zorlu mücadele. Akıl hastahanesinin düzeninden dış dünyayla karşılaşmak üzere çıkınca bu iki dünya arasındaki kontrast öylesine keskin görünür ki, uzaktan yeni bir sinir krizi belirir. Bir süre, kendisinin kontrol edemediği zamanki halini aklına getirip evine kapanır; bu arada arkadaş ve akrabalar da nezaket gereği hiçbir şey olmamış gibi davranmaya çalışırlar. Hastalık, insanın arkasında duran devasa, karanlık bir mağara gibi bekler; sizi tekrar yutabilmek için. İnsan

kendini bir ipin ucuna sallanıyormuş gibi hisseder. En ufak bir yanlış hareket ve her şeyi kaybedersiniz.

Psikoloji'nin çok yaygınlaştığı bu günlerde hepimiz, bilinçaltını değerlendirerek elde edilen mucizevi sonuçlardan, mucizevî tedavi metotlarından bahseden pek çok kitap okuduk; oyunlar, filmler seyrettik; uzmanların konuşmalarını dinledik. Bu nedenle hastaneye ümit ve güvenle gideriz. Bilinen sıkıntıları yaşadıktan sonra kâbusun öbür kapısından yeni ve arındırılmış kişiliklerimizle çıkarız. Başlangıçta anketleri büyük bir coşkuyla doldurur, zeka testleriyle cebelleşir, resimler yapar ve bütün sırlarımızı anlatırız.

Bütün bunlar o kuruluşun koca göbeğine iner ve bir daha bahisleri edilmez. Şüpheci bir hasta bunların istatistik ve araştırmalarda kullanıldığını söylemişti. Bizler kobaydık. Sorulara verilen klasik cevaplar ise şöyleydi: "Şey-y-y, bu gibi şeylerin nedenleri çok derinlere iner." Veya bazen, "Biliyorsun, sen hâlâ çok hastasın." Tam anlamıyla analiz yapılmadan kimsenin gerçekten normal olamayacağını ve iki, üç yıl haftada beş gün psikanaliz yapılmazsa iyileşemeyeceğini neşeyle söylerler. Bale delisi genç doktor da bana aynı şeyleri söyledi; kendisinin bile Milli Sağlık Servisi hesabına analiz olabilmek için beklediğini ve bunun çok uzun bir bekleme listesi olduğundan bahsetti. Bence bu yalnızca ümitsiz vakalar için gerekliydi. Bu, bana o zaman o kadar çarpıcı bir olay gibi gelmedi, çünkü geçirdiğim bütün deneyimler "bir aynadan görünen görüntülerdi", insanın beyninin hem içinden, hem de beyni hiç kullanmadan gelen görüntülerdi. Yani kahve çorbadan önce geliyordu ve bunun gibi bir şeyler.

Böylece bir parça kendinizi kontrol edebildiğiniz anda sizi serbest bırakıyorlar. Biraz havalandırmak için beyninizden çıkarttıkları bu berbat şeyi tekrar yerine en iyi şekilde yerleştirmek, hastaya kalıyordu. Bu durumda müthiş bir yalnızlık hissi duyuyorsunuz. İnsan hastalığını iyice anlamak,

hatta bu olağanüstü atmosferin her dönemini incelemek istiyor. Ancak o zaman kendini daha güvenlikte hisseder.

Ama yardım edebilecek kimse yoktur, onun için her boş zaman bu kaosu çözümlemek, bunu Uzmanlar'ın istedikleri şekile sokmak için sarfediliyor.

Her detay özenle inceleniyor, mantık ölçüsüyle tartılıyor; "Tehlikeli" etiketi yapıştırılıp küçük kutucuklara koyulup kaldırılıyor. Bu kutucuklar o zamanki akıl ve mantığımızı oluşturuyorlardı. Devamlı bir bahar-temizliği halindeyiz, bu da gerçek temizlikler kadar yorucu oluyor. Mutfak'ta musluk başında, patateslerle uzun uzun konuşurdum ve aniden düşüncelerim yavaşlardı; gücünü yitirmişcesine. Veyahut, düşüncelerim gittikçe hızlanır ve dehşetle anlaşılmaz sözcükler söylediğimi farkederim. Veya cümle tam ortasında kesilirdi. İnsanın sıkı ve katı bir disiplinden geçen duygularına ve tepkilerine çok dikkat etmesi gerekir.

Bu başlangıç devresinde, akıl hastalarına duyulan merhamet öylesine büyüktü ki, korkunç bir acı halini alıyordu. Hala hastanede olan arkadaşları, hergün aklını kaybeden yeni hastaları, düşünürdüm. Bunlar önlerinde onları bekleyen cehennemin farkında değillerdi.

Kısa bir süre sonra hiç bir arkadaşınızı görmek istemezsiniz; o kötü günleri anımsatacak herşeyi silip atarsınız. Bu hisler de geçer ve yine arkadaşlarınızı özler, onlardan haber beklersiniz. Arkadaşlık hissi hiçbir şeye benzemez.

Küçük olaylar, küçük başarılar insana günlük mücadelesinde cesaret verir. En ufak bir gelişmeyi bile gururla izler. Ve gelişme öyle yavaştır ki.

Sorunlardan birisi de uykudur. Bu dünyanın içine girebilmek de çıkabilmek de meseledir. Tam uykuya dalmak üzereyken saçmasapan konuşmalar duyarsın, o gün geçen alelâde bir konuşmadan alınan bir sözcük kulağında çınlar,

gözünün önünden bir dizi çirkin yüzler geçer. Uykun açılır, sinirini yatıştırıp, tekrar uyumayı denersin.

Bu çeşit belirtiler insanın cesaretini kırar. Hastalığının ne olduğunu bir kere öğrenmişsen, herşeyden şüphelenmeye başlarsın. Hayali seslere inanmamaya başlayınca, onlar da monoloğa devam etmek istemeyeceklerdir. Ama geceleri yine de sesler gelir (inanmadığını söylesen de).

İnsan herşeyi bir anda istiyor. Serbest kalmamdan birkaç hafta sonra, Covent Garden'da "Yüzük" isimli eserin hem provalarına hem oyununa gittim.

Klinik'te, o sırada dikkatimin dağıldığını ve sahneye büyük harflerle yazılmış mesajlar koyulduğunu söyledim. Doktor, kendisinin de bu eseri seyrederken bir türlü konsantre olamadığını söyledi, bu beni rahatlattı - onun da analiz kuyruğunda olduğunu hatırlayana kadar.

Bazen trende veya dükkanlarda konuşurken, "Kiminle konuştuğunu bilmiyorsun" diye düşünürdüm. Orta halli bir doktor sinir krizi geçirdiğinizi anladıktan sonra size daha az sempati ve anlayış gösterir. Doğal olarak bu soğukluğu hissedince daha sinirli davranırsınız.

Doktorların bu tutumu, beni özellikle zor bir hamilelik döneminden sonraki ilk hastaneye kapatılışım sırasında etkilemişti. Ne analizi, ne de nezaketi olmayan bir hastaneye düşmem büyük şanssızlıktı.

Birkaç ay sonra uyuma nöbetine girmiştim, ama gündüzleri doğum koğuşunda yapılan aşağılayıcı imalardan kaçamıyordum.

İki buçuk yıl sonra sağlıklı bir hamilelikten sonra ikinci çocuğum doğdu. Ama bu iki doğum arasında diyetimizi kökten değiştirmiştim, vejeteryan olmuş, bütün sentetik yiyecekleri keserek, ekmeği bile evde yapmaya başlamıştım.

Akıl ve fiziksel sağlığım gittikçe iyileşiyordu ve ensülin tedavisinden beri ilk defa insan gibi bir vücuda sahip olmuş-

tum. Bu olaylar ve ikinci çocuğumu doğal bir doğumla doğurabilmem, beni sonunda kendi aklımın baskısından kurtarabilmişti. Hastalanmamdan bu yana yedi yıl geçmişti. Belki de önemli bir nokta değil ama, akıl hastanelerinin yemek rejiminin uygun olmaması tuhaftı. Bol nişastalı, şekerli besinler yerine bol meyve ve sebze verilmeliydi.

Hâlâ herhangi bir stres veya felaket durumunda aşırı duyarlı olmama karşın, herkesin benim 'Geçmişim'e karşı duyabileceği tepkilerden kaygılandığım o ilk yıldan bu yana epeyi yol aldım. Kocamla gittiğim bir yemek davetinde 'ya biliyorlarsa' diye soğuk terler dökmüştüm. Bilselerdi merakla karışık bir nezaket göstereceklerdi. Bilmiyorlarsa, saçma bir şey dediğim zaman ne oluyor diye şaşıracaklardı. Oradaki iki kişi -ikisi de patolog- 'Harvey' piyesini tartışıyorlardı. Oyundaki bazı esprileri tekrarlayıp hepimizi güldürüyorlardı. Bu doğaçlama taklitlere yol açtı, herkes kahkahadan kırılıyordu. Anekdotlar, saçma hikayeler anlatılırken; kocam, ter içinde, beni güven veren bakışlarıyla sarıyor, destek vermeye çalışıyordu. Hastalığı, doğrudan, ilk-elden bilen bu doktorlar hiç acıma, üzüntü duymuyorlardı. Birden bire herkesin hayatı boyunca beklediği o eşref saatinin benim için o anda gelmiş olduğunu farkettim. Bu zeki adamların, etiyle canıyla görmek istedikleri kişi bendim, karşılarında duruyordum.

"Özür dilerim" diye mırıldandım "ama son zamanlarda tavşanlardan çok daha ilginç şeyler gördüm". Bu sözlerim masanın ortasına güm diye düştüler. Adamlar pancar gibi kıpkırmızı oldular. Hanımları yardımlarına koştular, krizi adeta sargıladılar, atmosferi temizlediler.

Konuşmayı herkesin hevesle daldığı sağlıklı bir konuya döndürdüler. Herşeye rağmen, bir an için bir "Kişi," bir BİREY olduğumu hissettim.

John Perceval

BİR CENTİLMENİN AKLİ DENGESİZLİK DURUMUNDAYKEN GÖRDÜĞÜ TEDAVİNİN ÖYKÜSÜ

Bu parçanın alındığı iki çiltlik eser ilk olarak 1838 ve 1840 yıllarında, sonra da Stanford Üniversitesi tarafından Gregory Bateson'un editörlüğüyle 1961 de basılmıştır.
Bir İngiliz başbakanın oğlu olan yazar bir dizi tuhaf davranışlar, yanılsamalar ve halusinasyonları tanımlamakta ve bunların ne anlama geldiğini kendi bakış açısından anlatmaktadır. O, özellikle duyduğu seslerin anlamıyla ilgilenmiş ve bunlara vereceği cevabın ne olacağı üzerindeki düşüncelerini yazmıştır. Önceleri, bu seslerin Tanrı'nın sözleri olduğunu sanarak onlara uymuş ve kısa süre sonra "esinlenenler dışında tek bir sözcük söylememiş, tek bir davranışta bulunmamıştı." Fakat daha sonra, bazı kuşkular duymaya başlamış: söylenenlerin aynısını mı yoksa tam aksini mi yapması gerektiğinden kuşkulanmıştır. Hasta olduğunu ama hala sesler duyduğunu farkettiği zaman, nasıl davranması gerektiği büyük bir çelişki konusu olmuştu; bu emirlere kelimesi kelimesine mi uymak gerektiği, yoksa sembolik olarak mı almak gerektiği konularında emin değildi. Bu karışıklığın, hastalığının en önemli yönlerinden biri olduğunu yazmıştır.
Yanlış anlamak veya yanıltıcı görüntüler olgusuna dikkatimizi çekerek, çoğunlukla bir görüntünün olduğundan farklı bir şekilde yorumlandığını veya bir şeyin anlatmak istediğinin tam aksi şekilde algılandığını anlatmaktadır.

Yatağa çakılıp kalmadan kısa bir süre önce sesler duymaya başlamıştım. Önceleri bu sesler kulağımın dibinden gelirken sonra kafamın içinde çınlamaya veya kulağıma birisi fısıldıyor gibi - bazen de odanın değişik yerlerinden gelme-

ye başladı. Bu seslerin sözünü dinliyor ve özellikle aklımı tam anlamıyla kaybettiğim zamanlarda bunların Tanrı'nın veya Kutsal Ruh'un sözleri olduğuna inanıyordum. Daha sonra, çok halsiz ve hasta olduğum zaman, değişik şekillerde görüntüler görmüştüm; arkadaş ve akrabalarımın yüzlerini bazen bembeyaz, bazen ateş gibi kıpkırmızı olarak; veya saygıdeğer kişilerin yüzlerini de lüle lüle saçları ve gümüş rengi sakallarıyla görüyordum.

-Ölümün eli bana doğru uzanmıştı-

Bu sesler benden bir sürü yanlış ve korkunç şeyler yapmamı istiyorlardı. Kendimi yataktan dışarı attım, boynumu kırmak istiyordum, -bakıcılarla boğuştum. Dr. Fox'a gittiğimde kendimi sivri bir demirin üstüne attım, bu arada bakıcılarla, şiddetle düşmemi önlemek istedikleri için mücadele etmek zorunda kalmıştım; onlardan beni boğmalarını istedim, kendimi yastıkla boğmaya çalıştım, yüzüstü yerdeki çakıltaşları üstüne düşdüm, tanımadığım insanlara annem, babam ve kardeşlerim sanarak seslendim, bir sürü cümleyi ardarda manzum olarak sıraladım, kısaca bütün bir yıl esinlendiklerim dışında tek bir kelime söylemeyip, tek bir hareket yapmadıktan sonra şimdi böyle bir taşkınlık yapıyordum.

Bu bir yıl boyunca, aynı zamanda çok güzel sesler de duyuyordum; en dokunaklı bir şekilde şarkı söylüyorlardı.

-Bir keresinde tarlalarda otlayan ineklerin seslerini duymuştum. Bu sesler, bana Kutsal Kitap'tan bazı cümleleri de söylüyorlardı. Bir başka seferde de cennetten gelen bir gökgürültüsüyle korkutulup tehdit edildim. Görüntüler de görüyordum ve Dr. Fox'un arazisinden çıkarken, ineklerin sesini duyduğum gün, gökyüzüne doğru baktığım zaman. Efendimizin bütün azizleriyle beraber indiğini gördüm. Aynı yıl içinde, en yakın akrabalarımın ve arkadaşlarımın simasında olan çeşitli insan yüzlerinin bana yaklaştığını da gördüm.

Yanılsamaların en yoğun olduğu zamanlarda bile, bazı kereler bu seslere uymayı reddettiğimi hatırlıyorum. Onlara itaat ederken bakıcılarımı öldürmekten korkuyordum -bir keresinde Hobbs adında bir adamı boş banyo küvetine itmeyi istemiş ama bir yerlerini incitmekten korkmuştum.

Hayal kırıklığı, yorgunluk ve onları anlayamamamın verdiği ümitsizlik içinde durmadan isyan ediyor, söylediklerini yapmayı reddediyordum; bunun yerine melankoli; somurtma ve karaktersizliği seçmiştim.

Bir keresinde kendimi Avon nehri kıyısındaki bir uçurumdan atmam söylenmişti, eğer böyle yaparsam, cennet gibi yerlerde yaşayacağımı veya evde olacağımı vadetmişlerdi. Ölümden korktuğum için sözlerini dinlemedim ve uçurum kenarından uzaklaştım.

Sonunda iyileşmiştim ve ancak bu yanılsamalardan (kendini atmak vs. gibi) kurtulup, iyileşmiş olanlar deneyimlerine dayanarak bu vaatlerin hile olduğunu bilirler.

Verilen emre birazcık uyduğum zaman hiç bir değişiklik olmadığını görünce, bu sözleri dinlemekten vazgeçtim.

Sesler bana, arkadaşlarımın benim yüzümden acı çektiklerini ve şunu şunu yaparsam onları rahatlatmış olacağımı söyleyince, dediklerini yapmak istiyordum; ama sonunda durumumda bir değişiklik olacağı uyarısını aldım ve sesler bir gün bana "Mr..... senin yüzünden acı çekiyor", bir başka gün de aynı ses, "utanç ve tövbeyle düşünmek", veya başka bir söz söylüyordu; sonra aklım dengesini bulmaya başladı, yeniden nefes almaya başladım. Aldatıldığımı biliyordum- ve artık bir ses bana birşey söylediğinde biraz bekleyip, söylenenin açıklanmasını istemeyi bir görev olarak görüyordum- ve aslında sık sık bu sesi tümüyle yok farzediyordum. Böylece birden bire tehlikeli bir deli halinden yalın bir budala, bir yarım akıllı haline girmiştim ve bu iyileşmenin ilk aşamasıydı.

Bu, 1831 yılının sona ermesinden altı ay kadar önce kriket mevsiminde olmuştu ve bunun sonucu olarak gün boyunca beni sıkan bağlardan kurtulmuştum. Kollarım ve bacaklarım daha özgürdüler, daha çok pratik yapıyor, daha çok eğleniyor ve meşgale buluyordum. Sağlığım ve aklî dengem iyileşmeye doğru hızla ilerliyorlardı, tabii bu arada bir kez bakıcıma, bir kez de hastalardan birine vurmuştum ama bu yanılsamalar yüzünden veya delirdiğim için değildi; beni kışkırtmışlardı.

Aslında bu devrede ihtiyacım olan tek şey gözlenmekti, zorlanma değil. En zayıf ve güçsüz olduğum zamanlarda, bakıcılarıma ve diğerlerine çeşitli isimler takmıştım; bazılarına erkek veya kızkardeşlerimin, bazılarına da babamın adıyla hitap ediyordum. Bu onların bazı yönlerinin benzemesine veya yaşlarına göre değişiyordu. Bakıcılara da içimden gelen esinlemelere göre isimler veriyordum; Dürüstlük, Samimiyet, Sadelik, Neşe vs gibi karakterlerine göre isimler. O sıralar onlara nasıl davrandığımı hatta bir tımarhanede olduğumu bile bilmiyordum. Fakat daha sonra korkunç rüyamdan kurtulup iyileşmeye başladım ve durumumu, o dehşet verici gerçeği farkettim; eşyaları ve insanları oldukları gibi görmeye başladım - aslında bir süre bakıcılarımdan birini Hz. İsa zannedip ona tapınmıştım.

Hastalar arasında her türlü heyecan ve coşkuyu uygun bulmayan doktorların düşündüklerinin aksine, kendimi kontrol etmek için sarfettiğim çabalar ve yaptığım mücadeleler, zihnimi kuvvetlendirmeye ve hatalarımı azaltmama yaradılar. Özellikle bakıcı Hobbs'a vurduğum zaman, çünkü o beni, gelip traş olmam için zorluyordu. Belki de bu olaydan sonra Hristiyanlığın gerçeklerinden şüphe duymaya başlamıştım - ama kendi kendime kaç kez başkalarına güvendiğim için aldatıldığımı, toplumun âdetlerini ve modayı izlerken kaç kez yanıldığımı düşündüm; ve şuna karar verdim ki, serbest kalınca mantıksız olan hiçbir şey yapmayacaktım. Ayrıca sakalımı ve uzun saçlarımı korumaya kararlıydım. Bu kararları vermemden hemen sonra sesler beni korkaklık ve çevremdekilere karşı aşırı uysallıkla suçlamaya başladılar. Sonunda bu seslere içimden cevap verdim; "öyle mi değil mi göreceğiz" dedim ve hemen sonra da bakıcılarla ümitsizce mücadele etmeye başladım. Bunlardan birisi başparmağımı yerinden çıkardı, diğeri ise karnımın üzerine diz çökerek boğazımı boğacak gibi sıktı. Bu manzarayla içim kabardı, kendime olan güvenimi kazandım ve uzun süreden beri yitirdiğim düşünce özgürlüğüme kavuştum. Kendi üzerimde daha kuvvetli bir kontrol sistemi kurma konusundaki ve bu sesler tarafından beni zor duruma düşürebilecek şekilde yöneltilmeye karşı dikkatle ve devamlı olarak direnme konusundaki kararlılığım artmıştı. Yine de, herşeye rağmen bu seslerin kutsal olduklarını, bana birşeyler öğretmeleri için gönderildiklerini ve onlara saygı göstermem gerektiğini hayal ediyordum. Fakat artık onlara uyarak bir tehlikeye girmekten, kendimi komik duruma düşürmekten korkmuyordum. Bu sebeple gözlem altına girmek için istekliydim ve gönüllü olarak bir doktora teslim olabilirdim, eğer o zaman özgürlüğümü kazanabileceksem. Bu ruh halini iki üç ay korudum. Bunun sebebi de bana yapılan önerilerin çoğunun sonunda haklı ve mantıklı olduklarının ortaya çıkmasıydı; böylece de bunların yardım edici ve ilahi sesler olduklarından şüphelenemezdim. Fakat çoğunlukla bir sesin direktiflerine uyunca veya bir ruhun hareketlerine ayak uydurunca, yarı yolda bırakılmışım gibi bir his duyuyor, bundan sonra ne yapacağımı bilemiyordum; ve bu durumda da komik duruma düşüyordum. Örneğin, sık sık ağzımı açıp, bazı kişilere değişik bir şekilde hitap etmek istiyordum, tam konuşmamın

ortasında, ya güç beni terkediyor ya da önerilen sözcükler daha öncekilerden farklı anlam taşıyorlardı; ben de büyük bir şaşkınlık içinde kekeleyerek veya dilim tutulmuş bir halde ortada kalıyordum.

O zaman, esinlenmemin doğru olduğunu ama benim yanlış anladığımı farkederek suçlunun ben olduğuma inanıyordum. Sesler de bunun böyle olduğunu; benim hâlâ duyduklarıma itaat etmem gerektiğini ve sakin ortamlarda ve yalnızken, yapacağım veya söyleyeceğim şeyleri neden yanlış anladığımı sonunda keşfedebileceğimi söylüyorlardı. Dr. Fox'un tımarhanesinden yazdığım mektuplar ne demek istediğimi daha iyi anlatacaktır.

Bu mektuplardaki her harfi, her kelimeyi daha yazmadan önce beyaz kağıt üzerinde gördüğümü söyleyebilirim. Ama gördüğüm cümleler arasında seçmeler yaptım, çünkü bazıları birbirinin aksini söylüyorlardı ve aynen yazsaydım yine gülünç duruma düşecektim. Bu iş oldukça zor ve acı verici oldu. Okurlarım bu mektuplarda, büyük miktarda duygu ve zorlama yazıları aynı anda göreceklerdir. Algıladığım öneriler ve esinlenmeler çoğunlukla iyi ve olumlu olduklarından, ben onların ilahi kaynaklı olduklarına inanıyordum; buna rağmen bazen de hatalıydılar ve mantığım bunları kabullenmiyordu, veya daha sakin bir ortamda kabullenmeyecekti. Ama diğer delilerle beraber bir odanın içindeydim - devamlı olarak bir iki görevlinin girip çıkmasıyla yazılarım bölünüyordu - saçma sapan sorularla karşılaşıyordum -yazım nasıl gidiyordu gibi- daha çabuk olmazsam kalem ve mürekkebimi alacaklarını söyleyerek yapılan tehditler- kağıdımı kapıp yazdıklarımı okumaya çalışmaları vs. Ah, benim hemşehrilerim! Ah insanlık! Ah, Hristiyanlık? Pöf!

Bölüm XXXIII

Etkisi altında olduğum iki veya üç yanılsama daha vardı ki bunlardan nasıl kurtulduğumu pek hatırlayamıyorum: Ayaklarım karyolada başım yerde, vücudumu hızla sağa sola burkarak boynumu kırmaya çalışıyordum. Aslında boynumu gerçekten kırmaktan korktuğum için bu hareketi pek içtenlikle yapmıyordum; galiba uğraşmaktan bıktığım için veyahut böyle davranmaktan vazgeçene dek yatağa bağlandığım için, sonunda bu yanılsamayı bıraktım. Hastayken bu hareketi, öyle emir aldığım için yapıyordum, sonunda mucizeler olacağını bekleyerek... Bir de kendimi yastıkla boğmam isteniyordu, bunu hiç başaramadım, sonunda sıkılıp denemeyi bıraktım.

Bütün bu yanılsamaların sebebi galiba, sembolik olarak söylenen bir emiri sözcüğü sözcüğüne, anlamını araştırmadan uygulamamızdı. Bu teorim, tedavi edilmeyi bekleyenler için yararlı olabilir. Dr. Fox'un hastanesindeyken bu aklıma geldi ve bana çok faydası oldu. Orada, iyileşme sürecim sırasında, bütün deneyimlerimi, davranışlarımı kaydettim, bunları diğer hastalarınkilerle karşılaştırdım ve o acılı, sıkıntılı durumumda, bu sonuçlara ulaştım; hiç değilse diğerlerine bir faydam olsun diye.

Bu kendini inceleme ve denetleme işleminin ne kadar zor ve zahmetli olduğunu bilseler, sonradan sağlığımı ve aklî dengemi yeniden kazanabilmek için özgürlüğümü isteyince, kendime zarar verebileceğim gerekçesiyle reddetmelerini ne kadar zalimce bulduğumu anlarlardı. Uyku dışında yaşadığım her dakikayı kendimi kontrol etmekle geçirmiştim çünkü gerçekten, içtenlikle doğru dürüst davranabilmek istiyordum.

Etkisi altında olduğum bu esrarlı gücü anlamaya ve gizini açığa çıkarmaya kararlıydım. Bir gün, kendisini çin çayı

zanneden yaşlı bir adam görmüştüm. Aynı adam bir başka zaman da yüzünü kırmızı çamura bulayıp, kendisinin bir tablo olduğunu söylüyordu. Hemen aklıma teorim geldi - ses ona sembolik bir şeyler söylüyordu ama adamcağız bunları söylendiği gibi uyguluyor. Aynı şekilde bir delinin demirden yapıldığını ve kendisini kimsenin kıramayacağını söylediğini veya bir adamın çin porseleni olduğu için her an kırılma tehlikesi içinde olduğunu söylediğini duyabilirsiniz. Bunun esas anlamı şudur, birinci adam bir demir kadar kuvvetlidir, öbürü ise bir porselen kadar nazik, kolay kırılabilir.

Aynı şekilde, kendimi boğmam istenince aslında üzüntümü, öfkemi veya belki de bilincimi boğmam gerekiyordu.

Şimdi aynı zamanda duygularımı boğmamı da istediklerini anlıyorum; elbette onları tamamen terketmem değil, yalnızca kontrol altında tutmam isteniyordu.

Ben, akıl sağlığının solunum yollarıyla yakından ilgili olduğuna; ruhun kontrolunun nefes kontrolu yoluyla yapıldığına inanıyorum. Bir örnek göstereyim; burunlarından rahat nefes alamayanları düşünün, ağızları açık dolaşırlar -yani geri zekalıların yaptığı gibi!

Dr. Fox'un hastanesinde de durmadan kalbimle kafamın uyum içinde çalışmasını söyleyen sesler duyuyordum. Bu sesler bana hep, "kalbinle kafan beraber olsun", veya "kafan kalbinden uzaklaşmasın", diyorlardı. Bilinç adı verilen üçüncü bir güç bu ikisinin düzenini sağlayacaktı, ancak bu şekilde mutlu olabilirdim. O zaman duyduğum bu sözleri pek anlayamıyordum. Ama şimdi anlıyorum ki sesler kalbimle kafamı uyum içinde, bir arada tutmamı söylerken, neye ihtiyacım olduğunu veya istediğimi iyice düşünmem gerektiğini; çünkü kafamın, kalbim için itici olan bazı şeylerle meşgul olabileceğini demek istemiştir. Örneğin, evde çocukları aç beklerken annelerinin sinemaya gitmesi veya önemli bir randevusu olan adamın bunu unutup roman okumaya dalması gibi. Burada yine bilinç sahneye çıkar, kalbin duygularının doğru veya yerinde olup olmadıklarının, bunlara ne derecede uymak gerektiğini hep onun düzenlemesi gerekir. Bilinç ve derinlemesine düşüncenin yöneltilebileceğini fakat bu işlemin ancak ciğerlerin uygun aralıklarla nefes alması yoluyla olabileceğini ve böylece aklın tutkusunun derecesine göre veya vücudun hareketlerine göre değişebileceğini zannediyorum. Eğer durum böyleyse ve eğer iyi ayarlanmış bir nefes alıp verme işlemi vücut ve akıl sağlığı için gerekliyse, bunu mekanik olarak yapmanın yararları olabilir. Bu gerçeği, Dr. Fox'un tımarhanesinde de belki de bilmeden uyguladıklarını düşünmekten kendimi alamıyorum. Yoksa neden görevli hademe, yeleğimin ipleriyle beni boğmaya kalktı; neden bir deliyi yatıştırmak için onu boğacak gibi sıkı sıkıya bağladılar; neden bir görevli elinde bir demir çubuk tutarak başımı suda uzun süre tutmamı istedi? Soğuk banyoların, duşların delilerin tedavisinde kullanılması da bu prensibe dayanmaktadır.

Bu tımarhanede iyileşme sürecim sırasında sık sık oturduğum yeri değiştirerek, düşünce ve duygularımın buna göre değişip değişmediğini anlamak istedim. Bir keresinde odanın ucundaki bir hücrede sıkı sıkıya bağlanmış olarak oturuyordum, birden bire boğuluyormuşum gibi oldu ve "bu hissin, görme organlarıma eğik veya eğri gelen ve kare şeklinde olmayan, her türlü eşya, nesne veya çizgi yüzünden ortaya çıktığını anladım."

Ayrıca, aklımın en dengesiz olduğu zamanlarda, nefes almamın da aynı derecede çılgınlaştığını ve hızlandığını farketmiştim. Benimle konuşan ruhlar da bana nefesimi kontrol etmemi , ve "bir burun deliğinden yavaşça nefes alıp, diğerinden vermemi" söylüyorlardı. Çok bunaldığım veya sinirlendiğim zaman da derin bir nefes alarak kendimi yatıştırabiliyordum.

Bütün bu detaylar sıkıcı gelebilir ama tıp adamları bu konuda öyle cahil, öyle düşüncesizler ki bunlar belki yararlı olabilirler.

Aşağıda bir delinin şiirsel düşüncelerle gerçeği nasıl karıştırdığına dair örnekler göreceksiniz. Bana durmadan tanımadığım insanların annem, kardeşlerim filan oldukları söyleniyordu. İngiltere'de olmadığım söyleniyor ve buna inanıyordum. Bakıcımla boğuşmam söyleniyordu, önce bunu yapmak istemedim ama sonra bunun anlamını açıkladılar, "onunla uygarca boğuşmamı" söylüyorlardı, yani dostça itiraz edecek veya yalnızca azarlayacaktım.

Bir zamanlar ruhların veya görünmez meleklerin bana şarkı söylediklerini hatırlıyorum, şarkı arasında "Herminet Herbert'le boğuş" bazen de "onunla öpüş" diyorlardı.

Bu iki emir de bana olağandışı geliyordu ve ikisini de yapamazdım. Ama Tanrı'nın emirlerine uymamaktan ve kuşku duymaktan da korkuyordum. Sonunda, bunun bir görev olduğunu düşünerek ve sonunun iyi olacağını umarak sözlerini dinledim. İncelik ve duyarlık hislerim vücuduma zarar geleceği korkusundan daha üstün olduğundan boğuşmayı öpüşmeye tercih ettim.

Görevliyi yeleğinden yakaladım fakat bana karşılık vermeyince şaşırdım. Diğerlerinden daha ufak tefekti ve bana göre bir rakipti fakat yine de boğuşmak istemiyordu. Bu nedenlerle onunla boğuşmakta ısrar etmedim, çünkü delilerin davranışları saçma ve mantıksızdı. Bir hareketi yapmakla bu iş üzerindeki bir espriyi ayırdedememek de deliliğin bir başka özelliğidir. Elini yak derseniz bunu gerçek zanneder - veya git çamura yat derseniz, deli hangimiz acaba diye düşünür. Aynı şekilde kendimi yerlere atmam, yüzümü çakıltaşlarına vurmam gibi emirler de aslında "kendini topla, nerede olduğunu, ne yapmak istediğini iyice düşün ve ona göre davran" demektedirler.

Delilik hiç bir zaman, bu çeşit emirleri anlama gücünden veya yorumlama yeteneğinden tam olarak yoksun olmak değildir; "hiç kimseye taşıyabileceğinden ağır yük yüklenmez" diye yazılmıştır. Sözünü dinlediğim emirlerin saçmalığı onları anlayabilme oranına bağlıydı. Bundan pek emin değilim: İyileşmeye başladığımda bundan şüpheleniyordum ve kendim için çok kötü şeyler düşünüyordum. Çok kötü ve günahkâr olduğumu sanıyordum, belki de gerçekten öyleydim. Fakat, moralimin en bozuk olduğu ve bu düşüncelerin altında bunaldığım sıralarda, benimkine benzer şartlar içinde hastaneye kaldırılan yaşlı, iyi bir adamın yavaş yavaş mahvolduğuna ve saygınlığını yitirdiğine şahit oldum.

Onu Dr. Fox'un tımarhanesine girerken gördüğümde, bir ziyeretçi veya hastalardan birinin arkadaşı olduğunu sanmıştım. Hademelerin kaba davranışları yanıldığımı gösterdi. İki hafta sonra bu yaşlı centilmen -Bristol şehrinde bir tüccardı- hertarafını kırmızı çamura bulayıp, ben bir tabloyum diye etrafta dolaşıp, koğuştakilerin sinirini bozuyordu. Bir kaç gün sonra da, beni bağladıkları gibi sıkıca bir hücrede bağlanmış, sert bir oturağın üzerinde bütün gün oturduğunu gördüm. Deli gömleği içinde, duvara bir kemerle bağlanmıştı, yüzü ateş gibi kıpkırmızıydı, gri saçları yüzüne düşmüştü. Yavaş yavaş daha tiksindirici bir hale giriyordu; yemek getirildiği zaman oburca, şapır şupur tıkınıyor, düzene, temizliğe aldırmadan bir hayvan gibi karnını doyuruyordu. Bu tablo benim de ne hallere girmiş olduğumu gösteriyordu ve kendi kendime, "şüphesiz bu içinde olduğumuz durumun kaçınılmaz bir sonucu" dedim. Cesaret, ümit kazanmış oldum böylece. O zamana kadar kendimi suçlamıştım; mantığımı ve kendimi kontrol edebilme yeteneğimi, boğaz düşkünlüğüme -yeme içme ve soğuk bira içme zevki- feda etmiş olduğumu düşündükçe hasta oluyordum. Sabahları ve akşamları duyduğum sesler durmadan ya hatır için o eti ye-

mememi veya o ekmeği bırakmamı söylüyorlardı. Sonra bir ses gelip yiyecekleri hatır için reddetmemi söylerken, bir başka ses de hatır için birşeyler yememi istiyordu; şaşkına dönmüştüm. Karnım açtı ve yemekleri sevmiştim, neden reddetmemi istediklerini anlayayamıyordum. Hizmetçi yanımda bekliyor, ağzıma lokmaları uzatırken "Haydi Mr. Perceval, akşama kadar bitmeyecek bu yemek" diyordu. Sonunda yemezsem yemekleri geri götürüyorlar beni de ya cezalandırıyorlar ya da azarlıyorlardı. Bazen de zorla ağzıma tıkıyorlardı, o zaman da ben oyun oynarcasına ağzıma ne verirlerse hatta elimin uzanabileceği herşeyi yutuyordum. Sonra ruhumu bir lokma ekmek için sattığımı düşünüp kızıyordum. Böylece sonsuz mutluluğu, tıkınmanın zevki uğruna feda etmiş oluyordum; hem de bunu benimki gibi kutsal bir vücut için yapıyordum.

En düşünceli olduğum, düşünce ve ellerimin en meşgul olduğu zamanlar akli dengemin en sağlam olduğu devrelerdi ve bunun sonucu olarak da durumumun ne olduğunu daha açık bir şekilde farkediyordum. Bu dönem, zayıflığıma en çok kaygılandığım ve bu halimin sergileniş biçimine en çok şaşırdığım ve yine de bu hislerin pek bilincinde olmadığım bir devreydi. İnsan aklının çift aksiyonu vardır; duyu veya duygularla ilgili olan kısmı ve bu duyuların tanınması, farkedilmesi veya tanımlanması ile ilgili olan kısmı. Tıpkı dalgın bir adamın her yerde kalemini araması ve sonunda kulağının arkasında bulması veya düşünceye dalmış bir adamın kalkıp pencereye, masaya doğru bilinçsizce yürümesi, sonra da kendine gelip 'ben buraya niye gelmiştim' diye düşünmesi gibi.

Yani bir deli tam anlamıyla duyularından yoksun değildir, yalnızca kafası acı veren başka düşüncelerle doludur. Sağlıklı bir akıl ve moral durumu için, aklın ve vücudun birçok fakültesinin bir arada, uyum içinde çalışması gerekmektedir -böyle bir durum birdenbire oluşunca, bir deli kendi utanç verici ve zor halini farkeder, bu konuda daha duyarlı olur, ama yine de düşüncelerini veya duygularını kontrol edemez. Böylece, yemek yerken, ellerim meşgul olduğu için veya traş olurken gerçek durumumu daha iyi anlıyor ve düşüncelerim kendimden uzaklaşıp diğer nesnelere dağılıyordu. Tabii, bıçak veya jilet kullanmama izin vermemeleri yüzünden, moralim oldukça bozuktu. Kendimi idare edemiyordum, ceza benim için çok ağırdı ve sonunda gürültücü, aç gözlü bir soytarı haline geldim. Yiyeceğimi tıkınıyor, hayvanca sesler çıkarıyordum. Daha insanca şartlar altında olmuş olsaydı, bu belki de hiç olmayacaktı. Ama duyduğum sesler bir arkadaşın hatırı için o et parçasını yemememi; bir başka parçayı ise, başka bir arkadaşın hatırı için yememi söyleyerek, benim davranışlarımın öncelikle duygusal olmasını istemiş oluyorlardı. Yani bu şartlar altında, böylesine verilen yemeği yemeye isyan etmemi istiyorlardı -önce yememeyi, (durumumu ve kötü muameleyi kınamak için) sonra da yemeyi, tevazu içinde ve şükran duyarak (çünkü bu sağlığım için gerekliydi). Tıpkı üzgün insanların yemek yiyememeleri veya yememeleri ve kızgın, öfkeli kadınların yemeği bırakıp kalkmaları gibi. Ben de sık sık yemeği yemeden bırakmayı düşünüyordum ama sağlığımı düşünerek kendime rağmen yedim.

Kısaca, delilik aynı zamanda manevi anlam taşıyan bir emiri yanlış anlayıp maddi anlamda uygulamaktır, -zihinsel bir emiri fiziksel olarak algılamak gibi ve bu sebeple Herminet Herbert'le öpüşmem ve boğuşmam emredildiği zaman, esas amaç şu veya bu davranışları geliştirmemdi

Bu adama niye bu ismi taktığımı bilmiyorum, bu deyimin anlamını da tanımlayamam, bunun anlamını ruhlara sorduğum zaman da bunu çok iyi bildiğim söylendi. Sonra Yunanca ve Almanca dillerine başvurarak —"Herminet"— haber-

ci, ulak veya yorumcu —"herr", efendimiz—"bert" ben tam anlamını bilmiyordum (ama seslere göre "cehennemden"miş) anlamını çıkarabildim ve Herminet Herbert, ceza gören ruhların, Tanrı'dan bahsederken kullandıkları bir tabir anlamına kullanılıyor.. Tıpkı babasına kızan çocuğun ona 'Vali Bey' demesi, veya suçlunun hapishaneden 'saray' veya 'şato' diye bahsetmesi gibi. Eski bir lugattan öğrendiğime göre "herbert" veya "heer-bert", Önder, Efendimiz anlamına da geliyormuş.

Dr. Fox'un tımarhanesindeyken bu isim, diğer pek çok fikrim gibi bana orjinal gelmişti. Burada birçok fikir doğmuştu ama çoğuna beni götüren bazı nedenler vardı; durumum, yapılan muamele, ve özellikle bu hizmetlinin kullandığı dil gibi. Bu adam konuşmaya başlayınca kendimi kasaptaymışım sanıyordum. Bana sık sık, "bağırsaklarını sökerim", "senin ....ni keseceğim!" diyordu. Bir akıl hastanesinde çalışan bu hastabakıcının böyle bir dil kullanmasını, hem de bir centilmene böyle hitabetmesini nasıl düşünebilirsiniz? Ama aynen böyle konuşuyordu; eğer okurlarım bir delinin ne kadar yalnız ve terkedilmiş olduğunu düşünürlerse, toplumun suçunun büyüklüğü ortaya çıkacaktır. Herminet Herbert'le öpüşmem veya boğuşmam istendiği zaman, sesler bana bu emirlerin tam aksini yapmam gerektiğini söylemişlerdi yani öpüş deyince boğuşacak,boğuş deyince de öpüşecektim. Sözlerini dinlemediğim zamanlarda korkak olduğumu söylüyorlardı. Sonunda sabrımı yitirip, hangisinin doğru olduğunu iyice karıştırdım. Emirler önceleri "böyle bir adamla boğuş, istersen", "şunu yap, istersen" şeklinde veriliyordu; biraz daha iyileşince şöyle söylenmeye başladılar, "istersen şunu şunu yap- karar veren ruhun sözünü dinle" veya "şakacı ruhun dediğini yap" -ve buna benzer şeyler. Bunu keşfedince daha dikkatli olmaya ve ne şekilde davranacağıma önceden çalışıp, incelemeye karar verdim.

Böylece delilik aynı zamanda bir anlayış karmaşasıdır; akıllı, espirili veya alaycı veya tuhaflık ruhların emirleri karıştırılır, yanlış anlaşılır. Tanrı, insan zekasını işlerken, yarattığı varlıkla -tabir yerindeyse- böyle şakalaşır; emirin yanlış anlaşılması günah olarak tanımlanır. Bence, dini meslek olarak edinenler çoğunlukla iki yüzlüdürler; çünkü dindar olduklarını söyledikleri halde değildirler. Bu nedenle İsa günahkarları ve meyhanecileri seviyordu, onlar iki yüzlü değillerdi.

İşte burada, St. Paul'un bahsettiği büyük esrar ortaya çıkar: "Yapabilecek olduğumu yapmam-yaptığıma izin vermem", "Aklım ete karşıdır- etim ruha karşıdır", çünkü insan aklı incelik ve zarafetten uzaklaşınca esprili olarak düşünür, yani dokunmanın, tatmanın veya ellemenin yasak olduğunu düşünür ama gerçekte doğa bunun aksini ister, böylece, aklın istediğini doğa istemez. Bu çelişki kanunu heryerde vardır ve bu gerçek St. Paul'den başka yazarlar tarafından da farkedilmiştir. Ovid, Aşk'ın tutkusu üzerine yazdığı bir eserde; Martial da, bir Epigram'da, aynı konuyu işlemişlerdi.

Bunun evrensel bir kanun olduğunu söylemek istemiyorum, herhangi bir hataya düşmek iyi olmaz.

Okulda genç çocuklarken, kim bilir kaç kez yalnızca yasak olduğu için bazı şeyleri yapmıştık, emirlere karşı gelmiştik, değil mi? İnsanların yapmalarını istemediğimiz şeyleri yapmalarını söylemek her zaman iyi sonuç verir. Başkaları da bu olgunun farkındadırlar, ama ben bunu bir çözüm olarak algılıyorum. Galiba bu, doğru bir şekilde yorumlanırsa, günahın esrarını sonunda çözmeme yardım edebilir. Böylece günah bir yanlış anlamadan ibaret oluyor.

Küçük çocuklar gibi davrananlar bu kuralı pek beğenecekler, özellikle huysuz ve tutkulu olanlar.

Çocuklara saygı göstermek gerekir, - aklın işlemlerinin daha saf ve daha düzenli olduğu- sonsuz ruhun küçük tapınakları oldukları için ve ahlâk açısından daha mükemmel göründükleri için.

Bu çocukları hizmetçiler gözetirler, oyunlarını hemen bırakıp yanlarına gelmelerini isterler, onları korkuturlar, minik parmaklarıyla kavradıkları şeyleri ellerinden koparıp alırlar ve böylece doğanın düzeni bozulur, irade ve isteklerinin kendilerine göre gelişmesi engellenir, terbiye için kullanılan metotlar onların kendi yaşamlarını yaşamalarına mani olur - sonunda huysuz, hırslı ve vahşi olurlar. Benim tavsiyem şu olacak, onlara boyun eğin ki, onlar da size boyun eğsinler. Onların tutumlarına bakarak ruh hallerini ve morallerini tahmin edin ve davranışlarınızı buna göre ayarlayın. Onlarla usta bir balıkçının oltaya yakalanan balıkla oynayıp sonunda kıyıya çekmesi gibi oynayın; varacağınız sonuç bu kadar çabaya değmez mi?

Daha ne söyleyeyim, delilik bir anlayış kargaşasıdır-ama aynı zamanda aklî melekelerin doğal, belki de hatalı yargıların kontrolünden uzak durmalarıdır. Delilik, sarhoşluk gibidir, yalnız daha kötüdür ve daha uzun sürelidir: ve pek çok şair, ressam, şarkıcı, aktör ilaç aldıkları zaman en iyi, en güzel eserlerini vermişlerdir; çünkü sarhoşluk doğal yargılamayı alt üst eder, yanlışı doğru, acıyı tatlı yapar. Yargılama gücü elinizden alındığı zaman tutku ve duygular işi ele alırlar. Bu nedenle aklın işlemlerini gözlemlemek suretiyle pek çok manevî, ruhsal ve hatta fiziksel bilgi edinilebilir; çünkü akıl kusursuz bir mekanizma parçasıdır. Sanki nasıl kullanacağımızı veya ayarlayabileceğimizi bilmediğimiz bir müzik aletini bazı katı mekanik kurallara göre kullanmaya çalışmak gibi. İnsanın içinde doğal düşünce ve iradesinden bağımsız olan bir güç vardır ve bu gücü kullanarak

insan fikirler üretebilir -sesini denetleyebilir- hatta kollarını bacaklarını bile idare edebilir.

Kahvaltımı yaparken, ses bana sık sık, "Eğer şunu veya bunu yaparsan, senin için biraz daha ekmek ve tereyağ isteyeceğiz" diyordu ve eğer sözünü dinlersem, konuşmama gerek kalmadan, hizmetçi, bana dikkatle baktıktan sonra, bana ekmek ve yağ getirirdi. Şimdi anlıyorum ki, yüz ifadem veya davranışımla daha ekmek istediğimi ifade ettiriyorlardı; ama bu, duyduğumu hayal ettiğim seslerin bir şekilde benim esenliğimle ve aklımın çalışmasıyla ilgili olduğunun veya içimdeki güç tarafından duyduğum seslerle aklımın çalışması arasında bir bağlantı olduğunun bir ispatıdır.

Bir keresinde, Dr. Fox'un hastanesinden çıkmamdan az önce, evden çıkıp arka kapıdan geçiyorken bir ruh benim "başımı kaldırıp, sesimi yükseltmemi ve neler olacağını beklememi" istedi -yukarıya, gökyüzüne bakıyordum, ağzımı açıyordum ve öyle korkunç küfürler ve lanetler söylüyordum ki korktum ve konuşmayı reddettim. Tekrar aynı şeyi yapmam istendi ama sözlerini dinlemeyip, sessiz kalmayı tercih ettim. Böylece, emir aldığım anda, ne durumda olduğuma, nerede olduğuma aldırmadan sesimi yükseltip bağırma çılgınlığından kurtulmuş oldum; yani olağanüstü bir güç tarafından körü körüne yönetilmem sona ermişti.

Eugene Meyer ve Lino Covi

KİŞİLİĞİN Y İTİRİLMESİ DENEYİMİ BİR HASTA TARAFINDAN YAZILAN RAPOR

İnsanın gerçek olmadığını ve bütün davranışlarının, duygularının sahte ve düzmece olduğunu hissetmesi, akıl hastalığının korkutucu bir yönüdür. Bu deneyimi tanımlayan aşağıdaki parça, psikozun en şaşırtıcı özelliklerini açığa çıkarmaktadır. Benliğin inkar edilmesi, onun ürünlerinin de değerini yadsımaya yol açar. Ve bu, benliğin gerçekliğini ve varlığını inkar etmeye kadar uzanır. Aşağıdaki öykü, bu kavramı teori ve soyutlama sahasından çıkarır ve bize yadsımanın ne olduğunu somut bir deneyim olarak anlatır. Bunun yazılmasına John Hopkins'ten iki psikiyatr yardım etmişlerdir.

İyileşme sürecindeki hastaların, akıl hastalığının iç deneyimleri konusundaki yazdıkları, bu hastalığın daha iyi anlaşılması için çok faydalı olmuştur. Aşağıdakiler, 22 yaşında şizofrenik düzensizliklerden iyileşmekte olan bir genç kız tarafından yazılmıştır ve hastanın izniyle yayınlanmıştır. Bu notların, kişiliğin yadsınması, bölünmesi olgusunun ikilemlerini, sübjektif bir açıdan, dokunaklı ve sanatkarane bir üslupla yazıldığına inanıyoruz.

Hasta, bu dökümanı yazmadan 16 ay kadar önce Henry Phipps Psikiyatri Kliniği'nde kalmaktaydı. Kronik olarak korkmuş, ürkek, içine kapalı, kendini ifade edemeyen bir kişiliğe sahip olan hasta, Kliniğe yattığı ilk sene içinde intihara da teşebbüs etmişti. Duygularını kağıda dökmeye başlamasından iki ay kadar önce, durumunda gelişmeler görül-

meye başlanmıştır. İletişim yeteneği ve genel anlatım yeteneğinde gözle görülür iyileşmeler farkedilmiştir. Yazıları iki bölüm halindedir ve bu bölümler arasında iki haftalık bir ara vardır. Dört ay sonra hastaneden çıkabilecek duruma gelmiştir. Şu anda, klinikten çıkalı on ay olmuştur, psikoterapiye devam etmektedir ve Ortabatı şehirlerinden birinde kolej eğitimine yeniden başlamıştır.

İlk bölüm, hastanın bir hemşireye "gerçek olmadığını hissetmenin" ne olduğunu tanımlamaya çalıştığı halde bunu anlatamamış olmasından sonra yazılmıştır.

26 Kasım, 1958

Gerçek olmama hissini anlatabilmek için, hissin ne olduğunu uzun ve gerçek olmayan bir tanımını yapmak gerekir. Bu realiteden öylesine uzaktır ki, sağlam, gerçek bir tanımlama yapabilmek için, soyut, gerçek dışı bir anlatım kullanılmalıdır, çünkü ancak böylece tam olarak anlaşılabilir. Belki de tam olarak anlamaya değmez, çünkü "hissetmenin" kendisi de değersizliktir. Bu tıpkı sahte bir çekin, banker tarafından incelenmesine benzer; bankerin tedavüldeki paraları çok iyi tanıması ve bilmesi gerekmez.

Bu, normal durumlarda hiç ümit edilmeyecek olan bir önem ve büyüklük beklentisinin, her gün yaşanması demektir.

Basit ve küçük şeyler bile, insanın her şeyin büyüklüğünü olabildiğince, birbirleriyle olan göreceliklerine göre ölçmesi halinde, çok büyük ve hatta ürkütücü oranlarda algılanabilir. Bu, gün boyunca yapılan her şeyin otomatikman yapılması ve sonradan incelenmesi gibidir. Tıpkı Kilise'nin birçok "izm"lere bölünmesinin, insan ruhu tarafından inşa edilen en kutsal anıtlar oluşu gibi. Yani, bu anıtlar insan ruhu-

nun düşünebilme, karar verebilme ve yapabilme gücünün, kendi içinde bölünüp parçalanmasına benzer. Sonunda bu dışarıya atılır, günün diğer bölümlerine karışıp yiterler, ancak geride kalanlar değerlendirilir. Birşeyler yapmayı istemek yerine, mekanik ve ürkütücü bir şey tarafından yapılmaktadır; çünkü bu şey bir şeyler yapabilir, gücü vardır, ama isteyip istememe yeteneği yoktur. Çekilen eziyetleri onarabilecek, yapıcı, iyileştirici bölümler gitmiştir, insanın içinde yaşaması gereken 'hissetme' gücü dışarıdadır, geri dönmek istemektedir fakat dönme gücü elinden alınmıştır.

Bu durumu tanımlamak için belki de "içeri-dışarı" sözcükleri pek uygun olmayabilir; çünkü bunlar 'siyah-beyaz" gibi kesin sözcüklerdir, bahsettiğim olgu ise daha çok "gri"dir. O, devamlı kayan, yer değiştiren, jöle gibi bir şeydir, ardında somut bir iz bırakmaz ama yine de bir lezzeti vardır veya bir piyesten alınan bir filmi seyretmek gibidir; bu piyesi daha önce seyrettiyseniz, sinema filminin bu piyesin bir tanımı olduğunu ve onu hatırlatmasına rağmen gerçek olmadığını farkedersiniz.

Bunun tanımlanması bile gerçek dışı ve acı veriyor; çünkü korkutuyor ve yine de yumuşak ve belirsiz görünür (çok keskin olduğu halde). Bu gerçek dışı bir şekilde hissedilir, bu nedenle devamlı bir işkence değildir ama yine de sizi rahat bırakacak gibi görünmez ve herşey izlenimler dünyasında kayıp gider. Ne gibi göründüğü, ne olduğundan daha önemlidir ve arasıra öfke nöbetleri yaratır. Çünkü "ne olduğu" birşeydir ama "ne gibi göründüğü" durmadan düşünce ve hayallerle değişir, gerçeklerle pek ilgisi yoktur. Önemli şeyler gitmiş, geride önemsizler kalmıştır, gidenlerin yokluğunu, varlıklarıyla daha belirginleştirirler.

***

İkinci öykü hastanın, gerçekdışı olma duygularını kişilerarası ilişkiler açısından gözlemi ve açıklaması konusunu işlemektedir. Bu bölümde, hastanın kendisinden "ben" diye bahsetmesi dikkatinizi çekecektir. İlk öykünün kişisel olmayan (impersonal) ifadesi değişmiştir.

7 Aralık, 1958

Bugünün pazar olması, annemi ciddi olarak düşünmeme sebep oldu.

Evimizde Pazar günleri tam bir mutluluk ve huzur duyulurdu; aslında bu atmosferi altı kişi ve bir kedinin yaşamakta olduğu bir evde sağlamak oldukça zordu. Bir psikiyatri kliniğinde olmam sebebiyle aile ilişkilerinin psikolojik yönü üzerinde daha bilinçli olarak düşünüyordum. Çünkü evdeyken, olaylar hep orada gelişiyordu ve aile bireylerinin birbirlerine karşı duyduğu doğal sevgi, onlar hakkında düşünmeye engel oluyordu. Görünen şeylerin daha derinine inip bu konuda düşünmekten hep korkmuşumdur; çünkü o zaman görüşler ve varsayımlar ortaya çıkar. Ben de ne derecede hasta olduğumdan emin olmadığım için nasıl mantık yürüteceğimi bilemezdim. Yalnızca köklü bir hastalığım olduğuna inanıyordum.

Bu gerçekten esas konudan uzaklaşmama sebep oldu; Annem. O'nun hakkında yazmaktan korkuyorum; çünkü onun hakkında analitik olarak düşünmemek gerektiğini biliyorum, onları yalnızca sevmek gerekir. "Babanı ve Anneni say", en büyük emirlerdendir, bu yüzden analitik düşünceler onlara saygısızlık anlamına gelebilir ama belki de saygıya anlayış yoluyla ulaşılabilir ve eğer bir gün iyileşebileceksem, Annemin benim üzerimde yaptığı etkiyi bir şekilde anlamam lazım.

O'nun, bazı şeyler ve gerçekler konusundaki fikir ve görüşleri beni herzaman etkilemişti ve onun başka birinin söylediği hiçbir şeyi dinlemediğini de biliyordum. Çok ilginç bir insandır —hatta büyüleyici biri de denilebilir— hiç sıkıcı olmamıştır, çoğunlukla tam anlamıyla mutlu, neşeli biriydi. Bu hali benim ne kadar başarısız olduğumu ortaya çıkarıyordu; çünkü soğukkanlı değilim, çok sinirliyim ve insanlar konuşurken dinlemeyi bilmiyorum. Bu, geliştirilmesi gereken bir sanattır. Bazen Annemin beni dinlemesini çok isterdim ama o hiç oralı olmazdı. Galiba bu, hastalığımın temel nedeniydi. Evle ilgili ilk anılarım, doğum günlerini ve Noel'i kutlamayı seven huzur dolu ve mutlu bir atmosferdi ve bizlere, çocuklara verilebileceklerin en çoğunu veren fakat bir sıkıntıları olduğu zaman birisinin mutlaka dinleyeceği güvenini ve hissini vermeyen bir ortamdı. Bu ortam kızkardeşimi etkilememişti; çünkü o, olaylardan kolayca etkilenmez, ağlar, bağırır, sonra da unuturdu. Ben de öyle olmak isterdim, ama hiçbir zaman öfke krizleri geçirmezdim, herşeyi içime atardım. Kızkardeşim'in bütün sorunları açıkta olduğundan kolayca anlaşılır ve çözümlenirdi.

Şimdiki güvensizlik ve bunalım duygularımın çoğu çocukluğumdan beri hiçbir zaman ciddiye alınmamam, bana en yakın olan kişinin bile beni dinlememesi ve dolayısıyla kendime güvenimi yitirmem yüzünden doğmuşlardır. Kendimi bir insan olarak düşünmemeye, gerçek olabilecek kadar önemli görmemeye başlamıştım ve bu duygular zamanla tersyüz olup, mutlak gerçekdışı olduğum hissine dönüşmüşlerdi. Başkalarını düşünürken gerçek olan fikirlerim ve hislerim, kendime dönünce gerçekdışı oluyorlardı. Bu, kendi menfaatlerini düşünmemekten, hodbin olamamaktan; hodbinliğe, egoistliğe doğru bir geçişti. Çünkü, bazı zamanlar kendinizi düşünmemeniz bencilliktir, bu sizi daha az insan yapar, yararlı bir şekilde bencil olmak oldukça faydalıdır.

Bunu yazmak benim için çok zor; çünkü okuyan olmayacağından korkuyorum ve Annem bunu okumaya değer bulmayacaktır, böylece de bunları yazmanın bana hiçbir yararı olmayacak. O'nun görüşleri beynimde öylesine yer etmişler ki, bana iyi birşeylerin olduğunu kabul edemiyorum, birşeyler yapmaya çalıştığım zamanda nasıl olsa başaramayacağımı düşünüyorum. Bu yaptığım herşeyi hatta düşüncelerimi bile kapsar; çünkü bence düşüncelerim düşünmeye değmez, yaptıklarım da yapmaya değmez ama yine de yapılmaları gerekir çünkü başka herkes bunları yapar ve kimsenin öylece bırakmaya hakkı yoktur. Ben yine de kendime rağmen çalışırım, herşey daha yarısına bile gelmeden yanlış gitse bile.

***

Bu yazılar, iyileşme işleminin devam etmekte olduğunun delilleridir. Hastanın büyük bir karışıklıktan, düzensizlikten kurtulmasını ve bu yoldan kişiliğinin dağılması belirtilerinin yavaş yavaş yokolmasını göstermektedir.

Kişiliğin yitirilmesinin genetiği, soyaçekiminin araştırılması ve bu deneyimde bireysel farklılıkların rolü henüz anlaşılamamaktadır. Kişiliğin yokolması, hafif haliyle, akıl hastalıklarının oldukça somut veya dayanıklı bir özü, temeli olarak görülebilir. Daha ciddi ve akut durumlarda, kişiliğin yitirilmesi, yoğun ve pasif duyarlılık veya boğulma, yutulma korkusu uyandırır ve dolayısıyla, düşmanca veya bu hastada olduğu gibi kendini mahveden savunma mekanizmaları oluşturur. Bu, bütün duyguların şiddetle inkar edilmesi ve gerçek, içten gelen duygusallıktan korkma ve dolayısıyla kendi benliği açısından bir gerçek-dışı olma hissiyle sonuç-

lanmıştır. Kişiliğin yitirilmesi aynı zamanda diğerlerinden şiddetli bir kopma, yabancılaşmayla beraber oluşur ve ruhsal olgularında kendi benliğiyle diğer kişilerin temsil edilmelerini yansıtır.

Hastanın ilk öyküsünde, felce uğramış bir kararsızlık ve perspektif yoksunluğu, kişilik yitirmesiyle beraber göze çarpar. Boşluk hissinin yarattığı dehşet, yalnızlık ve uyuşukluğa paralel uzanır, bu da değişikliğe karşı bir savunma sığınağı görevi görür. Özellikle sürprizler incitici ve potansiyel karışıklığa sebep olabilirler. Hastanın birinci öyküyü yazabilmesi, o denli canlı olarak tanımladığı durumdan kopmasının bir ölçüsü olarak görülebilir. İkinci bölüm ise onun hastalık deneyimini ilk kez "kişiselleştirdiğini" yansıtmaktadır ve kendisinin başına gelenler konusunda saygın ve sorumlu bir anlayış gösterebildiği anlaşılmaktadır.

Bu öykülerin yazılmasından önce hastanın yaşadığı deneyimler konusunda bildiklerimizi gözden geçirmiştik. Detayların burada tartışılmayacağı pek çok olayın yer aldığı muhakkak. Bu öyküleri yeniden okumaktaki ve dikkatle incelemekteki kişisel nedenimiz, bunların bizce sübjektf bir deneyimin iletilmesi açısından çok değerli olmalarıdır. Bu, yalnız bahsi geçen hastanın durumu yönünden değil, sıkıntılarını sözcüklerle ifade edemeyen daha şanssız hastalar için de geçerlidir. Hastanın sübjektif deneyiminin değerlendirilmesi, iyileşmenin kolaylaşması için gereklidir. Bizce, onun sözcükleri, akıl hastalıklarının kişiliğin yitirilmesini kapsadığı durumlarda, hastaların iyileşmesi için çabalayanların, emek sarfedenlerin ilgisini uyandıracak ve yararlı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ PSİKO-PATOLOJİK DENEYİMLER

Mary Maclane

İÇİMDE OLAĞANÜSTÜ BİR YAŞAM YOĞUNLUĞU VAR

"İyi değilim. Erdemli değilim. Sevimli değilim. Cömert değilim. Yalnızca ve herşeyden önce tutkulu, duygu dolu bir yaratığım. Herşeyi —hissederim. Benim deham bu. Ve bu beni ateş gibi yakıyor."

Mary Maclane'in "yoğun, tutkulu hislere" dair dehası, bir anlamda akıl hastalığı dehasıdır. Yoğun hisler dünyasına geçiş belki de yoğun deneyim ve varoluş anlamına gelir ve bunun bütün yıkıcılığına ve acı vermesine karşın, akıl hastalığının anlaşılabilir olan tek olumlu faktörüdür. Yabancılaşma ve hiçlik ikilemi batı toplumunda çok yaygındır. Mary Maclane, o kadar güzel tanımladığı bu ikilem konusunda şöyle söyler; eğer iyilik ve bunun doğal sonucu olan normallik bir hiçlikse, kötülük ve delilik daha yoğun duyguları —ve hayatı kapsar. Burada, diğer dökümanlarda da olduğu gibi akıl hastalığı içinde insan varlığı, en yoğun, en çıplak ve en gerçek şeklinde yaşanmaktadır. Gerçek derken, kültür adını verdiğimiz kural ve mitler tarafından korunmadan kişilerin yaşadıklarının kendi ürünleri olduğu ve sosyal gerçeklerden etkilenmediği hali kastediyoruz.

Miss Maclane'in kitabı 1901'de, Sartre ve D. H. Lawrence'den önce yazılmıştı. Dostoyevski ve Nietzsche'den haberi olmadığından emin olduğumuz halde, onların stilinde ve düşünceleri doğrultusunda bir eserdir. Yazısının sonundaki yalvarış, "Oh, keşke birisi bunu anlayabilse" doğrudan doğruya bize yöneltilmiştir. Onun üzerine soğuk, klinik, 'şizoid kişilik' veya 'şizofreni' etiketini yapıştırıp tımarhaneye, veya 'nevroz' teşhisi koyup tedavi için psikiyatra yollarsak ona en korktuğu şeyi, "Dışarıdaki akıllı dünya bu uzattığım elime bir taş mı verecek" sorusuyla kastettiği şeyi yapmış oluruz.

Psikiyatri'nin hastalara karşı duyduğu acıma, hep iyilerin hastalara duyduğu acımaya benzer. Bu acımanın içinde bir parça üstün-

lük hissi de vardır. Hasta ile hastalık ayrı ayrı düşünülmelidir. Ama bu ikisi ayrılmazsa, (Mary Maclane'in durumunda olduğu gibi) hastalık veya psikopatolojininin, kişiden başka bir şey olmadığı anlaşılabilir. Acımak veya duygularını paylaşmak sonunda hastalığın kendi içindeki anlamı ve değerini görürüz; bunu iyileştirilecek veya yok edilecek birşey olarak düşünmeyiz. Mary Maclane'e, onu diğer insanlara benzer bir hale getireceğimizi söylemek, eline taş vermek olacaktır. O, anlayış, sevgi ve ilişki istediğini söylüyor. Belki de psikopatoloji sorununun çözümü bu kadar basittir.

BUTTE, MONTANA
13 Ocak, 1901

Ben kadın cinsindenim ve ondokuz yaşındayım. Şimdi yapabildiğim kadarıyla kendi Portremi, eksiksiz ve açıksözlülükle çizmeye başlıyorum. Ben, Mary MacLane için dünyada başka bir paralel yoktur.

Bundan eminim; çünkü ben tekim.

Doğuştan ve gelişme açısından farklıyım, orjinalim.

İçimde olağanüstü yoğunlukta bir hayat var.

Hissedebiliyorum.

Mutsuzluk ve mutluluk için harika bir kapasitem var.

Geniş fikirliyim.

Bir dâhiyim.

Kendi göçebe ekolümün filozofuyum.

Yanlış veya doğru umurumda değil —bilincim bir sıfırdır.

Beynim, saldırgan bir çok yanlılık kümesidir.

Fevkalade mutsuz, ölümcül duruma eriştim.

Kendimi iyi tanıyorum, oh hem de nasıl!

Ender bulunan bir egoizm kazandım.

Karanlık gölgelerin derinlerine daldım.

Bütün bunlar tuhaflığımı gösterir. Bu yüzden kendimin oldukça tuhaf ve tek olduğumu anlıyorum.

Tanıdığım yüzlerce insan arasında bir paralellik aradım. Ama boşuna. Değişik karakterlerde, değişik insanlar vardır ama bunların hiçbirisi benimle kıyaslanamaz. Benim yaşımdaki gençler bana yalnızca aptalca bakmakla yetiniyorlardı, anlamıyorlardı; kırkbeşlik daha yaşlılar da —çünkü ondokuz yaşındaki biri için kırkbeşlikler yaşlıdırlar— ya aptalca bakıyorlar ya da o şeytani üstünlük gülümsemeleriyle bana acıdıklarını gösteriyorlardır.

Tabii ki, bunlar aşırı durumlardı. Genç arkadaşlarımın arasında aptalca bakmayanlar; kırkbeşliklerden de karmaşık karakterimin bir kısmını anlayabilenler vardı.

Ama söylediğim gibi aralarında bana göre bir paralellik bulmanın imkanı yoktu.

***

Bazen dünyanın kenarına geldiğimi hissediyordum. Bir adım daha ve düşeceğim. O adımı atmıyorum. Kenarda duruyorum ve acı çekiyorum.

Dünyada hiçbir şey, genç ve yapayalnız bir kadın kadar çok acı çekemez!

Mary MacLane'in portresini çizmeye devam etmeden önce onun ilginç olmayan geçmişinden bahsetmek istiyorum.

1881'de, Winnepeg'de Kanada'da doğmuşum. Winnepeg'in bu olaydan gurur duyduğundan kaygılıyım. Dört yaşındayken ailemle beraber Minnesota'da küçük bir kasabaya taşınmıştık. Burada on yaşına kadar hiç de yavan ve yalnız olmayan bir hayat geçirdim. Sonra Montana'ya geldik ve yukarıda anlattığım hayat devam etti. Ben sekiz yaşındayken babam öldü.

Karnımı doyurmak, üzerimi giydirmek, okula yollamak ve bana MacLane kanını, karakterini aşılamaktan başka bir konuda ilgi gösterdiğini hatırlamıyorum. Elbette ki beni sevmiyordu; çünkü kendinden başka kimseyi sevebilme yeteneği yoktu. Bu nedenle, babamın —bencil Jim MacLane'in ölmüş olması veya yaşaması umurumda değildi.

O benim için bir hiçti.

Yanımda hala bir anne, bir kız kardeş ve iki erkek kardeş vardı.

Onlar da benim için bir hiçtir.

Acayip bir yaşamı olan bir yabancıymışım gibi, beni hiç anlamıyorlardı.

Ailemle benim aramda kesinlikle sevgi ve sempati yoktu. Zaten olamaz da. Ondokuz yıldan beri benimle olan annem bile benim doğamı ve isteklerimi çarpıtmıştı. Bir anneyle kızının arasında olması gereken sevgi ve anlayışı düşününce bu konuda hakkımın yendiğini hissediyorum. Bu dünyada güzel şey o kadar az ki. Benim için bu hep böyle olacak.

Kız kardeşim ve erkek kardeşlerim benimle, benim analizlerimle, felsefemle ve isteklerimle hiç ilgilenmezlerdi. Onların istekleri ve düşünceleri kesinlikle pratik ve maddeseldi. İnsanlar arasındaki sevgi ve şefkat, onlara göre ancak kitaplarda görülürdü.

Kısaca onlar Aşağı İskoçya'dandılar, ben ise bir MacLane'dim.

Ve böylece, dediğim gibi ilginç olmayan varlığımı Montana'ya taşımıştım. Varolmak gittikçe daha az ilginçleşiyordu ama buna rağmen değişken beynim gelişmeye, büyümeye ve pırıltılar saçmaya başlamıştı. Ama, yıllar geçtikçe hayatımın tatsız, yavan ve olumsuz bir şey olduğunu farkettim.

Liseden şunları kazanmış olarak mezun oldum: çok iyi derecede Latince; iyi Fransızca ve Yunanca; orta derecede

geometri ve matematik; geniş bir tarih ve edebiyat kültürü; pek okulun etkisi olmadan edindiğim gezginci felsefe; bir çeşit deha; taşlaşmış boş bir kalp; kuvvetli, mükemmel bir genç kadın vücudu; acınacak kadar aç bir ruh.

Bu malzemelerle son iki yılımı geçirdim. Ama yaşantım tatminsiz ve çarpık olmasına rağmen, artık yavan ve sönük değildi. Dokunaklı bir acıyla doluydu —hiçliğin verdiği acı.

Beni meşgul edecek bir şey yok. Her gün yazıyorum. Yazmak bir gereksinme benim için —yemek yeme gibi. Biraz ev işi yapıyorum, genelde severim bu işleri. Gerçekten kuvvetimi ve vücudumun inceliğini, mutfağın yerlerini silmekle kazanmıştım. Toz almayı sevmem ama yer silmeye bir diyeceğim yok. İnsanın vücuduna ve beynine enerji veriyor.

Ama çoğunlukla kırlarda uzun yürüyüşlere çıkıyorum. Butte ve çevresi çirkin bir yer, güzel manzaralar yok. Neredeyse çirkinliğin mükemmelliğine ulaşacak. Ve mükemmel olan hiçbirşeyi hor görmemek gerekir. Millerce uzunlukta kumda ve çıplak tepelerde dolaştıkça bazı şaşırtıcı inceliklere, düşünce ayrıntılarına erişmiştim. Hergün, yaşantımda da hep kumlar ve çıplaklıklar, yalnızlıklar üzerinde dolaşıyordum.

Ve böylece günlük yaşantım yeterince alelâde ve normal bir insan için rahat denilebilecek bir şekilde devam ediyordu.

Benim için bu, boş, kahrolası bir yorgunluk ve bıkkınlıktır.

Sabahları kalkıyorum; üç öğün yemek yiyorum; ve yürüyorum; ve biraz çalışıyorum; biraz okuyorum, yazıyorum; ilginç olmayan bir sürü insan görüyorum; yatıyorum. Ertesi gün yine aynı şeyler.

Gerçekten coşkulu, anlamlı bir hayat! Bu hayatın bana ne yaptığını beni nasıl etkilediğini, şimdi anlatmaya çalışacağım.

***

24 Ocak

Ben orjinalim. Hoş bir şekilde ferahlatıcıyım. Bohemim. Tuhaf ama hoş bir şekilde ilgincim ve kötüyüm. Bir oda dolusu sıkıcı insanla konuşabilir, onların ilgisini, hayranlığını ve şaşkınlığını toplayabilirim. Bunu bazen kendimi eğlendermek için yaparım. Söylediğim gibi, ben oldukça basit yüz hatları olan, dikkati çekmeyen bir dahiyim ama zarif, hoş bir kişiliğim var. Vücudum güzel. Ve cazip, orjinal stilimle konuşmaya başlayınca, bir "havam" vardır.

Başka hiçbir şeyi olmayan bir insan için 'havası' olması iyidir. Bu güçlü ve kendi çapında çarpıcı bir şeydir.

Kendimi herzaman böyle göstermem; belki de zaman zaman topluluğun karakterine bakarak, gösterimin istenilen etkiyi yapmayacağını önceden gördüğüm için. Çünkü ben bir dahiyim.

Böyle zamanlarda, daima kendimden bahsederim. Ahlak konusu üzerinde konuşuyorsam, bunun Mary MacLane ile ilgili yönlerini anlatırım.

Evlilik ilişkileri konusunda nutuk atıyorsam, bundan Mary MacLane'i etkileyecekse bahsederim.

İlginç bir yaratıktır, bu Mary MacLane. Aslında herkes öyledir, yalnız diğerleri bunu farkedememişlerdir. İnsanlar değerimi pek anlamasalar da yine de dinleyicisiz kalmadım. Onlar benim bir dâhi olduğumun farkında değiller.

Ben bir kadınım ve ondokuz yaşındayım. Kendinden uzaklaşıp, eleştirebilen bir kişiyim. İyi olup olmadığıma karar verebilirim. Gerçekten ne olduğumu ve nerede durduğumu biliyorum. Uzağı, içime doğru uzağı görebiliyorum. Ben bir dâhiyim.

Charlotte Brontë de bunu bir dereceye kadar yapabilmişti, ve o bir dâhiydi.

Ve böylece, ben bir dâhiyim —bunu söylemeye hakkım var.

Ben esas itibarıyla, organik olarak egoistim. Kibirliliğim ve kendimi beğenmişliğim, yalnız başına yaptığım o uzun yürüyüşlerde iyice gelişmiştir.

Bir dâhi ile bir aptalın belirtileri bunlardır. Yine, bir dahi ile bir aptal arasında çok ince bir çizgi vardır. Çoğunlukla bu çizgi geçilir. Aptal dâhi olur, dâhi de aptal. Bu kötü bir adımdır.

Büyükle küçük, şefkatli ve kibirli, mükemmel ile gülünç, saldırganla mütevazi, cennetle cehennem azabı arasında küçük bir adım vardır. İşte Dâhi ile Aptal arasında da böyle küçük bir adım farkı vardır.

Ben bir dahiyim.

Kaç kez bu ince çizgiyi geçtiğimi söylemeye hazır değilim. Daha ondokuz yaşındayken, kum ve çıplak tepelerden başka bir eğitim görmediğim halde bu kadar ilerlemem ne fevkalade değil mi? Fevkalade —duyuyor musunuz?

Sık sık bu gerçeği elime alıp bir portakal gibi sıktım, tatlı suyunu çıkarmak için. Hergün bir miktar su çıkardım ve hergün bu meyve suyu tazelendi, Promete'nin hayati organları gibi. Onun için sıkıyorum, sıkıyorum ve suyunu içiyorum ve tatmin olmaya çalışıyorum.

Evet, yüzüme uzun uzun, merakla bakabilirsiniz. Bu , egoizm ve analiz dehasının, Şeytan'ın gelmesini bekleyen bir dehanın, içinde hayret verici, fevkalade bir karaciğer taşıyan dehanın, yüzüdür.

Galiba size bu karaciğer hakkında daha fazla birşeyler anlatacağım.

***

27 Şubat

Bu bir günlük değil. Bu bir portre. İç dünyamın bütün çıplaklığıyla gösterilmesi. Herşeyi göstermek için elimden geleni yapıyorum —her küçük zayıflığımı, duyguların her devresini, her isteğimi. Bunu yapmak gerçekten çok zor, bence ruhumun derinliklerine inmek, onun gölgelerini ve karanlıklarını sergilemek çok zor.

Alçakgönüllülük veya utanç duymuyorum. İnsan birşeyden neden utanmalı ki?

Fakat insanın beyin yapısında bulanık, anlaşılmaz ve belirsiz bazı faktörler vardır —bunları nasıl kavrayacağım? Araştırdım, inceledim ve çok hassas noktalara kadar ulaşabildim— ve halâ ulaşamadığım pek çok nokta vardı.

Kabaran ve benim üzerimden aşan hislerim vardı. Çaresiz, yıkılmış ve yenilmiştim. Bunlar sanki benim ruhodamın duvarlarına bilmediğim bir dilde yazılmışlardı.

Ruhum kör gibi aranıyor, soruyor. Hiçbir cevap alamıyor. Bütün varlığımla bilinmeyen bir Şey'e sesleniyorum; genç-kadın-vücudumdaki bütün sinirlerle ve genç-kadın-ruhumun ulaşabildiği her yere sesleniyorum. Kumlar ve çıplak tepelerde koşarken bütün yaşamımın tutkuları, öfke ve kızgınlık halinde doruğa çıkıyordu. Yoğun ve ümitsiz bir özlem beni sarıyordu. Kalbim, ruhum, aklım ortalarda dolaşıyor, küçük bir ışık bile olmayan derin karanlığa dalıyor, ümitsizce ellerimi uzatarak araştırıyordum, özlüyordum, herşeyi istiyordum; Huzursuzluğun Şeytanı beni izliyordu.

"Delireceğim —delireceğim" diye durmadan kendi kendime tekrarlıyordum.

Ama hayır. Kimse delirmiyor. Şeytan, kimseyi o artistik lanetten kurtarmayı istemez. Önce insanın duyguları tam olarak yerinde mi diye bakar, sonra da onu Huzursuzluk Şeytanına çelik zincirlerle bağlar.

Canım acıyor — oh, günlerden beri bana işkence yapıyor! Ama Şeytan bana Mutluluğumu getirirse, onu affedeceğim.

Mutluluğum bana verildiği zaman, Huzursuzluk hala benimle olacak, bundan şüphem yok, ama mutluluk onun tiz sesini bastıracak, onu bir neşe aleti haline getirecek, sonunda onunla el sıkışacak —ve taşlaşmış kalbim, kadınsı vücudum, kafam ve ruhum harekete geçecekti. Öyle derin bir mutluluk ve öyle yoğun bir acı ile dolmuş olacaktım ki varlığımdaki en küçük sinirler bile, yaşamın doluluğuyla sarhoş olacağımdan, titreşecekler.

Mutluluğum bana verilince, saatler içinde yüzyıllarca yaşayacaktım. Ve hepimiz hızla yaşlanacağız, ben ve taşlaşmış kalbim ve vücudum, ve kafam ve ruhum, hepimiz yaşlanacağız. Üzüntü de bir dereceye kadar yaşlanabilir. Ama mutluluk —gerçek mutluluk— bir anda insanın parmaklarından kayabilir, ve geçen her yıl izini bırakır.

Hayatın, onu hissedenler için bir trajedi olduğu doğrudur. Mutluluk bana verilince, hayat sözle anlatılamayacak kadar güzel, isimsiz bir şey olacaktır.

Fokur fokur kaynayacak ve kükreyecek; bir girdaba düşmüşçesine dönecek; sarsıntıdan sıçrayacak, haykıracak; hassas hayallerle titreyecek; kıvranacak; parlayacak, şimşek gibi çakacak; yumuşak bir sesle şarkı söyleyecek; kayarcasına dansedercek; dörtnala gidecek; koşturacak; kabaracak ve taşacak; uçacak; yükselecek veya keşfedilmemiş derinliklere inecek; kızacak, köpürecek; neşeyle çığlıklar atacak; eriyecek; alev olacak; keyifle yuvarlanacak; binlerce trampet çalıyormuş gibi sesler çıkaracak; küçülecek; gururla ilerleyecek; ölü gibi yatacak; havada bulut gibi kayacak; inleyecek, titreyecek, patlayacak —ve Aşkla, ışıkla kokuşacak!

Bu dildeki sözcükler yararsız, boş. Bana Mutluluğumu verdiklerinde, yaşamın nasıl olacağını anlatabilecek kelimeler yeterli değil.

Yazdıklarım tanımlıyor ama yetersiz ve karışık bir şekilde.

Sözcükler günlük kullanım içindir. Mutlu yaşamla yüzyüze gelme sırası bana gelince dilim tutulacak.

Fakat duygularımın yağmurları, tufan seli gibi akacak!

***

12 Şubat

Bütün duygularımı tam bir içtenlikle ve hissettiğim gibi yazıyordum —tabii hislerimi olduğu gibi anlatabilecek gücüm olduğu sürece— yine de duygularımı iletirken önemli bir faktörü, gerçeği atladığımı sanıyorum.

Bunu, yanlış anlaşılmayı göze almadan nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Bir oyuncuyum derken, çizmekte olduğum portreden bahsetmiyorum; daha basit, güncel konulardan bahsediyorum.

Lütfen, duygularımı önceden gözden geçirirken tamamen içten ve gerçekçi olmadığımı düşünmeyin. Onlar benim duygularım, gözyaşlarım —benim kanım, canım!

Ama hayatımda, kişiliğimde bir samimiyetsizlik ve yalancılık var. İnce bir sahtecilik bulutu daima üzerinde durur ve içinde değer verdiğim birşeyleri incitir.

Bunun analizini yapmayı tam olarak başaramadım — bulut öyle ince, öyle hafifti ki— ama yine de küçük değildi.

Doğal içgüdülerime tamamen ters düşen bir ortamda ondokuz yılımı gömmüştüm. Bu süre içinde içdünyama hiç el sürülmemiş, duygularım paylaşılmamıştı. Bu yüzden her günümü rol yaparak geçiriyordum, bir sürü gerçeği de pelerinimin altına gizlerdim. İnsan ömrü boyunca rol yaparsa, dikkati çeker, artık damgalanmıştır. İnsan doğuştan yalancı ise, artık bundan kurtulamaz.

Bir yıl önce, bir bayan anemonun arkadaşlığı bana verildiğinde ve o bazen uzun, sessiz bir acı duyduğunda ben de tellerimin gerildiğini, kapıların zorlandığını hisseder ve tuhaf, yeni bir acı duyardım. O anda onu incitmeden sıkıca tutar, onsekiz yıllık gözyaşlarımı akıtırdım. Bu nazik şeyi hayatımda herşeyden çok istemiştim ve aniden bana verilmişti.

Bir sarsıntı ve içimde bir erime hissettim. Ama arkadaşıma tam olarak ne hissettiğimi anlatamıyordum. Duygularımın içtenliğinden şüphem yoktu ama bununla beraber etraftaki o sahtecilik dumanı, yalancılık ruhu kabarıyor ve bana, "iki yüzlü", "salak" diyordu.

Belki de yalancılık ruhunun kendisi bir yalandı —yine de doğru veya yalan, daima benimle beraberdi. Duygularımı yazarak, herşeyi aslına sadık olarak anlatmaya çalışıyordum. Bazen başardığımı sanıyor, bazen de başaramadığımı anlıyordum. Bu yalancılık faktörü benim çok yönlü karakterimin en ince, en nazik, en hassas ve en az bulunur yanıdır.

Ama en önemsizi değildir.

Kendimi çeşitli yollarda yürürken düşünürdüm; önce bir yolu, sonra bir başkasını deniyordum. Ve hep aynı şey oluyordu, yolda yürürken önümde yolu karartan, içimi korku ve telaşla dolduran, büyük, siyah bir gölge görürdüm —kendi yalancılığımın gölgesini.

Kendimi bundan kurtaramazdım.

Ben doğuştan yalancıyım.

Bunu yazmak çok zor. Herşeyden çok yanlış anlaşılabilecek birşey. Belki siz de yanlış anlayacaksınız; çünkü bu konuda doğru dürüst bir fikir veremedim. Bunu yapmak istedim ama yapamadım.

Ama bu benim Portrem —Şeytanın gelmesini beklerken— herşeyi anlatmalıyım — herşeyi.

***

28 Şubat

Bugün kumlarımın ve çıplak tepelerimin üzerinde yürürken Sonsuz Hüzün'ü hissettim.

Herşey benden uzakta.

Hiçbir şey bana ait değil.

Tek arkadaşlığım önümde pırıl pırıl parlıyor, büyüleyici bir güzelliği var —ve daima benden uzakta, ona erişemiyorum.

İnsanların sevgi ve sempatisini istiyorum ve insanları reddediyorum, kabullenmiyorum.

Evet, insanları istiyorum.

Bende herkesi iten, uzaklaştıran birşeyler var.

Mutluluğum ne zaman gelecek, ona sahip olabilecek miyim? Herhangi bir şeye hiç sahip olabilecek miyim?

Bu itici gücüm, içimden, çok derinlerden geliyor. Orada Başlangıçta da vardı. Orjinalden, kaynaktan gelen bir şey bu.

Kendimi ondan kurtarabilmemin yolu yok. Kendimi ondan kurtaramam. Bu olanaksız.

Oh, ben lanetliyim —lanetliyim!

Bu dünyada, benim için hissedecek, benimle beraber hissedecek bir tek ruh yok. Kimse anlayamaz —hiç kimse.

Kendi kendinize, bunun benim kuruntum olduğunu söylüyorsunuz. Böyle demeye ne hakkınız var? Benim hakkımda hiçbirşey bilmiyorsunuz. Ben, kendimi iyi tanırım. Yıllardan beri yaşamımın her dönemini inceledim. Hiçbir şeyi kafamdan uydurmuyorum, bazı şeylere —kaçınılmaz hale

gelinceye kadar— göz yumuyorum. Bunlarla yüzyüze gelmem gerektiğini biliyorum. Gençlik tutkularıyla kıvranıyorum ve ben yaşça genç olduğum halde aslında olgunum —yaşlıyım. Tutkularım ve yaşım dışında hiçbir açıdan genç sayılmam. Herşeyi ayrıntılarıyla hissediyor ve tanıyorum. Hiçbir şeyi hayal etmememe gerek yok. İçyaşamım gözlerimin önünde. Benim, kimsenin anlayamayacağı bir yönüm var. Beni anlayabilecek biri olabilir mi acaba? Çıplak tepelerimde hep yalnız başıma yürümekten kurtulamayacak mıyım? Bu sorular durmadan beni tedirgin ediyor. Yaşamımın her saatinde bir ateş yakıyor gibiyim.

Of! Derin, kapkara bir umutsuzluk!

Nasıl acı çekiyorum —yaşamak nasıl acı veriyor!

Sonsuz bir hüzün duyuyorum.

Sonsuz bir hüzün—

***

9 Mart

Dehamın çatlakları arasında bu kadar çok sayıda, iğrenç ve değersiz ıvır zıvırın sıkışmış olması beni şaşırtıyor. Aslında dehamın kendisi de koca bir boşluk —ama iğrenç değil. Ve o küçük ıvır zıvırları bile —iğrenç olsalar bile, küçümsemiyorum. Bazen istemeden, saçmalıklarına gülüyorum ama yine de bir işlevleri olduğunu iyi biliyorum.

Onlar garip olsalar bile , yine benim beynimin, insanlığımın parçasıydılar ve orada işe yarıyorlar.

Bu beyin, elini uzatıp birşeyler aranıyorsa ve çevresinde yalnızca boşluk ve hiçlik bulup, eli boş kalıyorsa, o zaman kendine dönmekten başka çaresi kalmaz —tıpkı ruhum gibi. Sonra kendi içindeki o sayısız ıvır zıvırı bulur; bunlar onu yatıştırır, sakinleştirir. Ruhumda bu değersiz şeyler de yok;

onu yatıştıracak hiçbir şey yok. Ruhum kendi kendini yıpratıyor, kendi kendini yiyip bitiriyor. O değersiz, boş şeyler yine de işe yarıyorlar; benim kararsız, değişken,analitik beynimi; kendi içine döndüğünde, kocaman bir hiçlik bulmaktan kurtarıyordu.

Bu denli büyük bir acı ve yalnızlık içinde olmasaydım, beynim, fevkalade mantık ürünleri yaratabilirdi. Ben bir dâhiyim —bir dâhi— bir dâhi. Bunu göstermek çok zor. Ama, ben, bunu hissediyorum. Bu da bana yetiyor.

Dünyadaki herşeye yabancı olmam veya deliliğim veya acı çekmem yüzünden dahi olmadım. İnsan bunların hepsine sahip olduğu halde bu harika duyguyu bilmeyebilir. Deham hiçlikten doğdu. İçimde, şeytanın tohumu gibi doğdu, gelişti. Ve benimki gibi bir deha benden başka kimseye verilmemiştir. Deham beni buna inandırıyor.

Bu, ümitsiz, hiç bitmeyen bir yalnızlık!

Atalarım, İskoçya yaylalarında, uzak görü kazanmışlardı. Tabii, deham bir uzak görüye benzetilemez. Uzak görüde, doğaüstü, esrarlı bir lezzet vardır. Deham ise sağlam, somut, güvenli, dünyevidir; sihirle büyüyle ilgisi yoktur.

Bir anlamda, düşüncelerimle veya sözcüklerle anlatamadığım şeyleri hissetmemi ve tanımamı sağlıyor.

Bana kendimi ve içimdekileri, parlak bir ışıkla gösteren bir aynadır. Ve gördüklerim beni delirtiyor, midemi bulandırıyor. Bu, anlatılamayacak kadar korkunç birşey. O anda aklımdaki bütün düşünceler ölüyor. Mantığımı ve zekâmı donduruyor. Yalnızca o şeyi hissediyor ve tanıyorum.

Onunla yalnız kalıyorum —yalnız, yalnız, yalnız! Yukarıdan merhametli bir el uzanmıyor, hiçbir insan da yardım etmiyor— ah, hiçlikten başka birşey yok.

Buna nasıl dayanabilirim! Oh, size soruyorum-buna nasıl dayanabilirim!

***

14 Mart

Bu dünyaya yalnızca görmem için göz ve duymam için kulaklara sahip olarak yerleştirilmişim, ama ben yaşamak istiyorum.

Bu şaşılacak birşey mi? Çok mu tuhaf? Başka insanların pekçok şeyleri var. Bunları istemem çok mu korkutucu?

***

19 Mart

Göğün kurşun gibi olduğu günlerde, bulutlar kumların can sıkıcılığını artırıyor, yalnızlığım bir kurt gibi içimi kemiriyor. İçimdeki acı ve sertlikte, "kötü" kolayca oluşuyor. 'Kötülük', insanın sıkıcılığı ve hiçliği, içinde boğabileceği, derin, siyah bir havuzdur.

Kötülüğü pek iyi tanımam. Şimdi bana oldukça uzak görünüyor ama yaşlandıkça ona yaklaşacağımı sanıyorum.

Ama şimdi, hava bu kadar kasvetliyken, kötülüğü istiyorum. Gencim ve yapayalnızım ve iyi olan herşeyden uzağım. Ama kötü şeyler çok yakınımda.

Bir sürü kötü şeyin gelip çevremi sarmasını, bu kasvetli hayatımı alt-üst etmesini ve büyüyü bozmasını isterdim. Neden Ölümün yerini Kötülük almasın? Ölüm'ün, bana başka bir ızdırap vereceği anlaşılıyor. Belki de Kötülük, yaşamımı canlandırır, hiçlik içinde yıpranmış olan sinirlerimi düzeltir. Bu bir çıkış yolu olabilir—ve belki bazı şeyleri unutabilirim.

Şu anda, eski çağlarda yaşamış olan bir kadını düşünüyorum. Aptal Claudius'un karısı olan Messalina'yı. Bu eğlence düşkünü çılgın kadına hep hayranlık duymuşumdur. Aslında birşeyi unutmak istemiş olmayabilirdi; ama istediğini

elde edecek kadar iradeliydi, istediğini yapmış, istediği hayatı yaşamıştı.

İyilik uğruna fedakârlık yapmak, özveride bulunmak ve beklemek güzel bir şey. Fakat 'iyilik' kendini uzakta tutup, hiçbir veride bulunmazsa, sıra kendimizi içine kapanma ve çekingenlik rüzgarına kaptırmaya gelir. Bizler zayıf, âciz aptallarız; ulaşabileceğimiz kaynaklardan haberimiz yoktur. Neden bize çekici gelen şeyleri almıyoruz? Erdemli olduğumuz için mi? Hayır, korkak olduğumuz için.

Gerçekleşmesi uzak bir olasılık olan ideallerimize neden bağlı kalalım? Değer mi? Bu felsefe değil. İnsan bir tabak sıcak mantar yemek istediğini düşünür ve buna kesin karar verirse, elimizdeki bir avuç kuru elmayı küçümsemesi mi gerekir? Mantardan başka birşey yemem, bu elmaları yiyecek kadar alçalmam, diyerek açlıktan ölmeli miyiz? Aç beklerken, sonunda mantarı elde edeceğimizden eminsek, söylenecek birşey yok. Başka bir şey yemeden beklemeliyiz.

Tanrılar'ın vaad ettiği parlak, güzel ama uzak, daima gerçekleşmeyen ideale ulaşmak için Kötülüğü atlayıp geçmek benim felsefeme uymuyor.

Bu kasvet, havada ve yaşamımda olduğu sürece, ufukta Kötülük görünüyor ve beni büyüleyici bakışıyla çağırıyor. O zaman, kendime soruyorum: Bu savaşçı ruh, bu boş kalp, bu eğersiz beyin, benim yavan, bakire bedenimde hiçbir işe yaramıyor. Onları bekleyen iyi birşey olamaz, ama çekici, parlak şeylerin olduğuna eminim—İyileri Tanrı verir, Şeytan'ın verdiklerine karşılık olarak.

Ölüm elbet, günün birinde gelecek ve ben yalnızca ondokuz yaşındayım. O çekici, parlak şeyler bana iyi gibi görünüyorlar.

Aslında dünyada kötü hiçbir şey yoktur. Bazı şeyler, çarpık ve bozuk görünür. Bunlar kavram ve eylem olarak

kusursuz olsalardı, yalnızca hayranlık uyandırırlardır. Don Juan ile Haidee'yi hatırlarsınız. Birbirlerini sevmişlerdi. Geçici bir ilgi duysalardı, bunda kim kötülük görürdü? Harika, büyüleyici ve çekici birşey için kim böyle düşünebilir? Şeytan'ın kötü şeyleri parlak ve çekicidir. Ben bunu gördüm, hem de Byron'un bir şiirinde değil, gerçek hayatta gördüm.

Şimdi, sevgili küçük Mary MacLane'in yalnız başına sevgisizce karanlık, ölümcül labirentlerde dolaştığını düşünmek sizi titretmiyor mu? Ben titriyorum. Eğer, sevgiyi tatmadan dolaşacaksam, neden Hiçlikte dolaşmayayım?

Çok yönlü bir Kötülüğe kolayca alışabileceğimi düşlüyorum. Ondokuz yılımı Hiçliğin içinde geçirdim ve buna hâlâ alışamadım. Hiçlik içinde keskin bıçaklar saklıyor. Belki Kötülüğün de bıçakları vardır ama —başka şeyler de var. Evet, başka şeyler var.

Sevgili Şeytan, eğer bana Mutluluk getirmeyeceksen, hiç değilse o parlak kötü şeylere açılan kapının anahtarını ver, bana yol göster, iyi vakit geçirmemi dile. Önce akıllı Kötülük dolu bir yedi yıl yaşamak isterdim, sonra da istersen öleyim. Ondokuz yıllık kahrolası Hiçlik, yedi yıllık akıllı Kötülük ve sonra Ölüm. Asil bir amaç! Ama daha da kötü olabilirdi, değil mi?

Örneğin, ondokuz yıl süren bir Hiçlik ve sonra Ölüm. Bu bana çekici gelmiyor, aklım yedi yıllık Kötülüğe takıldı. Dünyada, Kötülük içermeyen hiçbir şey yoktur. Edebiyatta, sanatta —resimde, heykelde, hatta müzikte vardır. Beethoven'in, Chopin'in eserlerinde küçük, ince ve fevkalade zarif kötülükler hissedilir.

Chopin anlaşılmıyor. Onu anlayabilen bir kişi var mı? Ama hemen bir Kötülüğün varlığını hissederiz —ve bu müziktir!

Bende de Kötülük faktörü var. Bu faktörü geliştirmek is-

tiyorum. Hiçlikle karşılaştırılınca, kötülük güzeldir. Bu nedenle bana Mutluluk dışında başka bir şey getirecek birisini bekliyorum. Ama ne beklersem bekleyeyim, gelen şey yalnızca Hiçlik.

***

28 Ekim 1901

İşte, benim Portrem böyle. Üç aylık bir Hiçliğin kaydı. Bu üç ay, ondan önceki üç ayın ve ondan sonraki üç ayın aynısı—ve zaman başladığından beri gelmiş geçmiş bütün aylar da aynı şekilde yaşandılar. Asla bir değişiklik yok, hiçbir yenilik yok!

Şimdi Portremi bütün dünyaya göndereceğim. Ne olursa olsun, göndereceğim.

Bu kitap var olmayacaksa, zaten başka neyim var ki? Ve belki birisi anlayabilir! —İyi değilim, erdemli değilim, sempatik değilim. Yalnızca ve hepsinden önemlisi, ben yoğun, coşkulu hislerle, duygularla dolu bir yaratığım. Herşeyi — hissederim. Bu benim deham ve beni bir ateş gibi yakıyor.

Portrem, içerdiği analizler, egoizm ve acılıkla, mutlaka bazılarına ilginç gelecektir. Belki kendisi de yalnız olan birisi, veya üç gün boyunca ekmek istediğim o üç kişi veya daha başkaları, mutlaka anlayacaktır.

Ama içlerinden hiçbirisi, duyduğum hisleri dünyaya yaymaktan doğan huzur, ümitsizlik ve acıyı bilemez. Bunlar benim taşlaşmış kalbimin kırılıp kopan kırıntıları. Ruhumun boynundan çekilip alınan amber kolyenin ipleri. Aklımın kırmızı deri cüzdanından çıkan küçük altın paralar.

Bu benim kısa hayat trajedim.

Benim herşeyimdir bu.

Anlıyor musunuz? Benim herşeyim demektir. Bu sizi eğlendirecek. İlginizi çekecek. Merakınızı uyandıracak. Bazıları bunu tuhaf bulacak. Sizi şaşırtacak.

Ama, acaba soğuk, kayıtsız kalplerde kıpırtılara sebep olacak mı? Ve, soğuk, eleştiren gözlere de bana görünen çıplak, gri ve korkunç kumlar görünecek mi? Ve, benim küçük, acıklı öyküm rahat, dertsiz kulaklarca duyulup bir süre sonra da unutulacak mı?

Yoksa uzattığım elime, bu akıllı, uçsuz bucaksız dünya, bir taş mı verecek?

Joanna Field

İNSANIN KENDİ HAYATI

Bu çalışmada, toplumumuzca normallik diye bilinen bir çeşit paylaşılmış psikopatolojinin güzel bir tanımı yapılmıştır. Şaşırtıcı olan şey ise Miss Field'ın değişmeye çalışması ve kendini iyileştirmek için uğraşmasının, toplumumuzca hastalık olarak nitelendirilmesidir. Bunun gerçekten böyle olduğunu görebilmek için, Freud'un bir mektubundan alınan şu meşhur ibareyi düşünmemiz yeter: "Bir insan yaşamın anlamını sormaya başlarsa, hasta oldu demektir."

İyi bir İngiliz Psikoloğu olan Miss Field, pek çok kişinin bugünkü kronik durumlarını tanımlıyor ve bizlere bu konuda birşeyler yapabilmek için harcadığı çabalarını anlatıyor. Psikanalizi düşünmüş fakat "herkes için uygun olan birşey bulmak istediğini" söyleyerek bundan vazgeçmiştir. Bunun yerine, kendi "özel gerçeğini" aramaya başlar; bu "duygu gerçeğidir". Elinde bir defterle yaşamındaki her olayı gözlemleyip, tanımlamaya çalışır. Ona göre, ne yapması gerektiğini düşündüğü şeyler için kendini zorlaması, ilk adım olmamalıdır; yapacağı şey "yaptığı şeyleri araştırmak" olmalıdır. Aşağıdaki parça, Miss Field'in "İnsanın Kendi Hayatı" isimli, 1952'de yayınlanan kitabından alınmıştır.

Bölüm I
İlk Şüpheler

"Doğan bir insan, denize düşen biri gibi, bir düşün ortasına düşer. Deneyimsiz insanlar gibi tırmanıp çıkmaya çalışırsa, boğulur— nicht wahr?.... Hayır! Anlatayım! Tek yol, bu yok edici şeye kendini teslim etmektir ve ellerinizin,

ayaklarınızın çabalarıyla bu derin, çok derin denizde batmamaya çalışmaktır...Bu denizde o yok edici şey batıp, yok olacaktır.

Joseph Conrad"

***

Bu işe başladığım döneme baktığımda, iki aşama görüyorum. Birinci aşamada, yaşamımın istediğim gibi olmadığını ve bunu değiştirecek gücün bende olabileceğini, yavaş yavaş farketmeye başlamıştım. İkinci aşamada ise, bu konudaki gerçekleri bulmaya çalışıyordum; çünkü değişiklik yapmadan önce bunların belirlenmesi gerekiyordu.

İlk aşamanın ne zaman başladığını söyleyemiyorum. Geriye bakınca, görebildiğim tek şey , yarı uykulu bir halde günlük işlerimi yapmam. Bazen bu durumdan sıkılıyordum ama asla nedenini bulmaya çalışmazdım. Her zaman elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışırdım, ara sıra neler olmasını isteyebileceğimi düşlerdim ama bu düşün gerçekleşmesi için bir çaba göstermezdim. Genellikle herşeyin çok iyi yürüdüğünü sanırdım, ama ara sıra bir sıkıntı basardı, herşeyden nefret ederdim. Bu uzun sürmezdi. Gece dinlendikten sonra tekrar o aptalca iyimserliğime dönerdim. Hayatımın bana ait olduğunu, istediğim gibi düzenlemem gerektiğini hiç düşünmezdim. Herşeyi olduğu gibi kabullenmem sırasında, bazı akli rahatsızlıkların belirmeye başladığını farkettim. Buna, kafamı kurcalayan şeyleri not etme alışkanlığım sebep olmuştu. Bu çalışmayı hazırlamak için materyal ararken, kağıtlarımın aralarında dağınık, gelişi güzel yazılmış notlar bulmuştum. İçimi döktüğüm bu notların bazılarındaki sertlik beni şaşırtmıştı, kendimi tanıyamamıştım. Bu notları yazdıktan sonra okumazdım, yalnızca içimden gelen bir dürtüyle yazmıştım. Bu yüzden akli dengem veya

mutsuz yaşamım hakkında pek birşey farketmemiştim. Ama bunlar, benim bazı şeylerin olduğunu anlamamı sağladılar.

Bunu o zaman anlayamamıştım, ama şimdi diğer insanlardan kopmuş, ayrılmış ve yaşamdan uzaklaşmış olduğumu hatırlıyorum. Başkalarının benim hakkımda düşündüklerine öylesine önem veriyordum ki, sürekli olarak onları üzmekten, kızdırmaktan korkuyordum. Daima birşeyler yapmaya çalışıyor, hep şaşkın bir halde oluyordum. Partilerde, özellikle arkadaş olmak istediğim kişilerin yanında tek bir söz bile söyleyemiyordum. Kendimi rahat hissedemiyordum. İçimde hep bir şüphe vardı: "Acaba doğru mu yapıyorum?"

Bu saçma, gülünç bir durumdu. Ama uzun süre bu durumu nasıl değiştireceğimi bilemiyordum. Birgün, neler istediğimi, içimden geldiği gibi, önceden düşünmeden yazmaya başladım. Galiba yetersizlik duygularımı belirsizce anlatmaktan başka birşey yapmamıştım.

"Kendimi çevremin bir parçası olarak hissetmek istiyorum; herşeyden kopuk, erkenden yatağına yollanan bir çocuk gibi olmak istemiyorum. Arkadaş istiyorum, düşünce topumu bana geri atacak bir dosta ihtiyacım var. Ama insanlarla beraberken bir sis oluşuyor ve ben..... Sizin hakkınızda iyi, hoş şeyler söyleyecek insanlar olmasını nasıl özlersiniz."

Sonra, fakirlere yardım konusundaki bir konferanstan eve dönünce, şöyle yazmışım:

"Öldüğüm zaman 'ne kadar işe yaradığımı' söylemelerini istemiyorum, yalnızca 'yaşadığımı' hissetmek istiyorum. Tanrı aşkına, bununla ne demek istiyorum? Pazar gazetelerindeki 'insan ruhunun derinlikleri' filan gibi saçmalıklardan mı bahsediyorum? Ne aptalca birşey! Galiba benim kafam Pazar gazeteleri gibi çalışıyor. İyi bir amaç uğruna hizmet vermek istemiyorum, öyleyse numara yapmamın da yararı

yok. Bu belki de bencillik ama, ben dünyadaki herşeyden pay almak istiyorum, iyilerle beraber kötüleri de istiyorum. Dünya öylesine harika bir yer ki, herşeyi yakalamak, kucaklamak, her zerresini hissetmek ve katılmak istiyorum. Paylaşmak istediğim şeyler ne olabilir?"

Bu şaşırtıcıydı. 'İçimi boşaltırken neden normal konuşmamdan farklı bir dil kullanıyordum? İçinde yaşadığım ortamda, hislerin böyle uluorta ifade edilmesi hoş karşılanmazdı. Olay çıkarmak, kahramanlık göstermek tabuydu. Halbuki, burada, istediklerimi bulmaya çalışırken bu kahramanca cümleleri kullanmıştım. Ama hiç değilse bu sözcüklerin beni bir yere götürmeyeceğini anlamış gibiydim; bunu şu satırlardan anlıyoruz:

"Kendimi bırakmak, koyvermek, yaşamın içimden (bir deniz gibi berrak ve serin) aktığını hissetmek istiyorum. Bu ne demek oluyor? Yani okurken kendi benliğimi unutmak, yazarların evreninde olduğumu hissetmek; yani amaçlarım doğrultusunda davranmak. Belki hedefin de ilerisine gidiyorum, ama ne önemi var? Bu bir iş yapmak mıydı yoksa istediğimi yapması için birilerini ikna etmek veya ona yardım etmek miydi?"

Bunların hepsi çok iyi, hoştu ama bana kendimi nasıl koyvereceğimi, benliğimi nasıl unutacağımı anlatmıyordu. Bunun için bir çare aramış olmalıyım. Çünkü sık sık gecekondu bölgelerine gidip fakirlerin sorunlarıyla ilgilenerek kendimi unutmaya çalıştığımı hatırlıyorum. Fakat içimde hep o şüpheler vardı, gerçekten onlara verecek birşeylerim var mıydı veya onlara benim, kendimin yeterli bulmadığım bir yaşam tarzı göstermenin yararı var mıydı gibi sorular beynimi kemiriyordu. Sonra elimden kaçmakta olan yaşamın sırrını bulabilmek için, belki de fakirliğin güç şartlarında yaşamak için kendimi zorlamam gerektiğini düşündüm. Ama burada da tedbirlilik ve korkaklık baskın çıktı; sağdu-

yum bu romantik ve dramatik düşünceyi şüpheyle karşıladı. Sonra psikanaliz önerildi. Ama bunun nasıl düzenleneceğini, o zaman bilmiyordum ve çıkış yolu olarak görmedim. Herkes için uygun olan, herkesin kolayca uygulayabileceği bir yol bulmak istiyordum. Sonunda, bütün bulgularım içinde, benimki gibi sorunlara en uygun tedaviyi buldum; çünkü aşağıdaki notta şöyle yazmışım:

"Neden olmasın? Neden onunla yaşamayacaksın? Kendini bırakma ve teslim olma korkusu. İnsanın fantazi ve özel dünyasının duvarlarını yıkmak, ailece dışlanmanın ve günahkar olmanın duvarlarını çökertmek....

Ama engellenmekten, kapatılmaktan nefret ederim, evrendeki tüm yaşamın içime akmasını istiyorum. Bu bana, insanın tüm dünyasını gömmesi gibi görünüyor. Onu sevmemiş olmam korkumu örtmek için mi? Yoksa içten gelen bir savunma sistemi mi?"

Bu kararsızlık, birinci aşamanın bitişini gösteriyor. Gözlerim açılmış, yaşamımın istediğim gibi olmadığını farketmiştim. Ama bu konuda ne yapmam gerekiyordu? Bir sevgili edinmek herşeyi halledecek miydi? Hangi görüşe güvenmeliydim? Bazılarına göre sevgili edinmeliydim; yoksa benim yetiştirildiğim standartlara inanıp bunun sözünü bile etmemeli miydim? Bu, bütün problemin küçük bir örneğiydi. Eğer yaşamım bu haliyle yeterli değilse, bunu nasıl değiştirecektim? Hangi standarda göre yaşayacaktım.

Bu noktada yaşamımı yönelteceğim standartları düşünmeye başladım. Bunu bulabilseydim, gelecekte nelerden kaçınmam gerektiğini bilecektim. Bu çok önemli bir adımdı. Çünkü "gerekeni" yapmaya çalışacağıma, o anda ne yaptığımı incelemeye başlamıştım.

İlk olarak yapmayı amaçladığım herşeyi düşündüm, işimde iyi olmak, insanları memnun etmek, popüler olmak, olup biteni kaçırmamak, benden bekleneni yapmak, insanlara yardım etmek, mutlu olmak. Bundan sonra, düşündüm ve bu amaçlardan hiçbirine ulaşamayacağıma inandım. Çünkü yaşamım bunların hepsinin plansız, düzensiz bir karışımı tarafından yönlendirilmişti. Adetler; ananeler; moda; arkadaş, aile, vatandaş çevresinin koyduğu standartlar tarafından etkilenmiş ve oradan oraya sürüklenmiştim.

Bunlar, bir insanın yaşamını yönlendirecek kadar güvenilir miydiler?

Öyle olduklarını sanmıyordum, çünkü çevremde hep kuralların, alışılagelmiş davranışların değiştiğini, yetersiz olduğunu görüyordum. Yalnızca bizi savaşa sokan bu sosyal geleneğin kurallarından şüphe etmekle kalmıyor, aynı zamanda bana öylesine karışık geliyordu ki, bana söylediği şeyleri, nasıl bir hayat sürmem gerektiğini anlamıyordum. Ama başka ne vardı?

Eğer başkalarının yaptıklarını veya beklentilerini yapmayacaksam, başka neye göre davranacaktım? Kendi mantığıma mı? Ama çok eskiden beri yeterince bilgim olmadığını, bir mantık tartışmasını sonuna kadar izleyemediğimi biliyordum.

Ayrıca eğer kendime en iyi yaşam tarzını seçecek ve bütün yaşamımı bu değerlendirmelere göre kuracaksam, önce evren hakkında berrak ve açık bir bilgim olması daha doğru olmaz mıydı? O zaman kendi hayatımdan önce, bütün bilim ve fen yayınlarıyla mı uğraşmam gerekiyordu? Öyle yapsam ve hepsini anlasam bile, hangisini yaşamıma temel olarak seçeceğimi nasıl bilecektim?

Burada içim, mantıklı ve akıllı bir yaşam için mutluluğu buluncaya kadar beklemem gerektiği olasılığına karşı kuşkularla doldu. Bunun için de Einstein'ı anlayıncaya kadar beklemem gerekecekti.

Peki, mantık da olmuyorsa neyi arayacaktım? İnsanın nasıl yaşaması gerektiğini gösteren bir sezgi yok muydu? Tıp-

kı bir köpeğin hastalanınca ot yemesi gibi. Böyle bir fikrin şüpheyle karşılanacağını biliyorum ama bu yine de gözardı edilmemelidir. Belki de böyle bir duyu, kendini insanın bazı ani istekleriyle belli ediyordur. Veya belki de bu duyu, bizim bugünkü yaşam şeklimiz yüzünden körelmişti. Veya bu isteklerimiz, belki de deneyimle geliştirilebilir.

Sonra birden aklıma geldi; belki de mutlu olmak, gerçekten böyle bir duygunun belirtisidir. Belki insan aslında tam olarak ne zaman mutlu olduğunu bilirse, mutlu bir hayat için nelerin gerekli olduğunu da bilebilir. Öte yandan, mutluluk konu dışı; esas olan şey, insanın canının istediğini yapması gerektiğidir.

Kendi mantığımın gücünden emin olmadığımdan, bu soruları cevaplandırabilmek için oturup düşünmenin bir yararı olmadığına karar verdim. Başkalarının fikirlerini okumak da yararsızdı, çünkü onlar için doğru olan benim için doğru olmayabilirdi. Kendi hayatımın gerçeklerine, yalnızca gözlem ve deneyimlerime dayanarak bilmek istediğim şeyleri bulabilmek umuduyla bakmayı, incelemeyi düşündüm. Bunun için tek yol bir günlük tutmaktı; bu günlükte hergün özellikle mutlu olduğum anları yazmakla işe başladım. Ayrıca önemli görünen her şeyi not ediyordum çünkü ileride mutluluğun önemli olmadığı ortaya çıkarsa, başka şeyleri de inceleme fırsatım olacaktı. Bu planı yapmam ve günlüğüme neleri yazmam gerektiğine karar vermem oldukça uzun bir zaman aldı. Daha önceleri de günlük tutmaya çalışmış, ama her olanı yazmaktan sıkılıp birkaç hafta sonra vazgeçmiştim. Bir kez daha denedim, olağan bir iş gününü seçip aklımda olan herşeyi kaydetmeye çalıştım. Sonuç beni dehşete düşürdü. Eğer günlük yazmak bu anlama geliyorsa bunu devam ettiremeyeceğimi düşündüm. İşte yazdıklarım:

"Bu sabah kalkınca aklımdaki tek düşünce, işe gitmeden önce saçımı kestirecek zamanımın olup olmayacağıydı; bir

de çok solgun ve yorgun göründüğümü, F.'yi görmeye gitmeyi hiç istemediğimi düşündüm. Kuaförü aradım ve randevu alamadım.... S. kuaförünün saçlarımı kesebileceğini öğrenince çok sevindim; kibar, genç bir adam kesti saçlarımı. Büroda, saçımın ne kadar iyi kesildiğini ve bana ne kadar yakıştığını söyleyen biri çıkar diye umuyordum. Sonra F. ile öğle yemeği yedik, saçımı farkettiğinde yüzümün kızardığını hissettim. Ondan ayrıldığımda, herşey yolunda gittiği için mutluydum. Biraz çalıştıktan sonra, Miss P.'yi buldum, yeni saç kesimimi gösterdim, onunla çene çalarken ne kadar çekici olduğumu düşünüyordum. Kulübe gittim, orada M. saçımın güzel olduğunu söyleyince çok sevindim. Pin pon oynadık, kendimi o gün pek beğendiğim için her zamankinden güzel oynadım...

Akşam yemeği... birşeyler konuşuyorduk. Birdenbire, M.'den bahsedildiğini duydum. Tokat yemiş gibi oldum. Birisine kart yolladığını söylüyorlardı. Bu insanların onu tanımalarından hiç hoşlanmadım. Onu ciddiye aldığımı zannedebilirlerdi ve M. için birçok kızdan yalnız biri olduğumu bileceklerdi. Ama içlerinden hiçbirinin onu anladığını sanmıyordum. Eve gelince, albüme koyacağım resimleri ayırdım, tabii ki güzel göründüğüm fotoğrafları seçiyordum."

Bu gözlem neredeyse girişimimden vazgeçmeme sebep olacaktı. Aklımda hep eleştiriler çınlıyordu: "Kendini daha az düşün; bu kadar kendinle meşgul olma; başkalarını da düşün, o zaman kendi sorunlarını düşünecek vaktin olmaz."

İçim şüpheyle dolmuştu. Bu çabalarım beni iç gözlem batağına daha çok saplamıyor muydu? Bu kez de şu notu buldum:

"Geçen gün en önemli şeyin, öbür kişilerin görüşleri olduğunu düşündüm."

Üç hafta sonra da şu yarım kalmış cümleyi yazmışım:

"Eğer birşeyi keşfedebilecek zekam yoksa, kendimden daha çok sevdiğim..."

Bundan anladığım kadarıyla, çocukluğumda öğrendiğim bir prensibi hatırlamışım; dünyadaki en kötü şey bencilliktir. Çocukken iyi olmaya çalışmam bir anlamda bencillikti. Bencil olmamak kavramı, bende bir huzursuzluk, tedirginlik hissi yaratıyordu. Sonraki yıllarda, durmadan kendimi, başkalarını düşünmeye zorladım; ama gittikçe daha çok içime kapanıyordum. Yıllarca bunun sebebinin benim irade gücümün zayıflığı olduğunu sanarak, şaşkın şaşkın dolaştım, esas sebebinin kullandığım yanlış yöntem olduğunu düşünmüyordum.

Şimdi, sonunda, bencilliğimden kaçarak kurtulamayacağımı anlamaya başladım. O 'yok edici şeyin' içime gömülmesi gerekiyor.

Böylece yıllarımı alan bir çalışmaya başladım; yaşamımı, geleneklere, veya akılcı teorilere veya otoritelere göre değil, deneyimlerle düzenlemeye çalışıyordum.

Günlüğümün başına aşağıdaki pasajı yazdım:

"İnsan yaşamının amacını ve anlamını bilmememiz ve kuruntuları gerçek gibi gösterdikleri için manevi sezgilere güven duymamamız, bizi davranış teorilerine karşı uyarırlar.

Francis Galton."

Bu cümlenin anlamını tam olarak kavrayamamıştım, çünkü davranış teorilerinden haberim yoktu. Yıllar sonra, tekrar okuduğum zaman, yazarın kamu gerçeği ile kişisel gerçekten, aynı şeymiş gibi bahsettiğini farkettim. Bu yüzden, belki de bu cümlenin benim için bir uyarı olduğunu hissetmekte haklı olduğumu düşündüm. Manevi sezgi derken, akılcı tartışmaya dayanmayan bir şeyi kastettiyse, bu var olduğu bilinen ama nasıl olup da bilindiği bilinmeyen bir şeydi.

Mantığa dayanmayan fikirlere güvenmemenin akıllıca olacağını hissediyordum; çünkü bunlar benim isteklerimi yansıtıyorlardı. Ama bu korkunun, güvensizliğin, benim iç âlemimdeki gerçekleri görmememe sebep olmaması lazımdı.

Dış dünya hakkında olduğu kabul edilen kamu gerçeği, benim için önemli olanları göstermiyordu. Ama belki de kişisel gerçekler vardır, bilmekten çok hissetmeye dayanan bu gerçeklere arkamızı dönemeyiz. Bildiğim kadarıyla bilim bu alanla ilgilenmemiştir; bazen öyle birşey olmadığını, bazen de varsa bile bilimi ilgilendirmediğini söylemişlerdir. Ama bilim buna sahip çıkmasa bile, yine de bana biraz yararı olmaz mı acaba? İstek ve mutlulukla ilgili bu soruların, bilimin gerektirdiği gibi kesin formüllerle çözümlenemeyeceğini biliyorum. Ama deney yöntemini uygulayarak, gözlem yaparak hipotezlere ulaşıp, sonra yine kişisel gerçeklerimle karşılaştırmalar yapamaz mıydım?

Beni ileride nelerin beklediğini az çok biliyordum herhalde, çünkü önümde duran buruşturulmuş bir kağıtta şunlar yazıyordu:

"İçimizdeki bu ruh ve hayat, çevremizdeki yaşamla hiçbir şekilde uyum sağlamıyor. Birisi ona ne düşündüğünü sorarsa, o, daima başkalarının söylediğinin tam tersini söyler... Aslında o, dünyanın en garip yaratığıdır; bir rüzgar gülü gibi dönek ve değişkendir, hem utangaç hem kabadır, bakire ve şehvet doludur, geveze ve sessizdir; çalışkan ve hassastır; melankolik ve hoştur; yalancı ve gerçektir; bilgili ve cahildir; liberal ve açgözlüdür; kısaca öyle kompleks, öyle belirsizdir ki; dış dünyada insanlarla ilişki kuran diğer görüntüsünün tamamen tersidir.

Virginia Woolf"

Bu arayışın öyküsünü yazmaya karar vermemin sebebi eğer yazmazsam yolumu kaybedeceğimden korkmamdı. Yi-

ne de yıllarca tereddüt ettim, bunları nasıl yazacağımı bilmiyordum. Bana olanları anlatmaktan, kişisel olmaktan çekiniyordum, bir yandan da ancak böyle yazarsam başkaları için bir değeri olacağını da biliyordum. Öyküyü sanki bir arkadaşın veya hayali bir tipin başından geçmiş gibi anlatmak istiyordum. Bu biraz da yetişme tarzım yüzünden oluyordu. Zamanla, sessizliğin kuvvetlilerin bir ayrıcalığı olduğunu, güçsüzler için ise bir tehlike olduğunu anladım. Susmam, anlatmamam gereken şeyler genellikle utandığım şeylerdi; halbuki bunları açıklamam ve itiraf etmem çok daha iyi olacaktı. Böylece direkt kişisel bir anlatım kullanmamın, herşeyin özü olduğunu farkettim. Roman yazarları ve şairlerin nasıl yaşanacağını yazdıklarından öğrendiklerini düşünürdüm. Kendi sorunlarını dramatize ederek, yazarak daha kolay çözümlüyorlardı. Peki ama, insanın iç dünyasındaki gerilimleri, sorunları sembolize ederek düşsel gerçekler yaratabilme yeteneği yoksa, bunlarla başka bir yöntemle başa çıkılamaz mı? Elbette psikoloji üzerine yazılmış olan veya nasıl başarılı, mutlu olacağınızı anlatan kitaplar vardır, ama bütün bunlar benim dışımda kalıyorlar; çok genel kavramlar kullanıp uygulaması zor kurallar öneriyorlar. Başkalarının benim nasıl olmam gerektiğimi yazmaları, tıpkı bir elmanın rengini kitaptan bakıp öğrenmeye benzer. Bu gibi şeyleri başkalarının fikri olmadan bilmek gerekir. Öyleyse, başkalarının yazdıklarına ihtiyacımız yoksa, kendimiz yazmalıyız.

Bu işe girişmek isteyenlere son bir uyarım var; bu kitap okumakla ilgilidir. Uzun süre, yazmayı erteledim. Öğrenmem gereken çok şey vardı, bu konuda yazılmış olan çok eserler olduğunu hissediyordum. Asla bu düşünceye teslim olmayın, asla 'çok az şey biliyorum, başlamadan biraz daha okumalıyım' demeyin. Önce gözlem yapmalı, sonra gözlemlerimi anlatmalı ve sonra eğer gerekiyorsa kitaplara bakmalıydım. Buna karar verince yazmak kolaylaşmıştı.

Sonunda yalnızca moralimi düzeltecek, bana bilgi yerine cesaret verecek kitaplar okumaya karar verdim. Yine de kitaplara çok şey borçlu olduğumu kabul ediyorum. Belki okumak düşüncelerimi geliştirmişti, ama çoğu yazılar beni şaşırtmış, aklımı karıştırmıştı.

En iyi öğretmen insana herşeyi kendisinin öğrenip, gerçeğe giden yolları bulmasını öğretir; bu yüzden ortaya çıkan sonucun ne kadarı öğrencinin, ne kadarı öğretmenin payıdır, pek anlaşılmaz. Aklıma aniden geldiğini sandığım pek çok fikrin, okuduklarımdan doğduğunu da şimdi farkediyorum.

Başka bir nokta da, bulduğum şeyler yalnız benim için gerçek olmalıdır. İzlediğim yol, belki de ana yoldan çok uzaktaki, ıssız bir patikadır. Okuyuculara, bir gezginin yolunu kaybetmesi ve ana yola ulaşmak için şaşkın şaşkın dolaşması ilginç gelmeyebilir. Belki de onlar, daha yolun başında, hangisini izleyeceğini biliyorlardır.

Yazdıklarımı yeniden okuyunca, karşılaştığım bazı zorlukların size çocukça gelebileceğini düşündüm. Ama sonra insanın kendisinin tek ve eşsiz olduğunu düşünme yanılgısına sık sık düştüğünü hatırladım.

Yine de ıssız bir patika olduğunu sandığım yolun sonunda bir ülkeye vardım. Bu ülkeyi bazıları çok iyi tanır, bazıları varlığını bildiği halde hiç bahsetmezler ve bazıları da ismini bile duymamıştır.

R. S. Cavan

BİR İNTİHAR ÖYKÜSÜ

Bu parça Ruth Cavan'ın "İntihar" isimli eserinden alınmıştır. Yalnızca 'Nevrotik' olarak tanımlanabilecek, asap bozucu bir ilişkinin öyküsü anlatılıyor. Sevgi ve şefkat için doymak bilmez isteklerde bulunup sevdiği insanı bu yüzden uzaklaştıran yazar, kendisi için dayanılmaz bir durum yaratmıştır. Bu acı veren durumun sonunda da intihar etmiştir. Nevrotik halin çok güzel ve canlı bir öyküsünü yazmıştır. Bir yerde şöyle yazmış, "Son iki yıldır yazdığım o aptalca şeyleri okuyordum.... Bu kitap hep yakınmalarla dolu, birbiri ardına yakınmalar. Bütün bunlardan nasıl bıkmadığıma şaşıyorum" Acaba, 'yakınma' sözcüğünün içinde bir doyum, bir yeterlilik olduğunu önermek, çok mu zorlamaca olacak?

Bir bahar sabahı, Albert Cummings bir iş randevusunu kaçırınca, arkadaşları onu, Black Belt mahallesindeki evinde aramaya geldiler. Dairesinde, cesedini buldular. Uykudayken vurulmuş ve ölmüştü. Görünüşe göre yanında yatan kız, önce onu sonra da kendini vurmuştu. Marion Blake, ölümünden önceki son yedi yılını kapsayan ayrıntılı ve kısıtlamasızca yazılmış bir günlük bırakmıştı. Bu defterin yaprakları arasında, fırtınalı dönemleri, Marion'un sorunlara karşı tipik reaksiyonlarını ve intihar etmeye yavaş yavaş karar verişini izleyebilirdiniz.

Günlükte yazılmamış olan bilgiler de soruşturma sonucunda elde edilmiştir. Marion, lise mezunuydu; annesi, zengin bir tüccar olan babasından boşanmıştı. Evleninceye kadar annesi ve kızkardeşiyle beraber yaşayan Marion, babasıyla ilişkisini de kesmemişti. Evlenmeden önce, Chicago'da orta sınıftan ailelerin yerleştiği bir bölgede yaşıyordu.

Bir bahar günü, Thomas Whitford adında genç bir memurla, bir okul partisinde tanıştı ve beş ay sonra onunla evlendi. Evlendiğinde ondokuz yaşındaydı. İkisinin de daha önce yaşadıkları düzenli mahallelerden çok farklı bir semte yerleştiler. Evleri, 45. cadde yakınında sık sık kiracı değiştiren bir apartmandaydı ve barları, kabareleriyle pek iyi şöhreti olmayan bir bölgedeydi.

Anılarını yazması, Marion'un evlenmesinden iki ay sonrasına rastlıyor. Kabaca üç bölüme bölünen bu günlük hemen hemen 50.000 kelime uzunluktaydı ve bir kısmını aşağıda okuyacaksınız. Bu üç bölüm şöyle sıralanabilir:

a- Marion'un evlilik hayatı; akli dengesizlik ve boşanmayla bitti.

b- Geçici flörtlerle dolu düzensiz bir dönem.

c- Albert Cummings'in sevgilisi olarak yaşadığı daha uzunca bir dönem; evlilik hayatındaki düzen vardı ama evliliğin verdiği güven yoktu.

1912'nin sonlarında yazdıkları, Marion'un sevilme ihtiyacını, para sıkıntısını ve Tom'la olan kavgalarını yansıtıyor. Durmadan, ufak değişiklerle şu cümleleri tekrarlamıştır. 'Ah, kocam ne kadar çok sevilmek istediğimi bir bilseydi. Ona söylüyorum ama beni ciddiye almıyor, ben her an sevilmek istiyorum'. Bu sabah para yüzünden tartıştık. Ah nasıl, bir arada, hiçbir kötü söz sarfetmeden mutlu yaşamak isterdim!

"Ters konuşması ve kayıtsızlığıyla kalbimi kırıyor. Her defasında aramızdaki uçurum daha büyüyor. Onu daha az seviyor değilim ama daha çok da sevmiyorum. Tanrım, onu uyandır, her zaman nazik ve düşünceli olmasını sağla. Bazen bu kadar sinirli olması, hasta olduğundan mı, yoksa aslında suçlu olan ben miyim? Her zaman, kocamla geçine-

mezsem bunun sebebinin annemle yaptığımız kavgalar olacağını söylerdim. Ama yanılmış olduğumu biliyorum, eğer öyleyse neden Tanrı yaşamama izin vermiyor? Şimdi yaşamak benim için dayanılmaz bir hal aldı ve eğer durum düzelmezse, bir şeyler olacak."

Kavgaların bir kısmı Marion'un davranışları yüzünden çıkıyordu, özellikle kocasının ailesine karşı tutumları yüzünden... Marion'un sevdiği ama Tom'un annesinin sevmediği bir akraba geldiğinde:

"Hepimiz içmiştik, Tom sarhoş olduğumu söyledi; ama değildim. Yalnızca kendimi iyi hissediyordum. Annesinin beni görmesini isterdim. Ona da iyi gelecekti..... Tom'un ailesinin yanında bir melek gibi davranmaktan bıktım. Ona, şimdiye kadar düşünüp de söyleyemediğim pek çok şey söyledim. Neyse, artık bu konuda neler hissettiğimi bilmesi gerekir. Yine de, şehir dışında oturmak isterdim; akrabalarla yalnızca yazışırdık. Bu da bana yetiyordu."

Günlükte bu yakınmaların ve kavgaların arasında yer yer Tom'la sevişmelerinden ve günlük hayatın önemsiz olaylarından bahsediliyordu.

1913'ün başlarında, Marion çocuk düşürdü ama bu, kendisini ve Tom'u fazla etkilemedi. Bunu, Tom'un şefkati ve mutlulukla geçen bir dönem izledi. Ekonomik sıkıntılar ve Tom'un iş bulamaması yüzünden iki tarafın ailesi de yardım ediyordu. Bu arada restoranlardan ve marketlerden küçük çapta hırsızlıklar da yapıyorlardı. Marion, iş bulmanın şart olduğunu düşünüyordu ve erkek giyim mağazalarının birinde işe girdi, bu arada Tom için birkaç şey tırtıklamayı umuyordu.

Aynı yıl içinde Marion'la Tom'un ailesi arasındaki gerginlik artmaktaydı.

"Tom'la birbirimize karşı tamamen kayıtsız olduğumuza karar verdik. Onunla birlikteliğim nasıl sona erecek acaba? Cumartesi akşamı saat 7'den beri birşeyler eksildi, koptu. Bana annesiyle babasından bahsedişi, kendimi hırsız gibi (aslında öyleyim ya!) veya suçlu gibi hissetmeme ve onlara layık olmadığımı düşünmeme neden oluyor."

Birkaç gün sonra da şöyle yazmış:

"Tom'a ne yapmak istediğini sordum, o da ayrılmamızı önerdi. Birden, bunun benim için ne anlama geldiğini farkettim ve delirecek gibi oldum. Şimdi, onunla beraberken mutsuzum ama onsuz ne yapacağım ben?"

"Kalbinin derinliklerinden, bencil olduğumu; çünkü ona yardım etmediğimi düşündüğünü biliyorum. Galiba aslında öyleyim ama küçük evimde bütün gün amaçsızca dolaşmayı çok seviyorum; burası bizim, ikimizin yuvası."

1913-14. Evleneli bir yıl olmuş. Marion yazıyor:

"Tom ve ben hergün gittikçe birbirimizden uzaklaşıyoruz. Bu kimin hatası? Ben her zaman sevmeye ve sevilmeye hazırım, ama Tom gazetelerdeki beyzbolla ilgili yazıları kesmekle öylesine meşgul ki, değerli zamanını beni öpmekle ziyan etmiyor. Bundan bir yıl sonra bu deftere neler yazacağımı veya yazmak için burada olabilecek miyim diye çok merak ediyorum."

Daha önce bahsi geçen gerilimler devam ediyordu. Evliliğinin ikinci yılında Marion rastgele seçtiği erkeklerle 'şov'lar sergilemiş, Tom da kuvvet gösterisine girişmişti. Ara sıra bu tatsızlıklar unutuluyor, birarada mutlu oluyorlardı.

1915 Şubat'ındaki yaşgününde, tahminen 2.5 yıllık evli olan Marion şöyle yazmış: "Gelecek yıl burada, yazmıyor olmayı umuyorum."

Evliliğin üçüncü yılı tamamlanmak üzereyken Tom evi terketti ve ailesiyle yaşamaya başladı, ama bu ayrılık birkaç gün sürdü. O yokken, Marion bir başka adamla buluştu. Tom döndükten kısa bir süre sonra Marion sigaraya başladı, bu da ikisi arasında çekişmelere neden oldu.

1916 Ocağının başları Marion için zor bir dönem oldu; sık sık ölmeyi istiyordu. Tom ona, başka bir kadınla bir gece geçirdiğini itiraf etti.

"Tek düşüncem, her şeyin çok haksız olduğu. Daha çok yaşamak istemiyorum, artık dayanamayacağım. Bütün bunlardan uzaklara kaçmak istiyorum. Artık kimse bana telefon bile etmiyor. Geçen akşam Wilson caddesine doğru yürüdük ve bütün yol boyunca birbirimiz hakkında düşündüklerimizi ve Tom'un beni ilk defa gördüğü x- restoranını konuştuk. O gece bir kadınla beraber olduğunu söyledi..... Hayatımda ilk defa öldürmek istedim; o kadının kalbine bir bıçak saplamak istedim. Aslında o masum. Tom'un evli olduğunu bilmiyordu; bilse bile benim suçlayacağım kişi o değildi. Bütün hata Tom'un. Duyduğum his, acaba kıskançlık mı? Zannetmiyorum. Bu sadece tüm insan ırkına, onun fikirlerine ve haksızlıklarına karşı duyduğum tiksintiydi. Bu erkeklerin dünyası; onlar yarattıkları için de idare onlarda. Kadınlar yalnızca, onların kullanmaları için uygun araçlardır.... Neden bir kadın, erkeklerin yaptıklarını yapamaz? Çünkü kadın hep bir erkek tarafından desteklenir. Kadın başkaldırırsa, evden atılır ve çocukları elinden alınır.... Tanrım, bir kadın aptal ve korkaktır ve efendilerinin önünde eğilen bu kadınların aslında bu davranışlara layık olduklarını düşünüyorum. Haklarını aramayı bilmiyorlar. Ama bunu yapabilirler? Ellerinde hiçbir şey yok veya yalnızca erkeklerin onlara verdikleri var... Ah Tanrım, neden bunları anlayamıyorum? Neden kadınlar, erkeklerin yaptıklarını yapamazlar? Dünya bu şekilde nasıl devam ediyor? Ah Tanrım, anlat bana. Birileri anlatsın... Kadın'ın hiç önemi yok mu? O bir hiç mi? Bir erkeğin yapamayıp da bir kadının yaptığı bir şey var mıdır acaba? Aklıma gelen tek şey çocuk doğurmak. Bütün bunlar beni öldürüyor, gitmek istiyorum. Eve gitmek istiyorum, bu dünyada bana yer yok.... Tanrı'ya yalvarıyorum, bu dünyadan gideyim, yaşamım sona ersin, ama olmuyor işte."

Tom ona öbür kızdan hoşlandığını söyleyince, Marion şunları yazmış:

"Artık kıskanmıyorum. Yaşamaktan da, savaşmaktan da bıktım...... Ah Tanrım, bir kişi bile bana ihtiyaç duysaydı, bir işim olsaydı, asla ölümü düşünmezdim. Bunu on-on iki yaşımdan beri düşünürdüm ve anladım ki ben mutlu olmak için doğmamışım. Yapacak bir işim olsaydı, burayı terkeder, bir oda tutup doğru dürüst bir yaşam sürmeye çalışırdım. Bunu beceremezsem de, sınırlarımı zorlar ve göle atlardım. Hangisi daha kötü? ben gölü tercih ederim. Tom bir kez daha denememizi istiyor. Ama ona, ben sigara içmek istediğimde sinirleneceğini söyledim. Bütün istediği bir kez daha denemekti, ben de söz verdim.... Söz vermiş olmasaydım, şimdi belki daha mutlu olacaktım.....

İntihar edenlerin korkak olduklarını söylüyorlar. Julius Caesar zamanında, Romalılar intiharı şerefli bir ölüm olarak görürlerdi. İntiharın korkakça olduğunu sanmıyorum ve esas bunu yapacak gücü veya cesareti olmayan insanlar tanıyorum.

Bunlardan biri de benim; yoksa çok uzun bir zaman önce ölmüş olurdum. Ya yeterince cesaretim yoktu ya da ölecek kadar ümitsiz değildim. Bence, cesaretim olmadığı için hâlâ yaşıyorum."

Birkaç hafta sonra aklı hala karışıktı:

"Yataktan sürünerek çıktım. Uyuyamıyorum.... Şimdi tek duam son uykuya dalmak. Tanrım beni alması kaç kez istedim, beni al, al, al. Ya delireceğim, ya da fikrimi değiştireceğim. Tom'un yaptıkları yüzünden neden acı çekmem gerekiyor? Evlenmeden önce bana kendi hakkında yalan söylemiş. Şimdi gözüm açıldı, onun ne olduğunu anladım, acı çekiyorum. Tanrım, Tom'u dünyanın en sevecen, en şefkatli hissiy-

le seviyorum ve sonunda benim küçük ilahım parçalanıyor, yok oluyor."

Bu huzursuz dönemde iki kez, Tom'u öldürmek istediğini yazmıştı. Hemen her gün cinsler arasındaki ahlak standartlarındaki eşitsizlikten yakınıp, Tanrı'ya onu alması için yalvarıyordu. Mayıs'ta ayrılmaya karar verdiler ve Marion, pisliğe yuvarlanmadan önce ölmek için dua ediyordu.

Mayıs ayı sorunsuz geçti, yeniden mutlu oldular. Marion da mutlu olduğunu kabul etmesine rağmen bazı kereler Tom ona dokununca öteki kadını düşündüğünü yazıyordu.

Artık kendini suçlamıyordu. "O öylesine kaba ki, ondan nefret ediyorum. Öyle basit ve cimri ki. Büyük yüreği olan bir erkek asla böyle davranmaz."

1917 Kasım'ında kesin olarak ayrıldılar. Bu yıl içinde Marion'la Tom arasındaki ilişki gittikçe daha gerginleşmişti.

"Cici eşyalarıma bakıp, bunlardan benim gibi hoşlanacak bir yakınım olmasını çok isterdim. Tom hiç ilgilenmezdi, ama ona bunu söylesem bana kızar. Okumaktan, resim yapmaktan veya piyano çalmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Üzgünüm, yalnızım. Tanrım, çok yalnızım. Açlıktan ölüyorum. Son şans için hazırım, daha önce iki şansım vardı ama kullanamadım. Yaşamak ilk şansımdı, evlenmek ise ikincisi ve şimdi ölmeye hazırım, bu da son şansım. Bu yaşantımdan daha kötüsü olamaz.

Kesin olarak ayrılmalarından birkaç ay önce şunları yazmıştı:

"Ne kötü bir gece geçiriyorum! Sevgi, anlayış, beğeni yok.... Bu akşam eve geldiğimde aklıma tuhaf bir fikir geldi. Tom'suz bir dünyada daha mutlu olacağımı biliyorum. Yalnızca ayrılmak sanki yetmeyecek gibi geliyor... Elimde 40 dolar var. Acaba benden sonra bu defter bulunup bana karşı kullanılacak mı?.... Bütün yaraları en iyi, zamanın geçirdiğini söylerler, bu bir yalan, zaman geçtikçe öfkem artıyor. Böyle hissettiğim için deli olmalıyım. Tom'un elindeki parayla ne yaptığını çok merak ediyorum.... Biraz önce anneme mektup yazdım. Her şeyimi ona bırakıyorum. Benim gitmem, çevremdekilere yarayacak. Tom'un, "durumun bu kadar kötü olduğunu bilmiyordum" dediğini duyar gibiyim. Evet, durum bu kadar kötü, dayanılmaz bir halde. Gitmem lazım, gitmek istiyorum ve Tanrının yardımıyla gideceğim, kendimi ona vereceğim. Barış içinde olmak, huzur içinde dinlenmek istiyorum ve Tom'a yalnızca şunları demek istiyorum; yeniden evlenmeden önce, kendini buna değer bir adam haline getir ve o kızın kalbini bilerek veya bilmeyerek kırmamaya dikkat et....

7 Ekim akşamı saat altı. Bütün günü yalnız ve hasta geçirdim. Gün ölüyor, keşke ben de ölseydim. Üzgünüm, yalnızım ve unutulmuş bir haldeyim.... Tom akşama yemeğe gelmeyecek. Ona, çamaşırcı kadına para vermezse yemek yapmayacağımı söyledim, o da çekip gitmemi söyledi. Keşke beni seven, beni düşünen biri olsaydı, belki o zaman mutlu olurdum."

13 Kasım'da, Marion kendini yalnız başına, kiraladığı küçük bir odada buldu. Kafasında iki sorun vardı: "telefona 20 Sent harcadım, 60 Dolarım ne kadar dayanır?" ve "sevilmeye, şefkate ihtiyacım var."

On ay boyunca Marion, ekmek peynirle yaşadı; samimi olduğu birkaç erkeğin cömertliğine muhtaç kalmıştı. Zamanını yeni erkek arkadaşlar, kabareler ve şovlarla geçiriyordu. Herzaman para sıkıntısı çekmesine karşın, bu dönemde ölmek için hiçbir istek belirtmiyordu. Günlüğü ufak tefek günlük olaylarla doluydu. Tom onu birkaç kez ziyarete geldi, son gelişinden sonra defterine evli olduğu zamanlardaki gibi şu satırları yazdı:

"Yalnızca sorunlar ve düş kırıklıkları. Tom'un bavulu arka verandada, alıp götürülmeyi bekliyor. Bu akşam tek bir söz söylemeden çıktı, dünyanın sonu gelmiş gibi oldu. Yoksa çektiğim acılar hiç dinmeyecek mi? Onu istiyor muyum? Roy'u (en sık gördüğü erkek arkadaşı) istiyor muyum? Yoksa ikisini birden mi istiyorum? Acaba delirdim mi, yoksa hiçbirini sevmediğim için yalnızca mutsuz muyum?

Mantığım bana Roy'u sevmem gerektiğini söylüyor, öyle iyi ki."

İki ay sonra Roy hakkında şöyle yazmış; "hep sevmediğim, hoşlanmadığım şeyleri yapıyor, asla öğrenemeyecek."

Daha sonra Marion, evli bir adam olan Albert Cummings'le tanıştı; ve eski erkek arkadaşlarının yerini bu adam aldı.

"Bu gece Bert, herkesin benim için rastgele, kolay bir kadın olduğumu düşündüğünü söyledi.... Ona, benim dürüst olduğumu göstermenin tam zamanı. Bert'le öyle mutluyum ki.... o harika bir insan ve ben onun yanında kendimi çok değersiz hissediyorum.... Bert beni seviyor galiba yoksa benimle o kadar çok beraber kalmazdı. Sesi çok nazik; özellikle "Oh kedicik, kedicik" derken. Ah, Bert, Bert!. Zavallı Roy dün sabah uğradı.... Ben yalnız Bert'i istiyorum."

Ekim'in sonlarına doğru Marion bir daire kiraladı ve Bert sık sık ziyaretine geliyordu.

"Kilerden eşyalarımı da çıkarınca çok mutlu olacağım. Bert'le benim sevimli, küçük bir yuvamız olacak. Tanrım, bir yıl sonra Bert'le ilişkimiz hakkında acaba ne yazacağım? Tom'un "küçük dostu" gönlünce eğleniyordur. Tanrı yardımcım olsun, ben aciz ve iğrenç bir insanım, ama öyle yalnızım ki. Bert beni yeterince sevmiyor, hafifçe, tutkusuzca seviyor, bu bana yetmiyor. Daha fazla sevmesini sağlamalıyım yoksa çok acı çekeceğim.

Ben, arkadaşlığın, aşkın ve şefkatin özlemini çekiyorum. Bert bana bunları verebilseydi, beni sevdiğini anlardım.

Ama o yapamıyor- ona ilginç gelmiyorum- ben basit bir oyuncağım ve en kötüsü de; o yanımda olduğu sürece, gerçekten öyle davranıyorum. İşte bu gece, yalnızım -onu bekliyorum- ve gelmeyeceğini de biliyorum. Tanrım acı bana, rahatlat beni. Beni al -ve yanında tut.

9 Kasım.... birkaç dakika sonra onunla buluşacağım. Umutsuzluk, sıkıntı ve yalnızlıktan çok acı çektim.

Kendimi dağıtmak istiyorum; her şeyi, kendimi, sorunlarımı, yaşamımı unutmak istiyorum. Neden bitmiyor bunlar? Tanrının bile istemeyeceği kadar kötü müyüm ben?

16 Kasım-Pazar gecesi saat 11. Dün Bert'ten hiçbir haber almadım. İsterse hiç aramasın. Kalbim artık daha çok kırılamaz ya! Yine ölmüş olmayı istemeye başladım, herhalde sonbahar melankolisi.... Bu sıkıntı, her türlü hastalıktan daha çok acı veriyor. Yaşam bir yük. Boş, huzursuz bir hayata doğmuşum.

26 Kasım. Üç haftadan beri Bert'i bekliyorum. Aptalın biriyim ben.... En geç saat 7'de geleceğini söylemişti. Of, Tanrım, öyle mutsuzum ki. Beş şişe bira içtim ama ne sarhoş olabiliyorum ne de unutabiliyorum. Evvelki gün Tom'u gördüm; nerede yaşadığımı sordu, ben de söyledim. Sonra bana mektup yazdığını ama geri geldiğini söyledi. Tanrım, Bert'le bir aldatmaca oynadığımızı düşünmekten kendimi alamıyorum. Onun aldırmadığına eminim, ben de öyle. Beni mutsuz eden de bu. Keşke kayıtsız kalabilseydim....

17 Aralık. Bir başka kutlama günü. Biraz sarhoşum ve çok yorgunum -ölü gibiyim. Bert'in eve gelmesini bekliyorum. Durmadan bekleyen hep ben oluyorum. Tom geceyi burada geçirdi, benimle dörde kadar kaldı. Cebinde on centi vardı, babasına biraz daha para almaya gitti....

21 Aralık Pazar sabahı. Bert'in şehir dışında olduğunu söyledikleri için, dün gece eve geç döndüm. Evde anahtarı ve bir not buldum. Bana 4, 5, 8, 8:30 ve 9'da telefon etmiş. Neden yedide Joe'nun lokantasını aramamıştı? Bu adam hiç doğru bir şey yapmaz mı? Yıkıldım. O gelince, dizlerimin üstünde sürüneceğim."

Bert yine ona döner ve kısa bir süre sonra askere alınır.

"17 Ocak Bert gidiyor! Bert gidiyor! Düşünebildiğim tek şey bu. Kalbim ağrıyor. Çok mutsuzum. Her şey kötü gidiyor. Artık yaşamak istemiyorum. Yaşamaya değer hiçbir şey yok. Her şey -evdeki her eşya- bana Bert'i hatırlatıyor; masanın üstündeki küçük köpek, salondaki menekşeler.... Oh Tanrım, ben yalnızca Bert'i istiyorum, benim sevgili Bert'imi. Onu benimmiş gibi düşünerek aptallık ediyorum. O benim değil, olmak da istemiyor. Ama bana iyi ve kibar davranıyor ve ben onu seviyorum. Geçen gece annem ve Bert'le restorandayken, askere alındığını söyledi. Oturup ağlamaktansa, içmek daha iyi geldi. Tanrım, ben deliyim. Bert, benim annemle oturmamı istiyor. Böyle yapmazsam, herkesle yatacağımı söyledi. Umurunda mı acaba? Aldırdığına bir inanabilsem! İki veya üç hafta içinde X şehrine gidecek ve galiba orada ordunun idare bölümüne verilecekmiş. Tanrı'ya, buradaki bir bölüme verilmesi için dua ediyorum. Bu çok zayıf bir olasılık ama şu andaki tek umudum bu, eğer o giderse hiçbir şeyim kalmayacak —hiçbir şey! Bu olay bana Bert'i sevdiğimi gösterdi. O gidince ne yapacağımı bilmiyorum.

Onun için dürüst olacağım —ama nasıl yaşayacağım— nasıl dayanacağım —akıllı kalmayı, delirmemeyi nasıl başaracağım?...

21 Ocak gece saat 11. Dün gece Bert'le yemek yedik... Kullandığımız sözcükler yalnızca şunlardı, 'sevgilim' veya 'canım' veya 'tatlım'. Tanrım, onu çok seviyorum. Keşke sevmeseydim. Bana neden bu kadar iyi davranıyor? Gülerek ona sordum, 'yakında gideceğin için mi, bana acıdığın için mi böyle iyisin?' diye. Bert'i herkes seviyor, öyle tatlı ve öyle kibar ki. Bu gece bana, gittiği zaman her ay biraz para yollayacağını söyledi. Beni düşündüğü için Tanrı onu korusun. Hep onu düşünüyorum. Bert, Bert, Bert.

[Günlüğünde Bert'in yazdığı birşeyler gördük:]

"Kediciğimin günlüğüne birşeyler yazmak mı? Ne yazayım? Sonsuza kadar kalacak birşey yazmak isterdim ama benim sözlerim rüzgâr gibi geliyor ona — onu sevdiğimi söyleyemiyorum; çünkü bana asla inanmaz... Dizlerimin üstünde ona gitsem mi? Ayaklarının dibine oturup dizlerini öpsem, ona taptığımı söyleyebilir miyim? Hayır, bunu kimse yapamaz—bu yalnız düşünülür, hissedilir ve bilinir, inanılır. Benim için o, kusursuz, iyi ve güzel. Benim için o, bütün yaşamım boyunca düşlediğim, istediğim, özlediğim herşey... Adeta kendimden geçiyorum; gözlerimi kapatıyorum, sevgimin şiddetinden. Aynı anda heryerini, gözlerini, dudaklarını, dizlerini öpebilmek isterdim... Onu seviyorum — onu dünyadaki herşeyden daha çok seviyorum ama yine de bunu ona söylememeliyim. Çünkü gidiyorum, çok uzağa ve bu herşeyi ikimiz için de daha zorlaştıracak... Hoşçakal sevgilim. Sana sevgilim diyorum çünkü benim için sen en sevgili, en tatlı şeysin. Seni, yalnız seni seviyorum."

Birkaç gün içinde sorunlar başladı, Bert, Marion'dan şüpheleniyordu, haklı olup olmadığını bilmiyoruz. Sonra yine mutlu bir dönem geldi, Marion, sevgilisi askerdeyken Fransa'ya gidip hemşirelik eğitimi görmeyi planlıyordu.

"8 Mart akşamı saat 10.30. Üç haftadan beri hemen her günümü Bert'le beraber geçirdim. O çok iyi bir insan. Hep yanımda olmasına öyle alıştım ki, kendimi yeniden evli gibi hissediyorum... Tam bir evkadını oldum —çamaşır, temizlik, dikiş, yemek yapmak, bulaşık yıkamak— ve bu Bert'in

hoşuna gidiyor. Onu elimde tutabilmek için hizmetçilik yapmak zorunda kalmam çok kötü. Şu anda tırnaklarım mahvoldu. Bert sadakate hayrandır."

Bert, küçük kızı Janet'i Marion'u görmeye getirdi ve Marion ona hayran oldu.

"22 Mart gecesi saat 9.00. Bert biraz önce gitti. Yemekten sonra yatak odasına gitmeyi kabul etmediğim için kızdı. Hep önce benim onu öpmemi bekler. Öyle mutsuzum ki. Bert ne kadar haksız olduğunu biliyor. Geçen gece sarhoşken, bana Ethel'i nasıl korkuttuğunu anlattı. Galiba aynı oyunu bana da oynuyor. Her zaman dizlerimin üstünde kalmamı istiyor, ama ben bu kadar aşağılanmaya dayanamıyorum. Giderken yarın uğrayacağını söyledi ama pek inanmadım. Ben yapacağımı biliyorum; ona telefon edeceğim. Aslında en doğrusu, onun gelmesini beklemek olacak. Yapmak istediğim şey ise onu izleyip, gerçekten eve mi gittiğini görmek!

24 Nisan Pazar, geceyarısı... Tabii, en önemli şey para! Para bulmalıyım, hiçbir şey kolay olmuyor. Bana yetecek kadar parayı nasıl bulacağımı bilmiyorum, daha önce yaptıklarımı yapamam. Bir yanda Bert'in aşkı ve kendimi ona adamak, öbür yanda ise kendimi tanımadığım birilerine satmak. Bert'im beni öldürür. Onsuz içki bile içmeyeceğim. Şu son birkaç günden beri her an ağlamaya hazırım."

4 Mayıs'ta Bert askere gitti. Günlükteki yazılarda Bert'ten haber aldığı zamanlardaki 'delice mutluluk' ve mektup gelmediğindeki 'feci anlar' görülüyor. Haziran'da Bert Şikago'ya döner.

"Öyle mutluyum ki; o artık burada; ama yanımda olmayınca yine mutsuz oluyorum. Bu ayrılığın büyüyü bozacağını sanıyordum ama yanılmışım. Hâlâ onun esiriyim, hâlâ onu delice seviyorum.

24 Mayıs... Bert yatakta, uyuyor. Bir buçuk saat önce beni çok üzdü. Neden boşanmıyorum da oturup bunları yazıyorum?... Kahrolasıca Bert, bana çok zarar verdi.

27 Mayıs Pazar gecesi... Bert'i her gün daha çok seviyorum ve benden uzaktayken çok mutsuz oluyorum. Bert, benim bütün hayatım. Bütün isteğim onun da beni sevdiğini bilmek.

25 Eylül... Bert'in de beni sevdiğini düşünerek kendimi aptal yerine koyuyorum. O hiç kimseyi sevemez. Benden hoşlanıyor, hepsi bu. Ama Tanrı şahidimdir ki, bütün bunlara bir son vereceğim. Eğer Bert'im 'oraya' giderse, beni hayatından ebediyen çıkarmış olacak. Sivil kıyafetleri gibi, beni de terketmiş olacak."

4 Ekimde daktilo yazmayı öğrendiğini yazıyor.

"7 Kasım Cumartesi, akşamüstü. Bert'imden bugün mektup gelmedi. Jim, Bert'in sarhoş olduğu bir gece, benden ayrılmaya çalıştığını söylediğinden bahsetti. Tanrım, bunu düşünmek bile çok zor. Ne düşüneceğimi şaşırdım —Bert beni sevdiğini gösteren birçok hareket yapmıştı. Ama sevmediğini anlatan pek çok davranışı da olmuştu. Diğer yönlerim gibi, gövdem de ölebilseydi keşke. Unutmak ve unutulmak istiyorum. Biraz içebilseydim iyi olurdu. İşsiz olsaydım içerdim. Ama bu iş, bir yönden beni kurtardı. Bürodayım ve bir işle meşgulken pek sorunlarımı düşünemiyorum."

Aralık ayında Bert, Doğu'da askerliğini yaparken, Marion da yanında, dosyalama memuresi olarak çalışıyor ve küçük bir kulübede yaşıyorlardı.

"5 Şubat. Çalışmaktan nefret ediyorum. Tanrım, oraya gidip her gün yedi saat okuyup yazmaktan iğreniyorum. Dışarıda pırıl pırıl güzel bir dünya varken..."

11 Şubat'ta kulübeden odaya taşındılar, bir tartışma sırasında Marion Bert'e vurunca, dayak yedi. Günlüğünde üç gün sevgilisinin geri dönüşünü beklediğini yazan Marion,

sonunda ona telefon etti ve yemekte buluştular. Mart'ta Şikago'ya döndüler.

"8 Nisan. Pazar akşamı, saat 8, Bert'i dün sabahtan beri görmedim. Beni sevmediğini biliyorum, beni görmek istememesi kalbimi kırıyor. Buna nasıl dayandığıma şaşıyorum. Durmadan ağlıyorum, bu kadar zayıf mıyım ben? Mutsuzum. Kendime acıyorum. Ama göl çok yakında ve bir süre sonra ısınacak. Tanrım, senin kollarına sığınmak —huzur ve barışa kavuşmak ne güzel olacak!

27 Nisan. Sabah saat 10... Bu şekilde yaşamakla kendime olan saygımı yitirdim. Galiba evlenmek ve hep birisiyle beraber olmak istiyorum. Çok günah işledim ve bunun karşılığını da fazlasıyla ödedim. Bert'e karşı dürüst olmanın ne yararı var? Süt alacak kadar bile para vermiyor. Verdiği üç kuruşu da kendim için harcamıyorum, ama viski için o, her zaman para buluyor.

21 Mayıs —Kahvaltıda yalnızım, hep yalnız... Bert parası olmadığını söyledi, bu yüzden beni görmeye gelmiyormuş. Şimdiye kadar bu ay içinde 23 Dolar verdi. Bu parayla idare etmemi nasıl bekleyebilir? Sağduyum Bert konusunu kapatmamı söylüyor ama kalbim mantığımı dinlemiyor. Onu hala istiyorum ve seviyorum.Benim Bert'im! Hiçbir zaman ondan isteddiklerimi alamadım, yine de birgün beni ilk öpenin o olacağını umuyorum.

26 Mayıs. Bert durmadan parasının olmadığını söylüyor, galiba herşey bitti. Burada yaşadığı halde hiç kira ödemedi. Ne âlâ!"

Haziran'ın ilk haftasında Marion, Stout adında başka bir adamla Ohio'ya gitti. Bu yolculuğun nedeni açıklanmıyor. O yokken Bert dairelerine girdi ve kendi resmini yaktı.

"Bert yarım saat kadar bağırıp çağırdıktan sonra çıktı, sonra geri döndü ve bütün gece içti, bana hakaret etti, ağladı.

Bert'in beni bu kadar sevdiğini bilmiyordum. Bundan sonra beni haftada bir gün göreceğini söyledi. Masum olduğumu söyledim ama bana inanmıyor, aslında haksız da değil. Benim zavallı Bert'im, ne yaptım ben? Bana, açlıktan ölmemi istediğini söyledi. Ben de isterdim ama bu öyle yavaş bir ölüm ki?

8 Haziran— (Bert, Stout yüzünden hâlâ kuduruyor.)... Bert geçmişle ilgili yalanlarımı ortaya çıkaracağına yemin ediyor ve eğer yalan söylemişsem herşey bitecekmiş. Galiba sonun yaklaştığını hissediyor ve Bert olmadan bir yaşamı düşünemiyorum. Beynimi kemiren öyle çok şey var ki—bunlar huzurumu bozuyor ve beni yavaş yavaş öldürüyorlar.

14 Haziran— Bert'le tek bir kötü söz sarfetmeden geçiniyoruz. Bu harika mutluluk için Tanrı'ya şükrediyorum. Bunu uzun süre beklemiştim. Her akşam ayık olarak yemeğe geliyor. Tanrı onu korusun."

Ağustos'a kadar mutluluk ve uyum dolu yaşamlarından bahsediliyor. Sonra Marion'a başka bir adamın telefon etmesi üzerine, Bert'in kuşkuları yeniden uyandı.

"Bert yemekte içtiği bir şişe şarapla sarhoş oldu. Bana hakaret etti yine. Benim için mutluluk yalnızca Bert'le beraber olmak anlamına gelmiyor artık. Geçen gece benim dürüst olmamın önemi olmadığını söyledi, artık bana inanmıyor. Zaten bana pek önem vermiyor. Benimle beraber ama yalnızca onun için herşeyi yaptığım için. İki haftadır çamaşır ve temizlik için bir kadın geliyor ve bunun çok pahalıya geldiğini söyledi... Yalnızca ölmek istiyorum. Böylece huzur içinde dinlenebileceğim. Cuma gecesi, Bert bana orkideler ve güller getirdi, uzun zamandan beri ilk defa..."

Ağustos'un son haftasında bir kabarede Bert'in çok içmesi yüzünden kavga ettiler, Bert, Marion'u yumrukla dövdü. Bu konuda, onu dayanılmaz bulduğunu ve onun dokunmasından

bile tiksindiğini; onun sevdiği Bert'in öldüğünü ve düşlerinin bir kâbusa döndüğünü yazıyor. Onun okşamalarından tiksinmesi ve buluşmalara geç gitmesi üzerine Bert bir ültimatom verir.

"Kanunlar koydu—onun istediği herşeyi yapacaktım ve yapmazsam çıkıp gideceğini söyledi.

(Birkaç gün sonra) Beni kucağına aldı ve bir süredir sinirli olduğunu söyleyerek özür diledi. İşte bu uzun zamandan beri duymayı beklediğim sözlerdi. Şimdi herşey yolunda. Artık bana inanacağını söyledi ama benim de iyi davranmam gerekiyordu. Evet, şimdi çok iyiyim.

11 Eylül. Şu son iki yıldır Bert hakkında yazdığım aptalca şeyleri okudum. Bu defter baştan sona yakınmalarla dolu—birbiri ardına bir sürü yakınmalar. Bütün bunlardan nasıl sıkılmamışım, nasıl yorulmamışım hayret! Bert'in beni yatarken öpmemesi yüzünden birçok kereler ağladığımı yazmışım, artık ağlamıyorum. Bu da bir gelişme sayılır. Acaba daha az sevdiğimi mi gösteriyor? Yoksa neden? Yıllardır evli olan çiftlerin bütün gün ayrı kaldıktan sonra akşam buluşunca yaptıkları gibi kayıtsızlığa düşmek istemiyorum. Bert akşam yemeğe gelince koşup onu karşılamazsam, o kendiliğinden bir adım atmaz. Görünürde, düzeyde herşey normal gidiyor. Kötü sözler kullanmıyoruz, o bana kedicik diyor ve bir-iki kez yanıma gelip kulağıma tatlı sözler fısıldıyor. Hayır, Bert gibi birisini hiç tanımamıştım; ara sıra onu unutmak istememe karşın böylesine kibar ve tatlı olduğu zamanlar yaşamın tadını alıyorum ve kötü günlerimizi unutuyorum. O tatlılığının ve sevecenliğinin altında, kendini birkaç erkeğe vermiş olan o kadına karşı duyduğu tiksintiyi hâlâ hissettiğinden eminim.

Bert'in o çocuğu (kızını) görmeye gitmesinden pek hoşlanmıyorum. Ama bir metres olarak başka ne yapabilirim?

11 Ekim.... Bert, zamanının bir bölümünü evde geçireceğini söyledi. Buna ne kadar dayanacağımı Tanrı bilir. Bana ayda 200 Dolar verecek... Marjorie (Bert'in karısı) 300 dolar artı kira alıyor... Bert'i kalbimden ve yaşamımdan çıkarmak istiyorum ama onu hiç görmezsem şimdikinden daha mutsuz olacağımdan korkuyorum. Benim hiçbir amacımın olmayışı onu kızdırıyor. Ama ne için veya kimin için mücadele etmem gerekiyor? Ben hastayım, zayıfım, yorgunum— Bert'le bir gelecek bile düşleyemiyorum. Beni sonsuz karanlığa atlamaktan alıkoyan tek şey yalnızca bir düşünce (bir umut bile değil); belki birgün bizi sonsuza dek birarada tutacak birşeyin olabileceği düşüncesi. Ve böylece, günden güne varlığımı sürdürüyorum.

26 Ekim. Dört gün önce Bert beni tam istediğim gibi sıkı sıkıya kucakladı. O çok çalışıyor, çok yoruluyor. Geçen akşam, hayatının sonuna dek benimle böyle yaşamaya devam edemeyeceğini söyledi. Janet büyüdükçe onunla daha çok beraber olması gerekeceğinden, ben de daha çok yalnız kalacakmışım, dolayısıyla da başkalarıyla beraber olacakmışım. Ve o beni biriyle beraber yakalayınca da herşey bitecekmiş. Bağımsız olabilmem için bir meslek öğrenmem için ısrar ediyor.

2 Kasım... Tanrım, Bert'in benimle kalması için şart olan işleri yapmama yardım et... Beni mutlu etmek için para ve giysilerin yettiğini zannediyor. Böyle şeylere ne kadar az önem verdiğimi anlamıyor. Yalnız Bert önemli, Bert, Bert... Ona karşı duyduğum sevgi beni eziyor, harcıyor, tüketiyor. Bert'in beni umursamadığını biliyorum. Benim yapacak bir işim var. Tanrım onun beni sevmesini, bana ilgi duymasını sağlamalıyım ve bunu ancak onunla iş konusunda konuşarak başarabilirim. İş! O yalnız işle ilgileniyor, benim ise aşktan içim eriyor. Onun düzeyine yükselmem gerekiyor. Soğuk, zalim, hesapçı olmalıyım; insanları kendi başarıla-

rım için kullanmalıyım. Gerçekten, başarıya ulaşabilmek için yapacak çok şey var, özellikle onun bakış açısından... Bugün Bert'e iki yıl önce aldığım gömleği düzeltiyorum ve yine benim aldığım yeşil kravatı takıyor."

15 Kasım'da onun sevgisine karşılık vermeyen Marion, Bert gitmeye kalkınca da onunla kalması için yalvardı.

"Dün gece sonun geldiğini sandım ve eğer gitmiş olsaydı, ben de gidecek ve hiç dönmeyecektim. Bert beni çıldırtıyor. Onu memnun etmek için elimden geleni yaptım, hastayım, yorgunum ve beni hiç sevmiyor. Artık sınıra ulaştım. Bert'in sevgisini kazanmaya çalışmamın artık hiçbir yararı yok ve; şimdi veya pek yakında gidebilirim. Bana bu konuda epeyi cesaret verdi."

10 Aralık'ta, Marion evde yokken Bert eşyalarını toplayıp gitti, ama birkaç saat sonra geri döndü.

"Bir daha böyle çıkıp giderse, geri döndüğünde ben yaşıyor olmayacağım; tabii dönerse! Mutsuz olmanın ne anlamı var? Bu sabah benimle konuşmadı, bana dokunmadı, hiçbir şey yapmadı. Kendime bakacak, hatta yemek yiyecek gücüm bile kalmadı.

12 Aralık Pazar- Bert bir saat önce gitti. Dün gece büyük bir tutkuyla beni öptü.... Yıkılmak üzereyim. Bazen bunu devam ettirmek istiyorum ama aklımda hep bu dünyadan çekip gitmek var. İki gün önce Bert'i de yanımda götürmeyi düşünüyordum. Zenci hizmetçim Fanny yerleri siliyor. Bu planın çılgınca olduğunu biliyorum ama başka türlü devam edemem. Bert'in kulüpte birkaç gömleği ve traş malzemesi kalmış, onları bir poşette karısının dairesine götürmek için getirmişti ve bu sabah bana 'o çocuğu' haftada 3-4 gece görmesi gerektiğini söyledi. Onu tamamen kendime saklayamam. Kış geliyor, kışlık giyeceklerim hakkında hâlâ konuşulmadı. Çok yorgunum. Bütün bunları, sonra (eğer yapabilirsem!), okunması için yazıyorum.

3 Ocak.... Portakal reçeli hakkında konuşuyorduk. Ben yapabileceğimi söyledim; aslında tek bir şey dışında her şeyi yapabileceğimi, o şeyin de 'onun beni sevmesini sağlamak' olduğunu söyledim. Bert de, "küçük kediciğimi seviyorum, onu kendi tarzımda seviyorum" dedi. Bunu söylediğini duymak hoşuma gitti, doğru olmasa da...

16 Ocak.... Onunla dün gece ve bu sabah konuştuk. Bana, aslında hep burada kalmak istediğini ama yerine getirmesi gereken görevleri olduğunu söyledi.... Hayatının sonuna kadar benimle geçirmeye niyeti olmadığını, ben de ona, beni bırakırsa çok üzüleceğini söyledim. Tanrım, son çok yaklaştı galiba.

21 Ocak. (Marion, Bert'in bir yalanını yakalar ve onun bir kadınla beraber olduğundan şüphelenir.)

Kanapeye uzandı, ben de oturdum, onu seyrettim. Yaptıklarının beni ilgilendirmeyeceğini söyledi. Öyle mutsuzum ki.

Bert'e ateşle oynadığını anlatmaya çalıştım ama dediğim hiçbir şeyi ciddiye almıyor ki.... Başından beri beni aldattığını anladım artık."

Birkaç gün sonra yine 'harika Bert'inden bahsetmeye başladı. Şubat ayında kısa, olağan iş öyküleri yazmış, Bert'le olan ilişkilerinden pek bahsetmemiştir.

14 Mart- Dün Bert'imi görmedim.... ben zavallı, yalnız bir kediciğim ama her nasılsa dayanıklıyım ve henüz delirmedim. Bert hayatımdaki son erkek olacak. Asla başka birisi onun yerini almayacak. Bunu Bert'e de söyledim ama 'boş laf' dedi. Bugün beni telefonla aradı -bu gece gelmeyecekmiş.

Tanrım, şimdi delirsem yeri değil mi? Her şey çok, çok kötü. 15 Mart. Bert yine telefon etti, bu gece de gelmiyormuş. Başka yerde yatacakmış. Bana acı Bert. Deliriyorum. Kendimi uzun zamandan beri tutuyorum. Ne gözyaşı, ne

hıçkırık ne de öfke belirtisi gösterdim- yalnızca umutsuzluk ve çılgınlık var bende. Aklımın kayıp gittiğini hissediyorum. Ah, keşke her şeyi unutabilseydim- bu benim için bir kurtuluş olurdu.

17 Mart sabahı saat 9:45. Uykusuz bir gece geçirdim. Bert'i bekledim ve ölümü bekledim.....

16 Nisan- Biraz önce Bert'le konuştum. Hafta sonunda buluşamamıştık; bana büroya gitmemi ve para vereceğini söyledi. Benimle beraber olma konusunda hiçbir şey söylemedi. Yıkıldım, parça parça oldum...."

Bert'in soğukluğu ve ziyaretlerini seyrekleştirmesi üzerine, başka bir kadının varlığından şüphelenmeye başlar. Bir gün onu telefonla arayıp bulamayınca şöyle yazmış:

"6 Mayıs Cumartesi sabahı saat 9:45. Geçen perşembe, Bert telefon etti, bir gece önce beni aradığına yemin ediyordu. Dün onu aramadım, o da aramadı. Biraz önce yine telefon etti, bana biraz para yollamak istediğini söyledi; ben de şehire ineceğimi öğle yemeği için buluşabileceğimizi önerdim. Önce ben aramadığım için memnunum. Kendime saygım Bert'i terketmemi emrediyor. Bir gün bunu yapabilecek gücü bulacağım."

Bunlar günlüğe yazılmış olan son anılardı. Buluştukları zaman neler olduğunu bilmiyoruz. Bert, onunla 6 Mayıs gecesi beraber olmuş ve uyurken de Marion önce onu, sonra da kendini vurmuştu.

William E. Leonard

LOKOMOTİF TANRI

1920'de Wisconsin Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı Profesörü olan W. E. Leonard'ın yazdığı "Lokomotif Tanrı", akut anksiyete (kaygı) ve bir fobinin klasikleşmiş bir öyküsüdür.
Bu nevroz Mr. Leonard'ın yaşamı boyunca devam etmiştir. Ona göre, çocukluğunda meydana gelen bir travma sonucu olarak bu nevroz başlamıştır. Yazarın tanımlamaları, bir nevrotik insanın, bütün gücüyle karşı koymasına karşın, güçsüz kaldığı durumlarda ne kadar çaresiz olduğunu çok güzel betimlemektedir. Bu, nevrozların en önemli esrarıdır ve henüz psikiyatri tarafından çözümlenememiştir.

Sıcak bir haziran sabahı, Mendota gölünün karşı kıyısındaki Batı Noktası'na kadar yedi mil yürüdüm. Tarih müzesi sorumlusu Charles Brown da benimleydi. Bazı Kızılderili tepelerinde incelemeler yapacaktık. Size vereceğim "görünür" faktörleri, son haftalarda Brown'la uzun uzun tartışıp, hepsinin doğruluğundan emin olduktan sonra yazıyorum. On beş yıl sonra, ayrıntıları bu kadar canlı olarak anımsamamıza, o da şaşırdı. Nedense o hiçbir şeyi unutmamıştı ama ben pek çok şeyi hatırlayamıyordum. Arkadaşım için olaylar, olağanüstü olsalar da, o günün uğursuzluğunu belirtiyorlardı; benim için ise o olaylar beni derinliklere iten sarsıcı bir şoktan ibarettiler. Charlie için o günün derin, eksiksiz bir izlenim olmasına karşın, bence o gün, derin, eksiksiz bir baskı idi.

O gün yedi mil kadar yürüdükten sonra bira içmek için yol kenarında bir yere girdik. Daha önce hiç hissetmediğim

tuhaf bir his duymaya başlamıştım. Barda otururken, birden ölmekte olduğumu gördüm. Yan duvara bakıyordum, duvarda Wisconsin'in büyük bir haritası asılıydı. Bu sarı kırmızı renkli, süslü haritanın tam ortasında, sanki Wisconsin'den fırlıyormuş gibi görünen bir tren resmi vardı. (yani, bilinçaltında çocuklukla ilgili "Geçmiş" artı şimdiki yer, mekan-ayrıca Oliver amcamın sigorta ofisindeki Aetna takviminde gördüğüm bir lokomotif resmini de hatırlatıyordu. Bu resim aklıma, "Lokomotif Tanrı"nın gelişi fikrini sokmuştu.) Burun buruna çarpışacağız, tam üstüme doğru geliyor, düşmanca.... kocaman .... Tanrı............. Ölüm beni suçlarım, günahlarım yüzünden yok edecek, ben de karımı mahvetmiştim. Objektif olarak bakarsak, duvarda Kuzeybatı Demiryolları'nın bir reklamı asılıydı; bir harita ve bir tren. Ama kişiliğimde yine bir bölünme olmuş ve dış dünyada, objektif dünyada da bir bölünmeye yol açmıştı: o resim, göze bir barın duvarında asılı duran eski bir harita gibi görünüyor ama duygularıma eski, dehşet verici bir canavar gibi geliyordu.... Ölüm... Tanrı. T A N R I.... 1878'in çekirdeği..... Lokomotif Tanrı, yeniden çıplak gözle görülebiliyor.... ani ölümle beraber, tıpkı çocukluğumda, istasyonda olduğu gibi.

Galiba resimdeki kazan şekli de ağzı açık bir Tanrı - yüzü hayaletine dönüşmüştü. Buna benzer bir değişimi, ben dokuz yaşındayken sınıfta görmüş ve paniğe kapılmıştım. Bu olguyu psikolojik açıdan anormal bulmuş ve bunu bilinçaltıma atarak, ümitsiz bir semptom olarak saklamıştım.

Böylece sınıfta olduğu gibi, ölüm dehşetini ikinci kez yaşamıştım: Önce, doğrudan 1878'in "Lokomotif Tanrı"sının yankılanmaları yoluyla; sonra da dolaylı olarak bu yankılanmaların doğurduğu durum yoluyla. Başka bir deyimle, kendi paniğim yüzünden paniğe kapılmıştım. Yalnız, okulda olduğundan daha güçlü bir şekilde, çünkü 1885'ten bu yana çok olaylar olmuştu.

Bunun benim son saatim olduğuna emindim.... belki de son dakikamdı. Duvardaki haritada Lokomotif Tanrı duruyordu. Tehlike. Yıkım. Brown'a "kendimi çok kötü hissediyorum" dedim, sesim yine de yavaş ve kontrollü çıkmıştı. Biraz daha bira içtim... gözlerimi haritadan uzaklaştırmak istedim. Cebimden bir kalem çıkardım... onu ısırmaya başladım, önce bir ucunu sonra öbürünü, sırayla, tekrar tekrar. (Charlie'nin güçlü hafızası bu olayı aynen canlandırmasını sağlamıştı).

Paltomun cebinden bir zarf çıkartmış... açmış ve Charlie'ye bir paragraf göstermiştim. Mektup Henry Holt'tan geliyordu, şiirlerimin yayınlanması konusunda yazılmıştı. Zarfı masanın üzerine bırakmış ve üzerine iki resim karalamışım —biri büyük, diğeri küçük— iki LOKOMOTİF resmi... Charlie bunu da çok iyi anımsıyor. Kalkıp... Kapının yanında hesabı ödedikten sonra... bir sigara almıştım... onu çıkarken yakmıştım... tam o sırada ilerideki otlakların ilerisinden bir tren geçiyordu. Ve gözlerim, sigaramı yaktığım kibritin üzerinden bir kez daha duvardaki haritaya takılmıştı. Lokomotif-Tanrı sanki barın arkasından üzerime doğru atılmak üzere görünüyordu. Hâlâ o an duyduğum o yoğun dehşeti anımsıyorum. Hücuma uğrama fikri öylesine canlıydı ki mantığımı ve akılcı bir açıklamayı bir kenara atmıştım, (yani bu yalnızca bir halüsinasyon olabilirdi) kendi kendime, lokomotif beni ezemez çünkü arada parmaklık var diye düşünmüş ve "emin olmak" için dönüp dönüp bakmıştım. Charlie'ye birşey dememiştim, zaten dış görünüşümden de pek birşey anlaşılmıyordu.

***

1911'in öyküsüne dönelim. Tam çıkarken sigaramı yakmıştım... bir tren geçiyordu... gözüm haritadaki hayaleti bir

kez daha görmüştü... hiçbir şey söylememiştim... çıkıp gitmeye çalışmıştım... üçyüz metre sonra sigarayı attım, beni daha fena yapmıştı. (bilinçaltımın bir uyarısı; birşeyi fırlatıp atmakla sizi rahatsız eden bir faktörden kurtulmayı sembolize ediyor)

Biraz daha iyileşmiştim. Yine de tren işkencesi devam ediyordu. Bana o otlakta insanların top oynadığı hissi gelmişti. Otlağa baktım, gözle görülür hiçbir şey yoktu. Bu hissi açıklamak olanaksızdı. Tren geçip gidince birden rahatladım. Yarım saatlik bir yürüyüşten sonra, yine 'kendimi kötü hissediyorum' demiştim. Charlie'den biraz uzaklaşıp suyun sessizliğine ve boşluğuna bakmıştım. Göl'de hiçbir hareket yoktu. Kıyadaki yazlık kulübeler hala kapalıydılar.

İçime bir yalnızlık hissi çöktü, huzursuz bir izolasyon... Barda olanları tamamen unutmuştum. Şapkamı çıkarmış, başımı kurulamıştım. Bir batma hissi... izolasyon... dehşet. 'Charlie' diye seslendim... cevap yoktu. Dakikalar geçmişti. Daha yüksek sesle çağırdım... ve yine cevap yok. Yalnızdım, bu koca evrende yapayalnız... ah, evde olsaydım.. 'Charlie!' Tam o anda gölün karşı kıyısında düdüğünü öttürerek bir yük treni gelmeye başladı. O geçen yolcu treninden bir saat sonra, aynı yoldan geliyordu. Birden yine paniğe kapıldım. Lokomotifi başımın üstünde hissediyordum, beni yutacak gibiydi. Sanki beni altına alıp ezmek için acele ettiğini hissediyordum. Aslında çak çak çak çak diye duyduğum, makinelerin sesiydi. Setin üstünde bir aşağı bir yukarı koşuyordum. Kendi kendime (yüksek sesle) "tren gölün öbür kıyısında, sana ulaşamaz —seni ezemez— o çok uzakta" diyordum, ama emin olmak için de gözlerimi ondan ayırmıyordum. Gözlerin gördüğü şey başımda, beynimde olup bitenlerle çok, çok farklıydı. Bunun ne kadar sürdüğünü anımsayamıyorum, ama bu zaman süreci içinde, trenle beraber Agatha'nın varlığını da hissediyordum; Agatha'nın ölümünün verdiği dehşet hissi gittikçe şiddetleniyordu— tabii onun ölümü yüzünden suçluluk duygusu da durmadan artıyordu...

Orada, bir yerlerde Agatha, başımın üstündeki kabin ve Daire hayaletleriyle beraber dönüp duruyordu. Tabii Daire, lokomotifin silindir gövdesinden ve başından yayılan yansımaları sembolize ediyordu. Bu Lokomotif 1878 Şeytan-Tanrısı'nın Gizemli Yüzü idi. Varlığımın derinliklerinden bütün gücümü toplayarak, kendime hakim olmaya çalıştım.

Uzay'dan gelen o büyük ışık kümesinin gözlerime yaptığı etki, belki de ölümcül bir uyarıydı. Bunu kesin olarak bilemiyorum. Ama güneşin sol tarafındaki büyük bulut, bir kaleydeskop gibi iki at görüntüsüne dönüştü. Bu atlar, içinde sakallı bir adamla, genç bir kadının oturduğu bir arabayı çekiyorlardı. Bu görüntü bana Son Karar Günü'nü anımsattı. Ve ormanların üstünde, gölün bu tarafında da dev gibi bir zenci duruyordu. Bir Apokalips..... İncil'deki kişiler canlanmıştı.... daha ileride Peygamber ve cennet vardı.

Benim için bu yalnızca bir görüntü değil, aynı zamanda bir uyarı, bir tehditti. Atlar bana doğru koşuyorlardı.

Hiç değilse bu yalnızca bir his değildi, görüyordum, hem de üç boyutlu olarak. Lokomotif Tanrı, kendine özgü gücüyle yine göklerden inmişti. 1878'deki figüranlar yine onun yanındaydılar: küçük Mary, zenci dadı, Mary'nin babası, onun arabası ve atları.... atlar beyaz oldular. Lokomotif kabini, Mary'nin faytonu, İncil'den bazı tipler aslında içimden dışarıya fışkırıyorlardı; film makinesinden çıkar gibi.

Böylece İstasyon'dan babasıyla arabaya bindikten sonra kaybolan Agatha'mın anısıyla karışmış, birleşmiş üzerime doğru geliyordu. Suç..... ceza. Simgeler değil yansımalar.... Bunlar bütün kıtanın üstüne yansıyor.... otuz üç yıllık yaşamım boyunca yansıdılar...

Kelimenin tam anlamıyla bu "Görüntü" beni yere devirdi. Birkaç saniye dizlerimin üstünde çöküp bekledim. En son zenci kadın kayboldu.... Ayağa kalkıp, sağa sola koşuşmaya ve bağırarak "Mucizeler yoktur, mucize olamaz" diye söylenmeye başladım. Defterimi çıkardım, tıpkı Hamlet'in görüntüler gördükten sonra yaptığı gibi. Çılgınca, mucizelerin olamayacağına dair bir şeyler karaladım. Sanki kırık bir mantık kılıcını sağa sola savurarak, her türlü mantıktan daha güçlü olan canavarlarla savaşıyor gibiydim. Mantığım bu apokalips (kıyamet) korkusunu yenemiyordu; çünkü kıyamet korkmamın sebebi değildi, tam tersine korkum kıyametin sebebi idi. Ama unutmayın! Ne halüsinasyonlar ne de korkular, Mantık ve Gerçeği yok edemezler. Ben de bunların ne olduklarını biliyorum ama nereden geldiklerini bilemiyorum.

Bu arada yük treni, Middleton'a doğru yoluna devam ediyordu. Duyduğum sesi, gürültüsü, görüntüden duyduğum dehşeti bile bastırıyordu. Bilinçaltım bu işkenceyi çok iyi tanır, çığlık atarak "Tanrım, o tren daha gitmeyecek mi!" derdim. Panikten kurtulmak için tahta bir kutuyu dizlerime vura vura parçaladığımı anımsarım: Trene bakıyorum.... öyle yavaş gidiyor ki.... çok yavaş.... ne zaman kurtulacağım.... Yolun sonundaki kırmızı tuğla istasyon binasından da ürkerim..... 1885'de okul bahçesinde koştururken ama yanımda Agatha yok.... Mary'le beraberim. Arasıra, "Charlie, Charlie" diye bağırıyordum. Evden ve ailemden çok uzak olmanın verdiği dehşet ve ümitsizlikle çılgın gibiydim.

Daireler çizerek koşuyordum ki Charlie ormanların olduğu yerde göründü. Onun varlığı bana güç verdi. Paniğin yerini rahatlama aldı. "Sinirlerim çok bozuk. Şehre dönmeliyiz" dedim. Çabuk çabuk yürümeye başladık. Kızlardan söz ediyordum.... başka şeyler düşünmeye çalışıyordum.... ama Agatha veya Mary'den hiç bahsetmedim, aslında bu iki kız

bilincimi doldurmuştu. Yeniden paniğe kapılıyordum.... Charlie yanımdaydı; ama bir yararı olmadı. Neyse ki önceki kadar yoğun değildi... Belki de güneş çarpmıştı. Ana caddeye varınca yüzümü ve bileklerimi oradaki bir çeşmede yıkadım. Belirtileri tanıyordum, güneş çarpması değildi. Orada duran bir otomobile yaklaştım, "Çocuklar ne isterseniz ödeyeceğim, lütfen beni hemen şehre götürün" dedim. Charlie'nin yanımda olmasını istiyordum, bana moral gücü veriyordu. Arabayı çok hızlı sürüyorlardı. Derin derin nefes alarak kendimi toplamaya çalıştım. Tek tek tüm yol işaretlerini sayıyordum. Kulübeye gelince indik. Çocuklara para verdim. İki Dolar. Charlie benimle kulübeye girdi. Ailem oradaydı. Hemen uzandım. Dehşetle titriyordum. Hafif bir sesle, "Anne, baba galiba her şey bitiyor. Ölüyorum artık" dedim. Charie ayaklarının ucuna basarak dolaşıyor, perdeleri indiriyordu. Büyü geçiyor. Babam şehire inmiyor, "evde ihtiyaç duyulabilir" diye. Bütün gece uyudum. Sabah uyandığımda, vücudum garip bir şekilde yorgundu, zayıftı. Evin önünde biraz yürümeye çalıştım ama yüz-ikiyüz metre yürüdükten sonra evden çok uzaklaşmış olduğumu sanarak dehşet içinde eve koştum.... evden ve güvenlikten.... birkaç yüz metre.... uzaklaşmak....

O günden beri asla normal bir insan gibi yalnız veya başkalarıyla yürüyüş yapamadım.

O yaz saçlarım bembeyaz oldu. Tabii ki halk arasında söylenildiği gibi bir gece içinde olmadı bu. Yaşamdaki değişiklikler, yaşamın kaynağını etkiler. Saçlarda da hayat köklerinde başlar, bu yüzden, beyaz saçlar kökten itibaren beyaz olarak çıkarlar. Eski, kahverengi saçlar döküldükçe de ak saçlar çoğunlukta kalırlar. Böylece saçlarımın ağarması Ağustos'a kadar sürdü.

Özellikle öğle yemeklerinden sonra yatağa uzanınca, hâlâ nabzım çılgınca atıyor ve sık sık korku nöbetleri geçiriyor-

dum. Bunun nedenini şimdi biliyorum. Bütün yaz boyunca Lokomotif Tanrı bilinçaltımda yüzeye çok yakın bir yere yerleşmişti ve uzanıp biraz rahatlayınca bilinçaltından kurtuluyordu.

Son klinik araştırmalarımda öyle bir an geliyordu ki.... iki yıl boyunca... bu güne dek...... hafif bir dinlenme ve rahatlama anında böyle korku hislerim ve nabız atışım artıyordu. Bunları yapanın Lokomotif Tanrı olduğunu bilmeme karşın elimden bir şey gelmiyordu. O yaz aklım, zekâm ve mantığım bana sırtını dönmüştü. Bütün o korkuları, dehşetleri; beynim kurnazca açıklamaya çalışıyordu. Gerçeklerin açıklanamaması yüzünden mantığım başka yolları arıyordu. Bu yüzden içime türlü fobiler kök salmıştı, bana göre korkuların nedenleri buna bağlıydı. Acı çeken kişi gerçek nedenleri bilmeyince, kendine göre yeni nedenler yaratıyor. Zeka düzeyi düşük bir insan aptalca nedenler uydurur, zeki bireyler de daha kabul edilebilir nedenler yaratırlar. Diyelim ki iki kişinin de karanlık fobisi var; ikisi için de bu fobinin gerçek nedeni unutulan bir çocukluk travması yani küçükken ikisi de ormanda korkmuş olsunlar. Düşük zekâ düzeyi olan kişi bunu karanlığın içinden bir cinin beyaz elini uzatması olarak anlatır; diğer kişi ise gece birden bire hastalanmaktan, yanında yardım edecek kimse yokken bir kriz geçirmekten duyduğu korku olarak anlatır. Ama ikisi için de önce geçmiş deneyimleri veya bilinçaltlarıyla ilgili sözüm ona açıklamalar geçerlidir. Altı yıl önce bir makale yazmıştım, burada zihnimin fobilerimi açıklamak için geliştirdiği sahte olayları, sahte açıklamaları belirttim.

O zaman gerçek nedenleri bilmiyordum ama yine de beynimin yarattığı şekilde korkmadığımı iyi biliyordum.

Mekanizmanın tekniğini biraz daha açıklamak istiyorum. Eski bir olaydan kaynaklanan bir korku haliyle başlayalım. Geçmişte olan bu deneyim bilinçaltında kalıyor. Fakat onun

duygusal etkisi, dehşet bilinçüstüne fırlıyor. Bu duygusal etki hafif bir endişeden ölümcül bir korkuya kadar değişik yoğunluklarda olabilir. Şaşıran beyin de uydurulan hiçbir yapmacık, sahte nedeni kabullenmez. İşte o zaman, deprem gibi, dipten gelen bir darbeyle bütün güvenimiz sarsılır. Genellikle bilinçaltındaki olay kendini sembolik olarak açığa vurur. Benim "uzaklaşma" fobim buna iyi bir örnek olabilir. Aklımız bu korkuya bir neden arar. Danışmanlar sorar: "Neden korkuyorsun? Evet "korkacak ne vardı".... evden bir-iki yüz metre uzaklaşsam..... 1911'de .... ne olur sanki? Söyleyebildiğim tek şey, evden biraz uzaklaşacak olursam- son on beş yılda bu uzaklık birkaç metre ile birkaç mil arasında değişiyordu- bir güvensizlik, bir dehşet hissi bütün benliğimi kavrıyor ve geri dönemiyordum. En güzel tanımlama şöyle olabilir:

Dehşete kapılmak fikri beni dehşete düşürüyor. Bunun yanında bazı yan -korkularım da var; panik halindeyken etrafa rezil olmak veya bir arabanın altına girmek veya sinir krizi geçirmek gibi.

Uzaklık fobisinin de yoğunluk dereceleri vardı. Varsayalım ki göl kenarında yürüyorum. Bir millik yolun ilk çeyreğinde normal bir insanım; sonraki yüz yarda da biraz endişeli ve kaygılıyım; bundan sonraki yirmi yardalık yolda henüz kontrol edilebilen oldukça korkmuş bir haldeyim; sonraki on yardayı dehşet içinde geçiriyorum ve beş altı adım daha altınca da Atlantiğin ortasında boğulmak üzere olan veya bir gökdelen yangınında en üst katta pencerenin kenarına çıkmış bir adam gibi korkunç bir panik, umutsuzluk ve yalnızlık hissediyorum.

Eğer okurlarım böyle korkunca neden ıslık çalmadığımı veya gülüp geçmediğimi anlayamıyorlarsa, bu kitap onlara göre değil demektir. Onlar da yaşamım boyunca çok rastla-

dığım aptallar ordusuna aitler, onlarla benim hiçbir ilişkim olamaz. Onlar da beni rahat bıraksınlar.

Korku nöbetlerim bazen insanın ölüm karşısında duyduğu dehşetin çok üstüne çıkıyor. Böyle zamanlarda bayılmamamın veya ölmemenin iki sebebi vardı: Önce fiziksel canlılığım, sonra da kaçış yolları bulmada ustalığım- dikkatimi saptırmak, veya güvenli bir yere kaçış gibi- Bazıları şöyle düşünebilirler; madem bu nöbetlerden sonra hiçbir şey olmuyor, öyleyse neden kaygılanıyorsun? Hiçbir şey olmuyor, öyle mi? Bakın neler oluyor anlatayım. Önce korku nöbeti gelir- eğer kızgın bir ütü boğazınıza sürülüyor ve sonra da hiçbir iz bırakmıyorsa, bana da "hiçbir şey olmuyor" demektir. Sonra nöbet geçer ama geride yan-korkular bırakır, Korkudan korkmamı arttırır, özgürlüğümü kısıtlar. Aslında doğru, "hiçbir şey olmadı", yani bu güne dek on beş yıldır öğretmenliğe, kitap yazmaya ve caddenin karşısındaki Üniversite Kulübü'nde şakalar yapmaya devam ettim....

Bir "vaka" olduğumu biliyorum. Duyduğum dehşet hissinin bir fobi olduğunu da biliyorum. Gerçek nedenleri çocukluğuma kadar iniyordu. Bir "çocukluğa dönüş" vakası. Bu inancım psikolojik açıdan kayda değerdi. Daha önce değindiğim gibi anormalliğin psikolojisiyle ilgilenmiştim- yarım düzine dilde yazılmış kitap ve teknik makaleleri.... hatta Freud'un sekiz cildini de Almanca olarak okumuştum.

Ama inancım bu bilimsel birikimden değil de kendi bilinçaltımdan doğmuştu. 1878 ve 1885 olayları bilinçle, bilinçaltının tam sınırındaydılar. 1911 Haziran'ında yaşadığım şoka da bu yıllarda başımdan geçen çocukluk anıları sebep olmuştu. O akşamüstü korku krizi geçirdiğimde bir-iki saat önce gördüğüm hayallerin, o üstünde durmayıp bilinçaltıma gönderdiğim görüntülerin yansımalarıyla hala titriyordum. Morton Prince gibi bir adamın yönetiminde yapılacak bir hipnoz veya psikanaliz; benim sinir krizimi geçirebilir, hiç değilse beni rahatlatabilirdi. Ama o zamanlar..... Morton Prince yoktu.... buna karşın yine de altı, yedi psikiyatr ile konsültasyonlar yaptım......

İyileşme oldu ama nedenler ortadan kalkmadı yalnızca semptomlar, belirtiler azaldı. Fiziksel olarak da düzeldim; -dinlenme, güneşlenme, iyi besin, muntazam hayat ve egzersizler sayesinde- dehşetimle daha kolayca başa çıkabilecektim. Fiziksel kondisyon böyle hallerde çok önem kazanıyor. Atmosferdeki elektrik oranı da etkili oluyor. Örneğin, bir fırtınadan önce hep daha fobik oluyorum yani korkularım ön plana çıkıyor. Yüzlerce gözleme dayanarak şunu söyleyebilirm; ruhsal durumum fiziksel ve sinirsel şartlara bağlıdır. Etkileyen şey elektrik gücüdür, bilinçli veya bilinçaltı telkin değildir. Diğer taraftan, kar fırtınası beni daha kötü etkiliyor, yani daha huzursuz oluyorum, bu da 1912'de karda tek başıma kalıp, korku nöbeti geçirmemin bir yansımasıdır.

Daha iyi bir fizik kondisyonla daha iyi olmam dışında "ruhsal eğitimin" de çok yararını gördüm..... en kötü, en berbat dehşet hislerini yavaş ve temkinli çalışmalarla ve kendine güvenmeyi öğrenmekle alt edebilmeyi deniyordum. Yavaş yavaş, korku nöbetleri geldiğinde kendimi kontrol edebileceğimi anladıkça bu nöbetlerin gittikçe daha seyrekleştiğini ve şiddetlerini kaybettiğini farkettim. Ama karşıdan gelen vahşi bir hücum, sonunda tam anlamıyla bir felakete dönüşüyordu.

Eğer, "şu noktaya kadar (bir ağaç veya bir ev), Tanrı'nın izniyle.... gideceğim" dersem, Fobi bir kaplan gibi boğazıma saldırıyordu ve ben hemen eve kaçıyordum. Bu hâlâ böyle sürüyor...

"Bu öcüleri bir baltayla öldürmemi" öneren akıllı!! dostlarıma da son bir söz. Haydi bana bir balta bulun....

Dr. M. L. Hayward ve Dr. J. E. Hayward

BİR ŞİZOFREN YOĞUN PSİKOTERAPİYİ TANIMLIYOR

Bu parçada yazar kendisini, "kendi dilini konuşan hiç kimsenin bulunmadığı bir ülkede kaybolan bir yolcuya" benzetmektedir; ayrıca "daha da kötüsü, bu yolcu nereye gitmesi gerektiğini bile bilmez." Psikoz'un içindeyken, bir başka kişi ile ilişki kurmak şeklinde yardım istiyordu ama bu ilişkiyi onu anlamayan ve sevmeyen birisiyle kurmaktan kaçınıyordu. Burada tanımlanan psikoterapi işlemi, aslında terapistin güvenilirliğini sınamak, kısmen de terapistin ona karşı tepkilerine göre kendi kimliğini oluşturmak amacını güdüyordu.

Okuyacağınız bölümler, bir hastanın hislerini ve düşüncelerini açık ve dürüst bir şekilde anlatmasının, bu alanda neler olduğunu anlamamıza ne denli yardımcı olduğunu göstermektedir. Bir hastalığın veya terapi işleminin, hasta açısından anlatılan bölümü olmazsa, tanımlamanın tam ve eksiksiz olduğu söylenemez.

Bu bölümler üç ayda bir çıkan "The Psychiatrist" dergisinde yayınlanan orijinal eserden alınmıştır ve psikiyatrik yorumlar en az düzeyde tutulmuştur.

Bu rapor, kronik şizofreni (özellikle katatonik ve paranoya elemanları olan şizofreni) geçirmekte olan bir genç kadının psikoterapiye karşı gösterdiği bazı tepkileri tanımlamak amacıyla yazılmıştır.

Söyledikleri, zaman zaman kendini hastalığın etkisinden kurtardığı iyileşme dönemlerinden alınmıştır. Tedavinin onda yaptığı etkileri ve terapistin oynadığı rolü açıklamaktadır.

Burada hastalığına yol açan çelişkilere yer verilmemiş, tedavinin aşamalarından da bahsedilmemiştir.

Bu yazıda, yalnızca tedavinin ilk aşamaları konusundaki izlenimleri anlatılmaktadır.

Ağır şizofreni konusunda pek çok yazı yazılmıştır ve Eissler bütün bu çelişen teoriler için ortak bir nokta bulunmasını önermiştir. Bize göre, hastanın anlattıkları bu açıdan çok yararlı olabilir. Onun, doktorun hastayla olan ilişkisini tanımlaması özellikle çok önemlidir.

VAKANIN TARİHÇESİ

Joan, 26 yaşında beyaz bir kadındır. Hastalığı ilk olarak 1947'de 17 yaşındayken başladı. Bundan sonraki iki yıl boyunca dört özel hastanede, psikoterapi, 34 elektroşok ve 60 ensülin tedavisi gördü. Elli kez komaya girdi. Çok az, hiç denecek kadar az bir gelişme gösterdi ve sonunda bu raporu yazan doktorlardan birisinin tedavisi altına girdi, tedavi olanağı yok gibiydi.

Yazarın tedavisinin başlarında, Joan soğuk, içine kapanık, yalnız ve şüpheciydi. Aktif olarak görsel ve işitsel halüsinasyonları vardı. Hastane'de hiç bir aktiviteye katılmıyordu ve çoğu zaman öyle bir uyuşukluk içindeydi ki herhangi bir tepki vermiyordu. Tedaviye gereksindiği konusunda baskı yapıldığında, sessiz bir direniş gösteriyor veya yalnız kalmak istediğini söylüyordu.

Üç kez intihara teşebbüs etti. Bazen öylesine kavgacı oluyordu ki, azgınlar koğuşuna kaldırılması gerekmişti.

Bu ümit kırıcı tabloya rağmen, yoğun psikoterapiye oldukça iyi cevap verdi. Altı ay içinde, eylemci psikozdan kurtulmuş sayılırdı ve iki ay sonra da açık koğuşa nakledildi. Şu anda Joan evlidir ve 1949 sonbaharından beri hastane ile ilişkisi kalmamıştır.

HASTANIN ANLATIMLARI

(I)

"Başlangıçta, dediklerini çoğunlukla dinlemiyordum, ama anlatış şeklini ve sesinin tonunu şahin gibi gözlüyordum.

Mülakattan sonra bunları tekrar tekrar gözden geçirip içlerinde sevgi arıyordum. Sözcükler, gösterdiğin duyguların yanında önemsiz kalıyordu. Bana yardım edebileceğinden emin olduğunu ve ilerisi için bir ümit olduğunu sezebiliyordum.

Bu sanki ürkmüş bir at veya köpekle konuşmak gibiydi. Sözlerinizi anlamazlar, ama sesinizdeki sükunet, güç ve güveni hissedip uysallaşırlar, kendilerini yeniden güvende hissederler.

Aslında seninle sözcüklerin arasında öyle büyük bir farklılık vardı ki. Sen harika görünüyordun ama sözlerin feciydi. Senden emin olmadan beraberce sorunlarımı çözümlemeye çalışmak anlamsızdı. Sözcüklerle baskı yaptığın zamanlar hemen katatonik hale geçiyordum. Söylediklerin çoğunlukla doğruydu ve benim bazı şeyleri görmemi sağlıyordu ama sen gidince kendimi yaralarına bakan bir cüzzamlı gibi hissediyordum. Sorunlarla nasıl başa çıkacağımı bilmiyordum. Kaçmak için yalnızca katatonik duruma geçebiliyordum. Sen, asıl bu sorunların neden olduğunu anlamama yardım etmeliydin. Benim, bunları anlayabilmem için bol bol zamanım olduğunu ve değişebileceğimi anlatmalıydın."

Joan burada, terapi metodunun ilk devrelerinde, bizim "avtüfeği yöntemi" diye isimlendirdiğimiz - bulabildiğimiz ipuçlarına direkt yorumlar yapma tekniğimizden bahsediyor. Çoğu yorumlar en derin noktaları amaçlamıştı; çünkü terapistin görüşüne göre bir şizofren bilinçaltına çok yakın bir düzeyde yaşar ve bu konuda çok şey bilir. Terapist şu anda yanıldığını anlamıştır. Bir şizofrenin içgörüye büyük bir direnci olabileceğini ve bilinç altındakilerin korkunç fırtınalar koparmadan yüzeye çıkmayacağını farketmiştir.

Eğer bir terapist çok ileriye ve çok hızlı giderse, hasta ya saldırganlaşır veya içine kapanıp doktordan uzaklaşır. Şu anda yazarlar, Emory grubunun tekniğini daha çok kullanma eğilimindedirler. Bu tekniğe göre doktor, hastanın seçtiği konuyu alır, işler ve genişletir, ta ki doktor-hasta ilişkisi daha yakınlaşana dek.

Joan'un belirttiği gibi en derin noktalarına değinilmesi ve açığa çıkarılması hastayı incitir ve rahatsız eder. Hastanın, rahatsızlığının derinliklerine kaçıp, sığınmasına neden olur....

(II)

"Sana çoğu şeyleri konuşmak yerine hareketlerle anlatmak zorundayım; çünkü senin, kendim hakkında her şeyi bilmeni göze alamıyordum. Söylediğim bazı şeyleri bana karşı kullanıp, beni inciteceğini biliyordum. Ayrıca, hiç kimse benim ne istediğime dikkat etmiyor, yalnızca bir şey yapınca tepki veriyorlardı. Bana yardım etmeni çok istiyordum ama sana güvenebileceğimden emin olmalıydım.

Biz şizofrenler birçok önemsiz şey yaparız, söyleriz ve çok önemli bazı şeyleri bunların arasına karıştırırız; doktorun bunları bulacak, hissedecek kadar iyi olup olmadığını anlamak için...

Sen beni kontrolun altına alıp, kendi yöntemlerinle bakmaya başlayıncaya kadar, seni görmezlikten gelmeye ve ihtiyar annem olduğunu düşünmeye devam ettim. Ve gerçekten benimle ilgilenmeye başlayınca, bu farkı hissedebildim. Senin daha iyi bir 'anne' olacağını farkettim; ancak bundan sonra yaşamak istedim."

***

Şizofrenler çevrelerine durmadan 'duyarlı alıcılar' yollarlar, amaçları çevrelerinde onları anlayabilecek ve kabullenebilecek kişiler aramaktır. Hasta sevilmek ve kabul edilmek özlemi içindedir, yalnız incitilmekten çok korkar. Üçüncü Bölümde, Joan, hastanın sevildiğinden ve kabul edildiğinden emin olduğu anda yaptığı tuhaflıkları bırakacağını belirtir. Sullivan da benzer bir olguyu şöyle tanımlar; "Şizofrenlerin benim yanımda şizofren gibi davranmadıklarını farkettim...."

(III)

"Onları iyileştireceğini söyleyen doktorun aslında bunu başaramayacağını anlayınca, hastalar bu doktora gülerler, tuhaf hareketler yaparlar. Onu şaşırtmaya, düşüncelerini karıştırmaya çalışırlar. Doktoru memnun etmeye çalışırlarken, bir yandan da önemli bir şeyler bulmaması için aklını karıştırırlar. Size gerçekten yardım edebilecek birini bulunca artık onu şaşırtmanıza gerek kalmaz. Normal davranışlara geçebilirsiniz. Bir doktorun yalnızca yardım etmek istemesi değil, gerçekten yardım edebilmesi gerekir ve ben bunu hissedebilirim. (Hasta bu konu üzerinde çok durmaktadır.)

İncelenmesi gereken bir nokta vardı; bu da benim bir erkek çocuk olmak istememdi. İlk görüşmemizde "pipi" ile ilgili bir şeyler söylemiştim. Dehşete düşmeme karşın büyük bir ferahlama da duydum. Konuştuğum pek çok doktor bu konudan kaçınmışlardı. Beni ürküttüğünü biliyordu ama bu sorunun derinlerine ineceğinden emindim. Diğer doktorlar kenarda oturup, olta sallamışlardı. Benim bir şeyler anlatmamı bekliyorlardı. Bu haksızlıktı. Sen dosdoğru ilerledin. Derinlere benimle beraber inmeye istekliydin.

Doktorlarına güvenmeyen hastalar tepinirler, çığlıklar atarlar ve etraflarına saldırırlar. Doktorun sizin gerçek yüzünüzü göremediğini, sizi anlayamadığını ve kendi bildiklerine göre davrandığını görmek feci bir şeydir. Ben böyle bir durumda kendimi görünmez adam gibi hissetmeye başlar; doktorun beni görebildiğinden emin olmak için olay çıkarırdım."

Bu pasajı tartışmak çok zor olacak, çünkü Joan burada hastanın kendi gereksinmeleriyle, doktorun ona yardım edebilme yeteneği arasındaki çelişkiyi anlatıyor. Gerçekten de bir hastanın bazı doktorlarla gelişme gösterdiği halde, bazılarıyla daha kötüye bile gittikleri bilinmektedir. Yazarlar da bazı hastaların doktor değiştirdikleri zaman hızla iyileştiklerini görmüşlerdir.

İkinci paragrafta bahsi geçen "pipi" konusu şöyle açılmıştı. Joan yanında hep bir örgü şişiyle dolaşıyordu. Terapist; "kendini, sivri, batıcı bir şey taşırken belki daha güvende hissediyorsun; pipi özlemi mi acaba?" diye bir öneride bulunmuştu. Böyle açık bir konuşma yöntemi hastaya cesaret verir ve doktorun onu anlayabileceğini gösterir. Joan da, "olta sallamanın", yani durmadan sorular yöneltmenin, yararsızlığından bahsetmiştir.

Kendisini "tüfek dolabında bir paçavra" gibi hissetmesi, onun gibi şizofren kızlar arasında sık görülen bir "fallus" hayranlığının, "fallusa" fazla değer vermenin tipik bir örneğidir.

(IV)

"İlk geldiğinde senden nefret etmiştim. O kadar çok doktor benimle uğraşmış ve ümitsizliğe kapılmıştı ki, artık yalnız kalmak, rahat bırakılmak istiyordum. Ama sen bir türlü gitmiyordun, seni öldürmek istiyordum. Sevgiye inanamıyor, güvenemiyordum, bu yüzden seni kızdırmak için planlar yapıyordum. Bomboştun, sanki hiç bir duygun yoktu. Ama bu daha gerçekçi, daha sıcak bir davranıştı. O zaman, içtenliğine inan-

dım. Ailem beni severdi ama gerçek beni asla göremediler. Yalnızca olmamı istedikleri "beni" görüp sevebiliyorlardı. Ancak "gerçek beni" yokederek beni sevebiliyorlardı. O, oyuncak penguen olayında, babam hoş bir şey yapmak istiyordu. Ama bunun için o kadar uğraştı ki ağlamak istedim. Ama o, benim ancak onun tarzında bir duygu duymamı istiyordu. Kendi tarzımda hissetmeye bırakmıyordu beni. İşte bu nedenle, bana göre sevgi ve yoketme aynı şeylerdir.

Annemle babama kızıp istediklerini yapmadığım zamanlar, ne kadar uğraştıklarını, yorulduklarını ve benim onları üzmek istediğimi söyleyerek, kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı. Bundan uzaklaşmam gerekiyordu. Kimse beni anlayamıyordu. Kendimi ümitsiz bir yığın, bir kitle gibi görüyordum. Ama bir şekilde sen, gerçek beni görebildiğine ve sevebildiğine, beni inandırdın."

Sevgi kavramının, hastanın kişiliğini ve kimliğini yoketmesi, tedavide üzerinde durulması gereken en önemli sorunlardan biridir. Yazıda bahsi geçen oyuncak penguen olayı da ilginç bir öyküdür.

Joan'ın eve ilk gidişinde, yani 19 yaşında uzun boylu, hoş bir genç kadınken, babası ona bu oyuncağı hediye etmişti. Bu olaydan da anladığımız gibi, babasının Joan'u büyümekte olan bir kadın halinden bir erkek çocuğa (bilinçsizce de olsa) çevirmek istediğini görüyoruz.

Joan'ın sözcükleriyle, "gerçek beni"ni sevme yeteneğimi nasıl tanımlayacağımı bilmiyorum. Rosen bu olguyu şöyle anlatmıştır: "Semptomların ardındaki gerçek insanı görebilme yeteneği", Emerson gurubu ise buna, "hastanın çocuk benliğini görebilme yeteneği" demiştir. Birkaç yıl önce bir yazar da şöyle bir tanım yapmıştı; "ebedi gerçeği insan ruhunda" görebilmektir; yani hastanın içinde, bunu yıkmak için yapılan çeşitli denemelere karşın, hala çok önemli, yaşamsal bir güç-

ten bahsetmiştir. Ne olursa olsun, bir hastanın, doktorunun onun gerçek benliğini görebildiğini ve ona yardım etmek istediğini bilmesi, tedavi için şarttır.

(V)

"Önce nefret gelir. Hasta yarasını deştiği için doktorundan, kendine yeniden dokunulmasına izin verdiği için de kendisinden nefret eder. Bunun daha çok incinmesine neden olacağını düşünür. Gerçekten ölmek ister ve kimsenin onu bulup geri getirmeyeceği bir yerlerde saklanır.

Doktor, hastanın ondan nefret etmesini sağlamalıdır. Eğer nefret duyarsanız, sevdiğiniz kadar çok incinemezsiniz, ama hâlâ canlı kalabilirsiniz —soğuk ve ölü gibi olmazsınız. İnsanlar yeniden sizin için anlam taşırlar.

Doktor, hasta nefret etmeye başlayana dek beklemelidir, bu işe başlamanın tek yoludur. Ama hasta nefret ettiği için suçluluk duymamalıdır. Bir ailenin bebeğin odasına girmeye nasıl hakkı varsa, doktor da hastalığın derinliklerine girmeye hakkı olduğunu hissetmelidir. Bebek ne hissederse hissetsin, doktorun odaya girmeye hakkı vardır.

Hasta kendi sorunlarından çok korkar; çünkü onlar kendini mahvetmişlerdir ve doktorun sorunlarına karışmasına izin verdiği için kendini suçlu hisseder.

Hasta, doktorun da bu sorunlarla parçalanacağından, zarar göreceğinden emindir. Doktorun, iç dünyasına girmek için izin alması doğru değildir, kendi yolunu açmak için uğraşması gerekir; o zaman hasta da kendini suçlu hissetmez. Doktoru korumak için elinden geleni yapmış olduğunu bilir. Doktor,davranışlarıyla şöyle demelidir: "Ne yaparsan yap, ben geliyorum."

Şizofrenlerin en büyük sorunları, kimseye güvenememeleridir. Bu yüzden doktor, hastanın bütün karşı çıkmalarına rağ-

men içeri girmek için uğraş vermelidir. Kimse sizinle ilgilenmez veya sevmezse, sizinle uğraşmazlar. Onun için birinin sizi kırması veya hatta öldürmesi, o kişinin sizinle ilgilendiğini gösterir; bu da çok güzel bir şey....

Önce, sevmek olanaksız gibi görünür; çünkü sizi çaresiz, küçük bir bebek haline sokar. Hasta da bunu göze alamaz, doktorun onun neye gereksindiğini ve bunları sağlayabileceğini anlayana kadar, sevmeyi düşünemez."

Çoğu kimseler, öfke ve mücadelenin, sevgiyi anlatma şekli olduğunu düşünürler. Buna "sıcak nefret" denir. Eisler, "arkadaşça saldırganlık"tan bahseder. Görünüşe göre, bir şizofren için tek nefret şekli, "soğuk nefrettir", içine kapanır ve ilişkilerini koparır. Hastanın, doktoru farketmesi bile bir ilişkinin başlangıcını gösterir. Hasta ne kadar çok öfke gösterirse; ileride o kadar çok sevgi gösterecektir....

(VI)

"Nefret etmek tuvalete gitmek gibidir. Eğer tuvalete giderseniz, bu sizin yaşadığınızı gösterir, ama doktor tuvalete gittiğinizi kabullenmezse, bu sizin yaşamınızı istemediği anlamını taşır. Çocuğunun dağınıklığını, pisliğini kabullenemeyen bir anne durumuna düşer. Bir anne tuvalete benzer; çünkü çocuğunun pisliğini ortadan kaldırır. Öylece oturup seni seyretmek, beni dehşete düşürüyordu; bütün pisliğim ve nefretimle başedebilecek miydin? Yoksa sen de benim gibi halime bakıp boğulacak gibi mi olacaktın? Her gün müshil alıyordum; sen gelmeden önce içimdeki bütün pislikleri boşaltabilmek için...."

Çocuğun beynindeki öfke ile bağırsaklarını boşaltmanın yakından bağlantılı olduğunu açıkça görebiliyoruz. Eğer bir anne çocuğunun yaşamsal fonksiyonlarını kabullenemezse, çocuk o zaman yaşamış olmaktan ve yaşayan bir insan gibi

fonksiyonları olmasından suçluluk duyacaktır. Joan açıkça, bir şizofrenin duygularıyla fiziksel işlevlerini tamamen karıştırabileceğini belirtmiştir.

(VII)

"Yanıma hiç yaklaşmamalıydın. Kendimi çarmıha gerip, senin acı çekişimi seyretmeni istemem, bir işkence idi. Beni, kendime gelmem için zorlaman gerekirdi. Bana bir tokat atsaydın, belki çok kızardım ama daha canlı olurdum.

Tokat atarsan daha ölü gibi olacağımdan korkuyordun. Bazıları öldürmek amacıyla vururlar ama senin tokatın benim içimi ısıtacak ve daha canlı olmamı sağlayacaktı. Bu, yeni doğan bir bebeği nefes almaya başlaması için tokatlamaya benzer. Sessizce oturup acı çekişimi seyrederken bir kısır döngüye giriyoruz. Ben acı çektiğim için sen üzülüyordun, sen üzüldüğün için de ben suçluluk duyuyordum; ve böylece her şey daha kötüye gidiyordu. Sonunda bana yalnızca kendimi öldürmeye çalışmak kalıyordu."

Bir hasta acı çekerken onu rahatlatmak mı yoksa üzerine gitmek mi gerektiğine karar vermek çok zor olur. Elbette, hasta bir mesafe belirleyip uzaktan, doktorla paylaşmadan acı çekiyorsa, terapist ona 'taş atmaya' başlamalıdır. Diğer taraftan, hasta acı çekmekle kalmayıp, terapisti üzdüğü için suçluluk duymaya başlarsa, kısır döngü kurulmuş demektir. Terapist duruma el koymalıdır, aşağıda örneğini görüyoruz:

(VIII)

"Bazı kişiler kusmaya hazır olurlar. Onların açlığını hissedersiniz ama onları beslemenize izin vermezler. Sevgiyle memenizi sunmaya hazır olabilirsiniz, ama size yaklaşmasından onun nefret edeceğini bilirsiniz. Suçluluk hisseder; çünkü sev-

mekten önce nefret etmesi gerekir. Doktor, bu nefreti anladığını, hissettiğini ama bunun onu incitmediğini göstermelidir.

Süt emmeyi bu kadar çok istemem ama memeden de bu denli nefret etmem çok kötü bir şey. Sonuç olarak, bir şizofren üç şeyi aynı zamanda yapmaya çalışmalıdır. Hem memeye ulaşmaya çalışır, hem ölmek ister; üçüncü parçası da ölmemeye çalışır."

Burada Joan, onu sonunda katatonik kasılmaya kadar götüren dayanılmaz ikilemi tanımlamaktadır. Hasta sevilmek ve beslenmek istemektedir ama aynı zamanda terapistin uzaklaşmasına neden olmaktan da çok korkmaktadır.

(IX)

"Tam gereksindiğim gibi bir doktor olduğunu görüyorum ama sana güvenebileceğimden emin değilim. Diğer bütün doktorlarım güvenilir görünüyorlardı ama bana önce iyi davranıp sonra da ya başka birine gönderiyorlar ya da ailemle bir olup arkamdan planlar yapıyorlardı. Bu planlar ailemin isteklerine göre ayarlanıyordu. Sonunda artık kimseye güvenmemeye karar verdim. İki yıl boyunca içime kapandım ve hiçbir şey hissetmemek için kendimi dondurdum. Ama seni ne kadar kızdırsam da yine geri geldin, hem de hep tam zamanında. Beni yeterince düşündüğünü ve eğer bir yerlere gidersem peşimden geleceğini hatta beni geri götürmek için dövebileceğini bile göstermen gerekiyordu.

Benim 'diğer doktorlarım', beni yalnızca 'iyi bir kız' yapmaya ve ailemle aramı düzeltmeye çalışmışlardı. Aileme uyum sağlamamı istiyorlardı. Bu ümitsiz bir çabaydı. Benim yeni bir aile ve yeni bir yaşam özlemi içinde olduğumu bir türlü anlamıyorlardı. Doktorların hiçbiri beni cidiye almamış, ne kadar hasta olduğumu ve yaşamda ne denli büyük bir şansa gereksindiğimi görememişlerdi. Kimse, eğer aileme geri dönersem yine içime kapanıp, kendimi kaybedeceğimi farketmiyordu. Çok uzaktan çekilmiş bir aile fotoğrafına benzeyecekti, insanlar görülecek ama kimin kim olduğundan tam olarak emin olamayacaktınız. Ve ben de bu grubun içinde kaybolacaktım."

Bu bölümde, Joan hastanın ayrı bir birey olarak görülmeye gereksindiği, ailenin bir ürünü olmak istemediğini belirtiyor.

Fromm-Reichmann'ın da belirttiği gibi, şizofreni bir hastalık değil, kendi özel yaşam şekilleri olan bir kişilik çeşididir.

Pek çok şizofrenin kendi şizoid kişiliklerinin gereksinmeleri gözönünde tutularak tedavi edilebileceğini düşünüyorum.

(X)

"Seninle karşılaşmak, benim kendimi kimsenin onun dilini konuşmadığı yabancı bir ülkede kaybolan bir yolcu gibi hissetmeme yol açtı. En kötüsü de yolcunun nereye gitmesi gerektiğini bilmemesi..... Yolcu tamamen kaybolmuş ve çaresiz ve yalnızdır. Sonra, birden, İngilizce konuşan bir yabancıyla karşılaşır. Yabancı gidilecek yolu bilmese de, sorunu paylaşacağınız biriyle olmak, sizin ne kadar kötü hissettiğinizi anlaması, size bir rahatlık verir. Yalnız değilseniz artık ümitsiz sayılmazsınız. Bir şekilde size yaşam gücü verir, tekrar savaşmak isteği verir.

Deli olmak bir kâbusa benzer; hani imdat diye bağırmak istersiniz de sesiniz çıkmaz ya, tıpkı öyledir işte. Veya bağırabilirsiniz ama çevrede size yardım edecek kimse yoktur. Bu kabustan, birisi sizi duyup yardım edene dek uyanamazsınız."

Burada hastanın psikotik dünyasına girmenin ne kadar önemli olduğu görülüyor. Psikozların tedavisinde altedilecek en önemli sorun iletişimdir. Terapist hastayı sabırla dinlerse

veya ayrıntılarıyla, dikkatle gözlemlerse, 'deliliğin de bir sistemi olduğunu' görür. Doktor anladığını göstermeye başladığı an, hasta da ümit etmeye başlayabilir.

(XI)

"Beni kontrol altına almanı ve benim nasıl olmamı istediğini bilmeyi çok istiyordum. Ancak o zaman beni isteyeceğinden emin olabilirdim. Ailemin isteğine uyup bir erkek çocuk olmam olanaksız, bunun dışında benim ne olmamı istediklerini de hiç açıklamadılar. Bu yüzden katatonikleşerek ölmeyi denedim. Benim pantolon giymeme izin vermemeliydin. Bana yakıştığını bile söylemiştin. O zaman beni pantolonla beğendiğine göre, ailemle aynı fikirde olduğunu sandım.

Tedavinin başlarında sana çılgınca öfkeleniyordum, çünkü çok ümitsizdim; beni düşünmeni ve sevmeni istiyordum ama bir yandan da sevilebilecek bir kız olmadığımı, bir erkek çocuk olamayacağımı da biliyordum. Yakında bir oğlan olmadığımı farkedince çekip gideceğinden emindim.

Duvara yansıtılmış bir film gibiydim. Sen öyle istediğin için vardım ve yalnızca senin görmek istediğin şey olacaktım. Sende uyandırdığım tepkiler, bazen bana gerçek olduğumu hissettiriyordu. Örneğin, seni tırmalayınca eğer bunu hissetmemiş olsaydın, ben gerçekten ölmüş olacaktım.

Yalnızca kendime senin gözlerinle baktığım zaman iyi bir şeyler görebiliyordum. Aksi halde kendimi herkesin nefret ettiği, açlıktan ölmek üzere olan bir çocuk gibi görüyordum; kendimden nefret ediyor ve açlık duyduğu için midemi yırtıp atmak istiyordum."

Joan'un önemli sorunlarından biri de, erkek olsaydı daha çok sevileceğine inanmasıydı. Elbette bu fikir, annesiyle olan ilişkilerinden doğmuştu.....

Tedavinin amacı, ona bir kız olduğunu ve bir kız olarak da sevilebileceğini kanıtlamaktı.

(XII)

"Beni kontrol edebileceğini bilmek zorundaydım. Kendi kendimi kontrol edemediğim için ancak böylece kendimi güvende hissedecektim. Bu konuda şüpheci davrandığın zamanlar çılgına dönüyordum. Bu yüzden bileklerimi kestim. Öfkelenmekten duyduğum korkuyu umursamadığını veya benimle uğraşmak istemediğini düşünmüştüm; böylece sana teslim olmadan önce kendimi öldürmem gerekiyordu. "Büyük mücadeleden" sonra daha güvenlikte olduğumu hissettim. Senin benden daha güçlü olduğunu artık biliyordum.

Küçük bir kız olarak güvenlikte olmaya çok ihtiyacım vardı. Böylece artık isyan edebilecek ve buna karşın kendimi cezalandırmama gerek kalmayacaktı. Tümüyle kendimi denetlemek zorunda kalmadan büyüyebilecektim. Yavaş yavaş kendimi kontrol edememe korkumdan kurtuluyordum.

Yalnızca mülakatlar sırasında kendim olarak güvenlikte olduğumu hissediyordum -bütün duygularımı dışa vurabiliyordum ve seni üzmekten veya gitmenden korkmadan bunların neye benzediğini görebiliyordum. Bence, sen büyük bir kaya olmalıydın, seni itecektim ama yuvarlanıp benden uzaklaşıp gitmeyecektin. Senden başka herkesin yanında onları memnun etmeye çalışarak rol yapıyordum."

Çılgınca öfkelenmelerini kontrol edebilmeleri şizofrenler için çok büyük bir sorun olmuştur. Joan'un da belirttiği gibi terapist, başlangıçta, hastanın içinde gerçekten öldürücü dürtüler olduğunu kabul etmeye pek istekli değildi. Bahsi geçen 'büyük mücadele' bir saatten fazla sürdü ve bu süre boyunca Joan durmadan terapiste çılgınca saldırdı. Onu tırmaladı, ısırdı ve

bu mücadeleden üç saat sonra Joan, bu olayı hafızasından sildi; annesinin memelerini tırmaladığı korkunç bir kâbustan bahsetmeye başladı. O sıralarda terapist, engelleyici anne rolü oynamaya mecbur bırakılmıştı. Esas olan şey, doktorun belirli bir rolü üstlenemeyeceği, daha çok, hastanın, onun içinde o rolü gerçekleştirebileceği bir gücün olduğunu görebilmesini ümit etmesidir....

(XIII)

"İkimizin de yere oturmasını önerdiğimde senin bunu kabul ettiğin gün dehşete kapıldım, çünkü yere oturunca yardımsız ayağa asla kalkamayacağımı biliyordum ve senin de kalkabileceğinden emin değildim. Sana yardım edemezdim. Yapabileceğim tek şey emeklemekti."

Joan burada çocukluk anılarını sergiliyor. Mülakata önce 'hello' demeyi öğrenmek istediğini söyeleyerek başladı. Sonra yere oturursak daha iyi konuşabileceğini söyledi, sonra da korkunç bir paniğe kapıldı, nedenini de aylar sonra yazdığı yukarıdaki satırlarda öğreniyoruz.

(XIV)

"Benim bir bebek gibi hissetmem ve düşünmem gerektiğini, bana açıkça anlatmalıydın. O zaman çocukluktan başlayarak hayatımı yeniden yaşabilirdim. Pek çok insan için altı yaşından önce olup bitenler önemli değildir. Şizofrenler için ise altı yaşından önce başından geçenler çok önemlidir."

Şizofrenlerin çoğu üç çelişen dürtü ile savaşırlar. Bu dürtülerin bir kısmı erkek çocuk olmayı ister, bir kısmı kız olmayı, diğer bir kısmı da bebek olmayı ister. Joan'un belirttiği gibi bu üç dürtünün aynı anda varolması korkunç bir karışıklığa neden olur. Terapi sırasında önce, üçüncü dürtüyü açığa kavuşturmak gerekir. Çocukluğa özlem hasta için korkutucu olabilir, çünkü onu hiçliğe veya çaresizliğe döndürebilir.....

(XV)

"Beni beslemekle, seni sevebilme veya incitebilme gücü vermiş oldun. Bu çok önemliydi. Beni emzirirken seni dikkatle gözlüyordum, zayıflıyor muydun diye. Senden çok fazla şey almadığıma emin olmalıydım. Elbisenin sana dar geldiğini farkettiğim günü hiç unutamayacağım, şişmanladığını kabul etmiştin. Bu beni öyle rahatlatmıştı ki..."

Beni beslemek istiyordun; çünkü yaşamamı sen de arzuluyordun. Annem kurudur, bir çöl gibi. O çölü sever. Beni hiç emzirmedi. İlk defa seninle, bir meme emmiş oldum.

Geçmişin bütün boşlukları doldurulmadan asla büyüyemeyeceğimi kimse anlayamıyordu. Bir bebek kadar mutlu ve güvenli hissetmedikçe asla devam edemezdim. Birisine ait olduğunuzu hissederseniz her şey yolunda gider. Bir kere sevildiyseniz, bunu hiç unutmazsınız.

Vücudunun sıcaklığının beni çılgın dünyamdan nasıl geri getirdiğini düşünemezsin. Beni tuttuğun zaman tüm yaşamımı değiştirdin. Artık kimsenin bana sıcaklık veremeyeceğinden öyle emindim ki. Seninle her şey değişti.

Çılgınca duygularım çok şiddetlenince, bütün hislerimi içime kapatmam gerekiyordu. Buz gibi soğuyor ve ölüyordum, sana karşı olan sevgimi bile yitiriyordum. Böyle zamanlarda gerçek olan tek şey beni tutunca hissettiğim vücudun sıcaklığıydı.

Herkes anılarında geriye dönüp, onu seven annesinin varlığından emin olduğunu görür. Onu her şeyiyle, pislikleriyle, kakası ve kusmuğuyla olduğu gibi seven bir annesi vardır.

Öyle olmazsa insan hiç doğmamış olmayı yeğlerdi, varolmaya hakkı olmadığını hissederdi.

O kişiye yaşamı boyunca ne olursa olsun, ne kadar incinirse incinsin, daima geriye bakıp, onu seven birisini anımsayabilir. Kendisini sever ve kolayca yıkılmaz. Ama geçmişte güvenecek biri yoksa o zaman kolayca yıkılır...

Benim bebek kişiliğim hiç sevilmemişti, ama sen beni bir bebek olarak sevmekle beni bir bütün yaptın; artık kolayca parçalanmam."

Şizofren bir hasta için süt, sevmek, yaşamak anlamına gelir. Joan'un annesi doğumdan sonra hastalanıp hastaneye kaldırıldığı için onu emzirememişti. Terapi sırasındaki emzirme deneyimi onun için çok önemliydi. Terapistin ona biberonla süt vermesini hafızasında değiştirerek onu gerçekten emzirmiş gibi anımsamaktadır....

(XVI)

"Eğer beni yıkasaydın, vücudumu daha kolayca kabul edebilirdim. Sen annem olabilirdin, vücudumu beğenmen filan gibi duygular da bahis konusu olmazdı. Sen, beni beğendiğini gösterince, ben de kendimi sevebilirdim.

Sen'den hep beni dövmeni istedim çünkü popomu sevmeyeceğinden emindim; döverek hiç değilse varlığımı bir şekilde kabul etmiş olacaktın. Ancak o zaman ben de onu vücudumun bir parçası olarak kabul edecektim. Onu kesip atmaya çalışmayacaktım."

Bu pasajda Joan, Sechehaye'ın teorisini doğruluyor. 'Bir çocuğun sevecen iyi bir annesi varsa, büyüyünce kendini seven, sayan biri olacaktır. Ama anne çocuktan nefret ediyorsa, o da büyüyünce kendinden nefret edecektir.' Bir çocuğun dediği gibi; ben yalnız annemin sevdiklerini severim.

(XVII)

"Emzirilmek, orgazm gibi bir duyguydu. Beni rahatlatıyordu, mutlu oluyordum. Dünya gerçek ve güzeldi. Huzur içinde uyuyabiliyordum. Biberonun senin tarafından sevgiyle verilmesi şarttı. Yararlı olan tek şey süt değildi. Beni seven bir annem olduğunu hissediyordum.

Bazı anneler memelerini bebeğin ağzına tıkıp, onun neden ağladığını araştırma zahmetine bile katlanmazlar."

Joan, yine bebeğin beslenmesinde rol oynayan duygusal faktörlerden bahsetmektedir....

(XVIII)

"Bana iyi süt vererek içimdeki pisliği değiştirdin. Artık pis kokmuyor. Böylece başka insanlara yaklaşmaktan artık korkmama gerek kalmadı. Ben deliyken, içimin zehirli bir pislikle dolu olduğunu ve bana yaklaşan herkese zarar vereceğimden korkuyordum."

Bir çocuğun iyi bir annesi varsa, süt sevgi anlamına gelir, sağlıklı kişilik nitelikleri oluşur (iyi pislik, dışkı)

Öbür taraftan çocuk sütle beraber nefret alırsa, gelişen kişiliği de düşmanca olacaktır ve sadizm (zehir) vücuduna yayılır ve çevresindekilere zarar verir.

(XIX)

"Benim hakkımda bazı şüphelerin olduğunu söylediğin gün, büyümem için bana kapıları açmış oldun. Senin kaygılarını gidermek için bana gereksindiğini farkettim; beni yalnızca bir çocuk olarak değil, aynı zamanda bir anne olarak da görmek istiyordun. İçimde bebekle anneyi biraraya getirdin.

Artık bir Tanrı olmadığını görmek beni ferahlatmıştı. Daha önce, senin hâlâ tahtında oturduğunu görmem gerekiyordu. İkimizin eşit olduğu gün -beni en az bir hafta mutlu etmişti. Senin de hastalanabileceğini ve sorunların olabileceğini söylediğin an, ben de bazı zamanlar doktor veya anne olabileceğimi anladım. Böylece de büyümeye başladım.

Sen sağlam, kendinden emin olduğun zamanlarda üzerine öfkeyle saldırıyordum. Beni sakinleştirmeye, rahatlatmaya çalıştığında benden millerce uzakta gibiydin. Sanki ben cehennemdeydim ve sen de yukarıdan eğilip başımı okşuyordun. Sen aşağıya inmekten korkunca da kendimi daha ümitsiz ve çaresiz hissediyordum.

Ama açıkça zayıf yönlerini ve kaygılarını gösterince, öfkem sempatiye dönüştü. Senin de benimle beraber çektiğim acılara inebileceğinden, bana buradan çıkmama yardım edeceğinden emin olmalıydım.

Seni kızdırmam, korkutmam gerekiyordu. Sevgi ve şefkat görünüşü altında hislerini gizlediğin zamanlar ölü gibi görünüyordun -dehşete düşmüştüm. Bu gerçek sen değildi, bir maskeydi. Gerçek 'seni' ölmekten kurtarmak için seni kızdırmam şarttı."

Burada terapi tekniğinin değiştiğini görüyoruz.

(XX)

"İlk ağlayışımda, korkunç bir hata yaptın; gözyaşlarımı bir mendille silmiştin. O yaşların akıp gitmesini çok istiyordum. Hiç değilse hislerimin bir kısmı dışarıya çıkabilmişlerdi. Keşke bu yaşları dilinle yalasaydın. Çok, çok mutlu olacaktım. İşte o zaman duygularımı paylaşmış olurdun."

Joan, bir şizofrenin duygularıyla fiziksel dışavurumları nasıl karıştırdığını gösteriyor. Duygularını dışa vurmaktan gurur duyuyor ve terapistin onları ilkel bir düzeyde, oral düzeyde paylaşmasını istiyor.

(XXI)

"Şimdiye kadar sevebileceğim kimse olmamıştı. Annem beni hep uzakta tutar, ellerime sahip olmamı söylerdi. Sen ise benim sevgime katlanabiliyordun, sen hiç rahatsız olmuyordun. Özgürce 'seni seviyorum' diye haykırabiliyordum. Babam da bana karşı ya kayıtsız kalıyor ya da olgun bir kadınmışım gibi davranıyordu. Hiç anlamadığım, işle ilgili sorunlarından bahsederdi. Annem yokken de bana şeker veya çiçek getirirdi."

Hastanın yine bir ikilemden bahsettiğini görüyoruz. ya elleriyle sırnaşan bir baş belası ya da kur yapılan bir genç kadın muamelesi görüyordu.

(XXII)

"Mülâkatların zamanla sınırlanmaması gerekir. Ben, zamandan önemli olduğumu bilmeliyim."

(XXIII)

"Bir kızın yürümek istememesinin nedeni, bacaklarının arasında sallanan bir şey olmadığını anımsamaktan kaçınmasıdır. Belinden aşağı felce uğramış olarak yatmayı ister. Bacakları ölü olursa cinsel organları da ölürler. Artık onları düşünmek gerekmez. Yürümekten nefret ediyorum. Uyluklarım birbirine sürtüyor ve benim cinsel organlarımı hatırlamama sebep oluyor. Beni yürüttüğün için senden de nefret ediyorum.

Hastalar yemeklerini ve dışkılarını karıştırırlar, etrafa bulaştırırlar. İçeride neler olduğunu ve dışarıya bunların nasıl çıktığını bilmek isterler. Dışarıya çıkabilmiş herhangi bir şeyle, bu dışkı olsa bile yakın ilişki kurmak amacındadırlar. Ancak o zaman, o şey içlerindeyken kendilerini güvende hissederler. İnsanın içindeki şeyleri tanımaması korkunç bir şeydir.

Dışarıya çıkıp güneşin ısısını hissetmek için yalvarıyordum. İnsanın içinin boş ve soğuk olduğunu hissetmesi çok kötü. Havanın yağmurlu olması daha da kötüdür; çünkü hastalar sıcaklığı dışarıda bulamayınca kendi içlerine bakarlar ve orada da sıcaklık bulamazlar."

Joan, terapist ve hastane personelinin anlayamadığı ve kızdıkları bazı hasta davranışlarının nedenlerini açıklamış.

(XXIV)

"Katatonik olduğum zamanlar, ölmeye, hareketsiz kalmaya çalışıyordum; çünkü annemin bundan hoşlanacağını sanıyordum.

Sanki bir şişenin içindeymişim gibi hissediyordum. Her şeyin dışarıda olup bittiğini ve bana kimsenin dokunamayacağını biliyordum.

Ölmemek için ölmem gerekiyordu. Bu saçma geliyor ama aslında duygularınızın sizi öldürmemesi için, duygusal olarak ölmeniz gerekir."

Bu pasajdan anladığımıza göre, katatoni gönüllü kontrol altındadır, ama bu aslında doğru değildir. Bir gün Joan büyük bir öfkeyle, korkuyla ve dehşetle geldi ve artık katatonik 'olamadığını' söyledi. Bunun nedenini anlatmadı, ama bize göre egosu öylesine güçlenmişti ki, bu savunma mekanizmasına gereksinmesi kalmamıştı.....

(XXV)

"Sana cinsel konularda takılmak istiyordum, böylece gerçekten çekici olduğumdan emin olabilirdim. Seninle boğuştuğum, ısırdığım zamanlar cinsel ilişkiye çok yaklaşıyorduk. Bir aygırla bir kısrağın oynaşması gibi; hayvanî, ama güzeldi. İçimdeki hayvani bölüm sendeki hayvanı karşılıyordu. Ancak böyle orgazma ulaşabiliyordum.

Benimle gerçekten cinsel ilişkiye geçseydin her şey mahvolacaktı. Yalnızca vücudumdan hoşlandığını, gerçek kişiliğimle ilgilenmediğini düşünecektim. Benim henüz büyümekte olduğumu göremediğini, bana olgun bir kadın gibi davrandığını sanacaktım. Benim içimdeki gerçek 'küçük kız' kişiliğim bir kenara çekilip vücuduma neler yaptığını seyredecekti. Birisini beslersen ona hayat vermiş olursun; hem vücudunun hem de gerçek benliğinin istendiğini anlatmış olursun. Ama onunla cinsel ilişkiye girersen, vücudunun gerçek benliğinden ayrılmasına neden olursun. İnsanlar ölü bedenlerle cinsel ilişkiye girebilirler ama onları asla beslemezler."

Bir şizofren kadının cinsel dürtülerini ele almak büyük bir sorun olabilir. Bu durumda, 'takılmak' kavramı, soyunmayı, erotik pozlar vermeyi ve cinsel ilişki için yalvarmayı kapsamaktadır. Bu gibi tavırlar kabaca veya ahlak kuralları öne sürülerek reddedilemez, çünkü bu kadın için fiziksel çekiciliği çok önemlidir. Diğer taraftan, fazla tolerans, erotik yakınlaşmaya yol açar ve hasta, bütün insanların yalnızca fiziksel zevk peşinde olduklarına inanır.

Yazarlar, bu çelişkili gereksinmelerin bir şekilde karşılanabileceğini düşünmektedirler. Terapist içtenlikle hastanın fiziksel çekiciliğini övmeli, onunla cinsel ilişkinin zevkli olabileceğini belirtmelidir. Öte yandan, cinsel ilişkinin şizofreniyi tedavi edemeyeceğini, hastanın kendi iyiliği için iyi bir tedavinin şart olduğu söylenmelidir.

Bu pasajda Joan'un 'gerçek' benliği ile cinsel, hayvani benliği arasındaki bölünme açıkça görülmektedir.

(XXVI)

"Benim için şizofren olmayı durdurmak çok zordu. Bir Smith (aile adı) olmak istemediğimi çünkü yaşlı profesör Smith'in torunu olmaktan başka bir şey olmadığımı iyi biliyordum.

Kendimi senin çocuğunmuşum gibi hissedebileceğimden emin değildim, kendime güvenemiyordum. Emin olduğum tek şey; "katatonik, paranoyak şizofren" olmamdı. Bunun kartımda yazılı olduğunu görmüştüm. Bu da bana hiç değilse bir kimlik, bir kişilik vermiş oluyor. (Değişmene sebep olan şey nedir?) Tam da benim, senin çocuğun gibi hissetmeme izin verdiğin, beni sevecen bir şekilde düşündüğüne emin olduğum sırada. Sen benim gerçek benliğimi sevebilirsen, ben de severim. Olduğum gibi kalırım ve bir etikete gereksinmem olmaz.

Geçenlerde hastaneyi görmeye gittim ve bir an geçmişin anılarına daldım. Orada yalnız kalabilirdim. Dünya dışarıda dönmeyi sürdürebilir, benim içimde kendi dünyam var. Kimse ona ulaşamazdı, rahatsız etmezdi. Bir süre geri dönmek için büyük bir özlem duydum. ama sonra gerçek dünyada sevebileceğimi, eğlenebileceğimi farkettim ve hastaneden nefret ettim; dört duvarlardan ve kilitli olmaktan nefret ettim."

Burada da Joan, kişilik kaybını anlatır. Ailesinde erkek ve bilimadamı olmak baskısı yüzünden hasta kendini bir hiç gibi görmeye başlamıştı. Katatonik şizofreni hastalığında, öyle bir dünya oluşturmuştu ki, gerçekte olduğu gibi kimse onu incitmeyecek, kimse onu reddetmeyecekti. Buna rağmen, terapist ona kendisi olduğu için, bir bebek formunda bile olsa, sevilebileceğini gösterince şizofren rolünü bırakıp, kendi gerçek benliğine dönmüştür.

(XXVII)

"Bir kadının öfkeli haline bir mazeret bulması gerekir. Eğer doktor çok kibarsa, hasta öfkesi yüzünden suçluluk duyar ve yaptığı mücadelenin tüm neşesi ve canlılığı kaçar. İnsanlar suçluluk veya korku duymadan nefret etmeyi öğrenmelidirler, tıpkı sevmek gibi."

Burada önemli bir teknik sorun ortaya çıkıyor. Hasta büyüdükçe, onun saldırganlığına fazla tolerans gösteren terapist anne sevgisini, boğucu bir sevgi haline sokmuş olur. Joan'un çok iyi anlattığı gibi, terapist hastanın sevgi kadar öfkeyi de tatmasını sağlamalıdır, tıpkı gerçek yaşamdaki gibi.

(XXVIII)

"Zaman geçtikçe sorunlarımı çözümleyebileceğimi farkettim ama bunu yalnız başıma yapmaktan korkuyordum. Sorunumun çok büyük veya korkunç olmasından korkuyordum. Sorunun benim için çok güçlü olmadığını anlayabilmem için bana senin yardım etmen gerekiyordu. Sevilebileceğime, ancak sen beni her şeye rağmen seversen inan."

Bu pasaj, Joan'un psikoz halinden nevroza geçişi dönemine aittir. Egosu güçlenmeye başlamış ama hastaya hastalığıyla savaşırken gerekli desteği vermenin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Freud, hastanın bir dosta, bir ortağa olan gereksinmesini şöyle özetlemiştir:

"Tedavi planımız bu görüşler üzerine kurulmuştur. Ego, içteki çatışmalar, çelişkiler yüzünden zayıf düşmüştür, ona yardımcı olmalıyız. Durum, ancak dışarıdan bir müttefiğin

karar verebileceği bir iç savaşa benzer. Analitik doktor ve hastanın zayıf düşmüş egosu, düşmanlara, 'id'in içgüdüsel isteklerine ve superegonun ahlaki isteklerine karşı, gerçek dışı dünyaya göre birleşmelidirler....

ÖZET

Şimdiye kadar okuduklarımızı değerlendirmek gerekirse, açık psikoz devresinin üç aşamada tedavi edilmiş olduğu görülür. Başlangıçta Joan, katatonik içe dönüşün veya kavgacı erkek kimliğinin bir tablosunu sergilemişti. Bu nedenle terapi çalışmaları, onun saldırganlığını, öfkesini kontrol etmesine ve insanlarla ilişki kurduğunda yeniden incitilme korkusunu yenmesine yardım etme amacı güdüyordu. Terapistin güvenilir olduğunu ve onun iyiliği için gereken her şeyi yapacağını kanıtlayana kadar, uzun süre sınanması gerekti.

Joan, artık terapiste güvenebileceğine inandıktan sonra, esas oral dönemde karşılaştığı engellemelerin yerine, yeni bir anne-çocuk ilişkisini denemeye başlamıştı. Bu olguyu, gerçekten yaşamsal bir ilişki olarak tanımlayan hasta, böylece kendini yeniden bir kız çocuğu olarak hissedebilmişti.

Üçüncü aşama veya büyüme dönemi yavaş yavaş ilerledi, adeta farkedilmeyecek kadar yavaş gelişti. Joan, terapisti annesi gibi kullanmaktan vazgeçip onu yetenekleri ve bir kadın olma başarısı konusunda güven veren bir baba olarak görmeye başlayınca, açık psikozdan kurtulmuş oldu. Sağlam adımlarla, gerçeğe, ancak terapistini bir doktor olarak görebildiği ve aralarındaki ilişkinin daha işbirlikçi ve ergin niteliklere kavuştuğu zaman dönebilmiştir.

Margiad Evans

EPİLEPSİ

"Karanlığın Parıltısı" isimli eserinde, M. Evans epilepsi (sara) nöbetini ve bunun günlük hayata yaptığı etkiyi incelemektedir. Dostoyevski'den sonra pek az kişi krizin başlamasıyla onu hemen izleyen unutma hali arasında kalan o çok kısa anı, bu denli açıkça anlatmıştır. Bu olgunun birinci sınıf bir analizini yapmasının yanında, Miss Evans yaşadığı deneyimin daha geniş çapta anlamını araştırmıştır.

Dostoyevski, "Budala" isimli eserinde bir sara krizinin, büyük bir ihtimalle kendininkinin, buna benzer bir analizini yapmıştır:

"Sar'a nöbetinden bir-iki saniye önce, hüzün, iç kararması ve depresyon duyguları arasında beyninde kısa sürelerle kıvılcımlar çıktığını ve olağanüstü bir hızla tüm yaşamsal güçlerinin en üst düzeyde çalışmaya başladığını düşünüyordu.

Canlılığı ve bilinçliliği, bir şimşek gibi çakan bu anlarda, neredeyse on katına çıkıyordu. Beyni ve kalbi bu göz kamaştırıcı ışıkla doluyordu. Bütün sıkıntısı, şüpheleri ve kaygıları bir parıltıyla yatışıyor; neşe ve ümit dolu büyük bir sükûnete erişiyordu. Ama bu anlar, bu sezgi pırıltıları, gerçek krizin başlangıcını gösteren işaretlerin yalnızca önceden hissedilmesinden başka bir şey değildi. Bu son saniye, tabii ki dayanılmaz bir şeydi. Tekrar iyileştiğinde, bu anı anımsayarak kendi kendine sık sık şöyle derdi; "bütün o parıltılar, bilinç kıvılcımları aslında hastalığımın, normalden uzaklaşmamın belirtisinden başka bir şey değildi, bu yüzden de varoluşumun doruğu değil, tam tersine varoluşumun en aşağı düzeyini gösteriyordu." Yine de çelişkili bir sonuca varmış:"Hastalık olsa da ne önemi var?" Sonunda şöyle bir karar vermiştir: "Bu anormal bir gerilim olsa bile, bu *duyguların yoğunlaştığı an eğer bir uyum ve güzellik getiriyor ve o güne kadar tanımadığım bir bütünlük, oran ve yeniden barışma duygusu veriyorsa; yaşam senteziyle eriyip bütünleş-*

memi sağlıyorsa, işte o zaman bunun bir hastalık, bir anormallik olmasının hiç önemi yok." Bu belirsiz anlatım, onun için oldukça açık seçik gibi geliyordu. Ama bu durumun, "güzellik ve dua", "yaşamın en yüksek düzeydeki sentezi" olduğundan hiç şüphesi yoktu, bir şüphe olasılığını bile kabul etmiyordu. Çünkü, mantığını aşağılayan ve zihnini bulandıran şey o anlarda gördüğü olağanüstü hayaller veya görüntüler değildi. Krizden sonra yeniden iyileşme mantıkla düşünmeye devam edebiliyordu.

O anlar, yalnızca, bilincin artması, yükselmesi ve aynı zamanda insanın varolduğunu en yoğun derecede hissetmesidir."

31 Ekim'de, bütün bir sabah çamaşır yıkadıktan sonra tam öğle yemeğimi yerken, kendime inanmaktan başka gerçek olmadığını farkettim.

Yemek masadaydı, soba yanıyordu. Kahve makinesini doldurmak için aldım, tam musluğa uzandığım anda kımıldayamadığımı ve ne yapacağımı hatırlamadığımı gördüm. Orada uzun süre öylece durdum (aslında belki de bir-iki saniye), kendi kendime; "hiçbir şey olmuyor. Şimdi geçecek ve her şeyi hatırlıyacağım" diyordum. Sonra başımın arkaya doğru aniden çekildiğini ve yüzümün buruştuğunu hissettim. Kahve makinesi elimden lavaboya düştü. Hâlâ içimden bir ses, "Bunları gerçekten kontrol altına alabilirsin" diyordu. Hâlâ bilinçliydim ve bütün vücuduma vahşice hareketler ve spazmlarla saldırılıyor gibiydiler. Sonunda dizlerim çözüldü ve yere düştüm. Düşerken, şaşkınlıkla "Bu kadar mı kötü olacaktı?" diyordum.

Bundan sonra anımsadığım ilk şey B.....'nin mutfağıydı.

Betty B....., Tanrı onu korusun, bana çay içiriyor ve annelerin kâbus gören çocuklarıyla konuşurken kullandıkları ses tonuyla konuşuyordu. Rosie yanımda, ayaklarımın dibinde oturuyordu. Saati sordum. İki, olduğunu söylediler. Yarım saat geçmişti.

Kalkıp, 100 yarda kadar yürüdüğümü veya onların mutfaklarına kadar nasıl gittiğimi hiç hatırlamıyordum. Aslında düşmeden önce neler olduğunu da sonradan anımsadım. Onlarla beraber, M.....'nin Üniversite'den eve dönmesini bekledim. Nöbet gelmeden önceki son saniyeler özellikle akılda kalıyor, bir krizin uyarıcı belirtileri bir duygu hali gibidir; her şey ekstra gerçekçilik ve belirginlik kazanıyor fakat kendine geliş süreci daima karanlıkta kalır.

Albay B..... kulübeye gitti ve yere düşüp kırılmış olan gözlüklerimi buldu. Ayağa kalkarken üzerine basmış olmalıydım. Kaşım kesilmişti, yanağımda, elimde, omuzumda ve dizimde bereler vardı; ama yine de yere düşerken canımın acıdığını anımsamıyorum, sanki kuştüyü yatağa düşmüştüm.

B.....'ler, yan odada bir çay partisi veriyorlardı. Oradan gitmeyi göze alamıyordum, yolda yeni bir kriz gelebilirdi. Biraz daha güç kazanınca, beni kapıdan geçirirken insanların nasıl doğal ve neşeli davranabildiklerine şaştım.

Yine de ben çok huzursuzdum, mutsuz insanların üzerindeki o değişik hava beni de sarmıştı. O mâlum sorular yine üzerime geliyorlardı -neredeydim, bana ne olmuştu, ne demiştim, nasıl görünüyordum, içeriye girince ne demiştim?

Onlar 'yeniden bir nöbet geldiğini söyledin, biz de seni oturttuk,' diye cevap verdiler, 'hatırlamıyor musun? Ne yaptığını biliyor gibi görünüyordun ve düşercesine oturdun. Yalnız pek düzgün yürümüyordun.'

Artık kabul etmek istemediğim korkunç gerçekle karşı karşıya gelmiştim. Eğer aldığım ilaçlar nöbet sırasındaki bilinçli halimin uzamasından başka bir işe yaramadıysa, o zaman hiçbir şeyi bilmeden düşüp krizimi atlatmayı yeğlerdim.

Fakat Dr. Y..... ertesi gün gelecek ilaçları almadığım takdirde daha kaç kez kriz geçireceğimi bilemeyeceğini söyledi. Ayrıca epilepsi nöbetlerinin oldukça hafiflediğini de söyledi. Onun için ilaçları almaya devam ettim. Altı hafta sonra bir

kriz daha geçirdim. Hâlâ güçlüydüm ve kendimi iyi hissediyordum. Dışarıya çıkmaktan artık korkmuyordum; toprak, evin tabanlarından daha yumuşaktı ve nasıl olsa eve döneceğimi de biliyordum. Beynimin derinlerinde, B.....lere güvenim vardı, hiçbir fırtına bunu değiştiremezdi. Buna kendimi iyice inandırmıştım ve bundan da bir zarar görmedim. Bu nöbet bu defa ne bana ne de çocuğuma bir zarar vermedi. Oturma odasına girerken elimde bir kova kömürle yakalandım. Son defaki gibi bir an her şey durdu, tüm sistemim şoka girmişti.

Yangın esnasında panikle kaçışan sığırların da toprakta böyle bir şok yaratabileceğini düşünüyorum.

Yalnızca şu sözleri söylediğimi anımsıyorum, "Şu kapıdan uzaklaş, düşecek yer yok burada!"

Galiba uzaklaştım da. Bir an sonra, yolda bir sis bulutu içinde yürüyor ve deli gibi hıçkırıyordum, ağlıyordum. Bir adam belimden tuttu, yüzüme baktı. Gözlerimi kaldırıp yüzüne baktığımı anımsıyorum. Bu, geçenlerde köpeğim yüzünden tatsız bir iki laf ettiğim, köyden bir gençti. O zamandan beri hiç konuşmamıştık. Her zaman suratsız, somurtkan olan yüzü bu kez değişik görünüyordu. Büyük bir nezaketle beni kulübeye götürdü ve bir iskemleye oturttuktan sonra Albay B.....'yi getirmeye gitti. On dakika kadar yalnız kaldım, bu süre boyunca o çılgınca ağlamam durmadı. Bu daha önce hiç başıma gelmemişti ama bundan sonraki her nöbette aynı şey oldu.

Orada, öylece titreyerek otururken bir yandan da bu denli acıyla neden ağladığımı düşünüyordum. Kendi kendime bunun bir şok olduğunu söylüyordum; bu bir şoktu; çünkü son krizden sonra artık bir daha olmayacağına kendimi inandırmıştım.

Nedenler unutulunca, bu müthiş kayıp için ağlanılırdı elbette. Ama yine de ruhum bir yerlerde Barış ve bütünlüğün olduğunu biliyordu.

Bir kaç dakika sonra Albay B..... döndü. Ateşi yaktı ve bana, "Bu odadan çık Margiad, gel buraya otur. Biraz çay yaptım. Gel, ateşin yanına otur. Hava çok soğuk," dedi.

Onun gelişiyle yeniden canlandım ve o açıklayamadığım hüzün uzaklaştı, oturup konuştuk. Albay B..... genç adamın beni Rosie'yle beraber kulübeden çıkarken gördüğünü ve yolun tam ortasında yürüdüğüm için virajdan çıkan bir arabanın beni ve köpeğimi ezeceğinden korktuğu için yanıma geldiğini söyledi. Kulübeye girince oturma odasının eşiğinden ileriye gitmemişim, çünkü tam orada olayın delilleri duruyormuş. Yere dökülmüş kömürler, gözlüklerim (bu kez kırılmamışlar) hepsi orada duruyordu. Yürüyebildiğim ve biraz kendime geldiğim zaman beni eve götürdü, kocamın Üniversite'den dönüşünü beklemeye başladık.

Nöbetler gittikçe sıklaşan bir ritimle gelmeye başlamıştı, bu dönemde ortalama altı veya sekiz haftada bir kriz geçiriyordum.

Ertesi gün Mrs. B.....'ye artık bir süre rahat edeceğimizi söyledim ama sekiz gün sonra bir kriz daha geldi. Yine çamaşır yıkamıştım; soğuk, yağmurlu bir gündü ve küçük kulübenin her yanı asılı çamaşırlarla doluydu. Rosie'yi ormana yürüyüşe çıkarmıştım, biraz da ateş yakmak için çalı çırpı topladım. Birden bire, kendimi yorgun ve hasta gibi hissettim. Oturmam gerektiğini biliyordum; yemek de yemeliydim. Ama evde çamaşırları toplamadan bunları yapmam olanaksızdı. Yavaş yavaş toplanmaya başladım, her an daha da kötüleşiyordum; ama hiç değilse ateş yanıyordu. Rosie'yle ben kurulandık ve çayı koydum. Tam oturmuştum ki, şok başladı - iskemleden kalkmaya çalıştım- panik içindeydim, ve sonra kendimi yine çay içerken buldum ama eski yerimde değil, Mrs. B..... ile ateşin başındaydım. Her şey normal görünüyordu, beynim hâlâ uyuşmuş gibiydi ve her şeyi unutmuştum.

'Oh Betty! Sana nasıl teşekkür edebilirim? Tam zamanında gelmeseydin ne olurdu bilmem!' dediğimde gülümsedi. Sonra, "Sana kalkıp kalkamayacağını sorduğumu hatırlamıyor musun? Sen ayağa kalkınca da hemen bu odaya getirdim. Mutfakta, yerde yatıyordun. Kapıyı çaldım, cevap alamadım, ama Rosie havlayınca senin onu evde yalnız bırakmayacağını bildiğimden hemen içeri girdim. Şimdi, canım, bence sen evde yalnız kalmamalısın," dedi. Dr. Y.....'nin de, benim yolda dolaştığımı duyunca aynı şeyi söylediğini ama bakacak birini bulmanın zor olduğunu, yine de aradığımızı söyledim.

Öyle birisini bulduk, bu durumdan korkmayan biriydi, çünkü annesi de epileptikti; o da benim gibi orta yaşta aniden saraya yakalanmış. Güzel, genç bir kızdı, akıllıydı, cesurdu ve doğa, yaşam konusunda çok şey biliyordu, Wordsworth'un Lucy'sine benziyordu. Doğal bilimler alanında bu genç kız yalnızca kendi gözlemleriyle bilgi sahibi olmuştu, köyünden hiç uzaklaşmamıştı, yani bir dehaydı. Yürüyüş yaparken, hiç bilinmeyen bitkiler, fosiller ve yosunlar bulurduk. Aklı ve gözlemleri benden çok üstündü, ama bildiklerini ne yazmıştı ne de yazabilirdi. Bu kitabı ithaf ettiğim dostum bana bebek için hediye olarak para yollamıştı. Bu parayı, benim için yaptıklarından ötürü bu genç arkadaşıma harcadım. O benimle beraber olduğu sürece hiç nöbet gelmedi ve bebeğim doğana kadar benimle kalan genç arkadaşım doğum zamanı gelince beni ambulansa bindirdi, ben yokken kocam için evi temizledi.....

Epilepsi nöbetlerinin anlamını, uyandırdığı duyguları ve esrarı incelemeye çalışmadan önce bir nöbetimi daha tanımlamak istiyorum. Bu, doğumevinde, bebeğim doğduktan sekiz gün sonra oldu. Ziyaretçiler gittikten sonra yatağımda yatarken o sessiz çağrı yine geldi, her zamanki gibi harekete geçtim, ve yataktan doğruldum. Sonra düşmüş olmalıyım. Hemen sonra derin bir hüzünle uyandım. Yalnızdım. Kim olduğumu, nerede olduğumu hatırlamalıydım, ama durmadan mesajlar geliyordu sonra beynimde boşluklar bırakarak yok oluyorlardı. Başımı çevirdim ve çevremde bir perde gördüm. Küçük koğuşta derin bir sessizlik vardı. Bana durmadan dünyayı anlatan perdeye baktım ve duvara döndüm diğer hastalara yalvararak bir hemşire çağırmalarını istedim. Geldiği zaman, hemşireye (daha önce hissettiklerimi, her zamanki gibi unuttuğum için), "Galiba bir nöbet geçirdim" dedim. Hiçbir şey demedi ve tekrar baktığımda gitmişti. Dolabın üzerinde, bir bandajla sarılı olan bir kaşık duruyordu. Kafamda hemen detektiflik kıvılcımları çaktı, "bunu dişlerinin arasına koyuyorlar" dedim. Eski nöbetlerimde olanları, komşum Mrs. B....'nin benimle ilgilenmesini anımsadım. Şimdi yanımda kimse yoktu. Hemşireyi çağırttım ve kocamı telefonla aramalarını istedim. Onun "zavallı adam" dediğini duydum, geri döndüğünde ise, tatmin olmuş bir şekilde kocama ulaşamadığını söyledi. Ama bu süre içinde, karışıklık ve dehşet geride kalmıştı; çünkü diğer hastalar bana her şeyi kibarca anlatmışlardı. Hayır, onları korkutmamıştım. Hayır, çok gürültü yapmamıştım. 'Yalnızca bizim senin iyi olmadığını farketmemize yetecek kadar, zaten biz de hemen zili çaldık!'. Hayır, pek uzun sürmemişti, bir çeyrek saat kadar; ve bana neden anlatmadıklarına şaştıklarını da eklediler. Ertesi gün tamamen iyileşmiştim, ama artık bebeğimi emziremiyordum.

II. BÖLÜM

'Otobiyografi'de, yaklaşan epileptik nöbeti haber veren belirtileri tanımlayan bir cümle vardır; "kalp, düşmanı karşılamak için ayağa kalktı." Bu ümitsizce ayağa kalkıştan sonra vücudun ve aklın ürpermesi, titremesi başlıyordu. Yoğunluk değişkendi; ama fiziksel olarak bir yerden girip tüm vücudu etkileyen bir esinti veya rüzgar gibiydi. Şu ünlü şeytan etkile-

mesi olayı da saralıları nöbet geçirirken seyredenler tarafından değil de bu nöbeti geçirenlerin kendileri tarafından çıkarıldı mutlaka. Çünkü şiddetli nöbetler sırasında insan sanki bedenine korkunç, yabancı bir gücün girdiğini ve bu gücün bir kez içine girdikten sonra çıkmaya çalıştığını hisseder. Biraz doğuma benzer ama o kadar akıllıca değildir. Eğer bilinçli halim düşene kadar sürerse, etim, kaslarım birbirlerine dolaşmış gibi oluyor -sanki gövdem bir perde gibi açılıyor veya gölgeli, karanlık bir sokağa girmiş gibi hissediyorsunuz.

Bunu tanımlamak için duyulardan ve algılamalardan yararlanmaktan başka yol yoktur. Müthiş bir his, evet doğru ve hâlâ çalışmakta olan beynin duyamadığı bir his ve bu yaşama hiç benzemiyor. Belki de beyin hâlâ çalışmıyordu. Sürprizler belki de beyinden ayrı çalışan aklıma kaydediliyordu. Bence akıl, beyinden gelen düşünce ve izlenimleri alan, kaydeden yumuşak bir yüzeydi; ve bu yüzden daima beynin o anda yaptığı şeyi kaydetmekte biraz geri kalıyordu. Bir jetin arkasından gelen ses gibi.... Tehlike buradadır; çünkü akıl tehlikeye inanmazken, beyin kaybetmeye başlamıştır bile, veya vücudun kontrolünü kaybetmiştir zaten.

Pek çok kişi yaklaşan bir nöbeti daha iyi tanırlar ve hazırlanacak daha uzun zamanları vardır. Tekrar ediyorum, ben yalnızca kendi durumumu anlatıyorum. Ben hazırlanamam, rol yapamam.

Sonuna kadar görme, işitme, anı ve kişilik tüm gücüyle devam eder, bunu ispatladım, ama konuşma ve hareket yeteneklerim yok oluyor. Konuşma gücüm dudaklarımdan silinip alınıyor, hareket gücüm de çalınıyordu. İnsanların, "ne oldu?" diye sorduklarını duyduğum halde cevap veremiyorsunuz. Gözler bir eşyaya, bir nesneye takılıyor, sanki bir çağrıya kulak vermiş gibi kaskatı kesiliyorsunuz. Yardım edenlere arkanızı dönersiniz, odanın içindeki o korkunç şeyi, vücudunuzu görmek istemezsiniz.

Beni en çok dehşete düşüren şey, bir an için benliğimin gülerek o vücudu terketmek istemesidir. İnanmayacaksınız ama bu gerçekten komik bir durumdur; hiç dehşete kapılanların aptalca bir gülme krizine tutulduklarını duymadınız mı? Kendimden geçmeden önce, son hatırladığım şey o gülüştür. Bir an sonra hiçliğe düşerim. Bu anlamsız ve korkunç neşe silinmeyen, unutulmayan ama korkutucu bir iz bırakır. Bir nöbet geldiğinde neler yapmam gerektiğini defalarca prova yapmışımdır. Yorgun, kaygılı veya telaşlı olduğum zamanlar sanki uçacakmışım gibi hissediyorum. Kendimi sağlam tutmaya çalıştığım denemelerim aylarca sürdü ve şunları söyleyebilmeyi başardım: "Bir sara krizi geçirmeyeceksin, çünkü ikinci belirti, birinciden önce oldu." Bu nöbetlerin belirtileri adeta bir askeri disiplin içinde sıralanırlar ve sıraları hiç değişmez. İsteri veya sinir krizleri değişken olabilirler, bana böyle söylendi.

***

Çeşitli hislere sahip olmamı; çeşitli varlıklar, oluşlar halinde olmama bağlıyordum. Büyük bir bunalım içinde oluyordum ve nöbetin gelmesini bekliyordum. Mutfağa girerken yakalandığım, o krizi anımsıyorum, gözlerim kocamın yüzüne takılı kalmışlardı. Çok zorlayarak düşündüm ve sonunda nöbet sırasında duyduğum gerçek duyguları anımsamayı başardım.

İkisi dışında tüm krizleri tam kapıdan girerken veya çıkarken geçirmiştim. Ama bu çift kişilik veya iki anlamlı bir sembolizm anlamına gelmiyordu. Bu olgu Ego'nun bir giriş yoluyla birden fazla yerde olma arzusunu sembolize ediyor olabilirdi. Beynin hâlâ duyabilen, görebilen kısmında neler oluyordu? Neden bu durumdayken bazen kendimi kızkardeşim gibi görüyordum?

Ben iki kişiden oluştuysam, bu kişiler kimlerdi? Nasıl yeniden tek bir varlık, tek bir beyin ve tek bir ruh haline dönecektim? Nasıl düzelebilecektim? Tek bir varlık olmama olasılığım vardı. Yaşamım boyunca sahip olduğum bütünlüğü yitirmenin ne kadar korkunç olduğunu daha önce yazmıştım. Bütün sorulara ancak krizleri tam olarak anımsamakla cevap bulunabilirdi.

Krizler önce bir çağrıyla başlıyordu, ben de düşüyordum. Ne yapmaya çalışıyordum? Sanki "Karışıklığa" karşı yarışıyor gibiydim; onu saklamaya, yok etmeye çalışıyordum. Ve bu hep başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Sosyal başarısızlık mı? bazen öyle görünüyordu. Bir davranış kuralı çiğnenmiş gibiydi; örneğin sağlık kuralları; öyle ki sonunda hareket etme yeteneğimi ve bilincimi yitiriyordum. Proust, Bergotte'in ölümünü anlatırken, beyin kanamasından ölmekte olan adamın geniş hayal gücünden bahseder. Bergotte kendisi için korkmuyordu, halkın içinde gelen ani beyin kanaması ve felç halindeyken bile, normal davranmaya (şaşkınlık içinde) çalışıyordu. Kendi epilepsi deneyimim de bu durumu doğruluyor. İnsan krizinin etkisi altında eriyorken, tam o anda onun üstesinden gelmeyi başardığını zannediyor: zafer kesin gibi görünüyor ve mantıksız bir neşe, bir ferahlama gülümsemenize neden oluyor. Bu tebessüm aslında yüz ifadenizin çarpılmasıdır; elinizi de şöyle bir sallamanız aslında içten çırpınmanızı gösterir. Son anımsadığınız şey, bir zafer, bir başarı hissidir.

Bütün bunları yavaş yavaş öğrendim. Çözüm o korkunç saniyede saklıdır; ya içime yerleşen varlıklar benliğimi savaşta kazanan bir ordu gibi böleceklerdi; veya aynı anda hem burada hem başka bir yerde olabileceğim inancım belki de her zaman her yerde olan o Tek Varlığın manevi bir semboliydü.

Haftalarca önce bu son açıklamayı bulmuştum. Bu kitabı yazmaya başladım: Hep yeni bir krizin gelmesini bekliyordum, anılarımın yenileceğini ve yaşam hakkındaki görüşlerimin doğru olup olmadığını anlayacağımı umuyordum. Ama yeni bir sara krizi gelmedi. Ve bir soruya ulaşmaktan başka elime hiçbir şey geçmedi. Bir epilepsi nöbeti sırasında vücudun neyi sembolize ettiği sorusuna takıldım ve bir sara krizinin akılda sürdürdüğü işlevleri tanımlamayı bile başaramadığımın farkındayım.

Dr. F. Wertham

BİR DOKTORUN KENDİNİ PSİKOSOMATİK AÇIDAN İNCELEMESİ

Dr. Wertham tanınmış bir psikiyatrdır ve New York'ta çalışmaktadır. Bu parçada yüksek düzeyde psikiyatri eğitimi görmüş bir gözlemci gözüyle, hastalarını değil de kendini incelemiş ve bize güzel bir olgusal analiz kazandırmıştır. Önemli bir ameliyat öncesi yaşadığı kaygı ve endişeleri, çektiği acıları bu gözle incelemiştir.

İçgözlem yöntemine çok karşı çıkılmıştır. Her şeyden önce gözlem yapılan vaka bir tek olmakla kısıtlanmıştır, gözlemci aynı kişi olduğu için. İkinci neden de pek çok hata kaynağı gösterilebilmesidir. Hepimizin kendimiz konusunda belirli imajlarımız vardır ve bu iç gözlem yöntemini etkileyebilir. Örneğin korktuğunuzu kabul etmeyebilir ve bazı korkularınızı gözardı edebilirsiniz. Özellikle bulduğunuz sonuçları başkalarına iletmek isterseniz bu yanlışlık daha da belirginleşir. Bir de karışık bir amnezi sorunu vardır; gerçekten unutulan bazı şeyler, anılar tazelenince anımsanabilirler. Bütün bu hata kaynakları, özellikle anormallik sınırına yaklaştığınız zaman, çok önemli olabilirler. Yine de bazı psikolojik olguların yalnızca içgözlem yöntemiyle açıklanabileceği, yadsınamaz.

Ciddi bir fiziksel rahatsızlık nedeniyle hastanede yatarken, zihinsel deneyimlerimi ve açıklayıcı yorumlarımı yazmaya başladım. Genel hastanelerde psikiyatrik danışman olarak çalışmış olmam, bu deneyime girmeme neden olmuştur. Böyle

bir çalışmada, hastalıkların erken teşhisi için bazı psikopatolojik bulguların ne denli önemli olduğunu buldum. Acil ve doğru terapi yöntemleri açısından bu çok önemlidir. Bence, kendi içgözlem bulgularım doktorum için oldukça önemlidir ve psikopatoloji teorisine de biraz katkısı olmuştur.

Açıkça anormal olarak sınıflandırabileceğim bazı deneyimlerim, daha önce içten birisi tarafından hiç tanımlanmamıştı. Psikopatolojinin, sözümona olgusal ekolü bizlere genel ve teorik bilgiler verir ama gerçekçi ve pratik değildir. Birkaç istisna dışında, hiçbir psikiyatr kendi sapak zihinsel deneyimlerini kaydetmemiştir. Bu istisnalar, Forel'in "cerebral vascular kaza" tanımı, Kandinski'nin "halusinasyonlarını" anlatması, ve Cajal'ın "arteriosclerosis" tartışmasıdır.

Mükemmel bir sağlığa sahipken bir tatil dönüşünde sağ bacağımda trombofilibit oluştu. Özel doktorun tedavisi altında, üç hafta tam bir yatak istirahatı yaptım. Sonra ufak bir akciğer embolisi ve ardından da daha ciddi bir emboli baş gösterdi. Toplam olarak üç veya dört kez bu tekrarladı. Ateşim yükseldi ve sulfamitli ilaçlar aldım, tüm iştahımı yitirdim. Hastaneye kaldırıldığımda durumum çok ciddiydi. Hastaneye ulaşmamızdan bir kaç saat sonra acilen ameliyata alındım; sağ bacağımdaki damarla ilgili bir ameliyat yapıldı. Aynı gece penisilin kürüne başlandı. Tromboz çok yayıldığı ve kan damarlarında bir terslik olduğu için ameliyat çok zor ve her zamandan daha uzun geçmişti. Lokal anestezi yapılmış, 1/150 ölçü scopolamine ve 1/6 ölçü morfin verilmişti.

Bütün açıklamaları tıp diliyle yapmaktan kaçınacağım. Üzerinde durmak istediğim noktalar bunlar değildir. Aklî durumumun kalitesi daha önemliydi. Ateşim yükselmişti, genel bir toksikasyon bahis konusuydu.

Duygusal faktörlere gelince; ameliyattan önce birbiri ardına emboliler oluşmuştu ve ameliyat anında ve sonunda ölüm tehlikesi ile karşı karşıyaydım. Bir doktor olarak bunu objek-

tif tıbbi belirtilerden anlamam gerekirdi. Bir pazar akşamı, hastanenin baş doktorunun evinden kalkıp beni ameliyat etmeye gelmesinden de durumun ciddiyetini anlamam gerekiyordu. Ama ilgilerini acıma olarak değerlendirdim; çünkü emboliler yüzünden çok acı çekiyordum; ama yine de durumumun kritik olduğu hiç aklıma gelmiyordu. Buna koruma mekanizması yani amblyopia denilebilir.

Geçirdiğim deneyimler iyi bilinen bir psikoloji kurallarını, doğrulamaktadır: İnsan hoş olmayan deneyimleri unutmaya, güzel anıları anımsamaya eğilimlidir. Bu amnezi açısından iki faktör ortaya çıkmıştır. Birincisi, ciddi fiziksel bir hastalık durumunda hoş anılar da unutulabilir; ikincisi de, iki çeşit amnezi vardır; anılar tazelense bile anımsanmayan unutulmuş deneyimler ve kolayca anımsanabilen deneyimler.

İlk ameliyat sırasında uyku halindeydim veya bir şekilde bilinçli değildim. Bunun dışında tamamen uyanık ve açık zihinliydim. Esas sorunum çektiğim acıydı. Şimdi, haftalar sonra, bu acıyı nasıl unutmuş olabileceğimi anlayamıyorum.

İlk ameliyatta çok acı çekmiştim; bu bütün zihnimi dolduruyordu; başka bir düşünceye yer kalmamıştı. Bu acıyı kelimelerle tanımlamak çok zor. Zihnimin berraklaştığı bazı dönemlerde hiç acı çekmiyordum. Sonra birden bir sancı saplanıyordu. Embolinin yayılma tehlikesi olduğu için omurilik anesteziden kaçınıldı. Anladığıma göre derinlerdeki yapılar lokal anesteziden pek etkilenmiyor ve bazı ağrılar da komple anesteziden bile uyuşmuyorlar.

İnsanın acıya karşı duyduğu duygusal tepkiyi tanımlamak çok zor. Daha çok ağrıyacağından duyulan korkuyla, kısmen de bir an gelip bu acının dineceğine duyulan ümit vardır, Dante'nin yazdığı gibi, "speranza di minor pena."

İlk ameliyat sırasında ümit-korku dengesinin en primitif, ilkel düzeyine duygusal açıdan düşürülmüştüm. Dikkatimi vücudumun üzerine toplamıştım. Freud, bir fiziksel hastalık

sürecinde, libidoya duyulan ilginin dağılması üzerine şunları söylemişti: "Organik acı çeken insanlar ilgilerini dış dünyayla bağlantıyı zayıflatırlar, öylesine ilgi duymazlar ki, bir süre sonra kendi acılarını da umursamaz olurlar. Daha yakından gözlemlersek, hasta aynı zamanda sevgi objelerine duyduğu libido-ilgilerini de geri çeker, acı çektiği sürede sevmeyi de durdurur. Hasta libidosunu kendi egosu üzerine çeker ve iyileştikten sonra onu salıverir."

Bu doğrudur; hatırladığım kadarıyla libidom gerçekten vücuduma çekilmişti ve dış dünyayla yalnızca o andaki durumumla doğrudan ilgiliyse bağlantı kuruyordum. Ama, ameliyatın ortasında, ağrı hissetmediğim bir anda, yanımda duran doktorlardan birine aşağı katta bekleyen karımı bulup ona her şeyin yolunda olduğunu söylemesini rica ettim. Bu aklımı çok meşgul ediyordu galiba, çünkü doktor gelip dediklerimi yaptığını söyledikten sonra bile, aynı şeyi bir-iki kez daha istedim. Bu da Freud'un formülünün, çok karmaşık olayları ve duygusal düşünmenin aşamalarını fazla basitleştirdiğini gösteriyor. İnsan aynı anda değişik fonksiyonları yerine getirebilir.

Bilincimin geri geldiği dönemlerde ve ağrı hissetmediğim zamanlarda, entellektüel yeteneklerimin büyük ölçüde azaldığını farkettim. Ameliyat sırasında bazı doktor arkadaşlar yanımda duruyorlardı; beni neşelendirmeye ve cesaret vermeye çalışıyorlardı. Söylediklerinin çoğunu anlayamıyordum, seslerini açıkça duyabildiğim, ses tonlarının değişmelerini ve dostça niyetlerini farkedebildiğim halde, yine de anlayamıyordum.

Ses değişmelerini farkedebildiğim halde sözcükleri kavrayamamamdaki çelişkiyi hâlâ şaşkınlıkla karşılıyorum. Ama bana söylenenleri anlayamam beni o zaman hiç şaşırtmamıştı, endişelendirmemişti de. Bunun anlaşılabilir bir şey olduğunu sanıyordum. Örneğin bir doktor, bana -dostça, şakacı bir yaklaşımla, "tıpkı bir psikiyatra benziyorsun, biraz garip, ola-

ğan dışı bir yapın var" dedi (damarlarımdaki anormal yapıdan bahsediyordu). Normal olarak bu tip şakalardan hoşlanırdım; ama ne bu şakayı ne de cümlenin anlamını kavrayamamıştım. Yine de bu durumu olağan karşıladım ve hiçbir soru sormadım. Sanki bir grup yetişkin insanın arasında kalmış bir çocuktum.

Scopolamine'le kendi üzerinde deneyler yapmış olan bilimadamı Mannheim, diğer faktörlerin arasında, "kavramanın, anlayışın bozulması ve entellektüel yeteneklerin zayıflamasını" da belirtmiştir. Bu çeşit kavrama bozukluklarını kendi deneyimlerime dayanarak iyi tanıyorum. Ameliyatın sonlarına doğru çok ateşlendiğimi farkeden anestezist yüzümdeki tülbenti kaldırdı, yana doğru bakınca duvardaki büyük saati gördüm. Ameliyatın çok uzadığını ve bir an önce bitmesini istediğimi düşündüm. Saati öğrenip ameliyatın ne kadar sürdüğünü tahmin etmeye çalıştım. Bir daire üzerine sıralanmış olan rakamları gördüm, özellikle 6 ve 7 rakamlarını anımsıyorum. Bu rakamların yerlerine göre saati anlayacağımı biliyordum, ama bunun nasıl yapılacağını hatırlayamıyordum. Akreple yelkovanı gördüğümü hatırlamıyorum. Uzun bir süre bu saati anlayabilmeye çalıştım, ama bu bocalamamı hiç umursamadım. "Başka insanlar bu işi becerebiliyorlar, ben yapamıyorum; bu çok doğal," diyordum.

Ayrıca bu kadar uğraşmamın anlamsız olduğunun da farkında değildim. Zaten ameliyata kaçta başlandığını da bilmiyordum ki, ameliyatın ne kadar sürdüğünü tahmin edebileyim.

Saati okuyamamam, tıp dilinde Agnosia'dır. Agnosia, çoğunlukla karbon monoksit zehirlenmelerinde görülür, beynin arka lobunda organik arızalardan kaynaklanır. Nesneyi tanıyordum, adını biliyordum, ayrıntılarını farkedebiliyordum ama onu bir bütün olarak tüm işlevleriyle algılayamıyordum.

Ameliyat masasında benim genel güvensizlik duygumu azaltan iki faktör olduğunu hissediyordum. Bunlardan birisi

operatörün sesi, diğeri ise tam fiziksel ilişkinin verdiği güvendi.

Operatörün sesi derin, sakin ve otoriterdi. Sesini hiç yükseltmeden konuşuyordu. O anki akli durumumu şu olay çok iyi anlatıyor: Operasyon sırasında sağ kalçamda dayanılmaz bir ağrı hissettim, bir kaç kez bacağımı oynattım, rahatlatmaya çalıştım -bu durumda yapmamam gereken bir şeydi bu. Net bir şekilde operatör sakin fakat kesin bir sesle, "Bacağınızı oynatmayın Mr. Wertham," dedi. Bu söze karşı duyduğum tepkiyi anlatamayacağım. O andan itibaren bacağım ne halde olursa olsun onu oynatmayı düşünmedim bile. Bu sözün üzerimde öyle otoriter bir etkisi oldu ki, ağrısın ya da ağrımasın bacağımı oynatmak aklıma bile gelmedi.

Güvensizliğimi geçirecek olan ikinci faktör de daha umulmadık bir olaydı. Ameliyatta hazır olan doktor arkadaşların pek az yardımları dokundu. Ama bedensel dokunmalar yararlı oldu. Bir hanım doktor, birara koluma dokundu, ona bu davranışıyla bana ne kadar yardımcı olduğunu anlatmaya çalıştım ama yeterli sözcükleri bulamadım. Çok sonradan, beni rahatsız edip etmediğini sorunca, hep öyle kalmasını söyledim.

Bir başka doktor arkadaş da alnıma dokundu, bir şeyler söyledi ve alnıma dokunuşu bende yatıştırıcı bir etki bıraktı. Tabii ki bu cinsten dostça dokunuşların yararı yeterince bilinmemektedir. Böyle ameliyat geçiren veya yapan doktor arkadaşlar da bu deneyimimi doğrulamışlardır.

Genel anlamda, ameliyat sırasında ve sonraki iki gün boyunca içinde bulunduğum aklî durumum dış dünyayla pek az ilgiliydi. Beni en çok meşgul eden şey vücudumdaki bazı basınç diyebileceğim rahatsızlıklardı. Ameliyat sonrası normal olan idrar zorluğu, "peristalsis" zorluğu (gaz yüzünden) ve nefes alma zorluğu gibi rahatsızlıklar beni tedirgin ediyordu.

Bu dönemde moralimin nasıl olduğu şeklindeki bir soruya cevap veremiyordum. Bana penisilin veren genç bir doktor, "o

günlerde bir havuç gibiydin" dedi. Ama yüzümden nasıl bir depresyon geçirdiğim belli oluyordu. Beni bir kaç hafta sonra gören bir doktor, "Evet, artık o kadar karamsar, ümitsiz değilsin," dedi. Bu, hem bu doktorun, hem de psikiyatr için yanlış bir hükümdü. Ayrıca depresyonla entellektüel kaygıyı ayırdedemiyecek kadar güçsüzdüm.

Bu devrede hiçbir taşkınlığım, hezeyanım olmadı fakat bir gece aklımın karıştığını farkettim. Bana bakan hemşire görev başına geldiğinde onda bir gariplik olduğunu gördüm. Aynı insan olup olmadığından emin değildim. Ona sordum. Gülerek, "Saçlarıma perma yaptırdım" dedi ve böylece içim rahatladı. Daha önce bahsettiğim gibi kendimi büyüklerin konuşmalarına katılan bir çocuk gibi hissediyordum, pek anlayamadığım sözcükler kullanıyorlardı, ses tonlarının değişmelerine çabuk tepki veriyordum ve fiziksel temas beni rahatlatıyordu.

Durumum hâlâ çok ciddi iken ve akli durumum en alt düzeydeyken, bir rüya görmüştüm. Sonra bu rüyayı "serbest çağrışım" yöntemi kullanarak yorumladım. Bu rüyanın bir kısmını anlatıyorum:

"Başkan Roosevelt'le konuşuyordum. Nasıl bir konuşma yapacağını tartışıyorduk. O'na, bir yıl önce yaptığına benzer bir konuşma hazırlamasını önerdim, yalnızca giriş bölümünü çıkarabilirdi. Önerimi olumlu karşıladı, ama giriş bölümünü hazırlamak için en az bir saatini harcaması gerektiğini söyledi. Bana bir sigara uzattı. Ben de sigara içmediğimi söyledim.

Bu bölümün bile tam bir yorumu çok uzun sürecektir. Önce Roosevelt'le ilgili serbest çağrışımlarım hiçbir sonuç vermedi. Sonra, aniden, Başkan'ın bacaklarını kullanamayan ama yine de yılmadan devam eden bir adamı sembolize ettiğini farkettim. Roosevelt'le beraber olmam büyüklük hülyasıydı; ayrıca o benim fikrimi soruyor, benden yardım istiyordu.

Burada bir ödünleme mekanizması açıkça görülüyor, egomun en sarsıldığı bir zamanda hem de!

Sigara ikram edilmesi içtenliği, benim içmediğimi söylemem de "iyi çocuk" olduğumu sembolize ediyordu. Gerçekten de bir yıl önce sigarayı bırakmıştım.

Rüyamda ayrıca kendimi uyarıyordum, "eğer bir daha yürüyemezsem, fiziksel âlemde yitirdiklerime karşın, yeteneklerimi entellektüel alana kaydırabilirdim.

Bu iyileşme rüyasını, çok hastayken görmüştüm. Aslında bir hata vardı. Benim tek bacağım rahatsızdı, halbuki rüyada Başkanın iki bacağı da sakattı. Belki de bilinçaltımda, filibitin öbür bacağımda da ortaya çıkacağından korkuyordum. Rüyam da buna, "öyle bile olsa, yine de korktuğun kadar kötü bir şey değil bu," diyordu.

Sol bacağımda da filibit başlayınca aynı ameliyatı bir kez daha geçirdim. Ameliyattan önce 1/100 ölçü scopolamine ve 1/4 ölçü morfin aldım. Aynı zorlukları yaşadım, ameliyat yine normalden çok uzun sürdü. Hislerim güvensizlik, kaygı, ve zaman zaman da acı çekmek olarak sıralanabilirdi, ama dışarıdan bakılınca neşe ve gamsızlık görünüyordu.

Ameliyatın başlangıcını anımsıyordum ama bir süre sonra operatöre "kendimi çok aptal hissediyorum, Dr. D.....", dedim. Bu söylenebilecek en olağan dışı sözdü. Önce bu operatöre büyük bir saygım vardı ve ona böyle bir söz, hele ameliyat sırasında, söyleyemezdim. Ayrıca "aptal" sözcüğü, o anki ruh halimi tanımlayabilecek en son kelimeydi.

Bundan sonra da ameliyat boyunca güldüm, komik fıkaralar anlattım ve espriler yaptım. Örneğin, "bütün "izmlere" karşıyım, en çok da embolizme" dedim; ameliyat sırasında biopsi için damarımdan bir parça istediklerinde de, operatöre, bedava eşantiyon dağıtmasını söyledim. Ameliyat odasındaki tüm doktor arkadaşlar da gülüyorlar, espri yapıyorlardı. Her şey pek neşeliydi. Ara sıra feci acı çekiyordum ama bunu bel-

li etmemeye çalışıyordum, ama bazen yüzümü buruşturup, "ah, of", diyordum. Yüzümü görmeyen birisi, çok iyi vakit geçirdiğimi sanabilirdi. Perdenin öbür tarafında duran bir hemşire bana ameliyattan sonra, "öyle neşeliydiniz ve her şeyi öyle rahat karşılıyordunuz ki, daha önce hiç böyle şey görmedim," dedi. Bu ruh halini, mani ile karıştırmamak gerekir. Mani halindeki kişiler, komik olmayan şeyleri de komik bulurlar. Benim esprilerim, fıkralarım komikti, yalnız duruma uymuyorlardı. O esnada diğerlerinin fıkralarına da gülmüştüm. İlk ameliyattan sonra ağrımı kesmek için verilen demerolün büyük yararını görmüştüm. Bu yüzden ikinci ameliyat boyunca şöyle demiştim; "yeni bir slogan buldum. Demoralize olmayın, demerol alın." Ameliyat'ın sonuna doğru daha büyük damarlarla uğraştıkları sıralarda çok acı çekmiştim. En kötü anımda, acımı farkeden bir doktor, "herkes senin gibi fıkra anlatabilir, şimdi bir psikiyatr olarak gerçek bir öykü anlat," dedim.

O kadar acı çekmeme karşın hemen şu öyküyü anlattım:

J. Hopkins'de genç bir doktorken, psikozlu bir milyoner ve erkek hastabakıcısıyla beraber New Mexico'da bir tatil geçirdik. Yemeğimizi hep beraber otelin yemek salonunda yiyorduk. Garson kızın bize hizmet ederken ellerinin titrediğini farkettim. Bir kaç gün sonra, ters giden bir şey olup olmadığını sordum. "Eh öyle gibi. İçinizden birinin deli olduğunu biliyorum ama hanginiz?" dedi. Genel olarak kendi durumumun pek farkında değildim. Davranışlarımın ilaçlar yüzünden böyle olduğunu anlayamıyordum, ama yine de biraz psikolojik içgörüm vardı. Örneğin bir ara operatöre, "aslında ben, karanlıkta ıslık çalıyorum," dedim.

"Euphoria" (aşırı neşeli olma hali) tüm davranışlarımı kapsamıyor; çünkü bazen ciddi şeylerden de bahsediyordum.

Bazı şeyleri aklımdan geçirdiğimi sanıyordum ama sonradan bunları yüksek sesle söylediğimi öğrendim. Ameliyat bittikten sonra masadan kalktığımı ve sedyeye doğru yürüyüp onun üstüne çıktığımı düşündüm. Bu yanlış anlamaydı. Hiç de ayağa kalkabilecek durumda değildim. Sonradan, gerçekten kalkmaya çalıştığımı ve bir doktorun beni tuttuğunu öğrendim. Ameliyattan birkaç saat sonra kendime gelmiş ve davranışlarımın ne kadar garip olduğunu farketmiştim.

Ameliyat sırasındaki ruh halim bir çeşit scpolamin psikozuydu. Bu psikozun özelliği "euphoria", konuşkanlık, kısıtlamaların kalkması, durumun yanlış yargılanması gibi davranışlardı. Halüsinasyonlar, çılgınca düşler yoktu. Böylesine çelişkili psikolojik sendromlar yalnızca kendi gözlemlerimle belirlenebilirdi.

Aslında davranışlarımın kaygısız ve neşeli oluşu, oldukça yararlı oldu. İçimde gizli olan endişe ve kaygılara karşı bir kalkan gibi beni korudu. Kaygılarımdan ve çektiğim acıdan kendimi biraz uzaklaştırmış oldum. Bu "euphoria" ve endişe arasındaki çelişkili durum deneysel olarak oluşturulan mescaline psikozunda da aynen görülmektedir.

Ağrı ve analjesik ilaçlar konusuna gelince; ağrının "kalitesi" çok önemlidir. Yalnız ben bu ameliyattan sonra yedi sekiz ayrı tipte ağrı sayabilirim. Bunlar sözcüklerle anlatılamaz. Bu ağrılara bir numara vermem gerekirse, okuyucu da bunların özelliklerini ve yan etkilerini rahatça görebilir.

Ağrının niteliklerinden bazıları şunlardır:

1) Lokalizasyon- yerini belirleme, sınırlama. Ağrıların bazılarının yerini belirleyemiyordum, bazılarını da tam olarak gösterebiliyordum.

2) Süresi.

3) Olgu sonrası etki- Bazı ağrıları geçtiğini bildiğim halde yine de devam ettiğini düşünüyordum. Görü ile görmek ara-

sındaki fark gibi, ağrı-algılama olayında da böyle yanılsamalar olmaktadır. Bence bunun psikosomatik tıpta fazla önemi yoktur.

4) Ağrının özel nitelikleri- bir sinire dokunulunca duyulan ağrı gibi.

5) Korkuyla çağrışım- bazı ağrılar, diğerlerinden çok korkuyla bağlantılıdır.

Fiziksel hastalıklarda eğer psikolojik faktörler büyük rol oynuyorsa, hastaların hastalıklarının ilk dönemlerinde, üretici aktivitelerini uyarmak yararlı olacaktır. Benim için de bu notları yazdırmak, organizmamın yeniden gücünü kazanmasına yardımcı olmuştur. Heine'nin dediği gibi:

Gerçeği söyleyeyim, hastalıktı
Yaratıcılığımı uyaran.
Yarattıkça iyileştim,
Yarattıkça düzeldim.

Bu çalışma, fiziksel hastalıkların da belirli ve çeşitli psikiyatrik yönleri olduğunu göstermiştir. Doktorlar çoğu kez bu gerçeğe sırt çevirirler. Hastalığın psikopatolojik yönü göz önünde tutulmalıdır. Bu faktörler yaşamla ölüm arasındaki farkı oluşturur.

Hastaların psikolojik önerilere gereksinimleri vardır, ne yapmaları gerektiği, yaşadıkları deneyimlerin ne anlama geldiği; tedaviden ne beklemeleri gerektiği ve ellerindeki olanaklardan nasıl en iyi şekilde yararlanacakları gibi konularda...

Fiziksel bir hastalığın bütün bu psikolojik ve psikopatolojik özellikleri, tedavi ve bakımın bir parçasıdır. Bu sorun üç aşamada çözümlenebilir: Birincisi, hemşirenin rolüdür; ikincisi, doktorun ve operatörün; üçüncüsü de psikiyatrın görevleridir.

Hastalanmamdan bu yana beş buçuk yıl geçti. Bu süre içinde kimseye ameliyatlardan, hastane deneyimimden bahsetmedim. Bunları yazmakla, hepsinden kurtulmuş olmalıydım.

Fakat yaşadığım deneyimlerden, hastanedeki görevim sırasında yararlandım. Psikiyatri'nin, fiziksel hastalıklarda ne kadar yardımcı olabileceğini öğrenmiştim. Özellikle ameliyat odasında, ağır bir hastaya neyin söylenip neyin söylenemeyeceğini bazı doktorlar bilmeyebilir. Örneğin bir ameliyattan sonra bir hasta şöyle demiştir: 'Bir doktor merak edilecek birşey olmadığını söyleyince bunu çok aptalca buldum. Merak edilecek birşey olmasaydı, hastanede ne işim vardı."

Bu arada beni ziyarete gelen doktor arkadaşların da söyledikleri oldukça moral bozucuydu. Kritik hastalığı olan hastalara şunların söylenmesini tamamen anti-terapik buluyorum:

1) "Bu çok olağan. Merak edecek birşey yok. Otopside bunun gibi yüzlerce vaka gördüm."

2) "Bazan hiç emboli olmayabilir, bazen de olabilir. Bir hastamda emboli vardı, o da merkezi arterdeydi." (Bu emboli körlüğe neden olur.)

3) Ödemler bazen kronikleşir. Bir hastamda ödem onbeş yıl sürdü."

4) Çoğunlukla bu vakalarda iyileşme görülür. Ama tabii mutlaka belirli bir yüzde de kronikleşir."

5) "Başlangıçta iyileşeceğinden şüpheliydik. Ama şimdi kurtulma şansın var."

Aslında bu sözlerin hiçbiri beni rahatsız etmedi, yalnız biri içime oturdu ve uzun süre unutamadım. Bir doktor bana bacaklarda oluşan filibitin o kadar kötü olmadığını yalnız aynı şeyin kollarda da olabileceğini anlatmaya çalıştı. Bunun üzerine kollarımda tuhaf hisler duymaya başladım; bu konuda çok kaygılanmıştım. Tabii ki yatakta uzun süre yatan bir insanın çeşitli yerlerinde karıncalanmalar olabilir. Gelişigüzel yapılan bir konuşma kollarım konusunda evhamlanmama neden

olmuştu. Sonra hastahanade çalışırken de, hastaların korktukları veya varolduğunu hayal ettikleri şeylerden, gerçek hastalıklarından daha çok tedirgin oluyorlardı.

Yüksek moralin iyileşmeyi hızlandırdığı, özellikle yaşlı hastalar için unutulmaması gereken bir gerçektir.

Hayali ağrılar da incelemelerimiz için çok gereklidir, önemledir. Bu ağrıların yeri belli değildir, tamamen yokedilemezler, ancak derinlerdeki psikolojik nedenler iyice araştırılmalıdır.

Gutman ve Mayer-Gross'un 'Ağrı Psikolojisi' teorilerini uygulayarak, şu sınıflandırmayı yapabiliriz:

1) Bütün benliği kaplayan ağrı
2) Ciddi ağrı
3) Keskin, kısa süreli ağrı
4) Önemsemeye değmeyen ağrı
5) Hayalî ağrı

Kendi deneyimlerime ve diğer hastalardan öğrendiğime göre organik ve nevrotik semptomlar aynı şekilde hissedilebilir. Bazı kişiler açıkta idrar yapamazlar; bu ameliyattan sonra görülen organik zorluğa benzer. Bu gibi fiziksel güçlükler kolaylıkla nevrotikleşebilirler. Pek çok iyi eğitilmiş hemşirenin de bildiği psikolojik yöntemlerle bu zorluklar yenilebilir.

Tuhaf gelecek ama, biz doktorlar 'ağrı trajedisini' kabullenmekte zorluk çekeriz. Artık kendi ağrı deneyimlerini açıklıkla hatırlayamama karşın, yine de ölüm hakkında felsefe yapmanın ağrı hakkında felsefe yapmaktan çok daha kolay olduğunun bilincindeyim.

Ölüm, bio-kimyadan kimyaya geçiştir; ama ağrı için böyle birşey söylenemez. Bilim adamları olarak bizler, nedenleri bulmak, işlevleri izlemek, tedavi etmek ve önlemek isteriz. Ama bize gelen her hastanın aklında ilkel ve çocuksu bir istek vardır: Doktor'un ağrısını azaltması ve korkularını gidermesi. İşte bu noktada tıp ve psikiyatri buluşuyor.

III. BÖLÜM

İLAÇ VEYA UYUŞTURUCU ETKİSİ ALTINDA YAŞANANLAR

Dr. Philip Smith

'MESCALİNE'LE BİR PAZAR.'

Kısa bir süre önce, 'mescaline' gibi halusinojen ilaçların, gerçekten geçici şizofrenik bir duruma neden olduğu sanılırdı. Şimdi bunun doğru olmadığı düşünülmektedir; belki ilaçların neden olduğu deneyimler psikoz belirtilerine benzemektedirler. En tehlikeli şey, fazla genelleme yapmaktır; çünkü çeşitli ilaçların değişik psikolojik etkileri vardır ve psikoz da geniş çapta çeşitli deneyimleri ve davranışları kapsamaktadır. LSD ve mescaline deneylerinin en önemli yönü; neden oldukları deneyimlerin dikkatle, yakından ve tekrar tekrar, eğitilmiş elemanlar tarafından gözlemlenmesidir. Aşağıdaki, olgusal analiz konusunda uzmanlaşmış bir psikiyatrın anlattığı gerçek bir öyküdür. Bu tür anlatımlar patolojik durumların anlaşılabilmesi açısından çok değerlidirler.

GİRİŞ

Deneyin amacı, onu hazırlayanların araştırıp buldukları verilerin üzerinde hak iddia etmek değildir. Bu materyal araştırılmamıştır ve bu öykü araştırmacılar tarafından uydurulmamıştır. Kaydettiğim deneyimler bilimsel deney felsefesinin gerektirdiği ölçülebilir niteliklere sahip değildir.

Mescaline'in verdiği sarhoşluğun sübjektif, olgusal öyküleri, tıp literatüründe pek fazla değildir. Bu öyküler genellikle kısa ve tek bir algıya, görüşe dayanır. Halbuki okuyacağınız öykü çeşitli algılarla doludur ve elli yıl önce moda olduğu gibi daha kişisel materyalleri kapsamaktadır.

Aslında bu deneyimi kaydetmek istemiyordum ve bunları yazmak için bir hazırlığım yoktu. Meslekdaşım Dr. Shurley'in cesaret vermesi sonunda, kendi deneyimlerimin, olgusal öykü olarak bir değeri olabileceğine inandım.

Bu öykü bir çeşit otobiyografidir; ve bunun başkalarını da aklın çalışmasını etkileyen olgusal öykülerini anlatmaya yöneltmesini umuyorum. Bu, onlara iyi bir araştırma alanı hazırlamaları için bir davetiyedir.

KAYIT: Oklahoma Şehri, Oklahoma, İlkbahar 1958
DENEY: Topeka, Kansas, Sonbahar 1956

İlacın normal insan denekler üzerindeki etkilerinin objektif olarak ölçülebilmesi için yapılan deneyin bir bölümü olarak, 200 miligram 'mescalin sulfat' aldım. Mescaline, Peyote'un en aktif elemanıdır ve yakın zamanlara kadar, psikotomimetik veya halüsinojenik ilaç olarak bilinmektedir. Dozaj, iki meslektaşım tarafından bir pazar öğlesi verilmişti. Bu iki doktor öğleden sonrayı benimle geçirdiler. (Bence psikiyatrlar, kendi zihinlerini karıştırmaktan, diğer insanlar kadar korkarlar. Bazı arkadaşlarım, 'bir daha kendine gelememekten' de korkmuşlardır.) Aklıma Sokrat'ın zehir içişi geldi ve oturup neler olacağını beklemeye başladım. Öğle yemeği yememiştim, karnım açtı, başka bir sorunum yoktu.

İlacın verilmesinden 45 dakika sonra, Dr. M.'nin önerisi üzerine, uzandım, gözlerimi yumdum ve zihnimi serbest bıraktım. Sonra bir değişiklik hissetmeye başladım.

Duyduğum his sanki saçımın veya tırnağımın uzadığını farkettiğim zaman duyduklarım gibiydi —değişiyordum ama esas imajım aynı kalmıştı. Biraz sonra ilacın etkileri öylesine büyümeye, çoğalmaya başladı ki görmezlikten gelemezdim. Herhangi bir açıklama yapmadan, yanımdakilere durmadan benim yine eski ben olduğumu, değişmediğimi söylüyordum. Bir süre beni gülümseyerek dinlediler, sonra da 'belki de değişiyorsun' dediler.

Önce öfkelendim. Sonra şaşırarak, onun ne dediğimi gerçekten anlamadığını farkettim. Ben, benliğimi daha yoğun bir şekilde (ama yabancılaşmadan) hissettiğimi söylemek istiyordum. Algılama yeteneğim yoğunlaşmıştı ve içimde bir huzur, bir ferahlık vardı.

Gözlerimi kapayınca net, ışıksız ama apaçık, belirgin bir boşlukta duran tuhaf, yeni bir çiçek, belki de bir kaktüs görebiliyordum. Sapı kalın ve mermer gibiydi. Gaz alevi gibi parlak mavi renkteydi. Çiçeği ise fosforlu kırmızı-mor renkteydi. Çiçeğin cinsi de ateş gibi, duman gibi uçucu bir maddeydi.

Soğuk, yavan, statik ve katı bir yapısı vardı. Gözümü açınca birden kayboldu; kapayınca yeniden göründü. Bu çiçek fantazisine yapılacak bir iş gözüyle bakıyordum. Ben bir denektim ve deneyi yapanlar için çalışıyordum. Yine de bu çiçeğin, bütün bir deney ansiklopedisinin ilk sayfası olduğunu hissediyordum.

Deneyin bir bölümü gereğince, bazı basmakalıp kurallara uymam gerekiyordu. Bazen sözlü, bazen yazılı talimatlar vardı. Bu çeşit çalışmaları, deneyden önceki hazırlık ve kontrol döneminde de yapmıştım; ve gerçekten zor olduğunu görmüştüm.

Şimdi, bir aptal gibi görüneceğime emindim. Yazılı talimatı yoğun bir çaba göstermeden anlayamıyordum. Projeyle ilgiliydim ama bu en basit işlemleri bile yapmakta çaktiğim zorluklar gerçekten görmeye değerdi. Talimatlar okumak, dinlemek, yani işitmek ve görmek için büyük çaba harcamam lazımdı. Basılmış bazı sembolleri yazı olarak algılamak ve adım adım bu sözcükleri anlamaya çalışmak için yorucu ve zor bir çalışma gerektiriyordu.

Eski alışkanlıklar işlevlerini yitirmişlerdi. Yeniden düşünmem, örneğin okurken nereden başlamam gerektiğine karar vermem için bir çaba sarfediyordum. Okumak için üst soldan başlanacağını bulmam oldukça zaman alıyordu. Tersten okusam ne anlam çıkacağını merak ediyordum, her harfi tek tek okumayı denedim, bunun gibi gördüğüm eğitime uymayan davranışlar sergiliyordum. Mantığım bunun bir çılgınlık olduğunu farkediyordu ama mantığın güçlü kasları yoktu. Zaman kavramını da yitirmiştim. Bana anlamsız bir kavram gibi geliyordu. Kafamdaki eski kavramlar güvenilir değildiler, sanki parça parça olmuş, sonra bu parçalar değişik bir şekilde yeniden biraraya getirilmişlerdi. Davranışların mantıklı veya faydalı olmaları şart değildi, amaca ulaşması yeterdi.

Bu düşünce şeklim, yapmam gereken diğer işlere de yayıldı, anımsamamın sınanması, labirentler, bloklarla işlemler yapılması vs... Deney iki saat kadar sürdü. Hareketlerim de değişmişti. Deney sırasında bazen hareket etmek, bazen de hiç kıpırdamamak istiyordum. Çok farklı davrandığımı biliyordum ve bunu gözlemcilerin anlamadığının da farkındaydım ama umurumda değildi.

Ayağım konusunda hissettiğim harika, şahane duygularımı onlara söyleyip söylemeyeceğime karar veremiyordum. Neden bahsettiğimi anlamayacaklarını hissediyordum. Hislerimi tam olarak anlatabileceğimden emin değildim. Saçmalığımdan biraz utanıyordum. Dr. M.'e gülmeyeceğine söz verirse anlatacağımı söyledim. Ayağımın sindirim sistemi olmadığını ve ayakların kusamayacaklarını biliyordum ama yine de hissettiğim şey buydu, ayağımın midesi bulanıyordu ve kusmak üzereydi.

Bu haldeyken çevremde bana yardım edecek kişilerin oluşu beni ferahlatıyordu. Sıcak dostluk hislerim kolayca kabarmıştı, ama aynı kolaylıkla onlara saldırabilir, kavga

çıkarabilirdim. Dünya'nın boşluğunu, ahmaklığını kınayabilirdim.

Bu dönemde düşünme mekanizmama neler olduğunu, bir geriye bakışla anımsayabilirim. İçimde bir huzursuzluk veya endişe hissettiğimde karar-verme yeteneğim çalışmaya başlar. Bu huzursuzluğu gidermek için bir harekete geçmek istemeli ve sonra bu isteği gerçekleştirmek için gereken herşeyi yapmaya çalışırdım. Karar vermenin gerilimi işleme geçinceye dek yükselir ve amaca ulaşınca da ferahlardım. Bu küçük, büyük her türlü karar veya davranışlar için geçerlidir.

Esas olarak bir karar iki şekilde verilir. İnsan ya harekete geçmeyi, ya da hiçbir şey yapamamanın stresini yaşamayı seçer. Bir problemin iki cevabı olabilir, evet ya da hayır. Örneğin, susadım. Bu hissi doyurmam için iskemleden kalkıp, su şişesine giderek su almam gerekiyor. Eğer yerimden kalkmazsam, susuzluğum geçmez ve huzursuzluğum artar. Okumakta olduğum paragrafı bitirene kadar susuzluğa karşı koyuyorum. Durumun gerginliği iskemleden kalkarken hafifliyor ve suyu içince de tamamiyle geçiyor. Verdiğim karar ve bu doğrultuda hareket etmem, gerginliğimi geçiriyor (susuzluğumu da).

Mescaline'in etkisi altındayken bir alternatif daha görüyorum: hiç karar vermemek. (Bu, kararsızlık anlamına gelmiyor, karar vermeyi reddetme yolunu seçmek demek oluyor.)

Karar-verme geriliminin tam olarak geçmesi, benim 'karar vermeme' durumunu seçmemle olabiliyor. Bu mekanizmayı uyandırmak çok kolay olmuştu. Erteleme veya gerilim artıran bir kararsızlık bahis konusu değildi. Karar vermemekte yeterince doyurucu olabilir. Etkisi, bir karar vermiş olma ve bir işlemi tamamlamış olmanın etkisi kadar rahatlatıcıydı. Bir örnek vereyim: Elimde bir kalem vardı ve onunla yazı yazmak üzereydim. Kalem konusunda bildiklerimi tekrarladım (tahta, grafit, yazı yazmakta kullanılır, sözcükler

yazar vs). Karar verilmişti. Kağıda bir-iki santimetre yaklaştığında —karar vermemeye karar verdim. Elim, kalemi tutan elim havada kaldı; kalemi bir sanat eseri gibi dikkatle inceledim. Hareket-etmemek doyurucuydu. Kararsızlığın yarattığı stress yoktu. Zamanın geçmesi önemli değildi. Karar vermemek bana tam bir huzur ve rahatlık vermişti. Bu zaman dışı ânın tadını çıkardım. Sonra normallik geri döndü ve kalemi yazma pozisyonuna getirdim. Bu 'karar-vermeme' hali yayıldı, sık sık geldi geçti ama her gelişinde daha uzun süreli oldu.

İlacın etkisindeyken, bir karar verebilmek çok güçtü ve sabrımı zorluyordu. Her kararı, alışkanlık faktörünü kullanmadan tüm bilincimle vermem gerekiyordu. Tuvalete gideceğimi söyleyince, gözlemcilerden biri beni götürdü. Buna çok sevinmiştim; çünkü hangi kapıdan gireceğime, kadınlar tuvaletini mi yoksa erkeklerinkini mi kullanacağıma karar vermem gerekmemişti. Tuvaletteki, 'sifonu çekiniz' yazısını görünce de aynı derecede sevinmiştim. Bundan sonra yapacağım şey test odasına dönmek olacaktı. Bunun yerine, 'karar vermemeyi' seçtim. Olduğum yerde kaldım, dinlenme odasında güneşli bir yer bulup yattım. Bu aptalca görünebilir, biliyorum, ama o an için bence uygun bir eylemdi. Bunu öbürlerinin anlamayacaklarını da biliyordum ama umurumda değildi. Beni tatmin ediyordu ya! Günışığıyla ısınmış olan o yere bir sevgi, bir yakınlık duyuyordum! Herhangi bir nesnenin varoluşundan ötürü bir sevinç hissediyordum. Varolduğuna memnundum ve varolduğu için onu seviyordum! Bu his, insanın çok sevdiği bir hayvana duyduğu sıcaklığa veya yorgun bir çocuğu rahatlatırken duyduğu tatmin hissine benziyordu. Yeri okşadım ve "küçük kalbini Tanrı korusun", dedim. Bu bana biraz espirili bir söz gibi geldi ama öylesine safça bir komikliği vardı ki; gülmekten biraz daha iyi bir tepki göstermek gerekirdi.

Bir amaç sahibi olmak yararsız bir kavramdı. Bütün eylemler doyurucu oldukları oranda eşit değerlere sahiptirler. Geriye bir adım atmak, ileriye adım atmak kadar iyi bir hareketti. Suskunluk, konuşmaktan daha kötü değildi. Bir şeyler yapabilirdim ama eylemimin bir amaca yönelik olması şart değildi. Hareketsizlik de işe yarayablir, ve bazen daha da iyi olabilir.

Kendi kendime, öbürlerinin bilimsel maceralarına yardımcı olmamı beklediklerini hatırlatarak, sonunda yerimden kalkabildim.

Deneyin normal akışı süresince 'hareket duyularımda' değişmeler olmuştu. Kıpırdadığım, hareket ettiğim zaman, bir kas işlemi sonunda pozisyon değişimi hissi yerine, lokalize ve pozisyonal bulantı hissi duyuyordum. Ayağımdaki bulantı hissi şimdi genelleşmişti ve oldukça yorucu oluyordu. Bulantımdan bahsettiğimde, gözlemcilerin etraflarına bakınıp, bir kesekağıdı aradıklarını görünce öfkeleniyor ve tiksiniyordum. Şunu anlatamıyordum: Ben bulantı hissetmiyordum, vücudumun belli bazı bölgelerinde bulantı oluyordu. Ayaklarımı kaldırmak benim için hiç istenmeyen bir hareketti. Ayaklarım bana bulantıları olduğunu söyleyeceklerdi. Yalan söylemiyorlardı, yalnızca doğru karar veremiyorlardı veya kendilerine ait olmayan bazı his ve duyuları ödünç alıyorlardı. (Deney sırasında, bacaklarımın kendilerini yönetme yetkileri yoktu.)

Dört saat kadar süren mescaline aleminden sonra onu tamamen bırakmaya hazırdım. Gözlemcilerime yorulduğumu söyledim. Daha önce hiç hissetmediğim kadar bitkinlik hissediyordum. Bir ağrım yoktu, bulantı veya yorgunlukta duymuyordum, yalnızca çok, çok bitkindim. Algılamalarımda bir değişiklik olacağını umuyordum, ama o da olmadı. Bir tablet Dexamyl verdiler, genel bir uyarıcı olarak. Dr. S. arabasıyla beni eve götürecekti.

Arabaya doğru yürürken, uzun süredir hareketlerimi düzenli bir şekilde kontrol etmemiş olmama karşın, yürüyebildiğimi farkedince gururla karışık bir memnuniyet duydum. Yürümemin düzgün olduğunun farkındaydım, ama sanki on yıldır el sürmediğiniz bir klarneti hala çalabildiğinizi farketmek gibi bir şeydi bu.

Eve giden kısa yolda, arabayı kullanan Dr. S.'ye karşı büyük bir dostluk ve kardeşlik hissettim. Normal durumlarda Dr. S. ve Dr. M. ile meslektaşlık dışında pek dostluğum yoktu ama şimdi bile o ikisini anımsayınca bir sıcaklık ve iyilik hissi duyuyordum —sanki uzun süre dostluğumuzu paylaşmış gibi.

Dr. S., karıma, düşünmekte zorluk çektiğimi söyledi ama akşam yemekte karım, davranışlarımda bir farklılık görmediğini söyledi. Evimi ve ailemi görmek bana çok iyi gelmişti —her odayı görmek, her eşyaya, ailemin her ferdine ayrı ayrı dokunmak istiyordum. Bunlar için büyük bir özlemim yoktu ama bu kez hoşlanma, zevk alma duyularım daha güçlenmişti. Hala bazı basit şeyleri yapmaya karar vermekte güçlük çekiyordum —örneğin peçeteyi almak gibi. Kısa süre sonra Dr. S. gitti, ben de yatağa girdim.

Genellikle kısa bir hayal kurma fantazisinden sonra kolaylıkla uykuya dalardım. Fantazilerim çoğunlukla görsel olurdu ve sona eren gün boyunca olup bitenleri gözden geçirirdim. Bu gece böyle olmadı. Fantazi hep vardı ama hiç uykum gelmiyordu. Kontrol altına alamıyordum. Düşüm hiç de ilginç değildi, hatta sıkıcıydı denilebilir; plansız, bir sürü yabancılarla dolu bir fantaziydi. Başka bir şey düşleyerek bu sıkıcı fantaziyi bastırmaya çalışınca da, ikisi birden varlığını sürdürmeye devam ediyordu. Bu, aynı perdeye aynı anda yansıtılan iki ayrı filmi birden seyretmeye benziyordu. Anlamsız bir şeydi bu. Bazen, kağıt bebekler gibi iki boyutlu insanlar görüyordum; bunların bazen de duvar kağıtları gibi renkli desenleri vardı.

Gözlerimi açınca bu görüntüler kayboluyordu; ama hemen sonra odanın loşluğunda yeniden beliriyorlardı, hemen bir metre önümde...

Bu görüntü yavaş yavaş şekil değiştiriyor, üzerinde hafif bir rüzgar esen, küçük sarı çiçeklerle dolu bir tarla haline geliyordu.

Bütün geceyi bu monoton manzarayı seyrederek geçirdim; bu arada uyuyup uyumadığımdan emin değilim. Yani bu olanları uykuda mı yoksa uyanıkken mi yaşadığımdan emin değildim.

Ertesi gün işe gittim ve rutin, günlük işlerimi fazla güçlük çekmeden halledebildim. Yine de telefonu kullanırken kısa kararsızlık dönemleri yaşadım. Telefon çalınca iki elimi birden uzatıyor ve hangisini kullanacağıma karar veremiyordum. Sonra rahatladım ve işi "alışkanlığa" bırakıp, sol elimin o çok iyi bildiği işi yapmasına izin verdim.

Bazen de çok iyi bildiğim bir telefon numarası üzerinde düşünüyor ve rehbere bakmak gereksimini hissediyordum. Sonra "rahatlarsam"' numarayı zahmetsizce anımsayabileceğime kendimi inandırdım.

Bu günde elde ettiğim en değerli şey, hafızanın ne derece önemli olduğunu ve kısıtlanmazsa ne kadar güçlü olacağını öğrenmiş olmamdı.

İkinci gece uykum oldukça normaldi yalnız ertesi sabah tamamen dinlenmiş olarak uyanmadım. Üçüncü gün ise bir iki kararsızlık olayı dışında normal geçti.

O zamandan beri, bu "mescaline" deneyinin bir çeşit dönüm noktası olduğunu hissederim. Deneyden sonraki ilk altı ay boyunca, bunu bir daha tekrarlama düşüncesi bile beni tiksindiriyordu. Nasıl olduysa geçen yıl bu tiksintim geçti ve

buna katlanabileceğimi hatta tekrarlamaktan zevk bile alabileceğimi hissettim.

Bütün deney derin bir bilgi kaynağıydı ve hâlâ da öyledir. O zihinlerden silinmeyecek, sonsuza dek bilinecek bir deneydir. Kendimi bu deney sayesinde, başka hiç bir şekilde anlayamayacağım, tanıyamayacağım bir fırsatı elde etmiştim.

Fitzhugh Ludlow

HAŞHAŞ YİYİCİ

Haşhaş Yiyici" kitabı, De Quincey'in "Bir Afyon Yiyicinin İtirafları" isimli eserinin, Amerikan versiyonudur. F. Ludlow, on dokuzuncu yüzyılda yaşamış bir Amerikan gazetecisiydi. Kitabı, insan akılcılığı ve fantazilerinin ulaşabileceği en uzak yerlere yapılan yolculukları anlatmaktadır. Yalnız, bu garip yolculukları yaparken, yansıtıcı bir gözle, gözlemler yapmıştır. Sonuçta ilaç etkisinde olma halinin olağanüstü bir tanımlaması yanında, değerli, bilimsel bir öykü ortaya çıkmıştır. Bazı deneyimler, psikoz vakalarında görülen olgulara benzemektedirler.

En göze çarpan benzerlik, düş alemidir. Yalnız, Ludlow'un öyküsünde fantazilerin gerçekten yaşandığına dair daha çarpıcı bir duygu sezilir. Ve bu fantazilerin kapsamları daha tuhaf ve daha beklenmedik olaylarla doludur.

Ludlow'un kitabının değeri, biraz da yaşadığı akıl dışı, olağanüstü deneyimlere uyacak şekilde akıl-dışı ve olağanüstü bir stilde yazılması yüzündendir. Dili-bağlı birisi aynı deneyimi yaşayabilir ama bunu başkalarına aktaramaz. Kitabının sonlarına doğru Ludlow, şöyle yazar, "Haşhaş yiyen kişinin, bütün yeteneklerinin doğaüstü kapsamları ve işlevleri yoluyla, dünyasında gerçek anlamda değişmeler olur..... beynine gelen tüm semboller onun için anlamsızdırlar.... çevresindekiler hep düşmüş, alçalmış kişilerdir, söylenen her şeye, bir şey anlamadıkları için, gülerler.... dehşet, korku, kendinden geçme gibi duygular uyarılmıştır." Ve kitabını şöyle bitirir,"Gördüğüm, hissettiğim ve hâlâ hissetmekte olduğum şeyler.... hiçbir şeye sınır konulamayacağı sonucuna ulaşmamı sağladı."

1885 ilk baharında bir sabah, doktora uğramıştım. "Yeni aldığım şeyleri gördün mü?' dedi.

Gösterdiği taraftaki raflara doğru baktım ve son ziyaretimden bu yana Tilden Co. şirketince hazırlanmış değişik maddelerle dolu küçük şişelerin konduğu karton kutuların bir rafa dizilmiş olduğunu gördüm. Boy sırasına göre dizilmişlerdi ve bir amatörün gözlerine ziyafet çeken bir dizi nişangâh gibi görünüyorlardı. Raflara yaklaştım, dikkatle baktım.

Bir bakışta bunların çoğunun benim eski tanışlarım olduğunu anladım. "Conium, taraxacum, rhubarb -a! bu da ne? Cannabis İndico?" Doktor, yeni cicilerine bakan bir çocuk sevinci ile, "O doğu Hint kenevirinden elde edilen güçlü bir ilaçtır, tetanos vakalarında kullanılıyor," dedi. Küçük şişeyi aldım, kutusundan çıkarıp yakından incelemeye başladım. Geniş, yassı mantarı bir saniyede çıkardım, şişede zeytin rengi, zift kıvamında ve belirgin bir kokusu olan madde vardı. Çakımın ucuyla bir parça çıkardım, tam tadına bakacaktım ki, doktor, "Dur!" diye bağırdı, "kendini öldürmek mi istiyorsun? Bu madde öldürücü bir zehirdir." "Öyle mi!" dedim, "Yo, kendimi öldürmek gibi bir niyetim yok." Mantarı yeniden yerine taktım ve şişeyi kutusuna koyarak rafa kaldırdım.

Sabahın geri kalan bölümünü 'Cannabis Indico' hakkında bilgi toplamakla geçirdim. Bulduklarımın hepsi, birçok ek bilgi ile birlikte, Johnston'un 'Günlük Yaşamın Kimyası' isimli pek de değerli olmayan çalışmasında görülebilir. Araştırmalarımın sonunda üç önemli sonuca ulaştım:

Önce, doktor hem haklı hem haksızdı. İlaç, çok miktarda alınması halinde, başka herhangi bir narkotik kadar, ölüme neden olabilirdi ve devamlı kullanıldığında hem bedene hem zihine çok zararlıydı. Haksız olduğu yön ise, bu ilacın az alınması halinde öldürücü olmamasıydı. Milyonlarca insan hergün afyon gibi bu ilacı da kullanmaktaydı. İkinci sonuç ise şuydu. Doğu gezginlerinin ilham kaynağı haşhaştı ve aylarca önce okuyup hayran olduğum Bayard Taylor'un en canlı pasajının konusu da buydu. Üçüncü olarak; ben bu ilacı daha önce denediğim maddelerin listesine eklemeye karar vermiştim.

Bu son kararımı uygulamak için, arkadaşım gözden uzaklaşana kadar bekledim. Çünkü ona göre bu deney, bir intihar girişimiydi ve dehşete düşecekti. Sonra yavaşça küçük şişeyi kutusundan çıkardım ve on gram kadar bir parçasını aldım. Ve bunu, sonucun tehlikesini düşünmeden yuttum.

Etkileri bundan sonraki dört saat içinde görebilecektim. Bu süre her hangi bir olay olmadan geçti. Aldığım dozun yetersiz olduğu açıktı.

Tedbirli olmam gerekiyordu, bu yüzden aynı deneyi tekrarlayabilmek için birkaç günün geçmesini bekledim ve sonra büyük bir gizlilik içinde, bu sefer on beş gramlık bir doz aldım. Bu doz da birincisi gibi etkisiz oldu.

Yavaş yavaş, her seferinde beş gram artırarak, dozajı otuz grama çıkardım ve bu miktarı bir akşam, çaydan yarım saat sonra aldım. Bu sırada, kendimin kesinlikle haşhaştan etkilenmediğime inanmış durumdaydım. Bu kez de deneyin diğerlerinden farklı olmayacağından emin olduğum için, yakın bir arkadaşımı ziyarete gittim. Müzik ve sohbetle, güzel bir gece geçirdik. Saat 10'u vurunca, ilacı alalı üç saat geçtiğini ve her zamanki gibi olağanüstü hiçbir şey olmadığını farkettim. Bu deney de diğerleri gibi başarısız olmuştu.

Aa! Bu ani ürpertinin anlamı ne? Sanki bir gücün yarattığı şoku hissediyor gibiydim; beynim parçalanıyor, parmaklarımın ucuna kadar sarsılıyordum, neredeyse oturduğum iskemleden fırlayacaktım.

Artık şüphe yoktu. Haşhaş etkisini gösteriyordu. İlk duygum, kontrol edemediğim bir dehşet hissiydi —istemediğim , hazır olmadığım bir şeyi elde etmiş olmanın dehşeti. O anda, üç saat önceki halime dönebilmek için her şeyimi verirdim.

Hiçbir yerimde ağrı, sızı yoktu yine de anlatılamayacak bir gariplik bulutu üzerime çöküyor, beni tanıdığım, bildiğim herşeyden ayırıyordu. Eskidenberi çok iyi tanıdığım, sevdiğim yüzler çevremdeydiler, ama yalnızlığımı paylaşmıyorlardı. Onların paylaşamayacakları bir yaşama dalmıştım. Yerin yakınlığı ve sonsuz bir uzaklık kavramı içiçe girmişti sanki.

Her şeye rağmen konuşuyordum; bana bir soru sorulmuştu ve ben cevaplamıştım; hatta bir espiriye gülmüştüm bile. Yinede sanki konuşan benim sesim değildi; başka bir zamanda, başka bir yerde işitmiş olduğum bir sesti. Bir süre, dış alemde neler olup bittiğini bilemedim, sanki bir düşü birkaç gün sonra anımsamış gibiydim. Bütün gece boyunca şömineden hafif bir esinti geliyordu; bu şimdi durmadan hızlanan bir tekerleğin dönme sesine benzedi. Bu ses bütün dünyayı dolduruyordu, bir an sersemledim —adeta bu sesin içinde kaybolmuş gibi oldum. Tekerleğin dönüşü yavaşladı ve durdu ve monoton sesi değişti ve büyük bir katedralin orgunun titreşimleri haline geldi.

Org'un titreşimlerinin inişli çıkışlı tonu içimi bir hüzünle doldurdu. Bunun gerçek olduğuna öylesine inanmıştım ki, müziğin arkadaşlarımın üzerinde bıraktığı etkiyi görmek için etrafıma bakındım. Ama, gerçekle ayrı dünyalarda yaşıyorduk. Kimse müziğin farkına bile varmamıştı. Belki de ben tuhaf davranıyordum. Birden bütün gece pembe-mavi ipekten yarış alanı üzerinde minik bir tığla koşturan, bir çift el birden durdu ve bu ellerin sahibi bana bakmaya başladı. Ah! Beni bulmuştu —kendi kendime ihanet etmiştim. Dehşet içinde bekledim, her an birisinin 'haşhaş' sözcüğünü dile getirmesini bekledim. Hayır, o hanım yalnızca biraz önceki konuşmayla ilgili bir şey soruyordu. Bir robot gibi cevap vermeye başladım. Bir kez daha bana yabancı gelen sesimi duyunca, başka bir dünyadan, bir yabancının konuştuğunu sandım. Oturdum ve dinledim, o ses hâlâ konuşuyordu. İlk defa olarak haşhaşın zaman kavramlarında da değişiklikler yaptığını anladım. Cevabın ilk sözcüğüyle son sözcüğü arasında sanki yıllar geçmişti.

Zamanla beraber mekan boşluğu da genişlemiş gibiydi. Arkadaşımın evinde hep bana ayrılan belirli bir koltuk vardı. Orta masasından üç fit kadar uzaklıkta bu koltuğa oturuyordum. Hızla bu uzaklık büyüdü. Atmosfer genişledi, çevremi büyük boşluklar sardı. Çok geniş bir salondaydık ve ben, arkadaşlarımdan uzakta, salonun öbür ucundaydım. Tavan ve duvarlar birdenbire yerlerinden kayarak salonu genişletmişlerdi. Of! Buna dayanamıyordum. Sonsuz bir boşluğun ortasında tek başına kalamazdım! Ve şimdi her an izlendiğimden emindim. Sonradan öğrendiğime göre, dünyadaki her şeyden ve herkesten şüphelenmek, haşhaş sarhoşluğunun tipik bir belirtisiymiş.

Karmaşık halusinasyonumun ortasındayken, çift kişiliğim olduğunu algılayabiliyordum. Varlığımın bir parçası bu müthiş deneyim girdabında dönüp dururken, öbür parçası da yukarıda bir yerlere oturmuş, olup bitenleri gözlemliyor, yorumluyordu. Bu sakin varlık diğerine acıyordu, ama kendine hakimiyeti elden bırakmıyordu. Bir ara eve gitmem gerektiği konusunda beni uyardı, aksi halde haşhaşın etkisiyle arkadaşlarımı korkutacak bazı şeyler yapabilirdim. Bu uyarıyı sanki başka birisi tarafından yapılmış gibi duydum ve çıkmak üzere kalktım. Orta masasına doğru yürüdüm. Attığım her adımla masa sanki daha da uzaklaşıyordu. Kendimi uzun bir yürüyüşe hazırladım. Sonunda, nasıl olduğunu bil-

meden, onlara ulaşabildim. Onlarla vedalaşmanın ne kadar sürdüğünü kestiremiyorum, ama sonunda kendimi caddede buldum.

Önümde sonsuz bir manzara uzanıyordu. En yakın sokak lambası millerce uzaklıktaydı. Bir ruh, görülebilen en uzak yıldıza doğru yolculuğa çıkıyordu. Büyük bir ciddiyetle sonsuz yolculuğuma başladım.

Beni çevreleyen hiçbir şeyin farkında olmadan yürüyordum. Harika bir iç dünyada yaşıyordum. Sırayla değişik yerlerde değişik kişiliklerle varoluyordum. Kâh gondolumla Venedik'te geziniyor, kâh Alpler'de doğan güneşi seyrediyordum. Bazen de bakir bir tropik ormanda yaşayan dev gibi eğrelti otu oluyor, esintiye ayak uydurarak yapraklarımı hafif hafif kıpırdatıyordum. Ruhum bir bitki özü haline girmişti. Harun Reşid'in hazineleri bile insanlığımı bana geri veremezdi.

O yürüyüşte yaşadığım bütün değişimlerin ayrıntılarına girmeyeceğim. Ara sıra düşlerimden gerçek dünyaya dönüyordum, yol üzerindeki tanıdığım bir yeri görüyordum. Eve gidene kadar yol boyunca düşler ve şoke edici uyanmalar arasında gidip geldim.

Oturduğum evin bulunduğu caddeye gelince yeni bir olgu ortaya çıktı. Belki yirminci kez uyanmıştım ve gözlerim açıktı. Çevremdeki herşeyi tanıdım ve eve olan uzaklığı hesapladım. Birdenbire yanımdaki duvardan bir şekil çıktı ve yolda önümde durdu. Saçları kar gibi beyazdı ve omuzlarına bukleler halinde dökülüyordu. Omuzlarında bir de ağır bir yük taşıyordu, bir çuval gibi...

Halinden pek hoşlanmadığım için, çevresinden dolaşıp geçmek amacıyla yana doğru bir adım attım. Yakındaki bir sokak lambası yüzünü aydınlatınca, tarif edemeyeceğim bir dehşet duydum. Ölünceye dek o yüzü unutmayacağım. Yüzünün her çizgisi suçlarıyla damgalanmış gibiydi, iğrenç bir

ifadesi vardı; affedilemeyecek bir suç işleyenlerde görülen korkunç bir ümitsizlik görülüyordu bu yüzde. Shelley'in Cenci'sine model olabilirdi. Korku içinde, koşmaya başladım. Beni kemikli elleriyle tuttu. Omuzundaki yükü yavaşça alıp, benim omuzuma koydu. Ben yükü yere fırlattım ve adamı ittim. Sessizce geri döndü ve yükü geri verdi. Bağırarak , "Be adam ne demek istiyorsun?" diye sordum. Yüzü kadar iğrenç bir sesle cevap verdi: "Yükümü benimle beraber taşıyacaksın," ve üçüncü kez onu omuzlarıma koydu. Yine bir kenara fırlattım ve adamı iterek kendimden uzaklaştırdım. Adam arkaya doğru sendeledi ve düştü; o ayağa kalkmadan ben koşarak aramızdaki mesafeyi açtım.

Bu fanteziyle uğraşırken duyduğum heyecan yüzünden haşhaşın etkisi de iyice artmıştı. İçimden kontrol edemediğim bir yaşam fışkırıyordu. Nefesim sıklaşmış ve daha sıcaklaşmıştı. Motor gibi sesler çıkarıyordum. Bir elektrik enerjisi beni dayanılmaz şekilde ileriye doğru yöneltiyordu. Etlerimin patlayacağından, içimdeki enerjinin dışarıya fışkıracağından korktum.

Sonunda evime girdim. Yokluğum sırasında yurdışındaki bir akrabam bize gelmişti ve beni bekliyordu. Evdeki doğal atmosfer bilincimi kısmen geri getirdi, hissettiklerimi yoğun bir çabayla bastırarak, akrabama yaklaştım ve bu gibi durumlarda söylenen olağan sözleri söyledim. Yine de biraz önce yaşadığım olağanüstü olayları anımsayarak, acaba bir hayaletle mi el sıkışıyorum diye düşünmekten kendimi alamadım. Çevremdekilerin yüzlerinde şaşkınlık veya korku görmeyince bunun doğru olmadığını anladım ve selamlaşmayı tamamlayıp oturdum.

Sırrımı saklayabilmek içim tüm direncimi kullanmam gerekiyordu. Bir ağrım yoktu ama çevremi saran esrar ve içimdeki duygular çok yoğundu. En küçük dokumda ve en ince damarımda bile kanın dolaşımını adım adım izleyebiliyor-

dum. Her duyum uyarılmış haldeydi, oturduğumuz oda bile pırıl pırıl görünüyordu. Kalbimin atışını açıkça duyabiliyordum öyle ki çevremdekilerin nasıl olup da duymadıklarına şaşıyordum. A! Kalbim şimdi de büyük bir fıskiye haline girdi, sular büyük bir gürültüyle fışkırıyor, kafatasıma çarpıp geri dönüyordu. Nabzım gittikçe daha hızlı atıyordu, artık damarlarımda kan normal olarak dolaşmıyor, çağlayanlar oluşturarak hızla akıyordu. Dolaşımın bu denli hızlı oluşu acaba hayal ürünü müydü? Bunu bulmaya karar verdim.

Odama giderek, saatimi çıkardım ve elimi kalbimin üstüne koydum. Bu çaba algılamamı normal duruma getirdi. Gözlemlerim arasında nabzımın da normale döndüğünü farkettim. Nabızsız bir akış yerine tekrar ritmik atışlar duyulmaya başlamıştı, sonunda dakikada 90 atışa döndü nabzım.

İçim rahatlamıştı, artık deneyden vazgeçebilirdim. O anda halüsinasyon geri döndü. Yine beyin kanaması, damar tıkanması, kanama, çeşitli ölüm şekilleri gibi kavramlardan korkmaya başladım. Kendime gelmeye çalıştım, yüzümü yıkadım —ama bir yararı olmadı. Yapacak tek birşey kalıyordu; bir doktora görünmek.

Bu karar üzerine odamdan çıkıp, merdivenlere doğru gittim. Bütün ailem yatmıştı ve ışıklar söndürülmüştü. Merdivenden aşağı baktım, dipsiz, karanlık bir kuyu gibiydi; dibe varabilmek için yıllarca yolculuk yapmam gerekecekti. Asla aşağıya inemeyecektim! Üst basamağa, ümitsizlik içinde oturdum. Birden bir düşünce bütün benliğimi kapladı. Eğer mesafe sonsuzsa, ben de ölümsüzüm demektir. Denemeye değerdi! İnmeye başladım, yıllarca sürecek yolculuğa! Durmadan koşuyordum; şimdi biraz dinlen, tıpkı bir yolcunun yol kenarındaki handa dinlendiği gibi; şimdi de karanlığın içinden ilerlemeye çalış; derken sonunda caddeye ulaşabildim.

II. ESCULAPİUSUN GÖLGESİNDE

Doktorun evine varınca kapıyı çaldım ama kimi isteyeceğimi unutmuştum. Bu çok doğaldı; çünkü ben Milano'da bir sarayın merdivenlerindeydim. Yo, (kendi kendime güldüm) Londra Kulesi'nin merdivenlerindeydim. Ama kimi isteyecektim? Bu soruya cevap verebilmek içim tüm zekamı zorladım ama bir çare bulamadım. Çevredeki evlere baktım, bunlar da birşeyler anımsamama yararlı olmadılar. Evvelsi gün şu evden çıkıp okula giden, kimin kızıydı acaba? İsmi Julia'ydı. Soyadı neydi? Hah! Julia H. ve babası da tabii ki Dr. H. idi. Bana çok uzun gelen bir bekleyişten sonra, çaldığım kapı açıldı. Dr. H.'nin odasına çıktım. Doktor zor bir ameliyattan sonra dinlenmek için uzanıyordu. Esrarlı bir havayla kapıyı arkamdan kilitledim; ona yaklaştım.

"Size birşey açıklayacağım", diye söze giriştim, "tüm yaşamım boyunca kimsenin duymasını istemediğim bir şeyi açıklayacağım. Sonsuza dek bu sırrımı saklayacağınıza söz veriyor musunuz?"

"Söz veririm; konu nedir?"

"Haşhaş alıyordum —Cannabis Indico ve korkarım ölmek üzereyim."

"Ne kadar aldınız?"

"Otuz gram kadar."

"Nabzınıza bakayım." Parmağını bileğime koydu ve yavaşça saydı; ben ölüm teşhisini bekliyordum.

"Çok düzenli", dedi doktor, "biraz hızlı sayılır ama. Bir yerinde ağrı hissediyor musunuz?"

"Hayır hiç ağrım yok."

"Hiçbir şeyiniz yok; eve gidip yatağa girin."

"Ama —şey— apopleksi —yani felç tehlikesi yok mu?"

"Pöf!" —doktor böyle dedi ve konunun kapandığını göstermek ister gibi tekrar uzandı. Elim kapı kolundaydı, doktor

beni durdurdu, "Bir dakika bekleyin; yanınızda bulundurmanız için bir toz vereyim, buradan gittikten sonra yine korkacak olursanız, bunu yatıştırıcı olarak alabilirsiniz. Odadan çıkınca lütfen hizmetçiyi çağırır mısınız?" dedi.

Hizmetçiyi çağırırken sesim sanki bütün binada çınlıyordu. Çıkardığım gürültüden kendim korkmuştum. Sonradan bütün bu belirtilerin haşhaş yüzünden olduğunu anladım. Bir keresinde bir arkadaşıma çok yüksek sesle konuşursam beni uyarmasını söylemiştim, ama o çoğu kez sesimin bile çıkmadığını söyleyince de inanmamıştım. İçimdeki duyguların yoğunluğu dış alemi de (içimdeki işitme duyum yoluyla) etkiliyor ve gürültü çıkardığımı sanıyordum.

Geri döndüm ve doktorun yatağının ayak ucunda durdum. Oda tam bir sessizlik içindeydi ve tam anlamıyla karanlıktı; yalnızca elimdeki küçük fener vardı. Şimdi de yeni birşeyler hissetmeye başlamıştım. Dev bir gökdelenin tepesindeki bir odadaydım ve bina gittikçe yükseliyordu, —Bel'in Babil Kulesi'nden— Ararat'tan daha da yüksekti— ve Tanrı'nın sonsuz kainatı içinde sonsuza doğru yükseliyorduk. Yıllar geçiyordu, zamanın kanatlarının çıkardığı müzikal sesleri duyabiliyordum, sonsuzluk ve boşluktaydım. Sonra birden kendimi yine doktorun yatağının ayakucunda buldum; ölçülemeyecek kadar uzun bir zaman geçmişti ve biz hiç değişmemiştik. Hizmetçi de hâlâ gelmemişti.

"Onu tekrar çağırayım mı?"

"Neden, onu daha şu anda çağırdınız."

Ciddi bir şekilde, "Doktor," dedim, "beni aldattığınıza inanmıyorum ama bence onu çağırmamdan bu yana, tüm piramitlerin yıkılıp toz haline gelmesine yetecek kadar zaman geçti."

"Hah, ha! Bu gece çok komiksiniz" dedi, "işte geliyor, ama ona sizi rahatlatacak bir görev vereceğim, Piramitleri de yeniden kuracak." Kıza bazı emirler verdi, hizmetçi de dışarı çıktı. Benim zamanım diğerlerininkilerden farklıydı. Saatime baktım onbiri çeyrek geçiyordu.

Kendimi, bir büyücü tarafından hapsedilmiş bir cüce olarak gördüm; okyanusun dibinde bir mağaradaydım. Burada, kıyamete kadar, bu uçurumu aydınlatan bir lambayı tutmaya mahkum edilmiştim ve kalbim dev bir saat gibi çalışıyordu. Bu halusinasyon giderken, bu seferde denizin, dalgaların sesini duydum. Dalgalar, içinde olduğum binaya kadar yükselmişti. Bundan sonra da caddeden, ölçülü ayak sesleriyle birinin geçtiğini duydum. Geçen, yılların ordusuydu, sonsuzluğa doğru yol alıyordu. Tanrısal bir yücelik ruhumu yutmuştu. Uçsuz bucaksız zamanın içinde boğuluyordum ama Tanrı'ya dayanıyordum ve bu yüzden tüm değişmeleri yaşadığım halde yok olmuyordum.

Ve şimdi, başka bir yaşamda, saatime baktığımı anımsadım ve geçen zamanı görmek istedim. Onbiri çeyrek geçe ile onaltı geçe arasında duran yelkovanı görünce inanamadım. Saat durmuştu herhalde, kulağıma götürdüm; yo, hayır hâlâ çalışıyordu. Bütün o düşleri otuz saniye içinde görmüştüm. "Tanrım!" diye bağırdım, "ben sonsuzlukta yaşıyorum." Zamanı yenen ruhumun gücü önünde saygı ve hayranlıkla titredim. Ölene dek bu anı unutmayacağım. Tüm yaşamım bu otuz saniye kadar uzun sürmeyecektir.

Sonunda hizmetçi yeniden geldi, tozumu alıp evime gittim. Üst kattaki pencerelerden birinde ışık vardı; bunu görünce çok sevindim; çünkü içimde, ben yokken bütün tanıdığım kişilerin ihtiyarlayıp ölmüş olmaları korkusu vardı. Odama girince sanki oradan hiç dışarıya çıkmamışım gibi hissettim. Kendi kendime, "galiba güzel bir düş gördüm" dedim. Sonra aklıma toz geldi, eğer cebimde yoksa o zaman düş olduğuna inanacaktım. Toz cebimdeydi ve yaşadığım her olayın bir halusinasyon olmadığını görünce biraz rahatladım.

Işığı yanık bırakarak, beni çağıran yatağıma doğru gittim. Oldukça uzun bir yürüyüşten sonra yatağa ulaştım ve kendimi üzerine attım.

III. DÜŞLER KRALLIĞI

Gözlerimi kapattığım an, ilahi bir görkeme sahip olan görüntüler gördüm. Şeffaf, sınırsız bir gölün kıyısındaydım, oraya henüz gelmiş gibiydim. Kumsalın biraz ötesinde, Partenon'a benzeyen bir tapınak vardı. Lekesiz bir beyazlıktaydı, kusursuz bir simetrisi vardı. Üçgen şeklindeki alınlık bölümü bulutlarla sarılmıştı. İlahi bir mimar tarafından yapılmıştı. Ruhum hayranlıkla kendinden geçmişti. Tapınağın kapıları mermer yüzey üzerine yerleştirilmiş elmas şeklinde cam gözlerle süslenmişti. Bu gözlerden biri öğle güneşi gibi altındandı, diğeri zümrütten, bir diğeri de yakuttan yapılmıştı. Tapınağın yalnızca girişinde bile sonsuza dek hayranlık içinde oturuyordum. Sessiz menteşeli kapılar açıldı ve içeriye girdim.

Tam anlamıyla tapınağın içinde sayılmazdım çünkü etrafımda duvar, tavan, taban gibi hiçbir şey göremiyordum.

Kristal bir derenin kıyısında durdum, su akarken camdan yapılmış çanlar gibi ses çıkarıyordu. Derenin hafifçe meyilli olan kıyıları kadife gibi otlar ve yosunlarla kaplıydı. Bu zümrüt yeşili çimenlerden dev Lübnan Sedir Ağaçları yükseliyorlardı. Bu ağaçların altında, Tanrı'nın yüce rahipleri gibi cübbelere bürünmüş ozanlar dolaşıyorlardı, bembeyaz sakalları göğüslerine kadar iniyordu ve her birinin elinde dünyada yapılmamış olan lirler vardı. Bazen birisi yolun ortasında durup bir prelüde başlıyordu. Buna diğerleri de katılıyor ve ilahi bir müzik yapıyorlar. Böyle bir şeyi tüm yaşamım boyunca hiç duymamış, hiç görmemiştim. Artık dayanamayacaktım. Bu ilahi koronun kanatları üzerinde öylesine yükselmiştim ki tüm duygu duvarlarını aşmıştım. Ruhum bu armoniye uymuştu. Trans halinde göklerde uçuyordum. Ama tam Tanrı'nın tekliği ile birleşmek, onun saflığına erişmek üzereyken lirler birer birer sustular ve görünmeyen kollar beni hızla başka bir yere götürüp, başka bir kapının önüne bıraktılar. Bu kapı da diğeri gibi lekesiz mermerdendi ama parlak renkli gözlerle süslü değildi.

Bu yeni görüntüyü anlatmadan önce, haşhaş alma işleminin iki kuralını açıklamak istiyorum:

Birincisi; herhangi bir fantazi tamamlanmadan, tamamen değişik ortamlarda değişik olaylara atlanılabilmesidir. Bu geçişlerde duygunun genel karakteri aynı kalır. Cennette mutlu iken, Nil kıyısında da mutlu olabilirim. Ama aynı ortam asla ikinci kez yinelenmez.

İkinci kural ise; yoğun bir görüntüler fırtınasından sonra, haşhaş yiyicinin bundan sonraki halusinasyonunun sakin, rahatlatıcı ve dinlendirici olmasıdır. Bulutlardan veya uçurumun dibinden gelir, oralardaki gölgelik dinlendirici çimenlere uzanır. Bu düzenleme çok zekicedir çünkü aksi halde ruh kendi oksijen fazlasıyla yanabilir.

İkinci halusinasyonum bu kuralları uygular gibi görünüyor. İlk görümdeki o haşmet kaybolmuştu, bu sefer geniş bir salondaydım. Sanki Washington'daki Senato Salonu'na benziyordu burası. Tavanı kemerliydi ve girişin karşısındaki duvarın önünde, üzerinde büyük bir koltuk bulunan bir paltform yükseliyordu. Salonun çeşitli köşelerinde buna benzer koltuklar yerleştirilmişlerdi. Duvarlarda grotesk freskler vardı ve bu fresklerdeki hayvanlar, kuşlar bir kaleydoskopun şekilleri gibi durmadan biçim değiştiriyorlardı. O geniş salondaki koltuklarda, cadıların oturup bir toplantı yaptıklarını gördüm. Platformda yaşlı bir cadı oturmuştu. Mor yün örgüden oluşmuş bir yaratıktı! Örgü ilmekleri kusursuzca yüzünü meydana getiriyordu; ağzı, kaşları, burnu,

çenesi sanatçı bir gözle örülmüştü. Aşağıdaki koltuklarda oturanlar da başkanlarının birer kopyasıydılar. Hepsi birden sağa sola, öne arkaya doğru sallanıyorlardı, sanki görünmeyen çalgıların çaldıkları duyulmayan bir müziğe uymuşlardı. Hiç konuşmuyorlar ama durmadan örgü örüyorlardı. Ne ördüklerine baktım. Hepsi kendileri gibi ihtiyar kadınlar örüyorlardı! Bir tanesi neredeyse bitiriyordu, diğeri hevesle göz çukurunu tamamlamaya çalışıyor, bir başkası da ağız yırtmacının kenarlarını sağlamlaştırıyordu.

Bu işi inanılmaz bir hızla yapıyorlardı; biten yaşlı kadın örgüsü hemen canlanıyor, eline şiş ve yün alarak örgüye başlıyordu. "İşte", diye bağırdım, "işte, sonunda sonsuz devamlılık kavramının anlamını öğrendim!" ve sesimin kimseyi şaşırtmadığını ve yaşlı kadın üretiminin benim kabalığıma rağmen devam ettiğini gördüm. Çalışmalara yardım etmek için, dayanılmaz bir istek duydum: tam dört şiş alıp çalışanlara katılmak üzereydim ki, bir elin beni geriye çektiğini ve kapıdan çıkardığını farkettim.

Bir süre yeni bir şeylerin olmasını bekledim. Beklemem de boşa çıkmadı. Birden, çok uzakta, karanlığın duvarı üstünde üç yoğun ışık noktasının durduğunu ve bu ışık kaynaklarından sihirli ışık ve müzik ışınlarının çıktığını gördüm. Sessizce bu ışıklara doğru çekildiğimi hissettim.

Yaklaştıkça daha da büyüdüler, ışık ve armoni daha belirginleşti ve kısa bir süre sonra durgun bir sudan yükselen üç devasa kemeri açıkça görebildim. Ortadaki kemer en yüksekleriydi, diğer ikisi birbirlerine eşit büyüklükteydiler. Bana sanki çok büyük bir mağaranın girişi gibi göründüler. Mağara öyle yüksekti ki, tavanları bulutların arasındaydı. Duvarlarından sarkıtlar sarkıyordu. Ortada bir göl vardı ve ben bu göldeki küçük kayıkta uzanıyordum. Kayık beni yavaş yavaş çıkışa doğru götürüyordu ve buradan geçip dışarıya çıktım.

Yaşamım boyunca, büyük bir ustanın kültürüne ve ruhuna sahip olmak istemiştim. Ve bu manzara karşısında bu istek son sınırına ulaştı. Ah, DOĞA! Kendisi öyle güçlü, öyle yetenekli bir sanatçıki! Bir palet dilencisi veya eski ustaların kalemlerinin uşağı olabilirdim; güzeli anlatabilmek için...

Mağaramın çıkışı, ufuksuz bir denize açılıyordu. Çevremdeki herşey sonsuzdu, hiçbir sınırı yoktu. Tüm atmosfer altın zerrelerle kaplanmıştı, parıltı ve armoni birbiriyle yarışıyorlardı.

Maddesel kurallar yoktu, gördüğüm şeyler kendinden geçirici, vecde getirici, sarhoş ediciydi. Tüm ruhum her köşenin güzelliklerini yudum yudum içiyor, ve durmadan "Ah, ne müthiş bir güzellik!" diye söyleniyordu. Bulut-dağlarında dolaşıyor, şimşeklerin depolandığı madenleri geziyor, gökkuşağı nehirlerinde yüzüyor ve cennet vadilerinde yaşıyordum. Her geçtiğim yerde tek bir özellik hiç değişmiyor, hep varoluyordu: Huzur ve barış.

Yavaşça dünyaya geri döndüm. Doğu'nun bahçeleri beni bekliyordu. Fıskiyeler arasında dansettim, hurilerle beraber. Egzotik kuşlarla taze incirleri paylaştım, palmiyeler arasında ünlü şair Hâfız'la kolkola dolaştım. Köşklerde şerbetimi içtim. Limon ağaçlarının gölgesinde uyudum. Uyanınca sabah olduğunu gördüm —gerçek sabah yani, haşhaş halusinasyonu değil.

Hissettiğim ilk duygu, herşeyin normale dönmesinden duyduğum mutluluktu. Son deneyimim, her insanın fiziksel ve ruhsal açılardan isteyebileceği şeyleri veriyordu ama yatak odamın sade duvarlarını yeğliyordum. Bu yabancılar arasında sarayda yaşamaktan sıkılıp eve dönmeye benziyordu.

Bu düşleri sonsuzluğa dek yaşamış gibiydim ama hepsi bir günden az bir sürede olup bitmişti. Hâlâ da içimde uzun bir süre geçmiş gibi bir boşluk var.

Eski haline dönen güçlerimi sınamak için ayağa kalktım. Evet, ne vücutca ne de ruhen bir sıkıntım yoktu. Her işlev normal haline dönmüştü yalnız bir nokta dışında; hafızam yaşadığım bu büyük maceranın izlerini silememişti. Geçen gece olanları anımsıyordum ve etrafa rezil olmadığım için de memnundum. Dr. H. deneyimimden hoşnut kalmıştı.

Ah! Keşke ben de...! Hayır, yaşam devam etmeli.

IV. BÖLÜM

ÜNLÜLERİN ÖYKÜLERİ

LEO TOLSTOY

Yaşamım Birden Durdu. Nefes Alabiliyor, Yemek Yiyebiliyor, İçebiliyor ve Uyuyabiliyordum... Ama içimde Gerçek Yaşam Yoktu.

Eğer mutlu ve rahat bir yaşımın tam ortasındayken, birdenbire yaşamayı sürdürmeye bir neden olmadığını, yaşamın anlamsız olduğunu düşünmeye başladıysanız, bu ne anlama gelebilirdi? Tolstoy'un "İtiraflarım" isimli eserinden alınan bu pasajlar, böyle bir deneyimi tanımlamakta ve William James'in "Hasta Ruh" diye isimlendirdiği şeyin bir tablosunu çizmektedir.
İleriki sayfalarda, Tolstoy, aşağıdaki bölümde tanımlanan derinliklerden yukarıya çıkışının öyküsünü anlatır ve yeniden doğma süreci için "depresyonun" gerekli olduğunu önerir.

.... Fakat beş yıl önce tuhaf bir zihin durgunluğu başladı bende. Bazen şaşkınlık anları yaşıyor, sanki yaşam durmuş gibi hissediyorum. Nasıl yaşayacağımı, ne yapacağımı bilemiyordum. Moralim çok bozuktu. Nasıl olduysa bu hal geçti ve önceki gibi yaşamayı sürdürdüm. Sonra, bu şaşkınlık dönemleri çoğaldı ve gittikçe sıklaştı. Bu dönemleri yaşadıkça hep aynı sorular kulaklarımda çınlıyordu: "Neden?" ve "Sonra ne olacak?"

Önce bu sorular bana boş ve anlamsız geliyordu, ne zaman istesem cevaplarını kolayca bulabileceğimi ama o zaman buna pek vaktim olmadığını düşünüyordum. Ama bu sorular beynimde gittikçe daha sık belirmeye başladılar ve daha büyük bir ısrarla durmadan cevap bekliyorlardı. Her gizli kalmış ölümcül hastalıkta olduğu gibi —belirtiler önce

çok hafif ve hastanın önemsiz bulacağı kadar belirsizdiler. Ama benim durumumda da olduğu gibi, bunlar sık sık yinelendikçe sonunda hiç kesintisiz bir acı ve ızdırap kaynağı haline geldiler. Çektiğim acılar artıyor ve ben —veya hasta— bir çare arayacak kadar zaman bulamadan, birdenbire ölümle karşı karşıya olduğumu farkediyorum.

İşte bana da aynen böyle oldu. Bunun gelip geçici bir akıl rahatsızlığı olmadığını, belirtilerin çok önemli olduğunu ve bu soralara hemen bir cevap bulmam gerektiğini anladım. Onları cevaplamaya çalıştım. Sorular öyle aptalca, öyle basit ve öyle çocukça görünüyordu ki; ama cevaplamaya çalıştıkça gerçekte öyle olmadıklarını, hatta hayatın en derin sorunlarıyla ilgili olduklarını ve aslında benim bir cevap bulamayacağımı farkettim.

Arazimle, oğlumun eğitimiyle, kitap yazmakla uğraşmadan önce, bütün bunları neden yaptığımı bilmem gerekiyordu. Kendi davranışlarımın nedenlerini bilene kadar, hiçbir şey yapamam, yaşayamam. O günlerde kafamı çok meşgul eden, evimin ve arazimin idaresi konusunda detayları düşünürken, aklıma şu soru geldi: "Evet altı bin hissem, üç yüz atım var —ama sonra ne olacak?" Oldukça şaşkın ve huzursuzdum, ne düşüneceğimi bilmiyordum. Başka bir zaman da çocuklarımı nasıl okutacağımı düşünürken, kendi kendime "Niçin?" diye sordum. İnsanların refahı için ne yapmak gerektiğini aklımdan geçirirken de, "Bunun benimle ne ilgisi var?" diye düşündüm.

Eserlerimin kazandığı ün aklıma geldiğinde, kendi kendime, "Gogol'dan, Puşkin'den, Shakespeare'den, Molière'den —diğer bütün yazarlardan— daha ünlü bile olsam, ne olacak, ne yararı var?" Bu soruya cevap bulamıyordum; böyle soruların hep bir cevap beklemelerine karşın, cevap yoktu, bulamıyordum.

IV.

Yaşamım birden durdu. Nefes alabiliyor, yiyebiliyor, içebiliyor ve uyuyabiliyordum. Aslında başka türlü davranmam da olanaksızdı; ama içimde gerçek bir yaşam yoktu. Akla yakın bir tek istek; içimde bu isteği gerçekleştirme amacı yoktu. Eğer birşeyi isteseydim, bunu gerçekleştirebilsem bile bir sonuç çıkmayacağını, hâlâ doyuma ulaşamayacağımı önceden biliyordum. Bir peri gelse ve her istediğimi yapacağını söylese, ne isteyeceğimi bilmiyordum. Gerçekten hiçbir isteğim yoktu, gerçeği bilmeyi bile isteyemiyordum; belki de gerçeğin ne olduğunu bildiğim için.

Gerçek şuydu; hayatın benim için bir anlamı yoktu. Her yaşanan gün, yaşama atılan her adım, beni uçurumun kenarına biraz daha yaklaştırıyordu; önümde beni bekleyen yıkımı, felaketi görebiliyordum. Durmak, geri dönmek olanaksızdı; gözlerimi de beni bekleyen acıları, içimin ölmesini görmemek için gözlerimi kapatıyordum. Böylece ben, sağlıklı ve mutlu bir adam olan ben, artık yaşayamayacağımı, karşı koyulamaz bir gücün mezara doğru çektiğini hissediyordum. İntihara teşebbüs edeceğimi kastetmiyorum. Beni hayattan koparan güç herhangi bir istekten daha kuvvetli ve sağlamdı; normal birinin hayata bağlılılığı gibi bir histi, yalnız tabii tam aksi yönde idi.

İntihar etme fikri aklıma, daha önce yaşamımı daha iyileştirmeyi düşünmem kadar doğal olarak geldi. Bu fikir öylesine çekiciydi ki, hemen uygulamamak için kendi kendimi aldatmam, avutmam gerekmişti. Acele etmek istemiyordum çünkü önce düşüncelerimi bir düzene sokmam lazımdı, ancak bundan sonra kendimi öldürebilirdim. Mutluydum, yine de evdeki ipleri saklamıştım, çalışma odamda kendimi asma fikrine kapılmaktan korkuyordum; tüfek taşımaktan da vazgeçmiştim, çünkü yaşamaktan kurtulmam için çok kolay

bir yoldu tüfekle ateş etmek. Tam olarak ne istediğimi bilmiyordum, yaşamdan korkuyordum ama yine de ümit ettiğim, beklediğim bir şeyler vardı.

Henüz elli yaşıma varmadan, mutlu bir yaşamdan sonra içine düştüğüm durum böyleydi. İyi, sevecen ve çok sevdiğim bir karım vardı, çocuklarım iyiydi, varlıklıydım, gelirim durmadan artıyordu, arkadaşlarım ve tanıdıklarım beni seviyor, sayıyorlardı, yabancıların övgülerini duyuyordum ve ünlü bir kişiydim. Üstelik, zihnim bulanık değildi, aklım sağlıklıydı ve benim yaşımdakiler arasında az görülen bir beden ve ruh sağlığına sahiptim; bir köylüyle ekin biçmede yarışabilir ve hiç dinlenmeden on saat kafamı kullanarak çalışabilirdim.

Aklî durumumu şöyle özetleyebilirim: yaşamım aptalcaydı, ve kimin yaptığını bilmediğim kötü bir şakadan başka bir şey değildi. "Yaradan"ın varlığını kabul etmememe karşın, bana bu kötü şakayı yapanın "o" olduğunu düşünmek oldukça mantıklıydı. İçgüdüsel olarak bu varlığın, nerede olursa olsun, beni gözlerken, otuz-kırk yıllık mutlu, başarılı bir yaşamdan sonra, bir aptal gibi öylece durup yaşamaya değer birşey olmadığını aklıma soktuğunu zannediyordum. "Ona çok komik görünüyor olmalıyım... Ama gerçekten öyle bir varlık var mıydı, yoksa yok muydu?" İki durumda da bana bir yararı yoktu. Bu durumun başıma neden daha önce gelmediğine şaşırıyordum. Bugün-yarın hastalık ve ölüm başıma gelecekti; hem yalnız benim değil, tüm sevdiklerimin başına gelecekti.

Bizlerden geriye yalnızca pis bir koku ve kurtlar kalacaktı. Bütün davranışlarım, yaptıklarım, başarılarım birgün unutulacaktı ve ben yok olacaktım. Öyleyse neden birşeylerle uğraşmak gerekiyor? İnsanlar bunu bile bile nasıl yaşayabiliyorlar?

Yaşam bizi zehirlediği sürece yaşamak mümkündür; yeniden ayıldığımız, kendimize geldiğimiz zaman da bütün bir yaşamın bir yanılgı, bir kuruntu olduğunu görürüz! Bu hem saçma, hem de zalimce bir şeydir.

Eski bir Doğu masalı vardır. Vahşi ve öfkeli bir hayvanın saldırdığı, steplerdeki bir yolcuyu anlatır. Kendini kurtarmak için kuru bir kuyuya girer ama kuyunun dibinde, ağzı onu yutmak için açık bekleyen bir ejderha varmış. Zavallı yolcu vahşi hayvandan korktuğu için kuyudan çıkamıyor, ejderha yüzünden de inemiyormuş. Bu yüzden kuyunun duvarından uzanan yabani bir bitki dalına tutunmuş. Kolları gittikçe güçsüzleştiğinden, kısa zamanda karar vermesi gerekiyormuş. Ölüm iki tarafta da onu bekliyorken; birden iki fare görmüş, bir beyaz bir siyah iki fare! Ve bunlar yolcunun tutunduğu dalı kemirmeye başlamışlar. Biraz sonra dal kırılacak ve adam da ejderhanın dişlerinin arasına düşecekmiş. Yolcu da artık kurtuluş olmadığını, yakında öleceğini anlamış. Etrafına bakınırken tutunduğu dalın yapraklarının üstünde birkaç damla bal olduğunu görmüş. Hemen dilini uzatıp onu yalamış...

Ben de aynı şekilde, yaşam dalına tutunmuşum, ölüm ejderhasının beklemekte olduğunu biliyorum ve neden böyle bir acı çekmek zorunda olduğuma şaşıyorum. Beyaz ve siyah fareler yani gündüz ve geçe tutunduğum dalı kemiriyorlar. Kaçış yolu olmayan ejderhayı görüyorum; benimki bir masal değil; canlı, inkar edilemeyen bir gerçek ve bu gerçeği tüm insanların anlaması gerekir. Ejderha'nın korkusunu gizleyen o mutluluk yanılgısı artık beni aldatamıyor.

Her ne kadar, yaşamın anlamını anlayamayacağımı ve bu gibi şeyleri düşünmeden yaşamam gerektiğini düşünsem de, artık bunu sürdüremeyeceğim. Geçen her gün ve gece beni ölüme biraz daha yaklaştırıyor. Bundan başka birşey düşünemiyorum —gerçek olan tek şey bu, geri kalan

herşey yalnızca yalandan ibarettir. Beni acımasız gerçekten biraz olsun uzaklaştıran o iki damla bal da benim aileme ve yazdıklarıma karşı duyduğum sevgi idi ve bunlar da yeterince tatlı değildi artık.

"Ailem" diye düşündüm; "ama ailem de yani karım ve çocuklarım da insan ve onlar da benim gibi ölüme mahkumlar. Ya bir yalanı yaşayacaklar ya da o müthiş gerçeği görecekler. Neden yaşamaları gerekiyor? Onları neden seveyim, ilgileneyim, yetiştirmeye çalışayım veya koruyayım? Onları da benim içimi dolduran ümitsizliği tatmaları için mi, yoksa birer ahmak olarak ömürlerini doldurmaları için mi? Onların çok sevdiğim için gerçeği saklayamam —bu bilgiyle attıkları her adım da onları o gerçeğe götürecek ve o gerçek de ölümdü."

Ya sanat, ya edebiyat? Başarılarımın etkisi altında uzun süre kendimi, bunların çalışmaya değer olduğuna, ölümün bile yazılarımı yok edemiyeceğine inandırmıştım. Ama bunun da bir yanılgı olduğunu kısa zamanda anladım. Sanatın yaşamı süsleyen, çekiciliğini artıran birşey olduğunu açıkça gördüm. İşte, benim için çekiciliğini kaybeden yaşamda güzel, cazip birşeyler olduğunu nasıl yazabilirdim?

Yaşamın bir anlamı olduğunu düşündüğüm zamanlar, bu keyif bana sanat, şiir yoluyla yansıyordu. Sanat aynasına bakmak hoşuma gidiyordu. Ama yaşamın anlamını araştırmaya başlayınca ayna gereksiz ve acı verici bir hal aldı. Aynadan aptal ve ümitsiz bir adam bana bakıyordu.

Yaşamın bir anlamı olduğunu düşündüğüm zamanlar camın üzerindeki ışık oyunları, yaşamın komik, trajik, dokunaklı ve güzel yanlarını gösteriyor, beni rahatlatıyordu. Ama yaşamın hiçbir anlamı olmadığını anlayınca bu ışık oyunları bile hoşuma gitmiyordu. Bal damlalarından tad almıyordum, fareler de tutunduğum dalı kemiriyorlardı. Yine de öylece kıpırdamadan duramazdım. Ormanda kaybolmuş olan

bir adamın paniğe kapılıp sağa sola koşuşturması gibi, her adımımın beni kurtuluştan uzaklaştırdığını bile bile yine de ileri geri dolaşıp, koşup, çırpınıyorum.

Kendimi öldürmeye hazırdım. Beni bekleyen şeyden korkuyordum; ve bu korkunun durumumdan daha müthiş olduğunu biliyordum ama sonu sabırla bekleyemiyordum.

Karanlığın dehşeti dayanılamayacak kadar büyüktü ve ben kendimi bu dehşetten bir ip veya tüfekle kurtarmak istiyordum.

İşte bu his beni intiharı düşünmeye yöneltti.

ST. AUGUSTINE

AKIL İRADEYİ YÖNETİYOR VE YİNE DE KENDİNE RAĞMEN İTAAT ETMİYOR. BU CANAVAR NEREDEN GELDİ? VE NİÇİN VAROLDU?

Augustine, meşhur kitabı "İtiraflarım"da bizleri doğrudan nevrozların gerçek sorunlarına ve belki de varoluşun esas sorununa, götürmektedir. Bir insan için istemediği birşeyi yapması, veya istediği şeyi yapamaması ne anlama gelebilir? Augustine'in cevabı şöyledir: "İstemek tek birşey değildir, kendi içinde bölünmüştür ve bu bölünme onun doğasında vardır. Bir bütün olsaydı, bir şeyin olmasını yönetmezdi, çünkü zaten olmuş olurdu."
Bu parça insanın isteklerinin verdiği acıları ve karar verme, ikilem içindeki benliğin entegrasyonu için geçilen süreçleri tanımlamaktadır. Bu, doğrudan psikiyatri kavramlarına ve kişilik bölünmesi ve çift-zihinlilik konularına dayanmaktadır; ve bunlar da psikopatolojinin anlaşılabilmesi için çok önemlidir.

BÖLÜM VII

OTUZİKİ YILDIR YAŞADIĞI HALDE HÂLÂ GERÇEĞİ BULAMADIĞI İÇİN, ACZİNE ÜZÜLMEKTEDİR

Pontitianus'un öyküsü böyleydi. ama, sen Yüce Efendim, o konuşurken, beni kendime doğru döndürdün, beni arkamdan yakaladın, kendimi incelemeye zorladın; ve Sen beni benimle yüzyüze bıraktın. Ne aptal olduğumu, hastalıklı ve iğ-

renç olduğumu, nasıl lekeli ve yaralarla dolu olduğumu seyrettirdin. Ve ben kendimi seyrettim ve iğrendim; kendimden nasıl kaçabileceğimi bilmiyorum. Ve gözlerimi o iğrenç görüntüden başka bir yere çevirmeye çalıştığımda, Sen beni kendi gözlerimin önüne fırlatıyordun, günahlarımı keşfetmem ve kendimden nefret etmem için. Bunu zaten biliyordum, ama bilmiyormuş gibi davranıyordum —gözümü kapatıp, unutuyordum.

Ama şimdi, kendilerini tümüyle Sana teslim edip iyileşmeyi umanları duydukça, kendimi onlarla karşılaştırıp daha çok tiksiniyorum. Ondokuz yaşımdan bu yana geçen pek çok (belki 12-13) yıl içinde, Çiçero'nun "Hortensius"unu okurken zeka ve akıl için büyük bir arzu duymuştum ve hâlâ yalnızca dünyevî mutluluğu reddetmeyi ve kendimi arayışlara, senin yoluna adamayı geciktiriyordum. Fakat ben, zavallı genç adam, senin iffetine ve temizliğine sığınarak yalvardım ve şöyle dua ettim; "bana da Senin iffetini ve nefsine hakimiyetini ver, ama henüz şimdi değil"

Çünkü beni hemen işitip, isteğimi hemen yapacağından; beni şehvet hastalığından (bunun yokolmasından çok, tatmin edilmesini istiyordum) kurtaracağından korkuyordum.

Ve çeşitli günahkâr, batıl inançların çarpık, sapık yollarında dolaştım. Bu yolları, dini anlamda aramıyordum, kötü niyetliydim.

Ve günden güne dünyevi beklentileri reddetmeyi geçiktirdiğimi düşünüyordum. Nereye yöneleceğimi bilmediğim için Seni izledim. Ve şimdi, kendimle çıplak, yalın bir şekilde yüzleştiğim gün geldi, bilincim benden hesap soruyor. "Neredesin, ey dilim? Sen kesin olmayan bir gerçek için iş görmeyeceğini söylüyordun. Şimdi herşey kesinleşti, ama bir yük seni eziyor hala; halbuki gerçeği yıllarca aramamış olan, bu konuda düşünmemiş olan pek çok kişi bu yükü hiç sırtlamamışlar ve kurtuluşa doğru ucup gitmişlerdir." Böy-

lece, içimde bir utanç taşıyordum. Pontitianus öyküsünü bitirince, gitti. Ve kendime, içimden geçenleri söylemedim. Ruhum benimle gelmiyordu, Sizin ardınızdan gitmek istiyordu! Yine de geri çekildi ve isteğini yerine getirmedi. Tüm tartışmaları tükenmiş ve şaşkınlaşmışlardı. Geride yalnızca sessiz bir titreme vardı, ve yavaş yavaş gücünü yitirip yokolmaktan, hatta ölmekten korkuyordu.

BÖLÜM VIII

ALYPIUS İLE YAPILAN KONUŞMANIN SONA ERMESİ ÜZERİNE BAHÇEYE DÖNER, ARKADAŞI ONU İZLER.

İç dünyamdaki çekişmelerin, tartışmaların ortasındayken, kalbimde ruhuma karşı çıktım, Alypius yakalayıp bağırdım; "Bize neler oluyor? Nedir bu? Ne duruyorsunuz? Bilgisiz genç sıçradı ve biz bilgimizle, istekli yüreğimizle etimizle kemiğimizle, tüm gövdemizle çamurlarda yuvarlandığımızı gördük. Bizden öncekileri izlemekten utanç duyuyor muyuz, yoksa izlemediğimiz için utanç duymuyor muyuz?" Bu çeşit sözcükleri dile getirdim, sonra ona bakınca şaşkınlıktan dili tutulmuş gibi öylece durduğunu gördüm. Normal bir sesle konuşmamıştım, kaşım, yanaklarım, gözlerim, bakışım duygularımı sözcüklerden daha iyi anlatıyordu.

Evimize ait küçük bir bahçe vardı, evsahibi burayı kullanmıyordu. Göğsümdeki fırtına beni oraya sürükledi, orada hiç kimse —Senden başka hiç kimse— kendi kendimle giriştiğim ateşli mücadeleyi engelleyemezdi; bahçeye gittim, Alypius beni izledi. Varlığı yalnızlığımı bozmuyordu; zaten beni bu denli üzgünken terkedemezdi. Evden olduğunca uzakta bir köşede oturduk. Ruhum sakin, huzurlu değildi,

Senin emrine ve sözleşmemize uymadığım için kendimi affetmiyordum. O, Efendim, kemiklerim bile uymam için ağlıyorlar, seni övmeleri göklere yükseliyor. Ve senin buyruğun altına, gemilerle veya arabalarla veya yaya girilmiyor; tek yol bunu kararlı bir şekilde istemek, şu veya bu şekilde kaçamak yapmamaktır.

Sonunda, kararsızlığıma olan öfkemle çeşitli vücut hareketleri yapmaya başladım. Bu hareketleri sakatlar, güçsüzler, hastalar yapamazdı. Bu hareketleri istediğim için yapıyordum, ama istediğim halde yapmayabilirdim, eğer vücudumda yeterince güç olmasaydı... Demek ki istek sahibi olmak güç sahibi olma anlamına gelmiyordu. İstemek, yapmak demektir ama yine de yalnızca istemekle birşey yapılamayabilir; vücut ruhun en küçük bir isteği veya aklın bir emri üzerine harekete geçer veya istemezseniz hiçbir şey yapmaz. İsteklere uymak, istekler yönünde davranmak, isteklerin en büyüğüdür.

BÖLÜM IX

AKLIN AKLI YÖNETTİĞİ, AMA KESİNLİKLE İSTEMEDİĞİ ŞEY

Bu canavar nereden çıktı böyle? Ve neden? Senin merhametine sığınıyorum ve insanların cezalardan kaçtıkları, ademoğlunun en yoğun tövbelerini sundukları yüce varlık olan Sana yalvarıyorum. Akıl vücudu yönetiyor ve vücut hemen itaat ediyor ama akıl akıla emir verince, kendi kendine karşı direniyor. Akıl ele emrediyor ve el hemen söz dinliyor, yine de akıl akıldır, el ise vücuda aittir. Akıl isteği yönlendirir ama bazen de itaat etmeyebilir. Bu canavar nereden çıktı böyle ve neden? Tekrar ediyorum, kendisine istemesi için emir verir ve eğer istemezse emiri de vermeyebilir yine de

emredilen yapılır. Ama kesinlikle istemeyince, bu yüzden kesinlikle emir de verilmemiştir.

Bir isteğin varolması, isteğe bağlı olduğu için, tam olarak emir vermez. Çünkü tam ve kesin olarak emir vermiş olsaydı, emire bile gerek kalmazdı, zaten o iş olmuş olurdu.

Kısmen isteyip kısmen isteksiz olmak hali, aklın güçsüzlüğü yüzündendir; gerçeklerle canlanan, gelenekler ve alışkanlıklar yüzünden ezilen bastırılan aklın zayıflıklarındandır.

Ve böylece, biri tam olmadığı için iki türlü istek oluyor; birinin ihtiyaçları öbürünü besliyor.

BÖLÜM X

MANİCHAEN'LERİN İKİ ÇEŞİT AKIL (İYİ ve KÖTÜ) OLDUĞU KONUSUNDAK İ GÖRÜŞÜNÜ ÇÜRÜTÜR

Bizi yöneten iki isteğin olduğunu farkedip bunları iyi ve kötü olarak nitelendirenler, huzurunuzda yok olsunlar Yüce Efendim! Gerçekte o kişiler kötüdürler, böyle şeytanca fikirlere sahip olup böyle düşündükleri için ve ancak şöyle diyecekler, "Sizler bir zamanlar karanlıktaydınız ama şimdi Efendimiz'in ışığı ile aydınlandınız." Ama onlar, kendileri ışık olmak isterler, "Efendimizin ışığını" kabul etmezler, Sizden gittikçe daha uzaklaştıkları için, "Gerçek Aydınlıktan, dünyaya gelen her insanı aydınlatan gerçek ışıktan" uzaklaşmış olurlar.

Söylediklerinize dikkat edin, utançla kızarın, O'na yaklaşın ve "aydınlanın", o zaman yüzleriniz "utançla kızarmaz". Ben şu anda Tanrı'ma, Efendime hizmet ediyorum —bunu isteyen bendim, istemeyen de bendim. Bu yüzden kendimle mücadele ediyorum ve kendi kendimi mahvettim. Bu mahvoluş benim isteğime karşı birşeydi, ama öbür akıldan ses gelmiyordu ama kendi cezalandırma sistemim vardı; hiç değilse Adem'in oğlu olduğumdan cezalanmam gerekiyor.

Çelişkili istekler olduğu gibi, zıt karakterler, doğalar olabildiğinden yalnızca iki çeşit istek, iki çeşit tabiat değil pek çok varyasyonlar görülebilir. Birisi tiyatroya mı yoksa başka bir yere gitmeyi mi düşünüyor ve karar veremiyorsa, hemen şöyle bağırırlar, "Bak, işte iki tabiat var, iyi ve kötü, seni bir o yana bir bu yana çekiyorlar, işte kararsızlığın bu yüzden ortaya çıkıyor. Ama bence ikisi de kötüdür —hem oraya hem de tiyatroya çekiştiren güçler kötüdürler. Varsayalım ki içimizden bir kişi düşünmeye başlıyor, tiyatroya mı yoksa kiliseye mi gitsem diye. Her iki seçenekte de aynı kararsızlığı yaşıyordur herhalde. Her durumda, birbiriyle çelişki içinde olan çeşitli istekler arasında bir o yana, bir bu yana gidip gelen bir ruh vardır.

Artık, aynı adamın iki çelişkili isteği olduğunu farkedenler, iki karşıt zihin, iki karşıt şey, iki karşıt prensip olduğunu söylemesinler. Çünkü Sen, Ey Yüce Tanrı, bunun aksini ispat ediyorsun. İki istek de kötüyse, örneğin birini bıçakla mı yoksa zehirle mi öldürmeyi düşünüyorsanız; veya şunun mu yoksa öbürünün mü malını iç etmeyi; veya sirke mi yoksa tiyatroya mı gitmeyi; yoksa bir başkasının evini mi soymayı düşünüyorsanız —bütün bunlar aynı zaman dilimi içinde oluyor ve hepsini yapmayı da istiyorsanız— Yüce Tanrı sizi denetlemektedir. Bu bütün isteklerin iyi olduğu hallerde de geçerlidir, ama şu unutulmamalıdır ki, yücelerden gelen sonsuz keyif ve zevkler dururken, geçici dünyevî zevkler bize daha çekici gelmektedir. Gerçek açıdan birinci sınıf zevkler yeğlenmelidir ama alışkanlıklar yüzünden dünyevî zevklere yönelinir.

BÖLÜM XI

RUH BEDENLE NASIL MÜCADELE ETTİ

Bu yüzden hastaydım, yıpranmıştım; durmadan kendimi suçluyor, zincirlerimin arasında çırpınıyor, kendimi oradan oraya çarpıyordum, zincirler kırılana ya da gevşeyene dek. Ve Sen, Ey Efendim, korku ve utanç kamçılarını iki misline çıkartarak merhametinle beni eziyorsun. İçimden, "İşte şimdi ne olacaksa olsun" diye tekrarlıyorum. Ve konuştukça bir karara ulaşabildim. Eski halime düşmedim, sıkıca tutundum ve bir nefes aldım. Yeniden denedim, ama ulaşamadım, ölümle yaşam arasında asılı kaldım. Ve yeni bir insan olmaya karar verdiğim şu anda o gittikçe daha yaklaşıyor, ama bana ne çarptı ne yere devirdi, sadece beni ortada asılı bıraktı.

Eski sevgililer beni hâlâ sihirlemeye çalışıyorlar, elbiselerimi çekiştirip, yavaşça fısıldıyorlardı, "Bizden ayrılıyor musun? Artık bizimle beraber olmayacak mısın? Artık bu gibi şeyler sana yasak mı?" Ey Tanrım, "bu gibi şeyler'den neyi kastetmişlerdi? Merhametinle, kulunu, hizmetkârını bu çağrılardan koru! Ne utanç bu! Evet, kendimi silkinerek onlardan kurtarmakta geç kaldım; içimden bir ses bana, "onlarsız yaşayabileceğini sanıyor musun?" diye sesleniyor.

Ama şimdi bu ses çok zayıf geliyordu; çünkü yüzümü döndürdüğüm ve gitmek için arzuyla titrediğim o yerde, "Nefse Hakimiyet" bana görünüyor, gülümsüyor, o kutsal ellerini bana uzatarak şüphelenmeme gerek olmadığını, beni kucaklamaya hazır olduğunu söylüyor.

Orada pek çok gençler, genç kızlar, her yaştan insanlar ve "Nefse Hakimiyet" vardı. O, Senden Ey Efendim, kocasından doğmuş olan neşe ve güzellik çocuklarına sahipti. Bana gülümseyerek sanki şöyle diyordu, "Sen bu gençlerin

yapabildiklerini yapamaz mısın? Onların Tanrıları bana onları verdi. Sen neden kendi gücüne dayanıyorsun? Kendini Ona ver, korkma. O seni bırakmaz, düşmezsin; korkmadan kendini ona bırak. O seni alacak ve iyileştirecek." Ve ben utançla kızardım. Ve o yeniden konuştu: "Kulağını, dünyadan gelen kirli seslere kapalı tut. Sana hoş şeyler söylerler ama bunlar Tanrı'nın, Efendi'nin kanunları kadar hoş değillerdir."

BÖLÜM XII

TANRIYA DUA ETTİKTEN SONRA, SEL GİBİ GÖZYAŞI DÖKER, VE BİR SESİN UYARMASIYLA KİTABI AÇAR, (ROM. XIII, 13) TEKİ SÖZLERİ OKUR, BÖYLECE TÜM RUHU DEĞİŞİR, İLAHİ LÜTFU ARKADAŞINA VE ANNESİNE AÇIKLAR

Ruhumun en gizemli derinliklerinden bir yansıma, tüm acılarımı ortaya çıkarınca büyük bir fırtına koptu ve bunu çılgınca bir gözyaşı seli takip etti. Alypius'tan uzaklaştım çünkü ağlamak için yalnız kalmak daha uygundur.

O, daha önce oturmakta olduğumuz yerde kaldı, şaşkın bir halde bekliyordu. Bir incir ağacının altına kendimi attım, gözyaşlarımı serbestçe akıttım, sana kabul edeceğin bir adak gibi yaşlarımı sundum. Belki sözcüklerle değildi ama gözyaşlarımla Sana şöyle diyordum —"Ama Sen, Ey Efendim, bu ne kadar sürecek?" "Sen sonsuza dek kızgın mı kalacaksın? Eski günahlarımızı hatırlama artık". "Daha ne kadar sürecek? Yarın mı? Neden şimdi değil? Neden şu an pisliğim, günahlarım sona ermesin?"

Bunları söyleyip acı acı ağlıyordum ki, yan evden bir çocuğun şarkı söylediğini duydum: "Al ve oku; al ve oku". Bunların bir şarkı sözü olup olmadığını düşündüm. Gözyaşlarımı sildim, ayağa kalktım ve bu sözleri bir emir olarak yorumladım. Cennetten gelen, kitabı açıp ilk bölümü okumamı söyleyen bir emir. Antony'nin İncil okunurken gelip, okunan bölümün kendine hitap ettiğini anladığını hatırlattım. İncil'de şu bölüm okunuyordu: "Elinde ne varsa sat, fakirlere ver ve sen cennette gerçek hazineye kavuşacaksın; ve gel ve beni izle."

Hemen Alypius'un oturduğu yere gittim, orada okumakta olduğum İncil'i bırakmıştım. Kitabı aldım, açtım ve gözümün iliştiği ilk bölümü okudum. —"Gürültü yapmadan ve sarhoş olmadan, kavga etmeden ve kıskanmadan, kendinizi İsa Efendinize verin, ve etinize ve onun şehvetine hizmet etmeyin." Daha fazla okumama gerek yoktu ve cümle biter bitmez içime bir ışık doldu, bütün şüphelerim yok oldu.

Bundan sonra, kitabı kapattım, sükünetle olanları Alypius'a anlattım. Ne okuduğumu görmek istedi. Gösterdim, benim okuduğum bölümden daha ilerilerini de okudu; ben buralarda ne yazdığını bilmiyordum. Şöyle yazıyordu; "İmanı zayıf olanı, kabul et", bunu kendisine uyguladı. Bu uyarı ve öğütle daha güçlenmişti ve karakterine çok uyan bir kararlılık ve iyi niyetle, duraksamadan bana katıldı. Böylece anneme gittik. Ona herşeyi açıkladık —çok sevindi, Sana şükürler etti, "istediğimizden veya düşündüğümüzden çok fazlasını veren "sana" minnet duydu. Devamlı, benim için ettiği dualardan çok daha fazlasını vermiştin. Beni, Sana döndürmüştün, öyle ki ne bir zevce ne de dünya nimetleri aramayacaktım. Ve Sen onu üzüntüden kurtarıp sevince boğmuştun, istediğinden daha büyük bir mutluluğa; özlemini çektiği torunların vereceğinden daha aziz bir keyif ve zevke ulaştırmıştın.

VASLAV NIJINSKY

DOKTORLAR HASTALIĞIMI ANLAMIYORLAR

Büyük bale dansçısı Nijinky, bu yazıyı, yaşamının geri kalan bölümünü geçirdiği bir akıl hastanesine yatırılmadan kısa bir süre önce yazmıştır. Bunu okurken, deliliğin içinde gizli olan bazı değerleri bulup çıkarma sorunuyla karşılaşıyoruz. Yani ,deliliğin bir yönünü ortaya çıkarma sorununu kastediyoruz. Nijinsky'nin yazdıklarının önemli olduğunu, bu "Günlüğün" dikkat çeken edebiyat çalışmaları arasında kabul edilmesinden anlıyoruz.
Nijinsky'nin yazıları, tabii ki çok açık değildi ve bazı kavramların kendilerine has anlamı vardı. Fakat "Günlük" bu anlamları büyük çapta açıklıyordu. Örneğin, Nijinsky "Ben akıl yürüterek sonuçlara ulaşan bir filozof değilim; hisseden bir filozofum", derken, hissederek nasıl felsefe yapılabileceğini anlamayı okuyucuya bırakmaktadır. Bu ifadeyi alışılmamış olduğu için gözardı etmek veya rahatsız bir beyinin ürünü olarak düşünmek mümkündür —ve bu bölümleri okurken bu noktaları hiç aklımızdan çıkarmamalıyız. Ama yazılanları yalnızca bir psikoz kaynağı olarak görmek gerçek anlamını kavrayamamak tehlikesini ortaya çıkarar. Okuyucular, neyin anlamlı, neyin anlamsız olduğuna kendileri karar vermek durumundadırlar.

Herkes, Nijinsky delirmiş diyecek. Umurumda değil, zaten evde de hep bir deli gibi davranıyordum. Herkes böyle düşünecek ama beni bir tımarhaneye yatırmayacaklar; çünkü çok iyi dans ediyorum ve isteyen herkese para veriyorum. İnsanlar bu garip ihtiyarı seviyorlar ve beni rahat bırakacaklar, "deli palyaço" deyip geçecekler. Ben kaçıkları severim, onlarla nasıl konuşulacağını bilirim. Erkek kardeşim de akıl hastanesindeydi.

Onu severdim ve o da beni anlardı. Oradaki arkadaşları da beni seviyorlardı. O sıralarda onsekiz yaşındaydım. Kaçıkların yaşantılarını biliyordum ve bir akıl hastasının psikolojisinin anlıyordum. Onlara hiç ters düşmedim, zaten onlar yalnızca benim gibi delilerdi.

***

Yaşam cinsellik değildir —Tanrı da değildir, Tanrı bir adamdır; bir kadını tohumlar, o kadına çocuklar verir. Ben yirmidokuz yaşındayım. Karımı ruhen çok seviyorum; özellikle çocuk doğurduğu için değil. Tanrı isterse çocuklarım da olur. Kyra akıllı bir kız. Onun zeki olmasını istemem. Zekâsını geliştirmesini engelleyeceğim. Basit insanları severim ama tabii budalaları sevmem; çünkü onlarda duygu ve his de yoktur. Zekâ insanların gelişmesini durdurur. Tanrı'yı hissediyorum, Tanrı da beni.

Hatalarımı düzeltmek istiyorum ama buna başarabileceğimden emin değilim. Hiç birşey için söz vermemin gerekmediğini söyleyerek, doktorun gözleri yaşlarla dolmuştu, karımın üzülmemesi, kaygılanmaması için elimden gelen herşeyi yapacağımı biliyordu. Ona, karımın annesinin gelmesini, benim istediğimi söylemiştim. Karımın korkmasını istemediğimden, kayınvalidemin bizimle beraber oturmasının uygun olacağını düşünmüştüm.

Müttefik kuvvetlerden korkum yoktu, bütün paramızı alsalar bile umurumda değildi, ama ailemin parasını almalarını, karımın sıkıntı çekmesini istemiyordum. Ona, pek az olan herşeyimi vermiştim, rahat bir yaşam sürmesini sağlamaya çalışmıştım. Yaşamdan korkmuyordum, bu nedenle paraya ihtiyacım yoktu. Ben ölürsem karım çok ağlar. Onun iyiliği için, kısa zamanda unutmasını isterdim.

Karım beni çoğunlukla anlamaz, veya daha doğrusu hissetmez. Tolstoy'un karısının hissetme yeteneği, duyguları yoktu. Tolstoy'un tüm parasını kaybettiğini hiç unutamıyordu. Ben karıma para vermek istiyorum. Karımı ve Kyra'yı dünyada herkesten çok seviyorum; elim yoruldu.

Shakespeare'in Hamlet'ini hiç sevmem, hep akıl yürüterek sonuçlara varmaya çalışır. Ben akıl yürüterek sonuçlara ulaşan bir filozof değilim—hisseden bir filozofum. İnceden inceye düşünülen şeyleri yazmaktan hoşlanmam. Shakespeare'i, tiyatroyu sevdiği için beğeniyorum. O, tiyatroyu anlıyor, ben de "canlı tiyatroyu" anlıyorum. Ben yapay değilim; yaşamın kendisiyim. Tiyatro yaşam değil. Tiyatro'nun kurallarını biliyorum. O bir alışkanlık haline gelir. Yaşam böyle değildir. Dikdörtgen sahneli tiyotroları sevmem. Yuvarlak sahnelerden hoşlanırım. Bir göz gibi yuvarlak olan bir tiyatro yaptıracağım. Aynaya dikkatle, yakından bakmayı severim; ve yalnızca alnımda tek bir göz görürüm. Sık sık bir göz resmi çizerim. Polemikten hoşlanmam bu yüzden millet kitabım hakkında istediğini söyleyebilir, ben susacağım. Sessiz kalmanın konuşmaktan iyi olduğu kararını verdim. Diaghilev bana susmamı söyledi. O akıllıdır. Onun uşağı Vasili her zaman, "Diaghilev'in tek kuruşu bile yoktur ama zekası bir servete değer", demiştir. Ben de "tek kuruşum bile yok ama aklım var", diyorum. Aklımın, duygu üreten bir merkez olduğunu düşünüyorum. Ben çok duygusalım. Önceleri, mutluluğun paraya bağlı olduğunu düşünen bir aptaldım —şimdi artık öyle düşünmüyorum. Pek çok insan paraya önem verir, ben yalnızca plânlarımı uygulayabilmek biraz paraya ihtiyaç duyuyorum. Hepimizin plan ve amaçları vardır ve bunları gerçekleştirebilmek için para kazanırız ama sorunlarımız farklı-

dır. Ben İsa düşmanlarının değil, Tanrı'nın bir sorunuyum. Ben İsa düşmanı değilim. Ben insanlara yardım edeceğim.

Geneva'ya gidip biraz dinleneceğim. Doktor böyle yapmamı söylüyor. Bu aralar, karım çok sinirli ve gergin olduğu için, yorgun olduğumu düşünüyor. Halbuki yorgun değilim ve evde kalacağım. İsterse karım yalnız gidebilir. Biraz parası var. Benim bir kuruşum yok. Param yok derken palavra atmıyorum. Param olmasının isterim ve karıma veya yoksullara vermek için kazanmam gerekiyor. Bazıları, Nijinsky İsa olduğunu sanıyor diyecekler. Kendimi İsa gibi görmüyorum —Onun yaptıklarına hayranım. Bana saldırılmasından korkmuyorum. Gereken herşeyi söylerim ben.

Sık sık sokağa çıkardım. Karımı aldattım, o kadar çok tohumum vardı ki bunları harcamam gerekiyordu. Tabii ki bunları bir sürtükle ziyan etmedim. Onları yatağa boşalttım, zührevi hastalıklara karşı kendimi korumam lazımdı. Şehvet düşkünü değilim, bu yüzden bir daha karımı aldatmayacağım. Tohumumu başka bir çocuk için saklayacağım, —bir gün bir oğlum olacağını umuyorum. Karımı seviyorum. Ona kötü birşey olmasını istemem. O çok duygusaldır. Benim herşeyi, onu korkutmak için kasten yaptığımı zannediyor. Yaptığım herşey onun iyiliği ve mutluluğu içindir. O et yer —bu yüzden çok sinirlidir—, önemli olan iyi bir yaşam sürmektir. Karım, düzenli bir yaşam sürmenin iyi bir şey olduğunu bilir ama böyle bir yaşamın, "Tanrı'nın sözlerini dinleyip— Ona itaat etmek— demek olduğunun farkında değil. İnsanlar Tanrı'yı anlamıyorlar ve "itaat edilmesi gereken bu Tanrı kimdir" diye kendilerine soruyorlar. Ben, Tanrı'yı ve Onun istediği şeyleri biliyorum. Ben Tanrı'yı seviyorum.

Ne konuda yazacağımı bilmiyorum ;çünkü birdenbire aklıma doktorlar ve karım geldi —yan odada hâlâ konuşu-

yorlar. Davranışlarımı hoş karşılamadıklarını biliyorum ama Tanrı'nın istediği şekilde davranmaya devam edeceğim. Herhangi bir sorun çıkacağından korkmuyorum. Herkesten bana yardım etmelerini isteyeceğim ve örneğin şöyle derlerse korkmayacağım: "Karın, ona işkence ettiğin için delirdi, bu yüzden ömür boyu hapis yatacaksın". Hapsedilmekten de korkmuyorum, ama ömür boyu yatacaksam orada öleceğim. Karıma bir kötülük gelmesini istemiyorum, ona zarar veremeyecek kadar çok seviyorum, insanlardan saklanmayı seviyorum; yalnız yaşamaya alıştım.

Maupassant, yalnız kalmaktan çok korkardı. Monte Cristo Kontu, intikam planları hazırlamak için yalnız kalmak isterdi. Maupassant, yalnızlığı sevmezdi, insanları severdi. Ben yalnızlıktan korkarım ama yakınmayacağım; Tanrı beni seviyor, o halde yalnız sayılmam. Tanrı insandır ve planlarına karışılmasından hoşlanmaz. Ben ona karışmam, tam tersine ona yardım ederim. O beni bırakırsa ölürüm. İstemediğim halde diğer insanlar gibi yaşayacağım, sırf beni anlamaları için. Ben Tanrı'nın silahıyım, onun adamıyım. Tanrı'nın yarattıklarını severim. Ben bir dilenci değilim; zengin birisi bana verirse para alırım. Zenginleri severim, onların çok paraları var ve bende hiç yok. Ama paramın olmadığını herkes duyarsa benden korkarlar ve kaçarlar. Bu yüzden hep zengin olmak istemişimdir.

Bir at kiralayıp, beni eve götürmesini isteyeceğim. Karım parasını ödeyecek. Eğer o ödemezse, ben bir yolunu bulup öderim. Karımın beni sevmesini istiyorum ve karakterini bu yönde geliştirmek için elimden geleni yapıyorum. Zekâsı oldukça gelişmiştir ama duyguları için aynı şeyi söyleyemem. Zekâsını yok etmek isterdim, böylece diğer yönleri de gelişirdi. İnsanlar, zeka olmadan bir kişinin ya deli ya da budala olacağını düşünürler. Bir deli, aklını kul-

lanarak sonuçlara varamayan bir insandır. Bir manyak, ne yaptığının farkında bile değildir. Ben iyi ve kötü hareketlerimin farkındayım. Mantığı ve aklı olan bir insanım. Tolstoy'un kitabında akıl ve mantık konusunda pek çok şey anlatılıyor. Bu kitabı okudum ve bu yüzden, konuyu iyi biliyorum. Zeki insanlardan korkmuyorum. Güçlüyüm; çünkü benim hakkımda söylenenleri hissediyorum. Beni yatıştırmak için türlü şeyler icat ettiklerini biliyorum. Doktorlar iyi insanlar. Karım da iyi bir kadındır, ama çok fazla düşünüyorlar. Onların zekâları için kaygılanıyorum. Pek çok insan, fazla düşündükleri için deliriyor —onlar için, onlar namına korkuyorum, çok düşünüyorlar. Onların delirmesini istemem: Onları sağlıklı görebilmek için herşeyi yapacağım.

Farketmeden, karımı kızdırdım —sonra beni affetmesini istedim; uygun zamanlarda hatalarım hep yüzüme vuruluyordu. O, benim deli veya kötü kalpli olduğumu düşünüyor. Ben kötü değilim, onu seviyorum. Karımdan korkuyorum; beni hiç anlamıyor. Ben hep yaşam üzerine yazarım, ölümle ilgilenmem. Onların düşündükleri Nijinsky değilim ben. Ben insan şeklinde Tanrı'yım. Karım iyi bir kadın. Ona gizlice bütün planlarımı anlatmıştım; sonra da o hepsini doktorlara anlatmış, tabii bana yardım etmek amacıyla. Karım benim amacımı anlamıyor; ona bunu anlatmadım, bilmesini istemiyordum. Ben hissedeceğim ve karım anlayacak. O hissedecek ve ben anlayacağım. Düşünmek istemiyorum, düşünmek ölümdür. Ben ne yaptığımı biliyorum. "Sana bir kötülük gelmesini istemiyorum. Seni seviyorum. Yaşamanı istiyorum, o zaman ben de seninle beraber olacağım. Sana söylemiştim. Akıllıca bir konuşma istemiyorum."

Doktorlar akıllıca konuşurlar, karım da öyle. Onlardan korkuyorum. Benim hislerimi anlamalarını istiyorum. "Üzüldüğünü biliyorum. Karın senin yüzünden acı çekiyor." Ölmek istemiyorum bu yüzden her yola başvururum. Amacımı açıklamayacağım. "Bırak seni egoist sansınlar. Seni hapse atsınlar. Seni kurtaracağım çünkü sen bana aitsin. Zeki Romola'yı istemiyorum. Onun seni terketmesini istiyorum. Yalnız benim olmanı istiyorum. Onu bir erkek gibi sevmeni istemiyorum. Olup bitenleri basitleştirmeyi ve hafifletmeyi bilirim. Doktorlar'ın, hislerini, duygularını anlamalarını istiyorum. Doktorlar, karının sinirli bir kadın olduğunu düşündükleri için seni azarlamak istiyorum. Taktığın haç çok zarar verdi, bu durumu sen çözemezsin artık. Hatalarını biliyorum; çünkü onları ben yaptım." Kasten haç taktım: "Karın seni anlamıştı. Doktor amacımın ne olduğunu bulmak için geldi ve hiçbir şey anlamıyor. Düşünüyor ve bu yüzden anlaması çok zorlaşıyor. Romola'nın haklı olduğunu düşünüyor; senin de. Nasıl anlaşılacığını biliyorum." Ben doktorlardan daha iyi düşünürüm. "Senin için korkuyorum; çünkü sen çok korkmuşsun. Kurallarını, alışkanlıklarını biliyorum. Bana olan sevgin sonsuz; emirlerime itaat ediyorsun. Senin anlayabilmen için herşeyi yapacağım; karını ve seni seviyorum. Onun iyi olmasını istiyorum. Ben sendeki Tanrı'yım. Beni anladığında senin olacağım. Ne düşündüğünü biliyorum; onun burada olduğunu ve sana baktığını sanıyorsun. Ben de onun sana bakmasını istiyorum."

Arkama dönmekten korktum, çünkü onun bana bakmakta olduğunu hissediyordum. "Ona senin yazdıklarını göstermek istiyorum. Çok yazdığın için hasta olduğunu düşünecek. Senin hislerini anlıyorum. Seni çok iyi anlıyorum. Sana kasten yazı yazdırıyorum; çünkü hislerini, onun da anla-

masını istiyorum. Sana söylediğim herşeyi yaz. İnsanlar seni anlayacaklar; çünkü sen çok hassassın. Karın da seni anlayacak. Senden daha çok şey bildiğim için arkanı dönmemeni söyledim. Amaçlarını biliyorum. Planlarını uygulamak isterim ama acı çekmen gerekiyor. Herkes seni, ancak acı çektiğini görünce hissedecek ve anlayacaktır."

Yemek odasında karım ve doktorla yaptığım konuşmayı yazmak istiyorum. Egoistmişim gibi davranmıştım. Çünkü doktoru kızdırmak istiyordum. Bunu anlarsa öfkelenecektir ama umurumda değil. Sevgiyi bölmem. Karımı herkesten çok sevdiğimi göstermek istediğim için, onu çok sevdiğimi yazmıştım. Ben A.'yı seviyorum, karımı sevdiğim kadar. Onun numaralarını biliyorum. Birkaç gün sonra gideceği için duygularımı anlıyordu. Onun kalmasını istemiyorum. Kayınvalidemin gelmesi daha doğru olur; çünkü onu incelemek ve ona yardım etmek istiyordum. İnsanlar hakkında yazmak için, onların karakterlerini incelemem. İnsanlara, onları ölüme götüren alışkanlıklarını anlatabilmek için yazarım. Bu kitaba "Hisler" adını verdim. Hissetmeyi severim ve bu konuda büyük bir kitap yazacağım. Yaşamımın bir tanımlaması olacak bu. Kitabın, ölümümden sonra basılmasını istemiyorum. Onu şimdi bastırmak istiyorum.

"Senin için korkuyorum; çünkü sen kendin için korkuyorsun. Gerçeği söylemek istiyorum. İnsanları üzmek istemem. Belki bu kitabı yazdığın için hapse atılacaksın. Seninle beraber olacağım; çünkü beni seviyorsun. Sessiz kalamam. Konuşmalıyım. Hapse girmeyeceğini biliyorum; kanunen bir suç işlemedin. İnsanlar seni yargılamak isterlerse, söylediğin herşeyin Tanrı'nın sözleri olduğunu anlatırsın. O zaman da seni bir tımarhaneye kapatacaklardır ve akıl hastalarını tanıyıp, anlayacaksın. Senin hapise veya tımarhaneye kapatılmanı istiyorum. Dostoyevski darağacına gönderildi, bu nedenle, sen de biryerlere gidebilirsin. Sevgileri ölmeyen ve senin kapatılmana izin vermeyecek olan bazı kişileri tanıyorum. Bu kitap binlerce kopya olarak basılınca bir kuş kadar özgür olacaksın. Nijinsky diye imzayı ben atmak isterdim —ama benim adım Tanrı. Nijinsky'yi seviyorum ama bu sevgi Narcissus gibi değil, Tanrısal bir sevgi."

Bana hayat verdiği için onu seviyorum. Ona iltifat etmek, övgüler yapmak istemiyorum. Onu seviyorum. O beni seviyor; çünkü alışkanlıklarımı biliyor. "Nijinisky'nin hataları olabilir ama onu dinlemelisiniz; çünkü o Tanrı'nın sözlerini söylüyor." Ben Nijinsky'yim. "Ben Nijinsky'nin incinmesini istemiyorum, bunun için onu koruyacağım. Onun için korkuyorum; çünkü o kendinden korkuyor. Güçlü olduğunu biliyorum. O iyi bir adam. Ben de iyi bir Tanrı'yım. Nijinsky'yi kötü olduğu zamanlar sevmiyorum. "Ben Tanrı'yım; Nijinsky bir Tanrı'dır. "O iyi bir insandır. İnsanlar onu anlamadılar ve düşündükleri sürece inanmayacaklar. Onlar beni birkaç hafta olsun dinleselerdi, büyük şeyler olabilirdi. Öğretilerimin anlaşılacağını umarım."

Bütün yazdıklarım insanlık için gerekli. Romola benden korkuyor, benim vaiz olduğumu hissediyor. Kocasının vaiz olmasını istemez o, genç ve yakışıklı bir koca ister. Ben yakışıklıyım, gencim. O benim güzelliğimi anlamıyor, alışılmış bir tipim, karakteristik çizgilerim yok. Tanrı'nın da olmaz zaten. Tanrı'nın yüzünde duyarlılık vardır, bir kambur bile Tanrı'ya benzeyebilir. Ben kamburları severim, diğer sakatları da. Ben de duygulu, hassas bir sakatım ve bir kambur gibi dansedebilirim. Bütün biçimleri ve duyguları seven bir sanatçıyım ben. Güzellikte görecelik yoktur. Güzellik Tanrı'dır. O güzelik ve duyguda bulunur. Güzellik

duyguda da vardır. Ben güzelliğe aşığım. Onu hisseder ve anlarım. Düşünenler güzellik konusunda saçma sapan şeyler yazarlar. Bu tartışılmaz. Eleştirilmez. Ben güzelliği hissediyorum. Onu seviyorum.

Kötülük istemiyorum —ben aşk istiyorum. Bazıları benim kötü bir adam olduğumu düşünürüler. Değilim. Ben herkesi severim. Gerçeği yazdım. Gerçeği söyledim. Yalancılıktan hoşlanmam, iyilik istiyorum. Ben aşkım. İnsanlar beni korkuluk yerine koyuyorlar; çünkü hoşlandığım için bir haç takıyorum. Haç'ı, Katolik olduğumu göstermek için takmıştım. İnsanlar beni deli sanıyorlar. Değilim. Haç'ı, diğer insanlar tarafından farkedilmek için takmıştım. İnsanlar sakin adamlardan, hoşlanırlar; ben değilim. Yaşamı seviyorum. Onu istiyorum. Ölümü sevmiyorum. İnsanlığı sevmek istiyorum. İnsanların bana inanmalarını istiyorum. A. konusunda gerçeği söylemiştim; Diaghilev ve kendim hakkında da. Savaş ve cinayet istemiyorum. Ben, insanların anlayışlı olmalarını istiyorum. Karıma, defterlerime dokunanı mahvedeceğimi söyledim ama bunu yapmak zorunda kalırsam, ağlayabilirim. Ben bir katil değilim. Kimsenin beni sevmediğini biliyorum. Benim hasta olduğumu sanıyorlar. Değilim. Ben zeki bir adamım.

Hizmetçi geldi ve rahatsızlandığımı düşünerek yanımda durdu. Hasta değilim. Sağlıklıyım. Kendim için korku duyuyorum; çünkü Tanrı'nın isteğini biliyorum. Tanrı karımın beni terketmesini istiyor. Ben istemiyorum. Onu seviyorum ve benimle kalması için dua ediyorum. Beni telefondan istiyorlar. Galiba hapse atmak istiyorlar. Ağlıyorum, yaşamı seviyorum ama hapisten de korkmuyorum. Orada yaşayacağım. Herşeyi karıma anlattım. Artık korkmuyor ama huzursuz bir hali var. Kaba bir dille konuştum;

çünkü gözyaşı görmek istiyordum —ama hüzün yaşları değil. Bu yüzden gidip onu öpeceğim. Ona sevgimi göstermek için öpmek istiyorum. Onu seviyorum. İstiyorum. Onun aşkını istiyorum. A. onu da sevdiğimi hissetti ve bizimle kalacak. Gitmiyor. Biletini satmak için acenteyi aradı. Emin değilim ama hissediyorum.

Küçük kızım şarkı söylüyor. "Ah, ha, ha! Anlamını anlayamıyorum ama ne demek istediğini hissediyorum. Herşeyin —ha - ha - ha— bir dehşet değil; bir zevk, bir eğlence olduğunu söylemek istiyor.

EPİLOG

Ağlamak istiyorum ama Tanrı yazmaya devam etmemi emrediyor. Tembelleşmemi istemiyor. Karım ağlıyor, ben de. Doktorun gelip, karımın, yazı yazdığım için ağladığını söylemesinden korkuyorum. Ama suç bende değil. Çocuğum herşeyi görüyor, işitiyor; bir gün beni anlayacağını umuyorum. Kyra'yı seviyorum. Küçük Kyra'm, ona olan sevgimi hissediyor ama o da hasta olduğumu sanıyor. Ona öyle demişler. Bana iyi uyuyup uyumadığımı soruyor, ben de her zaman iyi uyuduğumu söylüyorum. Daha ne yazacağımı bilmiyorum ama Tanrı yazmamı istiyor. Yakında Paris'e gidip büyük etkiler bırakacağım —tüm dünya benden bahsedecek. İnsanların, benim büyük bir yazar veya büyük bir sanatçı hatta büyük bir adam olduğumu düşünmelerini istemem. Ben çok acı çekmiş olan basit bir adamım. İsa'dan bile daha çok acı çektiğime inanıyorum. Yaşamı seviyorum ve yaşamak istiyorum; ağlamak istiyorum ama ağlayamıyorum— ruhumda öyle büyük bir acı var ki—bu acı beni korkutuyor. Ruhum hasta. Aklım değil, ruhum. Doktorlar hastalığımı anlamıyorlar. İyileşmek için neye ih-

tiyacım olduğunu biliyorum. Ben güçlüyüm. Vücudum hasta değil —hasta olan ruhum. Acı çekiyorum. Herkes bunu hissedecek ve anlayacak. Ben bir insanım, canavar değilim. Herkesi seviyorum, hatalarım olabilir —ben bir insanım, Tanrı değilim. Tanrı olmak istiyorum ve bu nedenle kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Dansetmek, resim yapmak, piyano çalmak, mısralar yazmak, herkesi sevmek istiyorum. İşte hayatımın amacı bu. Sosyalistler'in beni daha iyi anlayacaklarını biliyorum— ama ben sosyalist değilim, Tanrı'nın bir parçasıyım, ben Tanrı'nın partisine bağlıyım. Herkesi seviyorum. Savaş veya sınırlardan hiç hoşlanmıyorum. Dünya yerli yerinde duruyor. Her yerde evim, yuvam var. Heryerde yaşıyorum. Hiçbir mülküm olmasını istemiyorum. zengin olmak da istemiyorum. Sevmek istiyorum. Ben sevgiyim, aşkım—zulüm değilim. Kana susamış bir hayvan değilim. Ben insanım. Ben insanım. Tanrı benim içimde. Ben Tanrı'nın içindeyim. Onu istiyorum. Onu arıyorum. Yazılarımın basılmasını istiyorum ki, herkes bunları okuyabilsin. Kendimi geliştirmeyi umuyorum. Nasıl yapacağımı bilmiyorum ama Tanrı'nın, Onu arayanlara yardımcı olacağını hissediyorum. Ben arıyorum; çünkü Tanrı'yı hissediyorum. Tanrı beni arıyor, o halde birbirimiz bulacağız.

Tanrı ve Nijinsky
St. Moritz - Dorf
Villa Guardamunt
27 Şubat, 1919

JEAN PAUL SARTRE

Bulantım Hâlâ Geçmedi ve Geçeceğini de Sanmıyorum... O, Artık Bir Hastalık veya Geçici Bir Nöbet Değil : O, Ben'im.

"Bulantı", Fransız varoluşçuluğunun klasiklerinden biridir. Bir akıl hastalığına örnek olmaktan çok, pek çok akıl hastalığında yaşanan deneyimlerin, ruh hallerinin analizi ve tanımlanması olarak bu kitaba alınmıştır.
Bu kitapta, dünya aniden kendini, alışılagelmiş, normal sosyal niteliklerinden yalıtılmış bir halde ortaya çıkarmıştır. Sosyal kavramlardan sıyrılmış ve kendi varoluş gerçeği dışında tüm gerçeklerden arınmış bir halde kendini göstermiştir. Bu yeni dünyanın halusinasyona yönelten, hatta uyarıcı bir yanı vardır; çünkü ondaki herşey tümüyle insanlıktan uzaklaşmıştır. Dünya'nın ve insanın kendi varoluşu yalnız 'boş, saçma' değil, aynı zamanda "yumuşak, yapışkan, herşeyi bozan, yoğun bir pelte gibi birşeydir. Ve ben o şeyin içindeyim" şeklinde anlatılmıştır.

TARİH ATILMAMIŞ SAYFALAR

En iyisi, olayları günü gününe yazmak olacaktı. Açıkça görebilmek için bir günlük tut - en basit nüansların veya küçük olayların bile anlamsız görünseler de, gözden kaçmasına izin verme. Ve en önemlisi, bu olayları sınıflandır. Bu masayı, bu sokağı, insanları, sigara paketini nasıl gördüğümü anlatmalıyım; çünkü değişmiş olan şeyler esas bunlardı. Bu değişimin (kesin ve doğru olarak) çapını ve doğasını saptamam gerekiyor.

Örneğin, burada mürekkep şişemin karton kutusu duruyor. Onu, önce nasıl gördüğümü, algıladığımı ve sonra nasıl olduğunu anlatmaya çalışmalıyım. Evet, kutu bir küp biçiminde, açılabilir-aptalca birşey bu, bu konuda söyleyebileceğim birşey yok. Kaçınılması gereken şey işte bu, hiç yoktan bir tuhaflık unsuru katmamalıyım. Bence, günlük yazmanın büyük bir tehlikesi var: Herşeyi abartırsın. Durmadan gerçeği zorlarsınız; çünkü hep birşeyler arama durumundasınız. Diğer taraftan, evvelki günkü izleniminizi - bu bir nesne konusunda olabilir, örneğin mürekkep şişesinin kutusu-, her an yeniden yakalayabilirsiniz. Daima hazır beklemem gerekir, yoksa parmaklarımın arasından kayıp gider.

Olup biten herşeyi dikkatle not etmem lazım.

Tabii, bu cumartesi ve evvelki günkü olaylar konusunda belirgin bir şeyler yazamıyorum. Şimdiden, onlardan çok uzaklaşmış hissediyorum kendimi. Söyleyebileceğim tek şey, her iki günde de olay diye nitelendirilebilecek birşey olmadığıdır. Cumartesi günü çocuklar ördek oyunu oynuyorlardı, ben de onlar gibi denize taş atmak istedim. Tam o anda, durdum, taşı yere attım ve yürüyüp gittim. Herhalde aptalca bir görünüşüm vardı ki, çocuklar arkamdan gülüştüler.

Dış dünyadaki olaylar bu kadar. İçimde olanlar da açık, belirgin iz bırakmadılar. Beni tiksindiren birşey görmüştüm ama artık bu şeyin deniz mi yoksa taş mı olduğunu tam olarak bilemiyorum. Taş yassıydı, bir yüzü kuru, diğer yüzü de ıslak ve çamurluydu. Onu kenarlarından tutmuş, parmaklarımı da kirletmemek için iyice açmıştım.

Evvelki gün çok daha karmaşıktı. Seri halinde rastlantılar olmuştu ve bunu kendi kendime açıklayamamıştım. Ama bütün bunları yazarak zamanımı harcamak istemiyorum. Yine de korktuğumu veya buna benzer birşey hissettiğimi söyleyebilirim. Neden korktuğumu bilseydim, büyük bir adım atmış olacaktım.

İşin en tuhaf yönü de, kendimi asla bir deli gibi görmeye yanaşmamam. Deli olmadığımı açıkça görüyorum, bütün o değişimler nesnelerle ilgili. Hiç değilse, emin olmak istediğim şey, bu.

***

GÜNLÜK

Pazartesi, 29 Ocak 1932:

Bana bir şeyler oldu, artık bundan şüphem yok. Bu bir hastalık gibi geldi; alelade bir gerçek, apaçık bir olgu gibi ortaya çıkmadı. Sinsice, yavaş yavaş geldi. Bir gariplik hissediyordum, canım sıkılıyordu, hepsi bu! Bu sinsi şey gelip içime öyle bir yerleşti ki, bir daha kıpırdamadı, sessizce orada duruyordu. Kendimi önemli bir rahatsızlığım olmadığına inandırmaya başardım, yanılmış olmalıydım. Ve şimdi o tomurcuklanıp çiçek açmaya başladı.

Psikolojik analizler yaparken biz, genelde yalnızca duygularla uğraşırız, bunlara geniş kapsamlı isimler veririz, Tutku, İhtiras ve İlgi gibi isimler... Ve yine de kendim hakkımda bilginin gölgesi bile olsa bunu şimdi iyi bir amaçla kullanabilirim.

Örneğin, ellerim hakkında yeni bir şeyler öğrendim, pipomu veya çatalı tutarken aldığı biçimde yeni bir şeyler var. Veya belki de çatal bir değişim sonucu yeni bir tutulma biçimi edinmiştir. Bilmiyorum. Kısa bir süre önce, tam odama girerken bir an duraladım çünkü elimde soğuk bir şeyin, bir çeşit kişiliği olan bir şeyin olduğunu hissettim. Elimi açıp baktım; yalnızca kapı tokmağını tutuyordum. Bu sabah kü-

tüphanedeki adam günaydın demek için geldiğinde, onu tam on saniye sonra tanıyabildim. Yalnızca bir yüz görmüştüm, tanımadığım bir yüz. Sonra elimin içinde şişman beyaz bir kurt gibi olan elini hissettim. Hemen elimi çektim, kolu gevşekçe düştü.

Caddeden de bir sürü şüpheli gürültüler geliyor.

Böylece, son birkaç hafta içinde değişim olmuştu. Ama nerede? Bu nesnel olmayan soyut bir değişim. Değişen ben miyim yoksa? Ben değilsem, o zaman değişen şey bu oda, bu kent ve bu doğa. Bir seçim yapmalıyım.

***

Susuyorum, zoraki bir gülümsemeyle. Garson kız önüme kireç gibi Camembert tabağı koyuyor. Odada etrafıma bakınıyorum ve içimden çılgınca bir tiksinme taşıyor. Burada ne işim var? Hümanizma konusundaki bir tartışmaya neden katılmıştım? Herkes neden durmadan yiyor? Varolduklarını bilmedikleri doğru. Gitmek istiyorum, gerçekten yuvamda, kovuğumda olacağım bir yere gitmek istiyorum... Ama hiçbir yerde yerim yok; istenmiyorum, hem de hiç.

Adam gittikçe yumuşuyor. Benim daha çok direneceğimi ummuştu. Bütün söylediklerimin üzerinden bir sünger geçmeye hazırdı. Bana doğru eğilip, sır verircesine; "Onları yürekten seviyorsunuz Mösyö, onları benim sevdiğim gibi seviyorsunuz: Yalnızca sözcüklerimiz farklı," dedi.

Birşey söyleyemedim, başımı eğdim. Adamın yüzü benimkine çok yakındı. Burnumun dibinde aptalca sırıtıyordu, bir kabustu bu. Zorlukla ağzımdaki bir lokma ekmeği çiğnedim, yutup yutmamaya karar veremiyordum. İnsanlar. İnsanları sevmelisiniz. Onlara hayran olmalısınız. Kusmak istiyorum -ve birden bire geldi işte: Bulantı.

Can alıcı bir noktaydı bu, beni tepeden tırnağa titretiyordu. Bunun gelmekte olduğunu bir saat önceden hissetmiştim, yalnız kabul etmek istememiştim. Of! Ağzımdaki bu peynir tadı... Adam hâlâ konuşuyor, sesi kulaklarımda vızıldıyor. Ama neden bahsettiğini bilmiyorum. Başımı makine gibi sallıyorum, elim bir tatlı bıçağının sapını kavrıyor. Bu siyah tahta sapı hissediyorum. Elim tutuyor onu. Benim elim. Bana kalsa bıcağı rahat bırakırdım, durmadan bir şeylere dokunmanın ne yararı var? Nesneler dokunulmak için yapılmazlar en iyisi onların arasından mümkün olduğunca dokunmamaya çalışarak kayıp geçmek. Bazen onlardan birini elinize alırsınız ve onu hemen bırakmanız gerekir. Bıcak tabağa düşer. Beyaz saçlı adam irkiliyor ve bana bakıyor. Bıçağı tekrar alıyorum, ucunu masaya dayayıp eğmeye çalışıyorum.

Demek 'Bulantı' buymuş; bu kör edici işaretmiş. Bu konuda kafa patlattım. Yazılar yazdım. Şimdi öğrenmiş oldum: Ben varım -dünya var- ve dünyanın varolduğunu biliyorum. Hepsi bu kadar. Benim için faketmez. Hiçbir şeyi önemsememem çok garip, beni korkutuyor. Ördek oyunu oynamak istediğim günden beri. O taşı atmak üzereydim, ona baktım ve herşey başladı: Onun varolduğunu hissettim. Bundan sonra başka Bulantılar da oldu; zaman zaman elinizde nesneler var olmaya başlarlar. 'Demiryolu İşçileri'yle Randevu' Bulantısı vardı, sonra başka bir Bulantı, pencereden dışarıya baktığım o akşamki Bulantı sonra başka bir tane daha parkta, pazar günü, sonra diğerleri. Ama hiçbiri bugünkü kadar güçlü olmamıştı.

"... Eski Roma'dan, Mösyö?"

Adam bana birşey soruyordu galiba. Ona dönüp gülümsüyorum. Pekalâ? Ona ne oluyor? Niye iskemlesinde arkaya doğru büzülüyor? Şimdi de insanları korkutuyor muyum? Sonunda böyle olacak galiba. Ama benim için farketmiyor.

Korkmakta tümüyle haksız sayılmazlar: Birşeyler yapabilecekmişim gibi hissediyorum. Örneğin, şu peynir bıçağını adamın gözüne saplamak gibi. O zaman bütün bu insanlar üstüme çullanacaklar ve dişlerimi dökecekler. Ama beni durduran şey bu değil, ağzımda peynir yerine kan tadı olması bence hiç önemli değil. Yalnız, hareket etmem gerekecek, lüzumsuz birkaç olay çıkacak, adam çok fazla bağıracak - yanaklarından kanlar sızacak ve herkes bir yerlere koşturacak. Etrafta zaten yeterince hareket ve gürültü var.

Herkes bana bakıyor; iki gençlik temsilcisi konuşmalarını kesmişlerdi. Kadının ağzı piliç kıçına benziyor. Ve yine de benim zararsız bir adam olduğumu görmeleri gerekir.

Ayağa kalkıyorum, etrafımda herşey dönüyor. Adam, oymamaya karar verdiğim iri gözleriyle bana bakıyor.

'Gidiyor musunuz?' diye mırıldanıyor.

'Biraz yorgunum. Beni davet etmekle incelik gösterdiniz. İyi günler.'

Gitmek üzereyken, tatlı bıçağını hâlâ sol elimde tuttuğumu farkedince, tabağımın üstüne fırlatıyorum. Sessizlik içindeki odayı katediyorum. Kimse yemiyor; hepsi bana bakıyor, iştahlar kaçtı. Şu genç kadına yaklaşıp, 'Boo!' desem, çığlık çığlığa bağırmaya başlayacaktı; bu kesin. Ama uğraşmaya değmez.

Yine de, çıkmadan önce, geri dönüp en sevimli ifademle onlara bakıyorum, hafızalarında böyle bir imajım kalsın.

'Hoşçakalın Bayanlar, Baylar.'

Cevap vermediler. Çıkıyorum. Şimdi artık yanaklarına renk gelir, gevezeliklerine yeniden başlarlar.

Nereye gideceğimi bilmiyorum. Kartondan aşçıbaşının önünde çakıldım, kaldım. Pencerelerden beni gözlediklerini anlamak için dönüp bakmama gerek yok, şaşkınlık ve tiksintiyle bana bakıyorlar. Önce benim onlara benzediğimi düşünmüşlerdi, onlar gibi bir insan olduğumu sanmışlardı ve ben onları aldatmıştım. Birdenbire insan görünüşümü kaybettim ve salondakiler bir yengeçin geri geri kaçtığını gördüler. Maskesi düşen davetsiz misafir kaçmıştı; her şey normale dönebilirdi artık. Sırtımdaki bu gözleri ve korku dolu düşünceleri hissetmek beni kızdırıyor. Caddeyi geçtim. Karşı kaldırım, plaj evleri ve sahil boyunca uzanıyor.

Kıyıda pek çok kişi yürüyüş yapıyor, şiir dolu yüzlerini denize çevirip oturuyor; güneş sayesinde tatil yapıyorlar. Geçen bahardan kalma ince, açık elbiselerini giyen kadınlar yanımdan geçiyorlar; Ticaret Okulu öğrencileri ve madalyalı ihtiyarlar da yürüyorlar. Birbirlerini tanımamalarına karşın aynı güzel havayı bölüşmenin verdiği bir yakınlık içindeler. Savaş ilan edildiği zamanlar hiç tanışmayanlar bile kucaklaşır; insanlar böyledir, her bahar yürüyüşe çıkıp birbirlerine gülümserler. Bir rahip dualar okuyarak yavaş yavaş ilerliyor. Ara sıra başını kaldırıp denize sevecen gözlerle bakıyor - deniz de bir çeşit dua kitabı sayılır, o da Tanrı'dan bahsediyor. Güzel renkler, hoş kokular, bahar ruhu. "Ne güzel bir gün, deniz yemyeşil, bence bu kuru soğuk nemli havadan daha iyi." Gel, bana yardım et" desem, "Bu yengeçin burada ne işi var?" diye düşünür ve paltosunu bırakıp kaçar gider.

Arkamı dönüp korkuluklara yaslanıyorum. Gerçek deniz soğuk ve karadır, hayvanlarla doludur, bu ince yeşil tabakanın altında gizlidir, insanları aldatmak için. Ben o yeşil tabakanın altını görüyorum! Cilâ eriyor, Tanrı'nın süslemeleri patlıyor, gözümün görebildiği her noktaya dağılıyor. İşte, Saint-Elémir tramvayı geçiyor. Şöyle bir dönüyorum, bütün nesneler de benimle dönüyor, soluk ve istiridyeler gibi yeşil...

Yararı yok, tramvaya binmenin bir yararı yok; çünkü hiçbir yere gitmek istemiyorum.

Pencerelerden mavimsi nesneler geçiyor. İnsanlar, duvarlar, bir ev açık pencerelerinden bana kara kalbini sunuyor; si-

yah olan herşey mavileşiyor. Bir adam biniyor ve tam karşıma oturuyor. Sarı ev yeniden yürümeye başlıyor, yine pencerelerden geçiyor, nesneleri geçiyor, yürüyor... Pencereler tıkırdıyor. Yüzlerce pencere geçiyoruz. Durmadan kayıyor, çamur gibi sarı ve pencereler gök mavisi. Birden bire yok oluyor, geride kalıyor. Pencerelerden hala kat kat gökyüzünü görüyoruz. Eliphar Tepesi'ne doğru durmadan yükseldiğimiz için iki tepenin arasını açıkça görebiliyoruz, sağda denizi, solda ise havalanını. Hiç duman yok. Sigara içmek yasaktır; -bir "Gitane" bile olmaz. Elimi koltuğun üzerine koyuyorum ama hemen geri çekiyorum: Varolduğunu hissediyorum. Üzerinde oturduğum, elimi koyduğum şeyin adı koltuk. Onu, özellikle insanların üstüne oturmaları için yapmışlar. Deri, yay ve kumaş almışlar, koltuk yapma fikri ile işe girişmişler ve bitince de 'bu şey' meydana gelmiş. Onu buraya taşımışlar, arabanın içine koymuşlar. Şimdi de araba tangır tungur giderken karnında koltuk adı verilen bu kırmızı şeyi taşıyor. Kendi kendime mırıldanıyorum: 'Bu bir koltuktur," diyorum. Bu biraz şeytan kovmaya benziyor. Ama sözcük dudaklarımda kalıyor, dışarı çıkmayı reddediyor. O şey kırmızı tüyleri havaya dikilmiş bir halde. O bir koltuk değil. Suda boğulmuş, göbeği havada ölü bir eşek, o ve ben ölü eşeğin göbeğine oturmuş, ayaklarımı suda sallıyorum. Nesneler, eşyalar isimlerinden ayrılmışlar. Orada, grotesk, sağlam ve kocaman şekilleriyle dururken onlara koltuk vs gibi isimler vermek komik geliyor: Ben bu şeylerin, bu isimsiz nesnelerin ortasındayım. Yalnız, sözcüklerinden yoksun, savunmasız bir haldeyim; onlar benim etrafımda altımda, arkamda, heryerde varlar. Hiçbir şey istemiyorlar, kendilerini ön plana çıkarmıyorlar; ama oradalar hep varlar. Minder'in altında ince bir çizgi halinde bir gölge var, bu ince siyah çizgi sanki bir gülümsemeye benziyor. Onun bir tebessüm olmadığını çok iyi biliyorum ama yine de o

var, camın altından geçiyor ve inatla gülümsüyor, yalnız ilk hecesini anımsayabildiğiniz bir sözcük bir türlü aklınıza gelmeyince başka bir şey düşünmemeye çalışmak en iyisidir, örneğin karşı koltukta yarı uzanır gibi oturmuş olan adamı düşünmek gibi. Mavi gözlü bir suratı düşünmek. Yüzünün sağ tarafı sarkmıştı sağ kolu vücuduna yapışmıştı. Sağ tarafının zar zor yaşayabildiği seziliyor, sanki inme inmiş gibi. Ama sol yanında küçük bir varoluş, yaşam görülebiliyor. Kol kıpırdanıyor, kalkıyor ve el kaskatı kolun ucunda duruyor. Sonra el de titriyor, kıpırdıyor ve başının hizasına gelince bir parmak uzanıp, kafa derisini parmağın ucundaki tırnakla kaşıyor. Ağzının sağ köşesine bir çeşit şehvetli bir kıvrılma yerleşiyor ve sol tarafı ölü gibi kalıyor.

Pencereler tıkırdıyor, kol sarsılıyor, tırnak kaşıyor, kaşıyor, ağız gülümsüyor, gözler bakıyor ve adam sağ tarafında minik bir varlığın varolmasına izin veriyor. Bu varoluş adamın sağ kolunu ve sağ yanağını işgal etmiş.

Kondüktör, yolumu kesiyor.

"Araba duruncaya kadar bekleyin."

Ama onu kenara itip, tramvaydan atlıyorum. Daha fazla dayanamayacaktım. Varlıkların, nesnelerin bu denli yakınımda olmalarına artık dayanamıyordum. Bir kapıyı iterek açıyorum içeriye giriyorum. Şimdi kendime gelmeye başlıyorum, nerede olduğumu biliyorum: Bir parktayım. Siyah ağaç gövdeleri arasında duran bir banka oturuyorum. Ayaklarımın altında, toprağı bir ağaç tırmalıyor, siyah tırnaklarıyla. Kendimi öylece bırakıvermek, kendimi unutmak, uyumak isterdim. Ama yapamıyorum. Boğuluyorum; varoluş her noktadan içime işliyor, gözlerimden, burnumdan ağzımdan...

Ve birdenbire, perde yırtılıyor, anladım, gördüm.

Öğleden sonra, saat 6.

Rahatlamış veya tatmin olmuş gibi hissetmiyorum: tam tersine yalnızca amaca erişildi: bilmek istediğim şeyi biliyorum; Ocak ayından beri tüm olanları anlamıştım. Bulantı beni terketmemişti ve yakında gideceğine de inanmıyordum. Ama artık onu taşımak ona katlanmak zorunda değilim, o bir hastalık ya da nöbet filan değil: O 'ben'im.

Şu anda parktaydım. Kestane ağacının kökleri oturduğum bankın altında toprağa gömülmüştü. Onun kök olduğunu hatırlayamamıştım. Sözcükler kaybolmuşlardı ve onlarla beraber nesnelerin belirginlikleri de yok olmuştu. Ben oturuyor, ileriye eğiliyor, başımı öne eğiyordum. Bu canavara benzeyen, kara, düğümleşmiş kitlenin önünde yapayalnızdım, korkuyordum. Sonra bu hayali gördüm.

Nefesim kesildi. Şu son birkaç güne kadar 'varoluş'un anlamını kavrayamamıştım. Ben de diğerleri gibiydim; deniz kıyısında yürüyen, bahar giysileri giymiş olan diğerleri gibi. Onlar gibi şöyle diyordum, "Okyanus yemyeşil, oradaki beyaz benekler de martılar"; ama onun varoluşunu veya martının "varolan bir martı" olduğunu hissetmiyordum; genellikle varoluş kendini gizliyor. Orada, burada, heryerde; çevremizde, içimizde, hatta biz o'yuz; ondan bahsetmeden tek kelime söylenemez ama ona asla dokunamazsınız. Bu konuda düşündüğümü zannediyorken, aslında hiçbir şey düşünmediğimi, kafamın bomboş olduğunu biliyorum. Yoksa kafamda tek bir sözcük mü vardı, "olmak" sözcüğü. Bunu nasıl anlatabilirim? "Ait olmak" kavramını düşünüyordum, kendi kendime denizin bir tür yeşil nesnelerle ait olduğunu veya yeşilin, denizin niteliklerinden biri olduğunu söylüyordum.

Nesnelere bakarken bile onların varoldukları aklıma gelmiyordu, bana bir manzara, bir görüntü gibi geliyorlar. Onları elimle tutuyor, araç gibi kullanıyordum. Herşey yüzeyde olup bitiyordu. Eğer birisi bana 'varoluşun' ne demek olduğunu sorsaydı, ona içtenlikle, hiçbir şey olmadığını, yalnızca nesnelerin doğalarını değiştirmeden, onlara eklenen boş bir form olduğunu söylerdim.

Ve sonra, birdenbire, herşey apaçık önüme serildi, varoluş birdenbire kendini ortaya çıkardı. Soyut bir sınıflandırmanın zararsız görünüşünden sıyrılıp; herşeyin esası olduğunu gösterdi. Kök, park kapıları, bank, otlar, herşey yokoldu; nesnelerin çeşitlilikleri, özellikleri gibi niteliklerinini yalnızca yüzeyde bir görünüş olduğu ortaya çıktı. Bu görünüş bu yaldızlı cila eridi ve ardında düzensiz, canavarca kitleler bıraktı- çıplak; korkutucu, müstehcen bir çıplaklık kaldı geriye.

Bütün bu nesneler... nasıl anlatabilirim?

Bana sıkıntı veriyorlardı. Keşke daha az güçlü, daha kuru ve daha soyut olsalardı. Kestane ağacı gözlerime sokuyor kendini. Gövdesini saran yeşil yosun, kaynamakta olan deriye benziyordu. Fıskiye'nin sesi kulaklarıma girip orada yerleşti; burun deliklerim de yeşil, kekri bir koku tarafından işgal edildi.

Eğer varsanız, her noktanızla, her zerrenizle varolmanız gerekiyordu. Varoluş, bir çeşit sapış, yoldan çıkıştır. Ağaçlar, fıskiyenin mutlu fıkırtıları, kokular, soğuk havada uçuşan sıcak buğular, bir bankta yediklerini hazmetmeye çalışan kızılsaçlı bir adam: Bütün bunlar komik... çok komik... yo: O kadar ileriye gitmiyor, varolan hiçbir şey komik olamaz.

Bizler bir yığın canlı yaratığız, huzursuz, kendimizden utanan, varolmak için hiçbir nedeni olmayan varlıklarız.

Ve ben -yumuşak, müstehcen, hazmeden, saçma düşüncelerle uğraşan- ben de aynı yoldaydım. Neyse ki bunu hissetmiyordum, farkediyordum ama hissetmiyordum. (Şimdi bile bunun beni arkamdan yakalayıp bir dalga gibi kaldıracağından korkuyorum.)

Bu gereksiz yaşamlardan hiç değilse birini yoketmek için bir ara intihar etmeyi düşündüm. Ama ölümüm bile bu yolun bir gereği olacaktı. Bu gülümseyen bahçede, bitkilerin arasında bir de cesedim olacaktı, taşlarda kanım varolacaktı. Ve çürüyen etim toprakta varolacaktı. Herşeyimle yine de bu yolda varolacaktım. Bu yolda sonsuza kadar varım.

Biraz önce bahçede kalemimin ucunda 'anlamsızlık, boşluk' sözcüğü canlandı; bu sözcüğü aramamıştım, gereksinmemiştim; Ben sözcükler olmadan düşünürüm, nesneler konusunda nesnelerle düşünürüm. Ve henüz hiçbir şeyi açıkça düzenlemeden, varoluşun anahtarını buldum: Bulantımın, kendi yaşamımın anahtarını buldum. Anlamsızlık, yeni bir sözcük, ben sözcüklerle savaşıyorum. İnsanların küçük, renkli dünyalarındaki bir olay, bir hareket yalnızca göreceli bir anlamsızlıktır, diğer olguları düşünürsek... Örneğin bir delinin çılgınlıkları içinde bulunduğu duruma göre anlamsızdır ama yaşadığı çılgınlığa göre anlamsız değildir. Şu ağaç kökü de taşlara, kuru otlara, çamura, ağaca, gökyüzüne, yeşil boyalı banklara göreceli olarak düşünülürse, 'anlamsız, boş'tur. Tabii herşeyi bilmiyorum. Tohumların filizlendiğini veya ağacın büyümesini görmedim. Ama bu buruşuk, kocaman pençeyi görünce bilmek ya da bilmemek çok önemsiz geliyor; açıklamaların ve mantığın, bu varoluş dünyasında yeri yok.

Bir daire anlamsız değildir, açıkça biliniyor ki çapının kendi etrafında dönmesi sonunda elde edilir. Ama bir daire aslında yoktur var olduğu farzedilir. Diğer taraftan bu kök var, nasıl olduğunu anlatamıyorum ama o var. Düğüm düğüm, içine kapalı, isimsiz haliyle beni büyüledi, gözlerim doldu ve beni kendi varoluşuna doğru çekti. Bir kök, ağacın nefes alma pompasıdır, o sert, deniz aslanı gibi, kaba, yağlı görünüş. Ne işe yaradığı hiç önemli değil, bir kök olduğunu anlatıyor ama tam da bu kök olduğunu belirtmiyor. Bu kök,

rengi, şekli ve görünmeyen hareketleriyle hiçbir anlatıma sığmaz. Topuğumu şu kara pençeye sürttüm; kabuğunu sıyırmak istiyordum. Hiçbir amacım yoktu, yalnızca kara kitlenin üzerindeki çıplak, pembe sıyrığın anlamsız görünüşü hoşuma gidecekti, dünyanın anlamsızlığıyla alay edecektim. Ama ayağımı çekince kabuğun hala siyah olduğunu gördüm.

Siyah mı? Bu sözcüğün, kavramın anlamını tam olarak vermediğini hissettim. Siyah? Kara. Kök siyah değildi, onda daha başka bir özellik vardı. Siyah ta daire gibi aslında varolmayan bir kavramdır. Kök'e yeniden baktım; siyahtan daha mı çok bir şeydi yoksa neredeyse siyah mıydı? Kısa sürede bu soruları bir yana bıraktım. şimdiye kadar çok sordum, soruşturdum, araştırdım... Boşuna onlar hakkında düşünmeye çalıştım ve onların soğuk, yalın niteliklerinin gözümden kaçmış olduklarını hissettim. Geçen akşam, 'Demiryolu İşçisinin Randevusundaki" Adolphe'un askıları, mor değildi. İşçisi'nin Randevusu"ndaki ve o meşhur taş -herşeyin başlamasına neden olan o taş da şey değildi... Ne olmadığını tam olarak hatırlamıyorum. Ama onun pasif direnişini unutmadım. Ve o adamın eli; onu tutmuş ve sıkmıştım kütüphanede, o zaman tam anlamıyla bir el olmadığını hissetmiştim. Büyük beyaz bir kurt aklıma gelmişti ama kurt da değildi. Ve Café Mably'deki bira bardağının şeffaf görünüşü. Şüpheli, güvensiz: Sesler, kokular, tatlar. Dünya'da gerçek mavi, gerçek kırmızı, gerçek menekşe veya badem kokusu olduğuna bir an inanabilirsiniz.

Ama bunlara biraz dikkat ederseniz, duyduğunuz huzur ve güven hissinin yerini tedirginlik alır: Renkler, tatlar ve kokular gerçek değil; kendilerinden başka birşey değildirler. En basit, en yalın nitelik bile kendine göre çok kapsamlıdır. Ayağımın dibindeki siyah, siyaha benzemiyordu, daha önce hiç siyah görmemiş birine bunu nasıl anlatırsınız. O şey bir renge benziyor ama biraz da aynı zamanda bir gürültü ya da

bir salgı olabilir —veya başka birşey. Örneğin ıslak toprak kokusu, siyah bir koku, çiğnenmiş, tatlı bir renk— bir koku düşünülebilir. Yalnızca bu siyahı görmüyordum: görmek de soyut bir buluştur, basite indirgenmiş bir düşüncedir. O siyah, garip ve güçsüz varlık; görme, duyma ve tadalma duyularını aşmış.

Bu olağanüstü bir andı. Ben oradaydım, kıpırdamadan, buz kesilmiş gibi kendimden geçmiştim. Bu heyecanın tam ortasında yeni, taze birşey göründü; Bulantıyı anlamıştım artık, ben onun sahibiydim, o bana aitti. Gerçeği söylemek gerekirse bulduklarımı kendim için bile açıkça, düzenli bir şekilde anlatamıyordum. Ama galiba şimdi sözcüklerden yararlanmam iyi olacak. Esas olan şey olağanlık ve rastlantıdır. Varolmak yalnızca orada olmak demektir; varolan kişiler kendilerine rastlanılmasına olanak sağlarlar, ama onlardan hiç bir çıkarım sağlanamaz. Bazı insanlar bunu anlamışlardır; bu raslantıyı altetmek amacıyla gerekli, beklenmedik bir varlık olmak için çalışmışlardır.

Herşey emrimizdedir; bu park, bu şehir, kendimiz. Bunu farkettiğiniz an Bulantı karşınıza çıkar ve bazıları haklarını öne sürerek kendilerini farklı göstermeye çalışırlar. Zavallı bir yalandır bu; kimsenin ayrıcalığı veya hakları yoktur, tüm insanlar gibi özgürdürler, kendilerini, önemsiz hissetmekten alıkoyamazlar. Ve kendi aralarında gizlice, önemsiz, gereksiz ve hüzünlü olduklarını bilirler. Bu büyü ne zamana kadar sürecek? Kestane ağacının kökü bendim. Veya daha doğrusu ben tamamen onun varlığının bilincindeydim. Bu ölü tahta parçasının üzerine tüm ağırlığıyla düşen tedirgin bir bilinç.

Zaman durmuştu: ayaklarımın dibinde küçük siyah bir havuz, o andan sonra yeni bir şeyin olması mümkün değildi. Kendimi, bu berbat, acımasız eğlenceden kurtarmayı çok isterdim, bu işin içindeydim; o siyah şey kıpırdamadı öylece duruyordu tıpkı nefes boruma kaçmış bir yiyecek parçası gibi.

Değişimin farkında değildim ama birdenbire o kökün varolduğunu düşünemez oldum, tümüyle silinip gitmişti, o orada, hala orada diye defalarca boş yere tekrarladım ama artık hiç bir anlam taşımıyordu. Varoluş, uzaktan düşünülecek birşey değildi; sizi birden sarar, kavrar; size sahip olur, kalbinizde büyük, hareketsiz bir canavar gibi bir ağırlık bırakır —veya hiçbir şey yoktur artık.

Artık hiçbir şey yoktu, gözlerim boştu ve kurtuluşumdan ötürü şaşkın bir haldeydim. Sonra birden gözümün önünde, ışıkta belirsiz kıpırtılarla hareket etmeye başladı: ağacın tepesi rüzgarla sallanıyordu.

Bir hareket görmek beni sıkmadı, beni gözleyen bunca kıpırtısız, hareketsiz varlıklardan sonra, bu bir değişiklikti. Kendi kendime, dallar sallandıkça; hareketlerin aslında öylece varolmadığını, arada pasajlar, zayıf noktalar olduğunu ve hareketin yavaş yavaş oluştuğunu söylüyordum. Sonunda o varlıkları doğma süreci içindeyken şaşırtabilecektim.

Üç saniye bile sürmedi, tüm umutları suya düştü. Zamanın geçişini, ağaç dallarının körler gibi ellerini uzatıp etraflarını araştırmalarına bağlayamam. Zaten pasaj, geçiş fikrini de insanlar icat etmişler. Bütün titreşimler, kıpırtılar dış dünyaya karşı yalıtılmışlardı ama kendileri her tarafa yayılıyorlardı. Tabii ki bir hareket ağaçla kıyaslanamaz, o bambaşka bir konudur. Yine de bir şeydir. Dalların uçları "varoluş" süreciyle hala titriyorlardı. "Varolan" rüzgar ağacın üzerine çökmüştü; güçten işleme dönüşmüştü. Bu da bir geçişti. Herşey dolu doluydu, herşey aktifti. Zamanda zayıflık olmaz ve en az algılanabilen kıpırtılar bile birer varlıktırlar. Her yerde varoluş var, sonsuz, fazlasıyla, her zaman, her an ve her zaman; varoluş —yalnız varoluşla sınırlanabilir.

Banka yeniden oturdum, sersemlemiş, şaşkına dönmüştüm. Çıkış noktası, kaynağı olmayan bu varlıkların bolluğu

karşısında dilim tutulmuştu. Hepsi birbirine benzediğine göre bu bolluğun nedenini anlayamıyordum. Pekçok varlık başarısız oluyor, yeniden başlıyor ve yine başaramıyordu (benim gibi) —sırtüstü düşen bir böceğin çabalamaları gibi.

Kendi kendime gülmeye başladım. Bazı salaklar irade gücünden, yaşamla mücadele etmekten bahsederler. Onlar galiba hiç ağaç veya hayvan görmediler. Şu yarı çürümüş meşeye bakın. Ya şu meşhur kök! Toprağı pençeleriyle kazıyor, yiyecek arıyor.

Herşeyi bu şekilde görmek mümkün değil. Evet, zaaflar, zayıflıklar olabilir. Ağaçlar varolmak istemiyorlardı ama ellerinden birşey gelmiyor. Böylece sessizce içlerine kapanıp, kendi sorunlarıyla uğraşıyorlar. Ama her an herşeyi bir yana bırakıp kendilerini yok etmeye çalışabilirler. Hâlâ varolmayı sürdürmeye çalışan yaşlı ve yorgun ağaçlar belki de ölemeyecek kadar zayıftılar. Varolan herşey bir sebep olmadan doğar, güçsüzlüğü yüzünden yaşamını sürdürür ve kazara ölür.

Arkama yaslandım ve gözlerimi kapadım. Ama imajlar, görüntüler hemen üzerime saldırdılar, kapalı gözlerimi varlıklarıyla doldurdular: varoluş daima dolu doludur.

Tuhaf görüntüler. Bir sürü şey anlatıyorlar. Gerçek şeyler değil, gerçeğe benzeyen şeyler. İskemleye benzeyen, bitkilere benzeyen şeyler. Ve iki yüz: geçen pazar pastanede karşımda oturan çift. Şişman, ateşli, duygulu, anlamsız, kırmızı kulaklı yüzler. Bu çift hala Boville'de bir yerlerde yaşıyordu. —yumuşak gerdanı parlak kumaşlara sürünüyor, kadın aklından "Benim memelerim, sevimli meyvelerim" diye düşünüyor, oynadığı memelerinin kabarmasını seyrediyordur...sonra birden bağırdım ve gözlerimi açtım.

Bu varolma halini acaba hayal mi ettim? Ben oradaydım, bahçede, ağaçların içine sızmıştım, yumuşak, yapışkan, pelte gibi birşeydim. Ve ben içerdeydim, bahçe ile birlikteydim. Korkmuştum ve öfkeliydim. Yükseldim, yükseldim göklere kadar, görüş açım genişledi. Artık Bouville'de değildim, hiçbir yerde değildim, uçuyordum. Şaşırmadım. Dünyaydı bu, birden kendini gösteren çıplak dünyaydı ve bu koca, anlamsız varlık karşısında öfkeyle sarsıldım. Heryerde dünya vardı, önümde, arkamda bir an. Ondan önce hiçbir şey olmamıştı. Onun varolmadığı bir an asla olmamıştı. Beni kaygılandıran buydu; elbette bu akan, kayan kurdun varolması için hiçbir sebep yoktu. Dünyanın tam ortasında, canlıyım, gözlerim iyice açılmış; ve aklımdaki tek fikir hiçlik. Bu hiçlik varoluştan önce yoktu. "Pislik! Kokmuş pislik!" diye bağırdım ve bu pislikten kurtulmak için silkindim; ama tonlarca varoluş üzerime sinmişti. Ve birden park, büyük bir delik haline geldi, Dünya geldiği gibi yokoldu, boşaldı veya uyandım. Her ne olursa olsun, daha başka birşey olmadı, çevremde sarı topraktan başka birşey kalmadı, ölü dallar bu toprak üstünde yatıyorlardı.

Ayağa kalktım ve parktan çıktım. Kapıda durdum, arkama döndüm. Bahçe bana gülümsedi. Kapıya yaslandım ve uzun süre baktım. Ağaçların gülümsemesinin bir anlamı vardı: bu varoluşun gerçek sırrıydı. Üç hafta kadar önce, bir Pazar günü çevremde kuşkulu bir hava sezmiştim. Bu benim kuruntum muydu? Bıkkınlıkla bunu anlamanın yolu olmadığını hissettim. Yolu yoktu. Ama o, oradaydı, bakıyordu. Kestane ağacının gövdesindeydi..., o kestane ağacıydı. Yarıyolda kalmış şeyler —siz onlara düşünceler diyebilirsiniz —unutulmuşlardı ve ne düşündüklerini unutmuşlardı.

Bu his beni öfkelendirdi: An-la-ya-mı-yor-dum; o kapıya yüzyıl da yaslanıp beklesem bile anlayamıyordum. Varoluş konusunda öğrenebileceğim herşeyi öğrenmiştim. Çıktım, otele döndüm ve yazdım.

FYODOR DOSTOYEVSKİ

Yemin Ederim Baylar, Fazla Bilinçli Olmak Bir Hastalıktır — Gerçek, Eksiksiz Bir Hastalık

Dostoyevski'nin "Yeraltından Notlar" isimli romanından alınan bu parça, dengesiz bir aklın ürünü olarak sunulmamıştır. Bu pasaj, psikopatoloji adını verdiğimiz çeşitli olguların karşısında gösterilen davranış biçimlerini keşfetme çabalarımızın bir parçası olarak seçilmiştir. Dostoyevski'nin yeraltı adamı, normal ve sağlıklı olmaya tepki gösterirken bu alanda yazılan en tuhaf ve bize çok yararlı olabilecek veriler sağlamıştır. Dostoyevski'nin tartışmalarının akıl hastanelerinde çok sık rastlanan psikoz türlerini anımsattığını düşünebilirsiniz.

I. BÖLÜM: YERALTI

I

Ben hasta bir adamım.... Kinci bir adamım. Hiç çekici değilim. Galiba karaciğerim rahatsız. Herşeye rağmen, hastalığım hakkında hiçbir şey bilmiyorum ve beni neyin rahatsız ettiğinden emin değilim. Bu konuda bir doktora danışmıyorum, tıbba ve doktorlara saygım olduğu halde... Ayrıca, aşırı derecede batıl inançlarım vardır, tıbba saygı duymama yetecek kadar. Hayır, bir doktora danışmayı, içimdeki kin yüzünden reddediyorum. Bunu belki siz anlamayacaksınız, ama ben çok iyi anlıyorum. Elbette bu durumda, kinimle kimi küçük düşürmeyi hedef aldığımı, anlatamam; doktorlara

gitmemekle onları incitmediğimin pekâlâ farkındayım; bütün bunlarla yalnızca kendimi incittiğimi çok iyi biliyorum. Ama yine de bir doktora danışmamamın sebebi kinimdir. Karaciğerim çok kötü durumda —iyi ya, beter olsun!

Uzun zamandan beri bu durumdayım —yirmi yıldır. Şimdi kırk yaşındayım. Bir hükümet dairesinde çalışıyordum ama artık çalışmıyorum. Öfkeli, kin dolu bir memurdum. Kabaydım ve böyle olmaktan memnundum. Rüşvet almazdım, anlıyorsunuz ya, bunun karşılığında birşeyler yapmam gerekiyordu. (Kötü bir jest, ama bunu karalamayacağım. Espirili olduğunu düşünerek yazmıştım bunu; ama şimdi gösteriş yapmak için yazdığımı anlayınca kasten karalamadım, silmedim.)

Oturduğum masaya bilgi almak için gelen kişilere dişlerimi gıcırdatırdım ve herhangi birini mutsuz yapınca yoğun bir zevk alırdım. Çoğu zaman da başarırdım. Bunların çoğu çekingen insanlardı —dilekçeler getirir, işlerini takip ederlerdi. Ama yukarıdakilerden bir memur vardı ki, ona dayanamıyordum. Alçak gönüllülükle ilgisi yoktu, kılıcını da iğrenç bir şekilde şakırdatıyordu. Onsekiz aydan beri, o kılıç yüzünden ona karşı adeta kan davası güdüyordum. Sonunda ben kazandım ve kılıcı şakırdatarak çıktı gitti. Tabii, bu olay gençliğimde olmuştu.

Ama Beyler, bu kinimin, garezimin can alıcı noktası neydi biliyor musunuz? Beni esas inciten nokta, aslında kindar veya hiç değilse dünyaya küsmüş bir adam olmaktan, içten içe utanç duymam ve kendimi yalnızca kuşları gelişi güzel ürküten ve bununla eğlenen bir adam olarak görmemdir. Ağzımda köpüklerle etrafa saldırırken, bana oynamam için bir oyuncak bebek verin, şekerli bir fincan çay getirin, beni yatıştırmış olursunuz. Hatta size teşekkür bile edebilirim; sonra dişlerimi gıcırdatarak aylarca, gecelerimi duyduğum utanç yüzünden uykusuz geçirsem bile. Ben böyleyim işte.

Şimdi, kindar, öfkeli bir memur olduğumu yazarken yalan söylüyordum. Yalnızca dilekçe sahipleriyle biraz eğleniyordum, aslında asla kindar olamam ben. İçimde kine, gareze karşı pek çok şey olduğunun farkındaydım. Bu karşı olan elemanlar yaşadığım sürece içimdeydiler ve dışarıya vurmak için fırsat arıyorlardı. Ama onların dışa vurmalarına izin vermedim, veremezdim. Beni rezil edene, utanç duymama neden olana kadar işkence yaptılar: ihtilaçla, sarsıla sarsıla kıvrandım, beni hasta ettiler, hem de nasıl hasta ettiler!

Şimdi, Beyler, sizler benim pişmanlık duyduğumu, özür dilediğimi zannediyorsunuz değil mi? Bundan eminim... Neyse, emin olun ki, hiç umurumda değil, eğer siz...

Yalnız kindar veya nisbetçi olmamayı değil, herhangi bir şey olmayı da beceremiyordum; ne kinci ne kibar, ne kurnaz ne dürüst, ne kahraman ne bir böcek olabilmiştim. Şimdi köşeme çekildim, akıllı bir adamın zaten pek bir şey olamayacağı, ancak aptalların bir şey olmayı becerebileceğini söyleyerek kendimi teselli ediyorum.

Evet ondokuzuncu yüzyılda, bir adam herşeyden önce karaktersiz bir yaratık olmalıdır; karakter sahibi bir insan çok sınırlanmıştır. Yaşadığım kırk yıl içinde bunu öğrendim, şu anda kırk yaşındayım ve bildiğiniz gibi kırk yıl bir ömür demektir ve yaşlandığınız anlamına gelir. Kırk yıldan daha uzun bir süre yaşamak kötü davranıştır, adilik ve ahlaksızlıktır. Kimler kırktan fazla yaşar? Buna içtenlikle ve dürüstçe cevap verin. Size kimlerin kırkını geçtiklerini söyleyeyim: Ahmaklar ve değersiz kişiler. Bütün yaşlıların yüzüne söylerim bunu, bütün o saygıdeğer, ak saçlı ihtiyarlara! Buna hakkım var; çünkü ben de altmışa kadar yaşayacağım. Hatta yetmiş. Veya seksene kadar! ... Durun, bir nefes alayım...

Beyler, şüphesiz sizi eğlendirmek istediğimi sanıyorsunuz. Burada da yanıldınız. Düşündüğünüz gibi neşeli bir insan değilim ben; belki bu gevezelikten biraz sıkılmış olabilirim. Bana kim olduğumu sormanın uygun olduğunu düşünüyorsunuz. —Cevabım şöyle olacak; ben bir kolej muhasebecisiyim. Ekmek parası kazanmak için çalışıyordum ama geçen yıl uzak bir akrabam altı bin ruble miras bırakarak ölünce hemen istifa edip köşeme çekildim. Daha önce de burada yaşıyordum; ama şimdi iyice yerleştim. Şehir dışında korkunç, sefil bir odam var. Hizmetçim ihtiyar bir köylü; aptallığından ötürü kötü huylu ve hep pis kokar. Petersburg'un ikliminin sağlığım için kötü olduğunu ve benim kısıtlı olanaklarımla burada yaşamamın pahalıya geleceğini söylediler.

Bütün bunları, o doktorlardan, danışmanlardan daha iyi biliyorum... Ama ben Petersburg'da kalıyorum, buradan gitmeyeceğim çünkü... şey! Neyse benim gitmem veya gitmemem o kadar önemli değil.

İyi, eğitim görmüş ve efendi bir adam en çok neden bahsetmekten hoşlanır?

Cevap: Kendinden bahsetmekten.

Pekâlâ, ben de kendimden bahsedeceğim.

II

Beyler, size şunu söylemek istiyorum, duymak isteseniz de istemeseniz de neden bir böcek bile olamadığımı anlatmalıyım. Bir böcek olmayı pek çok kez denedim. Ama buna uygun yapıda değildim. Beyler, size yemin ederim, çok bilinçli olmak bir çeşit hastalıktır, —adamakıllı bir hastalık. İnsanın günlük ihtiyaçları için normal insan bilinci yeterli olabilir. Yani günümüzün, ondokuzuncu yüzyılın eğitilmiş, mutsuz insanının payına düşen miktarın yarısı veya dörtte biri yeterli olabilir. Özellikle o eğitilmiş kişi, dünyanın en

soyut, en planlı yeri olan Petersburg'da yaşama şanssızlığına sahipse.

Bahse girerim ki bütün bunları gösteriş olsun, espri olsun diye yazdığımı düşünüyorsunuz. Ama beyler, kim hastalığından övünerek, gurur duyarak bahsedebilir ki?

Aslında, herşeye rağmen pek çok kişi bunu yapıyor, rahatsızlığını kullanıyor ve ben de belki herkesten çok aynı şeyi yapıyorum. Bunu tartışmayacağız, saçmalık olur.

Ama yine de kesinlikle bilincin, yoğun bilincin bir hastalık olduğundan eminim. Bu konuyu da bir an için bir kenara bırakalım. Bana şunu söyleyin; her "iyi ve güzel" olan şeyi hissettiğim an, bana kötü ve çirkin şeyler yaptığımı söylüyorlar... bunun nedenini öğrenmek istiyorum.

Kısacası, iyiliğin bilincinde en çok olduğum ve herşeyin en güzel olduğu zamanlar; kendi pisliğime, bataklığıma daha çok batıyorum. Ama en önemli nokta, bütün bunların kazara değil de olması gerektiği için olduğudur. Sonunda bunun, benim normal halim olduğuna neredeyse inanıyorum. Ama başlangıçta bu mücadelede ne büyük sıkıntılar çektim!

Diğer insanlarda da aynı şey olduğuna inanmıyordum ve tüm yaşamım boyunca bu gerçeği sakladım. Utanıyordum (şimdi bile utanıyorum). İğrenç bir Petersburg akşamında eve, köşeme döndüğümde yine kötü bir davranışta bulunduğumun bilincinde, kendi kendimi yiyerek, yırtınarak kıvranıyordum ama bu hisler bir süre sonra bir çeşit utançla karışık tatlı, sevecen bir hal alıyor, en sonunda da —gerçek bir eğlenceye dönüşüyordu. Evet, eğlence ve zevk! Bundan bahsettim; çünkü başkalarının da böyle bir haz duyup duymadıklarını hep bilmek isterdim. Duyduğum zevk yalnızca çok yoğun bir şekilde kendi aşağılanmamın bilincinde oluşumdan doğuyordu, sınıra ulaştığımı hissedince bu çok müthiş bir an oluyordu, ama başka bir seçenek de yoktu; kaçış yolum tıkanmıştı; başka bir adam olamazdım; değişe-

bilmek için zamanım ve inancım olsaydı bile büyük bir olasılıkla değişmek istemezdim ayrıca istesem bunu yapmazdım; çünkü gerçekten değişmek istediğim bir şekil yoktu.

Ve herşeyin en kötüsü, bunların yoğun, akut bilinçlilik kurallarına uymalarıydı ve sonuç olarak şunu diyebilirim, insan yalnız değişememekle kalmıyor aynı zamanda kesinlikle hiçbirşey yapamıyor.

Eh, epeyce saçmaladım, ama ben ne anlattım? Bunu anlatmanın zevki nasıl oluyor? Ama ben anlatacağım. Konunun köküne ineceğim! İşte bu yüzden kalemimi elime aldım...

Örneğin bende aşırı derecede "amour-propre" var. Bir kambur veya bir cüce kadar alıngan ve şüpheciyim. Ama bazen de suratıma bir şamar atsalar iyi olur diye düşünürüm. Belki bundan bir çeşit zevk alırım, ümitsiz bir zevk. Ve birisine tokat atılınca —bilinç silinmiş gibi olur. En kötüsü de, ne yönden bakılırsa, her konuda suçun bende olmasıydı. En aşağılayıcı şey, hiçbir kabahatim yokken suçlanmamdı.

Önce, çevremdekilerden daha akıllı olduğum için suçluydum. (Hep kendimin diğerlerinden daha akıllı olduğumu düşünmüş ve ister inanın ister inanmayın, bundan utanç duymuşumdur. Herşeye rağmen benim yaşamım böyleydi ve insanların yüzlerine doğrudan hiç bakamazdım.)

Ayrıca alicenap, asil ruhlu olsam bile bunu belli ettiğim için de suçluyum. Tabiat kanunlarına uyarak, bana saldıran birisi beni tokatlayabilir ama onu affetmem yararsız bir davranıştır. Kısacası beni tokatlayandan intikam almak için birşeyler yapmam gerekirdi, hem tabiat kanunlarına uymak için hem de âlicenaplığın yararsız olduğuna inandığımı göstermek için. Ama nasıl öç alacağıma bile karar veremiyordum. Neden bir türlü karar veremiyordum? Bu konuda özellikle birkaç söz söylemek istiyorum.

III

Kendilerini savunabilen ve öçlerini alabilen bazı kişiler vardır, bunu nasıl yapıyorlar? İntikam hissiyle gözleri kararmışken, neden bütün benlikleri bu hisle doluyor?

Bu durumdaki bir beyefendi hedefine doğrudan, boynuzlarını eğip saldırmaya hazırlanan bir boğa gibi, hücum eder ve bir duvardan başka hiçbir şey onu durduramaz. (Bu arada, duvarla karşılaşınca apışıp kalırlar, şaşkına dönerler. Bu tip insanlara ben "düz insanlar" diyorum. Onlar için duvar bir kaçış değildir. Halbuki bizim gibi düşünen ve hiçbir şey yapmayanlar için duvar başka yöne gitmek için bir mazerettir.) Evet bu "düz insanlar" sevecen Tabiat Ana'nın onları görmek istediği gibi olan normal insanlardır. Onları kıskanıyorum. Onlar aptaldır, bunu tartışmıyorum ama ne biliyorsunuz belki de normal insanlar aptal oluyordur. Bu normal insanın tam karşıtını düşünün, benim gibi fazla bilinçli, fazla düşünen birini. Bu adam karşısında normal bir düz insan görünce şaşkına döner ve kendini bir fare gibi görür. Belki bilinçli, düşünen bir fare ama yine de fare... Ve en kötüsü de kendisi, özbenliği de kendisini bir fare gibi görür.

Şimdi bu farenin harekete geçişini görelim. Varsayalım ki, bu fare kendisine hakaret edildiğini sanıyor (ve çoğunlukla öyle hisseder) ve öç almak istiyor. İçi kinle doludur. İçinde o "düz insanlardan (l'homme de la nature et de la vérité)" daha çok kin birikmiştir. Çünkü onların doğuştan gelen aptallıkları yüzünden intikamı adalet olarak görmelerine karşın fareler buna inanmazlar. İntikam almak amacıyla yapılan esas harekete gelince, şanssız fare ardarda kötü olaylar yaratır, şüpheler ve sorular arasında boğulur. Şüphelerinden, duygularından oluşan yapışkan bir kitlenin içindedir. O pis, kokulu yeraltı evinde, bizim hakarete uğramış, ezilmiş, aşağılanmış faremiz, kini ve gareziyle başbaşa kalmıştır. Kırk yıl boyunca yarasını hep, en küçük ayrıntılarıyla anımsayacak ve zaman geçtikçe de bu ayrıntılar kinini besleyecektir; kendine karşı duyulmamış şeyler icat edecek, bunların gerçek olduğunu varsayacak ve asla hiçbir şeyi affetmeyecektir. Ölüm yatağında bile herşeyi yeniden anımsayacak, yılların birikimiyle...

O soğuk, iğrenç yarı-umutsuzluk, yarı-inanç içinde bilinç kendini diri diri gömüyor, yeraltında geçirdiği kırk yılın acısını yeniden tadıyor ve bu zaman boyunca yaşadığı doyumsuzluklarını, hemen vazgeçilen kararlarını, acı çekmenin sonunda yaşadığı o tuhaf zevki, tekrar tekrar anımsıyor.

Bu öylesine ince, anlatılması güç birşey ki, sağlam sinirleri olan kişiler bunun bir zerresini bile anlamayacaklardır. Kibarca "belki de yüzlerine hiç şamar yemeyenler de anlayamazlar" diyerek beni kastedeceksiniz; evet ben bilerek konuşuyorum. Ama rahat olun beyler, ben yüzüme şamar yemedim; hem bu konuda ne düşündüğünüz benim için hiç önemli değil.

Zevk almanın inceliklerini anlamayan sağlam sinirli kişilerden söz etmeye devam edeceğim. Onlar imkansızla yani taş duvarla karşılaşınca tepki gösterirler. Hangi taş duvar?

Elbette, doğa kanunları, doğal bilimlerin kuramları, matemetik. Örneğin size atalarınızın maymun olduğunu ispatladıkları anda surat asmanın bir yararı yoktur, bunu bir gerçek olarak kabullenmelisiniz. Aslında yağınızın bir damlasının bile sizin için, diğer insanlardan yüzbinlercesinden daha değerli olduğunu ispatladıklarında da bunun kesin sonuç olduğunu kabul etmeniz gerekir. "Başka bir seçenek yok, iki kere ki dört eder. Doğa sizden izin almaz; isteklerinizle ilgilenmez, kurallarından hoşlanıp hoşlanmamanız umurunda değildir. Doğayı olduğu gibi kabul etmeniz lâzımdır. Görüyorsunuz ya, duvar duvardır..." diye bağırırlar.

Aman Tanrım! Doğa'nın kanunları, aritmetik benim umurumda değil, o kanunlardan da, iki kere ikinin dört etmesinden de hoşlanmıyorum. Tabii ki duvarı, kafamı vura vura kıramam ama yine de yeterince güçlü olmadığım için ve o da bir taş duvar olduğu için, bu durumu öylece kabul edemem. Yalnızca o taş duvar bir teselliymiş gibi ve iki kere ikinin dört ettiği kadar gerçek olduğu için... Of saçmalık bu! Herşeyi anlayabilmek, tanıyabilmek, (bütün olanaksızlıkları ve taş duvarlarıyla) çok daha iyi olurdu. Bu yüzden dişlerinizi gıcırdatarak sessizce içinize kapanmak ve kin duymanıza hedef olabilecek hiçbir şeyin olmadığını düşünmek, bütün suçun sizde olduğunu sanmak ve buna karşın suçlu olmadığınızı iyi bilmek... İşte bütün bunlar yalnızca bir karmaşa. Ne ve kim olduğunu bilmeden bütün bu belirsizlere karşın yine de içinizde bir sızı vardır ve bilmedikleriniz arttıkça sızınız da artacak.

IV

"Ha, ha, ha! Biraz sonra da dişinin ağrımasından zevk duyacaksın," diye bana gülüyor, alay ediyorsunuz.

"Pekala, diş ağrısında bile bir keyif vardır," diye cevap veririm. Bir ay süreyle diş ağrısı çektim ve hâlâ biraz ağrıyor. Bu durumda insanlar sessizce acı çekmezler, inlerler. Acı çekenin keyfi bu inlemelerde gizlidir, zevk almasaydı inlemezdi. Beyler bu iyi bir örnek ve bunun üzerinde duracağım. Bu inlemeler, önce ağrının amaçsızlığını anlatır, bilinç halinizi aşağılar. Sizin cezalandırabileceğiniz bir düşmanınızın olmadığını gösterir, ama yine de acı çekersiniz; dişleriniz sizi esir almıştır ve eğer isterlerse ağrıyı geçirebilirler ama isterlerse ağrı üç ay daha sürer; size kalan tek şey kendinizi hırpalamak, taş duvarı yumruklamaktır.

Evet bu hakaretler, bu aşağılamalar sonunda bir çeşit keyif, zevk doğar, bazen şehvete bile dönüşebilir. Rica ediyorum beyler, ondokuzuncu yüzyılın eğitim görmüş bir adamının, diş ağrısı yüzünden inlemesini dinleyin lütfen, özellikle ağrının ikinci, üçüncü gününde, bir köylü gibi değil de gelişmelerden ve Avrupa uygarlığından etkilenen, "topraktan ayrılmış olan" bir adamın inlemesini dinleyin. İniltileri çirkinleşir, tiksindirecek kadar kötüleşir ve gece gündüz devam eder. Ve elbette bu inlemelerin bir yararı olmadığını; karşısındaki dinleyicilerin, ailesinin ona inanmadıklarını da biliyor. Bütün bu bilgilerin ve kabalıkların altında şehevi bir zevk yatıyor. Sanki, "Sizi endişelendiriyorum, kalplerinizi kırıyorum, evde herkesi uyanık tutuyorum. Pekala, öyleyse uyanık kalın, siz de benim gibi her an diş ağrısını hissedin. Ben bir kahraman değilim, yalnızca kötü bir insanım, bir hilekârım. Öyle olsun! Benim gerçek yüzümü görebildiğiniz için memnunum. Aşağılık iniltilerim sizi üzüyor mu?" dersiniz.

Şimdi bile anlamıyorsunuz beyler. Gelişmemiz ve bilincimiz bu zevkin entrikalarını anlayabilecek kadar ilerlememiş daha. Gülüyor musunuz? Memnunsunuz. Evet, şakalarım pek iyi seçilmedi galiba; zevksiz, kendine güvenden yoksun.

Ama elbette bu kendime saygım olmadığı içindir. Anlayışlı, sezgi gücü yüksek bir adamın nasıl kendine saygısı olabilir?

V

Haydi, kendi aşağılanmasından zevk almaya çalışan bir adamın kendine karşı en ufak bir saygı kıvılcımı olabilir mi?

Bunu iğrenç bir vicdan azabı çektiğim için söylemiyorum. Ve gerçekten, asla şöyle demeye dayanamazdım:

"Özür dilerim baba, bir daha yapmayacağım." Sanki önceden planlanmış gibi daima suçsuz olduğum zamanlar başım belaya giriyor. Bu işin en kötü yanıydı. Kalbim doğa kanunlarını bile suçlayamıyordu halbuki bütün ömrüm boyunca doğa kanunlarından hiç hoşlanmazdım. Bütün pişmanlıklar, duygular, yenilik vaatleri hepsi yalandı. Böyle saçmalıklarla niçin uğraştığımı soracaksınız, cevabım şu olacak: "İnsanın eli kolu bağlı öylece oturması çok sıkıcı birşey.Beyler, kendinize daha dikkatle bakınız, gerçeğin bu olduğunu anlayacaksınız. Kendi kendime maceralar yarattım, bir hayat kurdum. Bu gibi şeyler kaç kere başıma geldi —örneğin hiçbir neden yokken isteyerek öfkelenmek gibi. İnsan tabii ki kendini tanır, hiçbir neden yokken öfkelendiğini de bilir ama yine de gerçekten öfkelenebilir. Bir başka seferde, galiba iki kez, aşık olmaya çalıştım. Beyler, acı bile çektim, emin olunuz. Kalbimin derinliklerinde, çektiğim acıya inanmıyordum, hatta hafif bir alay bile vardı; ama yine de acı çekiyordum, kıskanıyordum (kendime rağmen) ... Beyler bunların hepsi can sıkıntısındandı; atalet galip gelmişti.

Bilirsiniz, bilincin yasal meyvası atalettir, yani bilinçli olarak eli-kolu-bağlı-oturmak. Tekrar ediyorum, altını çizerek tekrar ediyorum: tüm "düz" insanlar ve aktif insanlar yalnızca ahmak ve sınırlı oldukları için hareketlidirler. Nasıl anlatmalı? Şöyle söyleyeyim: sınırlı oldukları için esas nedenleri gözden kaçırıp; ikinci-üçüncü derecede nedenlere önem verirler ve hareketlerine temel olarak daha basit konuları ele alırlar, zihinleri daha rahat ve huzurludur. Bildiğiniz gibi, harekete geçmek için ilk şart zihnin huzur içinde olması ve içinde hiçbir şüphe olmamasıdır. Peki ama örneğin ben, beynimi nasıl rahatlatabilirim? Dayanak olarak hangi temel nedenleri alabilirim? Temellerim nerede? Bunları nerede bulabilirim? Ben düşündükçe hep esas nedenleri buluyorum ve bu sonsuza dek sürüyor. İşte bu, bilinçlilik ve düşünce halidir. Yine doğa kanunları karşımıza çıkıyor. Sonunda elimize ne geçiyor? Hep aynı şeyler. Biraz önce intikam almaktan bahsetmiştim. (Dikkat etmediğinizden eminim.) Bir adamın kendini haklı gördüğü için intikam almak istediğini söylemiştim. Böylece bir "esas neden" bulmuş oluyor; haklı oluş, adalet. Ve artık içi rahattır, bu yüzden harekete geçebilir, intikamını almaya hazırdır. Adil ve dürüst bir iş yaptığına kendini inandırmıştır. Ama ben bunda adalet göremiyorum, ayrıca intikam alma erdemli bir davranış da değil; sonuç olarak ben intikam almaya kalksam bu yalnızca duyduğum kinden ötürü olur. Kin her şeyden önce gelir, bu yüzden benim için "esas neden" olabilir. Fakat kinim bile yoksa ne yapabilirim ki? Yine de o lanet olası bilinç kanunlarının sonucu olarak, içimdeki öfke ve kızgınlık kimyasal bir çözülmeye uğruyor. Baktığınız an, o uçup gider; mantığınız yokolur; nedenleriniz kaybolur; suçlu bulunamaz; yanlış, yanlış değildir artık, dişağrısı gibi birşeydir; kimse suçlanamaz ve neticede tek bir çıkış yolu kalır —duvara mümkün olduğu kadar kuvvetle vurmak. Böylece elinizi şöyle bir sallar, bu işten vazgeçersiniz; çünkü esas nedeni bulamadınız. Ve kendinizi körcesine, düşünmeden duygularınıza bırakırsınız, hiç değilse bir süre için esas neden olmadan, nefret veya aşk düşünmeden, sırf elleriniz kucağınızda, öylece oturmamak için. En geç yarından sonra bilerek kendinizi aldattığınız için, kendinizden nefret edersiniz. Sonuç: Sabun köpüğü ve atalet.

A! beyler, biliyor musunuz ki, yalnızca hayatım boyunca hiçbir şeye başlamayı veya bitirmeyi başaramadığım için, kendimi akıllı bir adam olarak görüyorum. Ayrıca ben bir gevezeyim de; herkes gibi. Ama, akıllı her adamın tek mesleği gevezelikse yani suyu elekten geçirmekse, ne yapılabilir?

VI

Sırf tembellikten ötürü hiçbir şey yapmadan otursaydım! Tanrım kendime nasıl büyük bir saygı duyardım, çünkü hiç değilse tembel olmayı başarmış olurdum o zaman; hiç olmazsa bir niteliğe sahip olmuş olurdum. Soru: O nedir? Cevap: O, bir miskindir; ne hoş bir şey bu, kendinden böyle bahsedilmesi ne hoş! Olumlu olarak tanımlanmak. "Miskin"—neden olmasın, bu bir hitap şekli ve meslek olabilir. Yo, gülmeyin, ciddiyim. Böylece bir kulübe üye oluyordum (miskinler kulubü) ve kendime olan saygımı yitirmeden devamlı bir uğraşım oluyordu (miskinlik). Benim de bir meslek edinmem gerekiyordu; bir miskin olmalıydım ama basit bir miskin değil, güzel ve iyi olan herşeyi seven bir miskin. Nasıl? Uzun süre bunun düşünü kurdum. Kırkına varınca "güzel ve iyi" zihnimde önemli bir yer tutmaya başladı. Bu yaşta herşey farklı olmalıydı. Herşeyi, "iyi ve güzel" olan herşeyi severim. Bir yazar "Hoşlandığınız Gibi"yi yazmış; hemen onun sıhhatine içerim, çünkü "iyi ve güzel" olan herşeyi severim. Böyle davrandığım için saygı görmeyi beklemeli, huzur içinde yaşamalıydım, saygın bir şekilde ölmeliydim. Güzel bir göbek büyütüp, üç katlı gerdanımla öyle bir görüntüm olmalıydı ki herkes bana bakıp, "işte zenginlik! Somut ve gerçek birşey!" demeli. Ve siz istediğinizi söyleyin, bu olumsuz devrede, insanın kendi hakkında bu çeşit sözler duyması hoş bir şey.

IX

Beyler, şaka yapıyorum ve şakalarımın pek parlak olmadığını biliyorum, ama biliyorsunuz herşeyi bir şaka olarak görmemeli. Belki dişlerimi gıcırdatırken şaka yapıyorum. Beyler, çeşitli sorular altında eziliyorum, onları benim için siz cevaplan-dırın. Örneğin siz, insanları eski alışkanlıklarından kurtarıp, onların istek ve iradelerini bilim ve sağduyu yoluyla yenilemek istiyorsunuz. Ama bir adamın bu şekilde yenilenebileceğini nasıl bilebilirsiniz? Ayrıca onun yenilenmeye gereksindiğini nereden biliyorsunuz? Kısaca, yenilenmenin o adam için iyi olacağını nasıl bilebilirsiniz? Bunlar belki mantık kurallarına uygundurlar ama, insanlık kurallarına uymazlar.

Beyler, belki de deli olduğumu düşünüyorsunuz. İzin verin, kendimi savunayım. İnsanın her şeyden önce yaratıcı bir hayvan olduğunu, bir amaç için çabalamak için yaratıldığını ve mühendislik yaptığını —yani durmadan ve sonsuza dek (nereye giderse gitsinler) yollar yaptığını, kabul ediyorum. Belki de o "düz ", pratik insan ne kadar aptal olsa da bazen bu yolların mutlaka bir yerlere gittiğini ve gidilecek yerin onun yapılmasından daha önemsiz olduğunu ve esas önemli olan şeyin iyi yönetilen bir çocuğun mühendislikten soğumasını ve tembelleşmesini önlemek olduğunu düşünebilir. Hepimizin bildiği gibi tembellik bütün kötülüklerin anasıdır.

İnsanlar yol yapmaktan ve yaratıcılıktan hoşlanırlar, ama neden, mahvetmeyi ve karışıklığı bu kadar tutkuyla seviyorlar? Bana bunu açıklayın! Ama bu noktada bir çift laf etmek istiyorum. Acaba kaosu, karışıklığı ve yıkımı bu kadar çok sevmesinin nedeni, içgüdüsel olarak amacına ulaşıp, inşa etmekte olduğu binayı tamamlamaktan korkması mıydı? Kim bilir belki de o binayı uzaktan seviyor ve asla yaklaşmak istemiyordur; yalnızca onu inşa etmeyi seviyor ve asla içinde yaşamak istemiyordur ve belki de bina tamamlanınca onu evcil hayvanlara bırakacaktır —karıncalar, koyunlar vs. Karıncalar'ın yeri çok önemli...

Karıncaların da ömürleri boyunca koşturdukları bir hedefleri vardır: Karınca yuvası. Saygın karınca ırkı karınca

yuvasıyla başlar ve onunla sona erecektir; bu onların sağduyularını gösterir, ama insanoğlu uyumsuz ve kararsızdır, bir satranç oyuncusu gibi, oyunun sürecinden zevk alır, sonuna gelmekten hoşlanmaz. Ve kimbilir, belki de insanların ulaşmak için didindikleri tek bir hedef vardır, o da hiç durmayan bu ulaşma çabasıdır; başka bir deyişle, ulaşılmak istenen nesne değil, yaşamın kendisi önemlidir ve bu iki kere iki gibi kesin bir formülle ifade edilir. Beyler, bu kesinlik yaşam değildir; yalnızca ölümün başlangıcıdır. Ne olursa olsun insanlar daima ölümden, bu matematiksel kesinlikten korkmuştur; ben de şu anda korkmaktayım. İnsanlar yaşamlarını, araştırmakla geçirmekten başka bir şey yapmadıklarından, bu matematiksel kesinliği aramak için okyanuslar aşmışlar, yaşamlarını bu işe adamışlardır ama başarmaktan yani onu bulmaktan korkmuşlardır. Aradıklarını bulunca, artık arayacak birşey kalmayacağını hissetmişlerdir. İşçiler işlerini bitirince paralarını alırlar, meyhaneye giderler, sonra karakola götürülürler —işte size bir haftalık meşgale. Ama insanoğlu nereye gidebilir? O işini yapmayı, sona ulaşmak için uğraşmayı sever ama işini bitirip amacına ulaşmaktan hoşlanmaz. Bu anlamsız görünüyor. Aslında insanlar komik yaratıklardır, bütün bunlar bir şaka, bir espri gibi geliyor. Bence iki kere ikinin dört etmesi bir küstahlıktır. Yolunuzu iki kolunu açarak kapatan şımarık bir züppedir. İki kere ikinin dört etmesinin mükemmel bir şey olduğunu kabul ediyorum ama her şeye hakkını vermemiz gerekiyorsa, iki kere ikinin beş etmesi de harikulade, çekici bir şeydir.

Sizler, neden yalnızca pozitif ve normalin insanların iyiliğine yardımcı olduklarına inanıyorsunuz? Yanlışlarda da bir çekicilik yok mudur? İnsan rahat yaşamdan başka bir şeylerden hoşlanamaz mı? İnsan bazen olağanüstü, tutkulu bir şekilde acı çekmekten hoşlanır, bu gerçektir. Bunu kanıtlamak için tarihe bakmaya gerek yoktur; yalnızca kendinize bakınız ve sorunuz, eğer bir insansanız ve hepsini yaşadıysanız.... Benim kişisel görüşüme göre, yalnızca rahat bir yaşam sürmeyi amaçlamak kötü bir davranıştır. Bazı şeyleri parçalamak, kazalar yapmak, bazen oldukça zevkli olabilir. Acı çekmeyi savunmuyorum, rahat yaşamı da. Ben... şey, kaprisimin tarafını tutuyorum. Acı çekmenin, örneğin vodvillerde yeri yoktor. "Kristal Palas"ta düşünülemez bile; acı çekme, şüphe, olumsuzluk demektir. Yine insanların acı çekmekten yani yok etmekten ve kaostan vazgeçecekleri sanmıyorum. Acı çekmek, bilinçliliğin tek kaynağıdır.

Daha önce, bilinçliliğin insanoğlu için en büyük şanssızlık olduğunu belirtmeme karşın yine de onun önemini ve başka bir nedenle ondan vazgeçilmeyeceğini biliyorum. Örneğin, bilinçlilik, iki kere ikinin dört etmesinden çok daha üstündür.

Matemetiksel kesinliği bir kere elde edince, artık yapacak veya anlamaya çalışacak bir şey kalmaz. Beş duyunuzu bastırıp içinize gömmek ve derin düşüncelere dalmaktan başka bir şey kalmaz. Halbuki bilinçliliğe saplanırsanız, aynı sonuç elde edilse bile, yani yapacak bir şey kalmamış olsa da, bu yine de sizi canlandıracaktır. Tepkisel olduğu için, hiç yoktan iyidir.

X

Kristal Saray'ın asla yıkılamayacağına inanıyorsunuz — öyle bir yerde hiç kimse dilini çıkartamaz veya gizlice nanik yapamaz. Ve belki de bu binadan bunun için korkuyorum, kristalden olduğu ve asla yıkılamayacağı için.

Görüyorsunuz, o bir saray değil de bir kümes olsaydı, ıslanmamak için, içine sürünerek girer ve beni yağmurdan koruduğu için ona minnet bile duyardım. Gülüyorsunuz, böyle durumlarda kümeslerin saray gibi işe yaradığını söylüyorsu-

nuz. Evet, diyorum ama, eğer insan yalnızca yağmurdan korunmak amacıyla yaşıyorsa.

Fakat yaşamın tek amacının bu olmadığına kafamı takmışsam ve insan yaşayacaksa bir köşkte yaşamalı diye de düşünüyorsam ne yapacağız? Bu benim seçimim, benim isteğim. Bu seçimimi değiştiremezsiniz ancak kökünden kazıyabilirsiniz. Pekâlâ değiştirin, bana başka bir ideal verin. Ama ben bu arada, kümesi köşk yerine kullanmayacağım. Kristal Saray bir düş olabilir, doğa kurallarına uymayabilir, yalnızca benim aptallığımdan doğmuş bir kavram olabilir, ben bunu neslimin demode, akıl-dışı alışkanlıkları yüzünden yaratmış olabilirim. Olsun. O, benim arzularımda varolduğu sürece bunların hiç bir önemi yok. Yine mi gülüyorsunuz? Gülün, ben aç olduğum halde doymuş taklidi yapamam. İsteklerimin karşılığı olarak, orta sınıf için yapılmış blok halindeki binaları ödün olarak kabul edemem. Arzularımı yok edin, ideallerimi kökünden silin, bana daha iyi bir şey gösterin ve sizi izleyeyim. Belki de üzülmeye, uğraşmaya değmeyeceğini düşünüyorsunuz. Bu arada ciddi ciddi tartışıyoruz, ama lütfedip bana ilgi göstermiyorsanız, sizleri defterimden silerim ve yeraltındaki inime çekilirim.

Ama henüz yaşıyorum ve arzularım var. Biraz önce rahatça dil çıkaramayacağım için Kristal Sarayı istemediğimi hatırlatmayın bana. Dil çıkarmaya çok meraklı değilim. Tam tersine, her şey dilimi çıkarma arzumu kaybetmeme sebep olacak şekilde düzenlense, ayarlansaydı, sevincimden dilimin kesilmesine bile razı olurdum. Öyleyse neden bu tür istekler duyuyordum? Bütün mekanizmam bozuk mu benim? Bütün amaç bu muydu? İnanmıyorum!

Ama biliyor musunuz ki, biz yeraltı insanları hep denetim altında tutulmalıyız. Kırk yıl hiç konuşmadan yeraltında oturabiliriz ve ışığa çıkınca da durmadan konuşuruz.

XI

Kısaca beyler, bu hiçbir şey yapmamaktan iyidir! Bilinçli bir atalet! Öyleyse yaşasın yeraltı! Normal insanlara imrendiğimi söylemiştim ama onun, şu anda içinde olduğu durumda olmak umurumda değildi. Yoo! yine de yeraltı yaşamı daha yararlıdır, daha avantajlıdır. Orada, her ne olursa olsun... Oh, şimdi bile yalan söylüyorum! Yalan söylüyorum; çünkü yeraltı yaşamının daha iyi olmadığını biliyorum, ama burası farklı bir alem, çok değişik bir dünya, benim özlem duyduğum, ama bulamadığım bir dünya. Kahrolası yeraltı dünyası!

Akıl hastanelerinde yatan yüzlerce kişinin anıları,kriz anında hissettikleri, aileleri ve doktorları için düşündükleri hepimize çok ilginç gelmiştir. Bu kitapta anlatılan, normal ile akıl hastası arasındaki geçişliliğin ve içiçeliğin belirsiz sınırlarında yaşanan öykülerde yer yer kendinizi bulacaksınız. Dostoyevski, Sartre, Tolstoy, Nijinksy gibi ünlülerin yaşadıkları deneyimleri de aktaran özgün yazılar, okuyucuyu derinden sarsacak, insana biraz daha yakınlaştıracaktır...

ISBN 975-7782-16-5

9 789757 782162